

Projekt

z dnia 1 grudnia 2020 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR .....
RADY MIEJSKIEJ WAŁBRZYCHA**

z dnia 13 listopada 2020 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2021-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.), art. 12 pkt 11 i art. 92 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U z 2020 r. poz. 920) oraz art. 17 ust. 1 pkt 1 i art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U z 2020 r. poz. 1876) uchwała się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2021 - 2025, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Wałbrzycha.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej Wałbrzycha

Maria Anna Romańska

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Wałbrzycha na lata 2021 – 2025

Wałbrzych, wrzesień 2020

Spis treści

WPROWADZENIE	3
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ WAŁBRZYCHA	5
SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	8
RYNEK PRACY	13
MIESZKALNICTWO	22
OCHRONA ZDROWIA.....	26
POMOC SPOŁECZNA.....	31
PIECZA ZASTĘPCZA	59
BEZDOMNOŚĆ.....	64
PRZEMOC	67
UZALEŻNIENIA.....	85
NIETOLERANCJA	92
EDUKACJA	97
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	105
WAŁBRZYCH NA TLE INNYCH MIAST	110
ANALIZA SWOT.....	125
CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	129
FINANSOWANIE STRATEGII.....	135
MONITORING I EWALUACJA	135
ZESPÓŁ MONITORUJĄCY	136
OCENA MONITOROWANIA STRATEGII.....	136
NARZĘDZIA AKTUALIZACJI.....	136
ZARZĄDZANIE STRATEGIĄ	137
SPIS TABEL I WYKRESÓW	138

WPROWADZENIE

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla miasta Wałbrzycha stanowi podstawę do realizacji trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i niepublicznych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Podobnie jak poprzednie edycje Strategii, dokument ma charakter kilkuletni i został przygotowany na lata 2021-2025. Jest zgodny z założeniami odnoszącymi się do polityki społecznej, dokumentów strategicznych przygotowanych na poziomie europejskim, ogólnopolskim i samorządowym. W przedłożonej wersji umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z art. 17.ust 1, pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zmianami) i jest to zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. Różnorodność problemów społecznych występujących w Wałbrzychu powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie problemów społecznych. Są to m.in.:

- ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1286 z późn. zm.). Ustawa określa, że zadania w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania alkoholizmowi wykonuje się poprzez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, w szczególności: tworzenie warunków sprzyjających realizacji potrzeb, których zaspokojenie motywuje powstrzymanie się od spożywania alkoholu, działalność wychowawczą i informacyjną, ustalanie odpowiedniego poziomu i właściwej struktury produkcji napojów alkoholowych, ograniczanie dostępności alkoholu;
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2012 r. poz. 124 z późn. zm.). Ustawa określa, że przeciwdziałanie narkomanii realizuje się poprzez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo-wychowawczej i zdrowotnej;
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390). Ustawa ma za cel zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz inicjowanie i wspieranie działań polegających na podnoszeniu świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie;
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.). Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne, przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wykluczonym społecznie możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej.
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.). Ustawa reguluje zasady prowadzenia działalności

pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe i korzystania z tej działalności przez organy administracji publicznej. Ustawa reguluje również warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z tych świadczeń;

- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 149 z późn. zm.). Ustawa określa zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej;
- ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2015 r. poz. 323 z późn. zm.). Ustawa reguluje zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz sprawowania pieczy zastępczej jak również pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków.

Oprócz wspomnianych aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się do innych ustaw i aktów prawnych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej czy też budownictwa socjalnego.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha składa się z dwóch części. Pierwsza to diagnoza społeczno-gospodarcza miasta. W diagnozie został przedstawiony obraz sytuacji mieszkańców Wałbrzycha oraz wskazanie kierunków przemian w przyszłości. Analiza objęła wybrane obszary życia społecznego: zdrowia, niepełnosprawności, ubóstwa, przemocy, rynku pracy i bezrobocia, uzależnień, pomocy społecznej, organizacji pozarządowej, mieszkalnictwa, edukacji oraz nietolerancji. Podstawę diagnozy stanowią dane statystyczne gromadzone przez wałbrzyskie instytucje publiczne oraz Główny Urząd Statystyczny, a także wyniki badań zrealizowanych wśród mieszkańców Wałbrzycha i pracowników wałbrzyskich instytucji publicznej.

Część druga to określenie celów strategicznych, których realizacja pozwoli ograniczyć skalę negatywnych zjawisk na terenie miasta. Ustalono również obszary priorytetowe, szczegółowe cele operacyjne oraz zadania z nich wynikające.

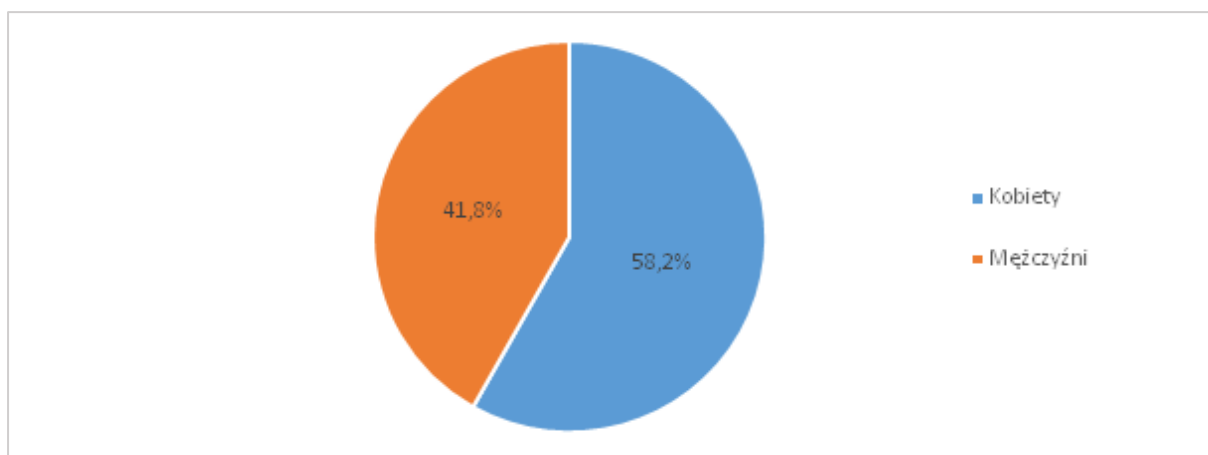
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ WAŁBRZYCHA

Niniejszy raport przygotowano w oparciu o zróżnicowane źródła danych, wśród których znaleźć można:

- Statystyki gromadzone przez Główny Urząd Statystyczny i udostępniane w Banku Danych Lokalnych
- Dane sprawozdawcze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu
- Informacje udzielone w trakcie warsztatów zrealizowanych z reprezentantami instytucji publicznych Wałbrzycha (odpowiedzialnych m.in. za mieszkalnictwo, edukację i pomoc społeczną) oraz przedstawicielami lokalnych organizacji pozarządowych
- Publikacje naukowe i komercyjne umożliwiające porównanie wybranych aspektów sytuacji społeczno-gospodarczej polskich miast
- Badania CATI przeprowadzone na losowo dobranej próbie mieszkańców Wałbrzycha (N=1017) i zrealizowane na potrzeby opracowania niniejszej strategii. Szczegółowe informacje dotyczące charakterystyki badanej próby przedstawiono poniżej.

W badaniu wzięło udział 1017 dorosłych mieszkańców Wałbrzycha. Ponad połowa respondentów to kobiety, które stanowiły 58,2% uczestników badania. Mężczyźni biorący udział w badaniu stanowili natomiast 41,8% badanej grupy.

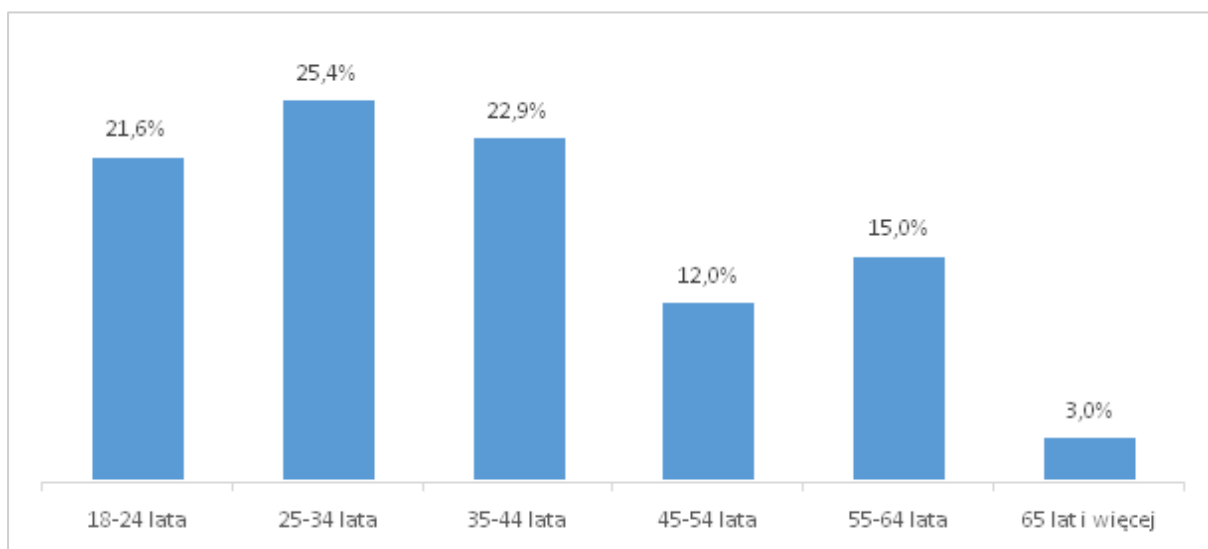
Wykres 1. Płeć badanych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Pośród badanych mieszkańców Wałbrzycha najliczniejszą grupę wiekową (25,4%) stanowili respondenci w przedziale wiekowym 25-34 lata, dużą grupę stanowiły także osoby będące pomiędzy 35 a 44 rokiem życia (22,9%) i osoby z przedziału wiekowego 18-24 lata, których uczestniczyło w badaniu 21,6%. Kolejną pod względem liczebności grupą ankietowanych były osoby w wieku 55-64 lata, stanowiące 15,0% wszystkich badanych. Mniej licznymi grupami wiekowymi biorącymi udział w badaniu były osoby w przedziale 45-54 lata stanowiące 12,0% wszystkich badanych i osoby w wieku ponad 64 lata, stanowiące 3,0% wszystkich respondentów.

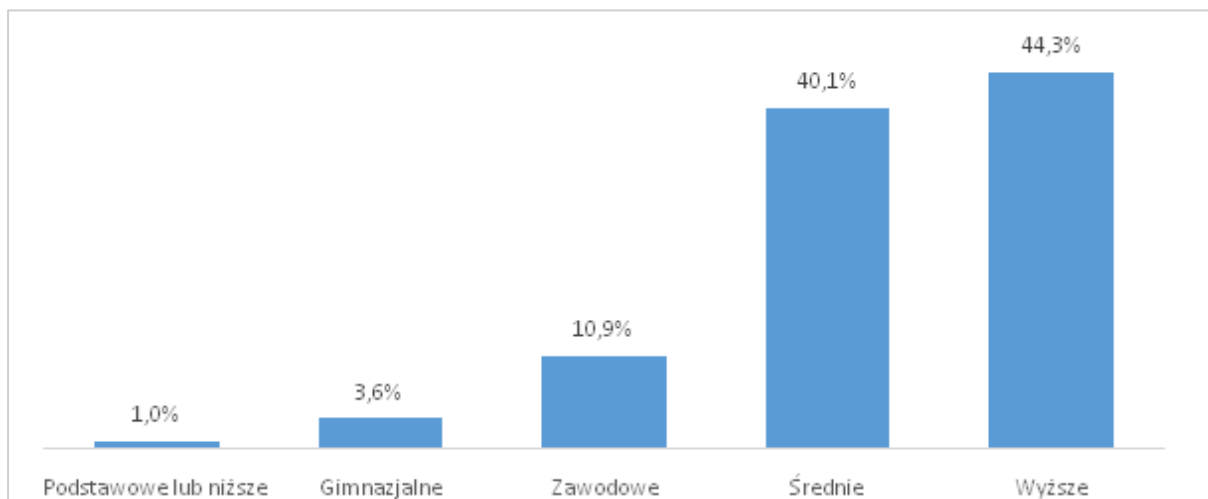
Wykres 2. Wiek badanych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Biorąc pod uwagę wykształcenie respondentów, należy wskazać, że zdecydowana większość badanych posiada wyższe lub średnie wykształcenie – takie osoby stanowią ponad 80% wszystkich uczestników. Pośród nich 44,3% posiada dyplom uczelni wyższej, podobna liczba, bo 40,1% badanych, jest absolwentami szkoły średniej. Ponadto 10,9% posiada wykształcenie zawodowe. Zdecydowanie najmniej osób posiada wykształcenie gimnazjalne (3,6%) oraz podstawowe lub niższe (1,0%).

Wykres 3. Wykształcenie badanych

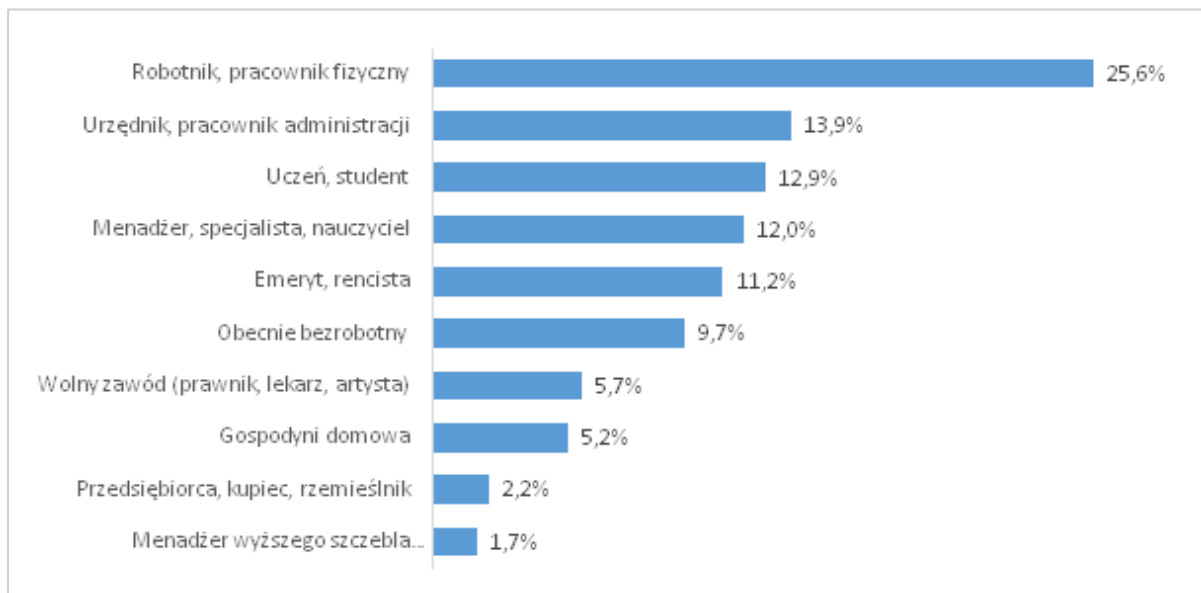

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Pośród wszystkich badanych mieszkańców Wałbrzycha najliczniejszą grupą zawodową są robotnicy i pracownicy fizyczni, którzy stanowią jedną czwartą (25,6%) wszystkich respondentów. W badaniu wzięło udział również 13,9% urzędników i pracowników administracji, 12,9% uczniów i studentów, a także 12,0% osób zajmujących stanowiska managerskie, specjalistyczne lub będącymi nauczycielami. Emeryci i renciści stanowili 11,2% wszystkich badanych, zaś osoby bezrobotne 9,7%. Grupami zawodowymi mającymi mniejsze przedstawicielstwo w badaniu były

osoby pełniące wolny zawód, jak lekarz, prawnik czy artysta (5,7%), gospodynie domowe (5,2%), a także osoby, które zakwalifikowały siebie do grupy przedsiębiorców, kupców czy rzemieślników(2,2%). Najmniej liczną grupą zawodową biorącą udział w badaniu stanowili managerowie wyższego szczebla, którzy reprezentowali 1,7% wszystkich badanych.

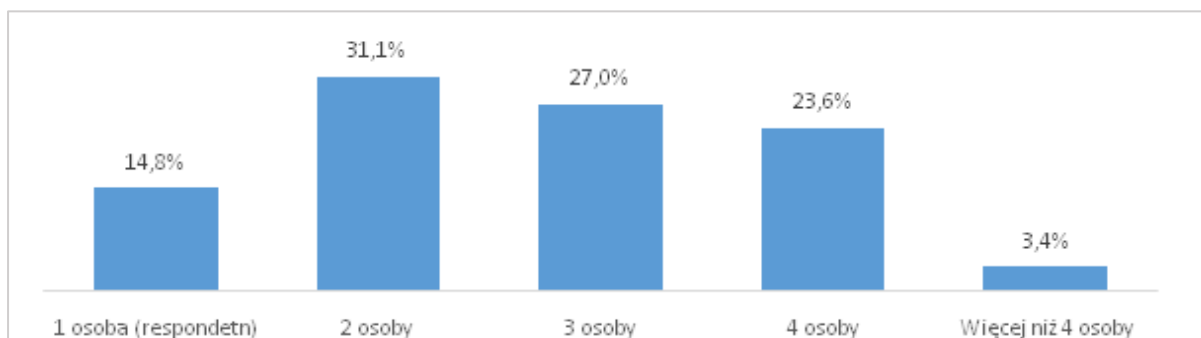
Wykres 4. Grupa zawodowa badanych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Spośród badanych mieszkańców Wałbrzycha niemal trzy czwarte żyje w małych, maksymalnie trzyosobowych gospodarstwach domowych. Analizując szczegółowy rozkład, można wskazać, że jedna trzecia badanych (31,1%) żyje w dwuosobowych gospodarstwach domowych, 27,0% jest członkiem trzyosobowych, a 23,6% czteroosobowych gospodarstw domowych. Tylko 3,4% badanych żyje w gospodarstwach większych niż czteroosobowe, zaś 14,8% to osoby mieszkające samotnie.

Wykres 5. Liczba członków gospodarstwa domowego badanych

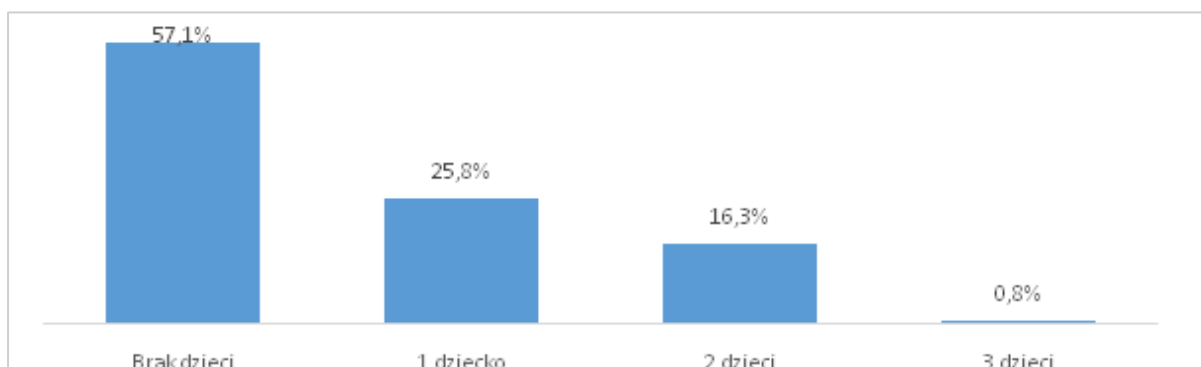

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Biorąc pod uwagę analizowaną powyżej wielkość gospodarstw domowych, nie powinien zaskakiwać fakt, że zdecydowana większość badanych, bo aż 57,1% nie posiada dzieci. Pozostali respondenci posiadają jedno (25,8%) lub dwójkę (16,3%) dzieci. Tylko 0,8% badanych posiada trójkę dzieci.

Wykres 6. Posiadanie dzieci do 18. roku życia przez badanych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

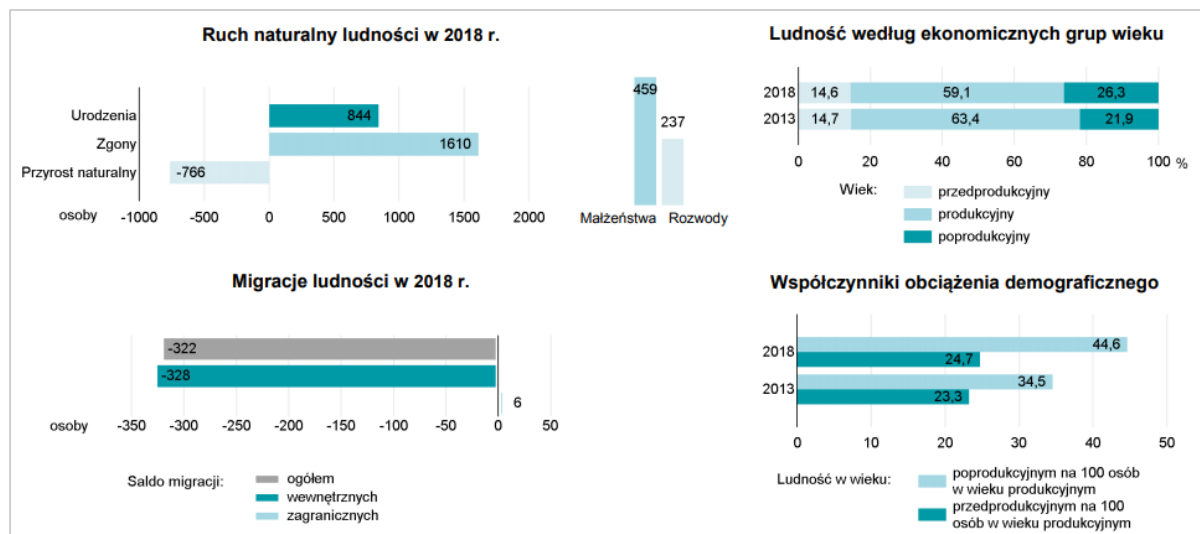
Wałbrzych należy do miast kurczących się, o czym świadczy systematycznie malejąca liczba mieszkańców (ze 115 tys. w roku 2015 do 112 tys. w roku 2018). Wynika to z kilku przyczyn. Po pierwsze, systematycznie wzrasta liczba zgonów, która wyraźnie przekracza liczbę urodzeń i skutkuje ujemnym przyrostem naturalnym. Po drugie, towarzyszy temu ujemne saldo migracji, choć na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się ono na podobnym poziomie.

Tabela 1. Specyfika zmian demograficznych w Wałbrzychu

	2015	2016	2017	2018
Ludność	115450	114568	113621	112594
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	61,8	64,1	66,7	69,3
Urodzenia żywe na 1000 ludności	7,2	7,5	7,8	7,5
Zgony na 1000 ludności	13,9	13,9	14,1	14,2
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-6,7	-6,4	-6,3	-6,8
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności	-3,8	-2,7	-2,3	-2,8

Źródło: GUS

Wykres 7. Charakterystyka przemian demograficznych w Wałbrzychu

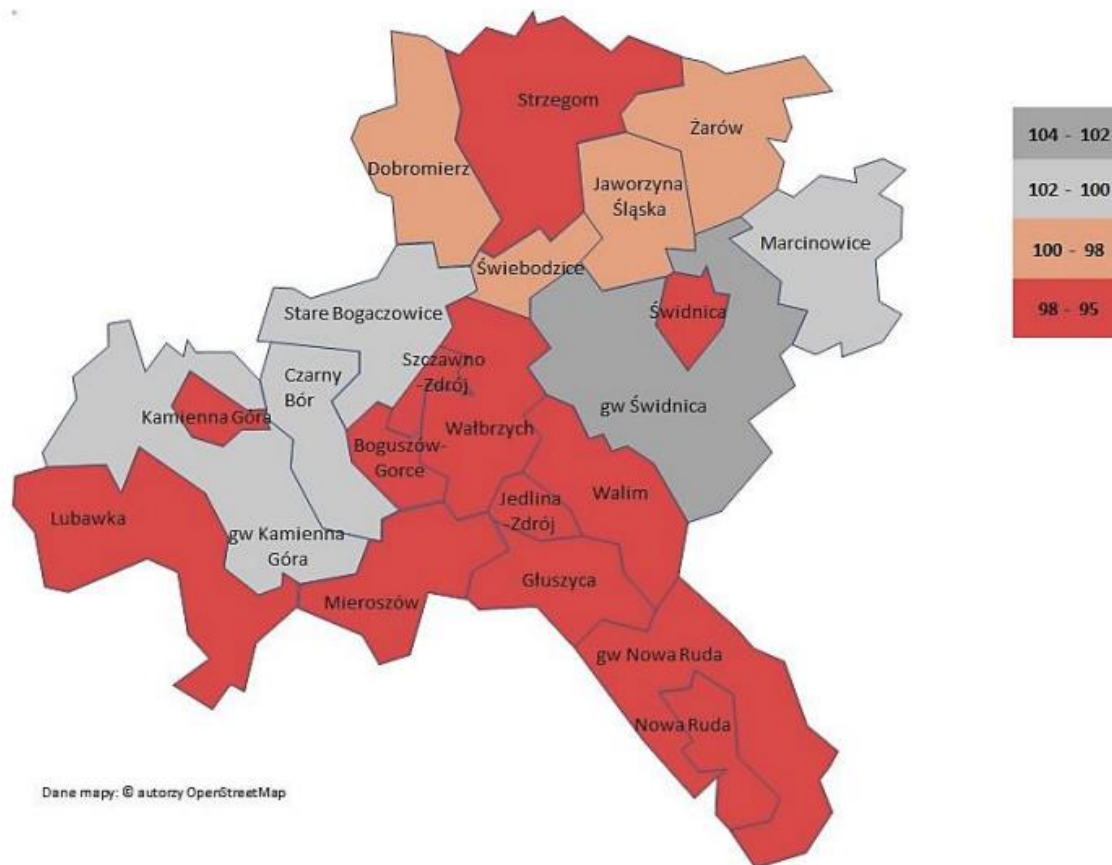
Źródło: GUS

Dane wskazują również na rosnące obciążenie demograficzne, które wynika z coraz większej liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2013 roku liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła 34,5, podczas gdy w 2018 roku było to już 44,6 osób. W tym kontekście należy zauważyć, że w 2013 roku ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 21,9% ogółu mieszkańców, podczas gdy w 2018 roku było to już 26,3%.

Wyżej opisane przemiany demograficzne są charakterystyczne dla całej aglomeracji wałbrzyskiej. Można zatem mówić o subregionalnym charakterze niekorzystnych zmian demograficznych, które znajdują odzwierciedlenie w wyludnianiu się większości gmin otaczających Wałbrzych. Na wyludnianie się tej aglomeracji niemal równomiernie wpływają: ubytek naturalny (będący konsekwencją spadku przyrostu naturalnego spowodowanego niskim współczynnikiem urodzeń) oraz odpływ migracyjny, który dotyczy przede wszystkim młodych osób.

Opisane procesy świadczą o malejącym potencjale ludnościowym subregionu, przy czym skala ubytku ludności jest szczególnie mocno widoczna w przypadku centrum aglomeracji, tj. samego Wałbrzycha oraz Boguszowa-Gorców. Szczególnie wyraźny ubytek ludności w tych miastach jest spowodowany m.in. suburbanizacją, która łagodzi negatywne trendy demograficzne w wybranych gminach otaczających centralne miasta aglomeracji.

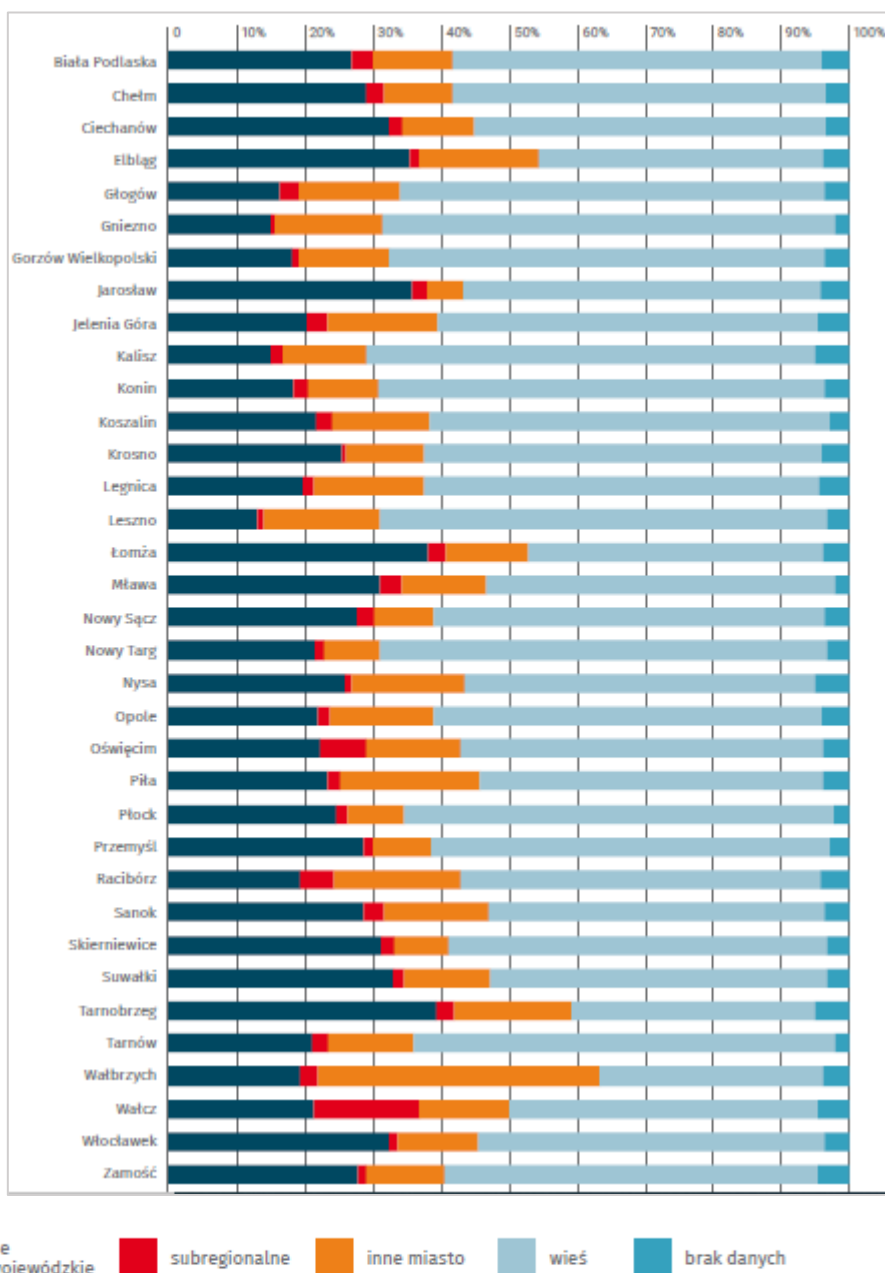
Wykres 8. Zmiana (%) liczby ludności rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)

Źródło: Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej

Potwierdza to struktura kierunków odpływu ludności z Wałbrzycha do innych jednostek samorządu terytorialnego. Statystyki wskazują, że w przypadku omawianego miasta szczególnie duży odpływ następuje w kierunku małych miast, które są zlokalizowane m.in. na obszarze aglomeracji wałbrzyskiej.

Wykres 9. Cele migracyjne osób wymeldowujących się z miast

Źródło: Potencjał miast średnich w Polsce dla lokalizacji inwestycji BPO/SSC/IT/R&D

Można zatem zauważyć, że Wałbrzych należy do miast, które charakteryzują się utratą potencjału ludnościowego zarówno na skutek starzenia się lokalnej społeczności, jak też z powodu migracji wewnętrznych do większych ośrodków miejskich oraz do miejscowości zlokalizowanych w najbliższym otoczeniu. W przypadku aglomeracji wałbrzyskiej zwraca jednak uwagę fakt, że negatywne przemiany demograficzne są charakterystyczne także dla podwałbrzyskich gmin, co wskazuje na zmniejszający się potencjał demograficzny subregionu jako całości.

RYNEK PRACY

W Wałbrzychu na 1000 mieszkańców pracuje 267 osób. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa dolnośląskiego oraz więcej od wartości dla Polski. 48,8% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 51,2% mężczyźni. 1,0% aktywnych zawodowo mieszkańców Wałbrzycha pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 39,7% w przemyśle i budownictwie, a 16,8% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 2,7% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Na lokalnym rynku pracy ważną rolę odgrywa strefa ekonomiczna: W Wałbrzychu wybudowane zostały m.in. fabryki Toyoty, Cersanitu, Metzlera, Faurecia, Ronal. Należy jednak zwrócić uwagę, że zakłady te są istotne dla zmniejszenia poziomu bezrobocia, jednak charakteryzują się również relatywnie niewielkim udziałem dobrze płatnych stanowisk zarządczych, administracyjnych oraz związanych z opracowywaniem nowych technologii. Rozwój wałbrzyskiej strefy ekonomicznej wydatnie przyczynia się zatem do zapewnienia pracy mieszkańcom aglomeracji, ale nie pozwala na zatrzymanie w Wałbrzychu absolwentów szkół średnich i wyższych oraz dobrze wykwalifikowanej siły roboczej. Reprezentanci tych kategorii decydują się w przeważającej części na migrację do największych polskich miast (szczególnie do Wrocławia), gdzie struktura rynku pracy ułatwia znalezienie zatrudnienia z otwartą ścieżką awansu oraz z wynagrodzeniem zbliżonym lub przewyższającym średnią krajową.

Niezależnie od specyfiki miejsc pracy w strefie ekonomicznej, należy podkreślić wyraźną poprawę na lokalnym rynku pracy, przynajmniej w świetle bezrobocia rejestrowanego. Bezrobocie w mieście systematycznie bowiem maleje, zgodnie z ogólnopolskim trendem, który znajduje odzwierciedlenie także na regionalnym i subregionalnym rynku pracy. W przypadku Wałbrzycha jest ono nieznacznie wyższe niż w województwie dolnośląskim, jednak niższe niż w skali ogólnopolskiej. Mniej korzystnie kształtuje się sytuacja w subregionie (aglomeracji wałbrzyskiej). Mimo wyraźnego spadku bezrobocia w latach 2011-2020, subregion charakteryzuje się relatywnie wysokim odsetkiem osób bezrobotnych, znacznie przewyższającym wartości charakterystyczne dla Wałbrzycha, województwa dolnośląskiego oraz Polski. Zjawisko to należy ocenić negatywnie również z punktu widzenia możliwości przełamywania trudności społeczno-gospodarczych w samym Wałbrzychu. Subregion stanowi bowiem ważne zaplecze społeczno-gospodarcze, które może pozytywnie wpływać na gospodarkę miejską, w tym na poziom konsumpcji dóbr oferowanych przez prywatne i publiczne podmioty gospodarcze. Sytuacja na subregionalnym rynku pracy wskazuje na ograniczony potencjał tego zaplecza (szczególnie, że w dużym stopniu pozostaje ono poza możliwością oddziaływania wałbrzyskiego samorządu), co utrudnia zarazem dynamizację przemian gospodarczych w Wałbrzychu.

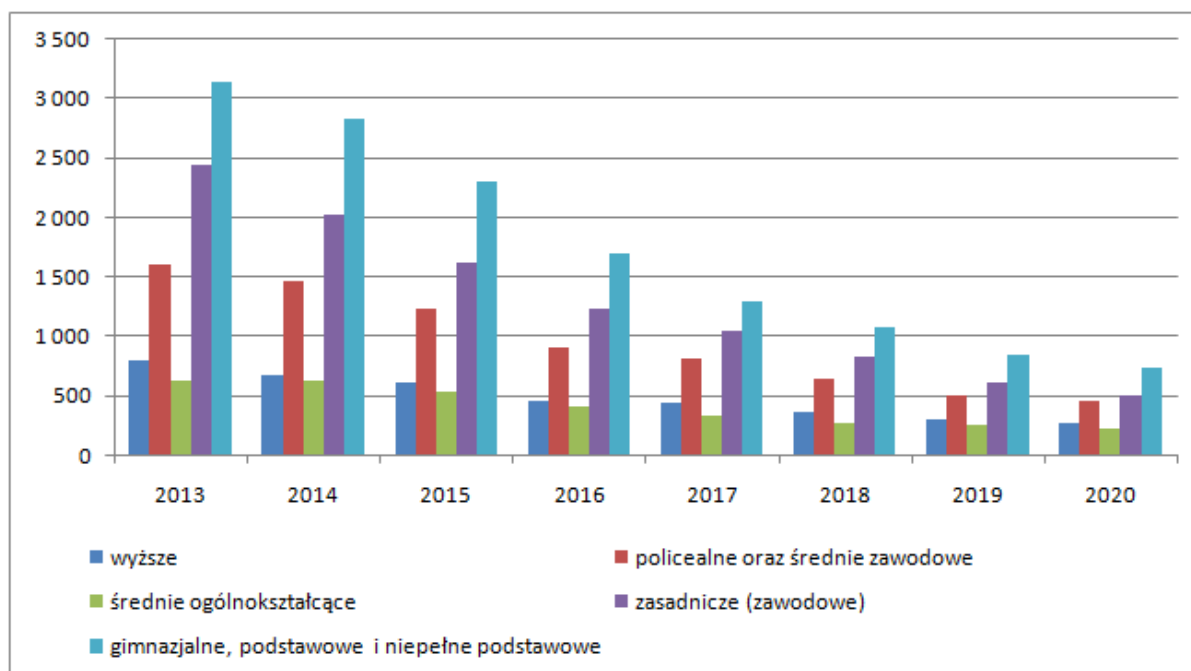
Tabela 2. Stopa bezrobocia w Wałbrzychu na tle regionu o kraju

	Wałbrzych	Powiat wałbrzyski	Województwo dolnośląskie	Polska
2020	5,2	12,9	4,9	5,5
2019	6,0	14,2	5,4	6,1
2018	7,3	15,3	5,9	6,8
2017	9,4	19,9	7,5	8,5
2016	10,9	23,1	8,9	10,2
2015	13,8	25,8	10,9	11,9
2014	17,3	30,7	13,6	13,9
2013	18,2	33,9	14,3	14,2
2012	-	20,1	13,2	13,2
2011	-	20,1	13,8	13,1

Źródło: GUS

W kontekście poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy warto również zauważyć, że w ciągu ostatniej dekady wśród bezrobotnych przestały dominować osoby o wykształceniu zasadniczym i podstawowym, choć ich przewaga wciąż jest widoczna. Oznacza to, że ogólna poprawa sytuacji gospodarczej w kraju, a także interwencja poczyniona na poziomie lokalnym (m.in. poprzez systematyczny rozwój strefy ekonomicznej) pozwoliła na złagodzenie kryzysu wywołanego likwidacją wałbrzyskiego sektora górniczego w latach 90. XX wieku. Choć skutki te nadal są widoczne w postaci liczebnej przewagi osób z wykształceniem zasadniczym lub gimnazjalnym wśród ogółu bezrobotnych, to jednak przewaga ta wyraźnie zmalała w ciągu ostatniej dekady.

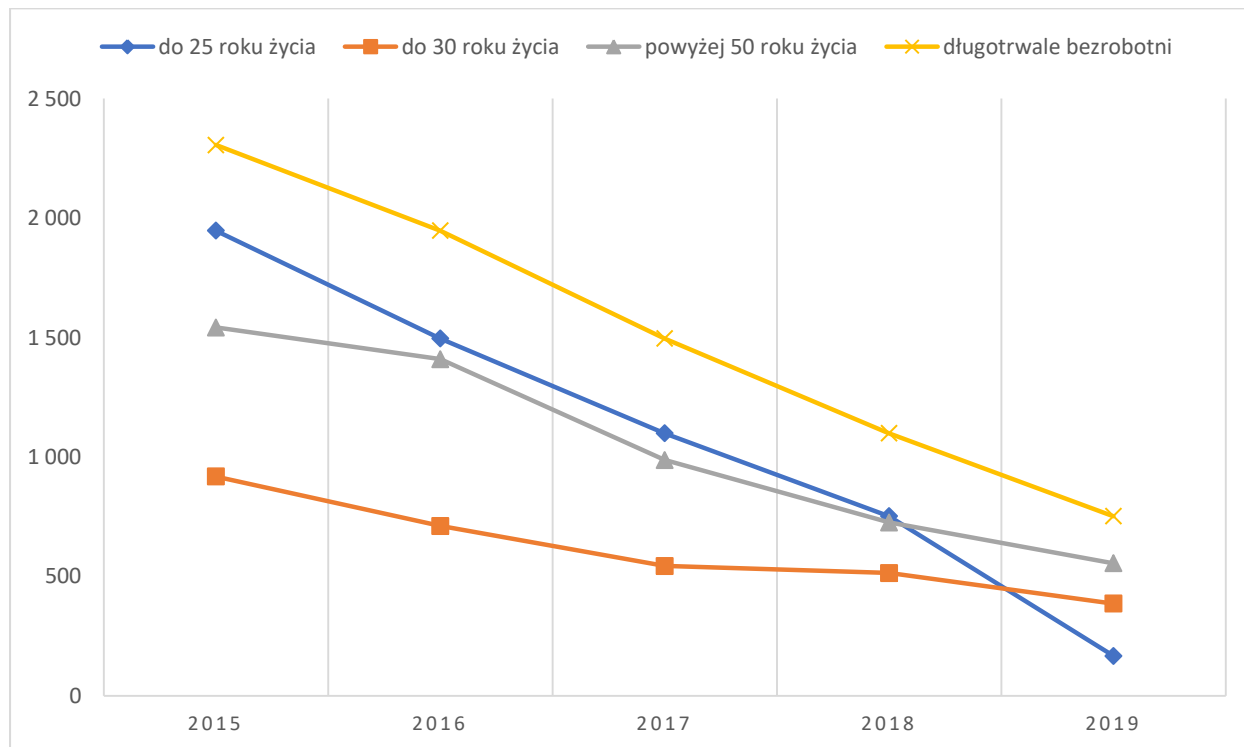
Wykres 10. Wykształcenie osób bezrobotnych w Wałbrzychu

Źródło: GUS

Wraz z ogólną poprawą kondycji lokalnego rynku pracy nastąpiło również zmniejszenie liczby osób pozostających długotrwale bez pracy. Maleje też dysproporcja między relatywnie dużą liczbą długotrwale bezrobotnych a innymi kategoriami osób posiadających status bezrobotnego.

Wykres 11. Struktura osób bezrobotnych w Wałbrzychu

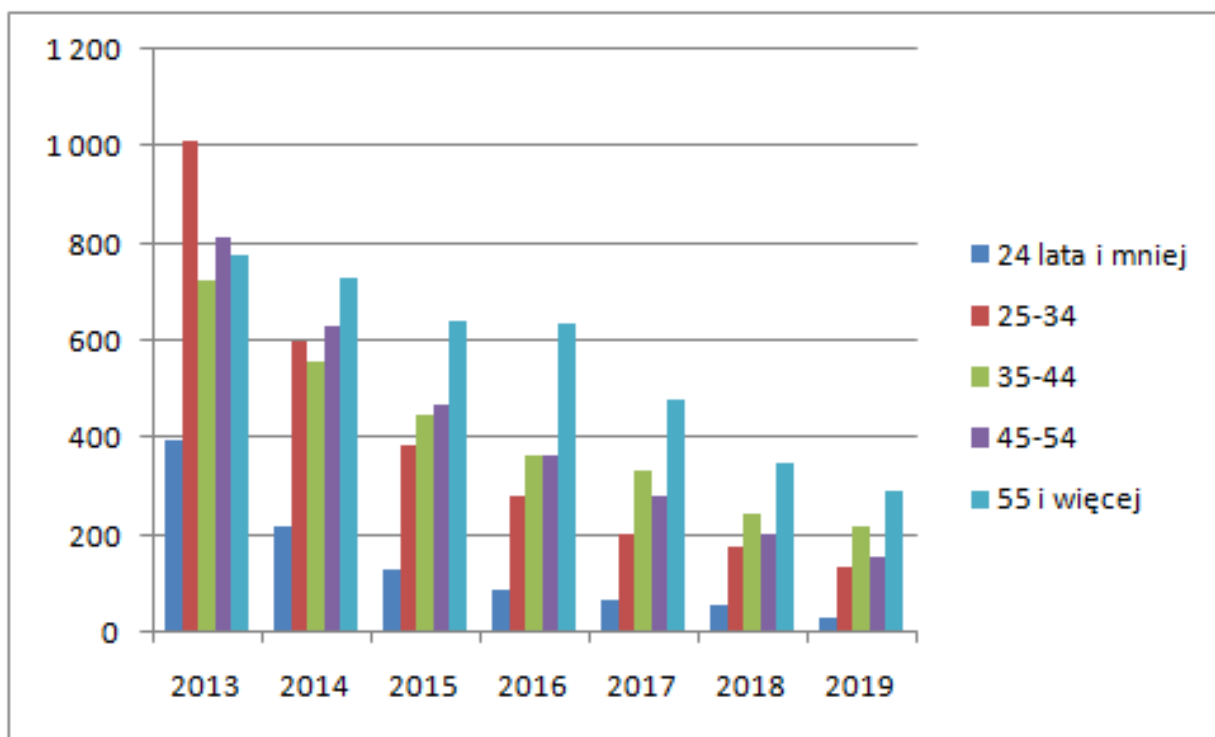

Źródło: GUS

Warto zauważyć, że wśród bezrobotnych kobiet najczęściej osób mieści się w przedziale 25-44 lata, natomiast w przypadku mężczyzn zauważalne jest odwrócenie struktury wiekowej osób pozostających bez pracy: o ile w 2013 roku dominowali bezrobotni mężczyźni w wieku 25-34 lata, o tyle obecnie dominują mężczyźni w wieku 55 lat i więcej.

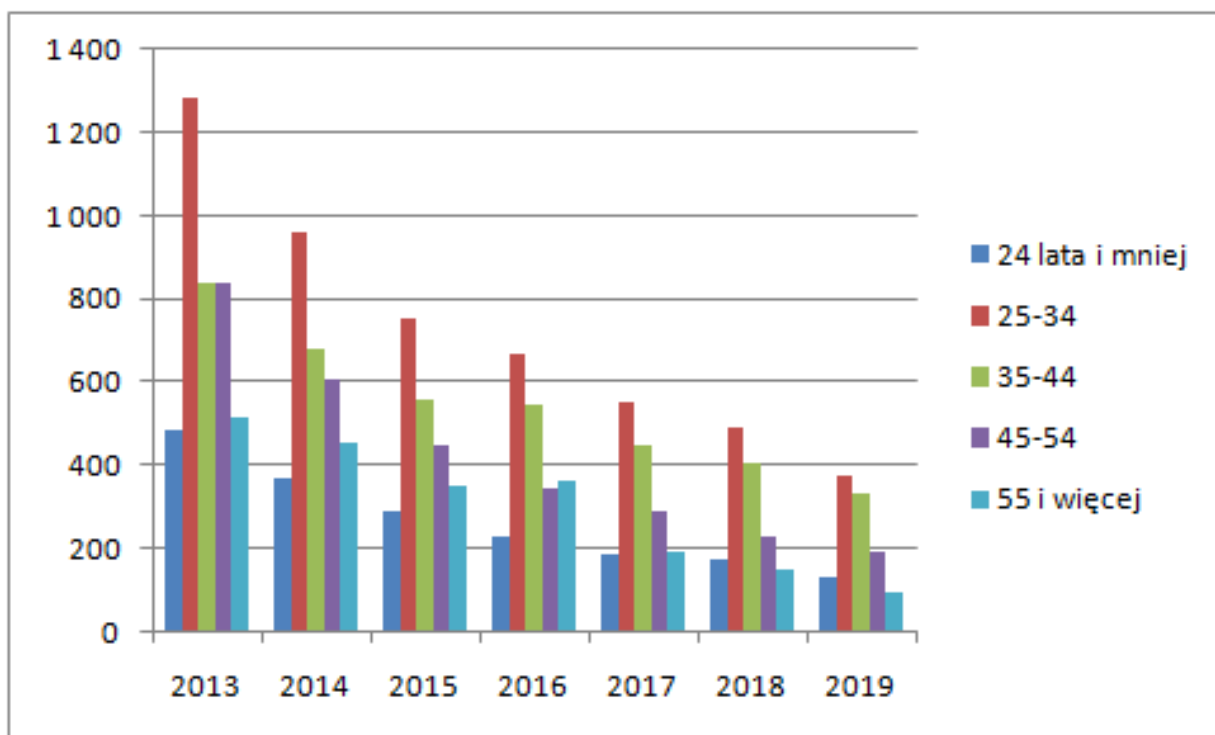

Wykres 12. Wiek bezrobotnych mężczyzn w Wałbrzychu

Źródło: GUS

Wykres 13. Wiek bezrobotnych kobiet w Wałbrzychu

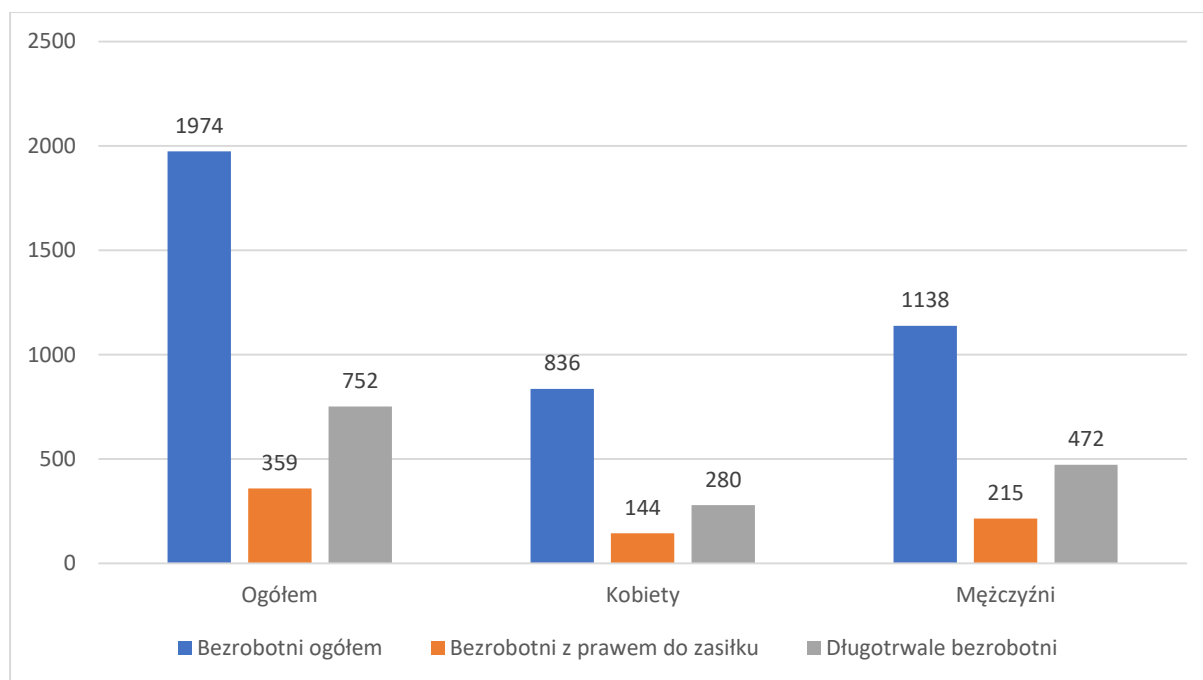

Źródło: GUS

O ile strukturę wiekową bezrobotnych mężczyzn - z rosnącą przewagą osób powyżej 55. roku życia - kojarzyć można z wyuczoną bezradnością i długotrwałym pozostawaniem bez pracy przez osoby dawniej zatrudnione w sektorze górniczym (co wciąż pozostaje istotnym wyzwaniem dla instytucji aktywizacyjnych, mimo ogólnego zmniejszenia liczby długotrwanie bezrobotnych wałbrzyszan), o tyle struktura wiekowa bezrobotnych kobiet wskazuje na nowe wyzwania dla lokalnego rynku pracy. Jak już bowiem wspomniano, najwięcej kobiet pozostających bez pracy mieści się w przedziale wiekowym 25-44 lata; ponadto bezrobotnych kobiet jest więcej niż pozostających bez pracy mężczyzn (także wśród osób długotrwanie bezrobotnych).

W kontekście ogólnej poprawy na lokalnym rynku pracy wskazuje to przede wszystkim na relatywnie niską atrakcyjność dostępnych ofert, które nie zachęcają do podjęcia zatrudnienia. Kluczowe okazuje się zatem nie tylko dążenie do zwiększenia liczby miejsc pracy, ale też równoległe podjęcie dwóch innych działań. Po pierwsze, ważne jest podnoszenie konkurencyjności dostępnych ofert, tak aby z subiektywnego punktu widzenia podjęcie legalnej pracy było bardziej atrakcyjne, aniżeli pozostawanie na bezrobociu lub podejmowanie nielegalnego zatrudnienia. Po drugie, kluczowe okazuje się podjęcie działań aktywizacyjnych i edukacyjnych, skłaniających osoby bezrobotne do aktywizacji na rynku pracy. Jest to konieczne, gdyż do głównych barier utrudniających podjęcie pracy jest nie tyle brak dostępnych ofert, co przede wszystkim bierność i niechęć osób pozostających poza legalnymi strukturami rynku pracy. Wskazują na to zarówno zrealizowane wśród mieszkańców Wałbrzycha badania, jak też wnioski wypływające z warsztatów przeprowadzonych z udziałem ekspertów zatrudnionych w wałbrzyskich instytucjach publicznych.

Wykres 14. Bezrobotni w Wałbrzychu według płci i statusu

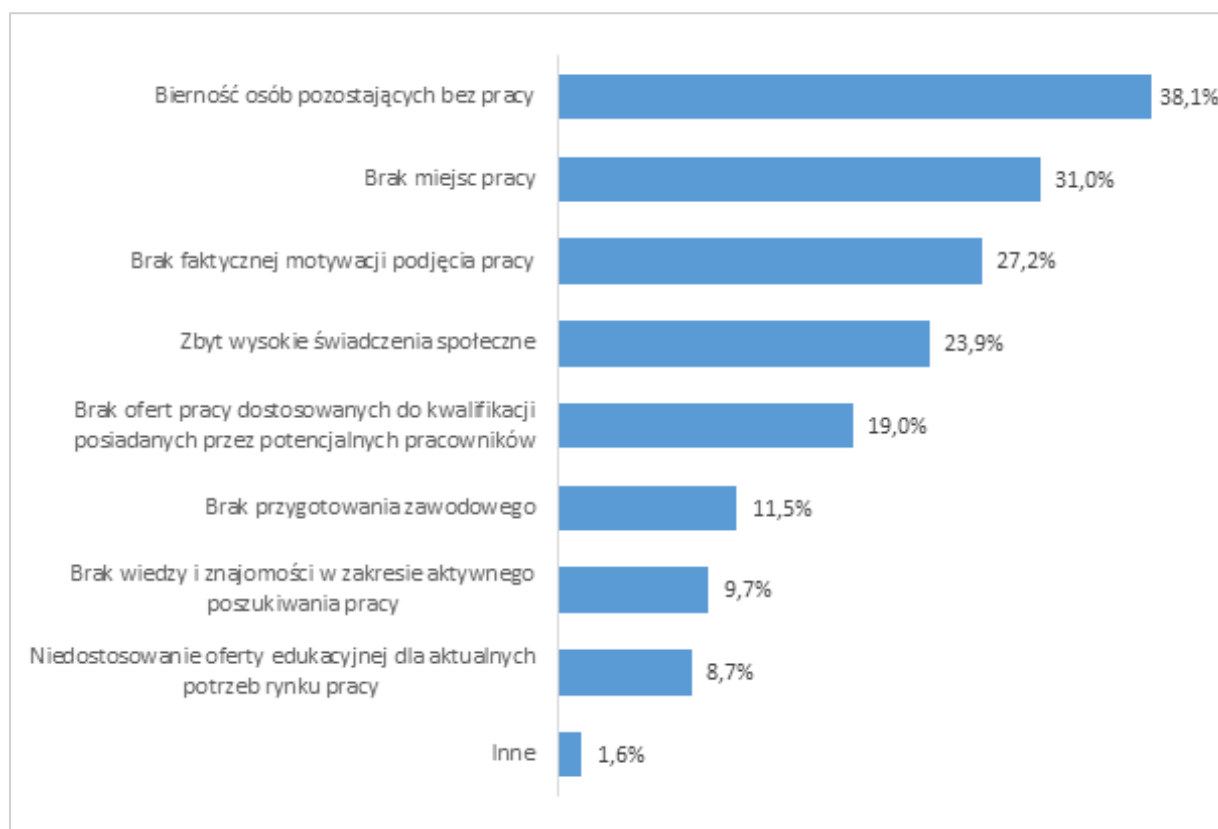
Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

W kontekście istotnej roli działań aktywizacyjnych i edukacyjnych, badania zrealizowane wśród mieszkańców Wałbrzycha skoncentrowano na ustaleniu głównych barier utrudniających aktywizację zawodową osób pozostających bez pracy (szczególnie długotrwanie bezrobotnych), a także inicjatyw, które mogą pomóc w przełamaniu tej niekorzystnej sytuacji. Badanych w pierwszej kolejności

poproszono o wymienienie przynajmniej dwóch barier, które ich zdaniem ograniczają mieszkańców w podjęciu pracy. Głównymi barierami, które zaakcentowali mieszkańcy są bierność osób pozostających bez pracy, na którą wskazało 38,1% badanych, brak miejsc pracy (31,0%), brak faktycznej, prawdziwej motywacji do podjęcia pracy (27,2%), a także zbyt wysokie świadczenia społeczne (23,9%). Mieszkańcy rzadziej skupiali się na braku odpowiednich ofert zawodowych, czy przygotowania zawodowego Wałbrzyszan, a także na braku wiedzy w zakresie aktywnego poszukiwania pracy oraz niedostosowania oferty edukacyjnej w szkołach. Jak można zauważyć na podstawie udzielonych odpowiedzi, zdaniem badanych problem leży w szczególności w ogólnym podejściu do pracy i jej szukania przez osoby bezrobotne, a także w zbyt dużych świadczeniach socjalnych, które mogą powodować brak motywacji do poszukiwania pracy.

Badani mieszkańcy Wałbrzycha wskazali również na inne bariery w podjęciu pracy we Wałbrzychu. Są nimi niskie zarobki (które nie motywują do wychodzenia z bezrobocia), bierność urzędu pracy, brak przystosowania się do pracy poprzez rozleniwienie, a także łamanie praw pracowniczych i brak stabilności zatrudnienia. Komentując powyższe wyniki, eksperci Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zwracają też uwagę, że wiele osób pozostających formalnie bez pracy nie chce podejmować legalnego zatrudnienia z uwagi na długi i zobowiązania komornicze.

Wykres 15. Główne bariery w podjęciu pracy w Wałbrzychu

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Tabela 3. Główne bariery w podjęciu pracy w Wałbrzychu – odpowiedzi „Inne”

	Częstość	Procent wszystkich
Niskie zarobki	8	0,8%
Bierność urzędu pracy	4	0,4%
Ludzie nie są przystosowani do pracy, nie chce im się, mają dużo „socjalu”	4	0,4%
Łamane prawa pracownicze	1	0,1%
Brak stabilności zatrudnienia („umowy śmieciowe”)	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów (wskazania na odp. „Inne”: N=16).

Badani zostali następnie poproszeni o określenie tego, jakie ich zdaniem powinno się podjąć działania, na rzecz rozwiązania problemów osób bezrobotnych. Największa grupa ankietowanych wskazała na organizację kursów i szkoleń umożliwiających przekwalifikowanie lub podniesienie kwalifikacji (61,0%). Często (odpowiednio po 36,0% i 35,6%) wskazywano również na organizowanie robót publicznych, prac interwencyjnych, prac społecznie użytecznych i zwiększenie dostępu do informacji o możliwościach zatrudnienia. Za niemniej ważne działania badani uznali również zróżnicowanie rodzajów działalności w mieście, dofinansowanie samozatrudnienia i rozwój branż specjalistycznych tj. centra informatyczne, logistyczne itp. (co koresponduje z podkreślaną wcześniej koniecznością tworzenia lepiej płatnych miejsc pracy). Pełne zestawienie zaprezentowano na Wykresie 16.

Ankietowani zasugerowali również inne działania, jakie ich zdaniem powinno się podjąć na rzecz rozwiązania problemu osób bezrobotnych. Są nimi zwiększenie motywacji bezrobotnych, stworzenie nowych miejsc pracy, ograniczenie pomocy finansowej dla osób bezrobotnych, a także ulgi finansowe dla małych przedsiębiorców i zastosowanie indywidualnego podejścia przez urzędy pracy.

Wykres 16. Działania, jakie należałoby podjąć na rzecz rozwiązywania problemów osób bezrobotnych w Wałbrzychu

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Tabela 4. Działania, jakie należałoby podjąć na rzecz rozwiązywania problemów osób bezrobotnych w Wałbrzychu – odpowiedzi „Inne”

	Częstość	Procent wszystkich
Ludzie muszą w siebie uwierzyć; zwiększanie motywacji bezrobotnych	3	0,3%
Nowe miejsca pracy	2	0,2%
Ograniczenie pomocy finansowej dla osób bezrobotnych	1	0,1%
Ulgi podatkowe dla małych przedsiębiorców, żeby mogli zatrudnić więcej osób	1	0,1%
Urząd pracy powinien przygotować i zająć się każdą z osób indywidualnie	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów (wskazania na odp. „Inne”: N=13).

W kontekście zdiagnozowanych problemów lokalnego rynku pracy należy zauważyć, że podmiot zatrudniający osoby z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym jeśli chce funkcjonować stabilnie na rynku ekonomicznym, a zarazem wyprowadzać z wykluczenia musi zmierzyć się w codziennym funkcjonowaniu z rozwiązywaniem problemów wynikających z:

- niższej dyspozycyjności pracowników wynikających np. niepełnosprawności, samotnego rodzicielstwa, chorób, niezaradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych,
- uzależnień alkoholu lub innych środków uzależniających,

- problemów wynikających z zadłużeń, w tym zajęć komorniczych,
- wychowania w kulturze bierności i apatii nierzadko dziedziczonej pokoleniowo,
- niewystarczających umiejętności funkcjonowania w rodzinie, grupie bez konfliktów i przemocy psychicznej oraz fizycznej,
- problemów mieszkaniowych dotyczących obok braku stałego miejsca zamieszkania, zadłużeń i bardzo niskiego standardu mieszkań,
- niskich umiejętności spędzania wolnego tak aby odbudowywać kondycję psychiczną i fizyczną po tygodniu pracy.

Z tego względu za bardzo ważny instrument aktywizacyjny należy uznać podmioty ekonomii społecznej, działające w różnych obszarach reintegracji społeczno-zawodowej. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu prowadzi m.in. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, który wspiera Przedsiębiorstwa Ekonomii Społecznej kompetencyjnie i ekonomicznie. Oferuje m.in. stałe wsparcie obejmujące:

- indywidualne wsparcie wychodzenia z kryzysów oraz przeciwdziałanie pojawianiu się nowych (poprzez pracę specjalistów np. doradców zawodowych, psychologów, terapeutów, pedagogów, coachów, prawników, trenerów pracy, asystentów osób niepełnosprawnych),
- budowanie postaw i kompetencji funkcjonowania w rodzinie, grupie koleżeńskiej i pracowniczej (poprzez organizowanie tematycznych zajęć, warsztatów indywidualnych oraz grupowych, stacjonarnych oraz wyjazdowych),
- planowanie i wdrażanie rozwoju kompetencji i kwalifikacji zawodowych (poprzez kursy i szkolenia uwrażliwione na specyfikę wykluczenia zdrowotnego lub społecznego aktywizowanych osób),
- pomoc specjalistyczną, w leczeniu uzależnień i innych chorób społecznych, zdrowotnych i cywilizacyjnych (poprzez stałą pracę – kontraktowanie lub kierowanie i pomoc we współpracy ze specjalistami),
- wsparcie w organizowaniu procesu leczenia zdrowia (poprzez umawianie z lekarzami, pomoc w zakupie środków wspierających komfort i jakość życia np. okularów, aparatów słuchowych, ważne jest także stałe motywowanie np. w procesie utrzymania diety),
- konstruktywną i atrakcyjną lub dającą rzeczywisty relaks organizację czasu wolnego, w tym we współpracy ze społecznością lokalną (poprzez kreowanie i realizowanie w ścisłej współpracy z osobami aktywizowanymi działań doraźnych (np. wspólne wyjścia do muzeum, kina, kawiarni) jak i większe formy dające poczucie bycia ważną częścią wspólnoty lokalnej (np. organizowanie pikników, akcji sprzątnięcia świata lub poznaj sąsiada)),
- wsparcie w uporządkowaniu spraw formalno-prawnych (poprzez bezpośrednio lub towarzyszące wsparcie w relacjach z instytucjami publicznymi i wg potrzeb prywatnymi m.in. w aspektach zadłużeń komorniczych, spraw prowadzonych przez ZUS, spraw spadkowych, własności mieszkań, posiadanych zobowiązań formalno-prawnych, statusu niepełnosprawności).

Wśród wielu rzeczywistych przykładów podejmowanych działań wyróżnić można:

- wsparcie prowadzone przez Asystenta Rodziny, który oczekuje od rodzica opieki nad dziećmi w godzinach pozalekcyjnych, gdy tymczasem PES musi w tym okresie świadczyć usługi warunkujące wynagrodzenie za pracę. W toku wsparcia OWES udało się wynegocjować ze

zleceńodawcą zmianę części godzin świadczenia usługi, a przy wsparciu asystenta uzyskać wsparcie w opiece nad dzieckiem.

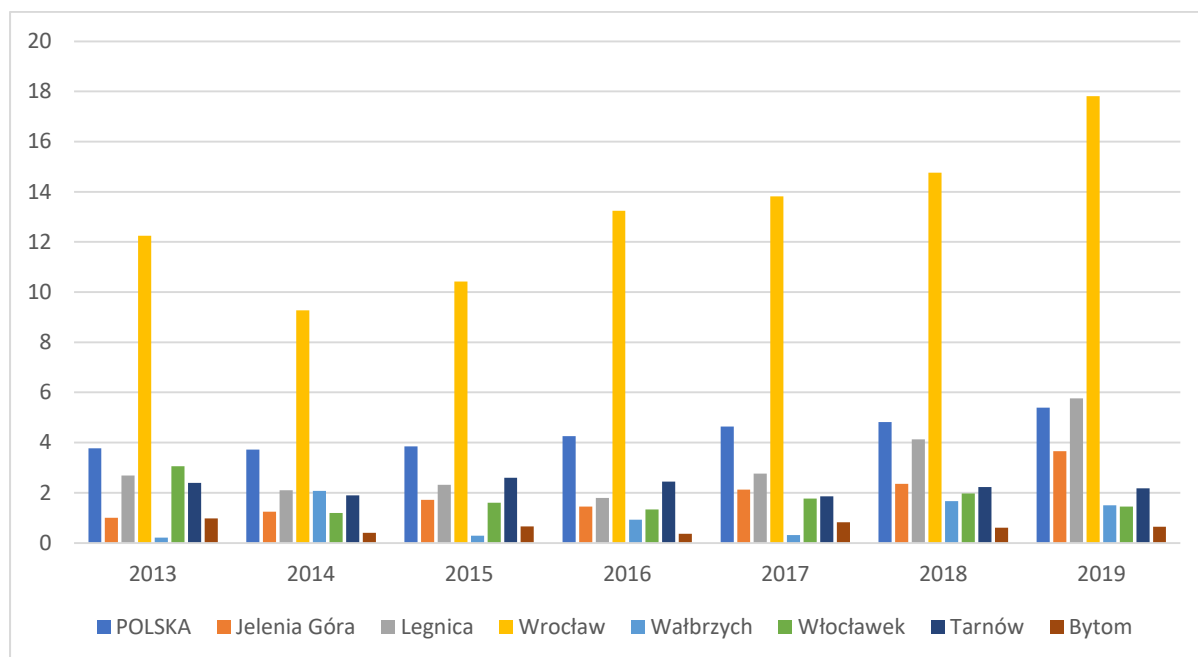
- Działania na rzecz zmniejszenia zadłużenia aktywizowanej osoby. Dzięki wspólnym negocjacjom z udziałem OWES i lokalnego OPS, osoba taka uzyskuje rozłożenie zadłużenia na mniejsze raty. Tym samym PES zyskuje pracownika, osoba objęta wsparciem otrzymuje legalne zatrudnienie i ubezpieczenie; jednocześnie udaje się odzyskać istniejące zadłużenie.
- Działania na rzecz utrzymania zatrudnienia. Osoba-klient OPS i zarazem pracownik PES mający problem z utrzymaniem wytrwałości (prezentujący dużą absencję w pracy), uniknęła zwolnienia z zatrudnienia dzięki współpracy PES z OWES i OPS. OPS zintensyfikował monitoring organizacji życia prywatnego i godzenia go z życiem zawodowym. OWES wykorzystywał tu również indywidualny Coaching, tj. zorganizowanie spotkania mające na celu radzenie sobie z kryzysami i wzmacniające postawę dążenia do aktywności. Ponadto Coach OWES przepracował z PES model relacji i komunikacji motywacyjnej z aktywizowanymi pracownikami.
- W skutek współpracy z Fundacją Rozwoju Ekonomii Społecznej na terenie miasta powstały dwie spółdzielnie socjalne i jedno przedsiębiorstwo społeczne tj.:
  - Spółdzielnia socjalna „Nasze Wsparcie”. Zajmuje się świadczeniem usług opiekuńczych osobom, które z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności lub innej przyczyny wymagają pomocy, a są jej pozbawione. Spółdzielnia zatrudnia 8 kobiet, które były osobami długotrwale bezrobotnymi, korzystającymi ze z pomocy finansowej tutaj ośrodka. Obecnie spółdzielnia realizuje na zlecenie ośrodka usługi bytowe dla osób przebywających w mieszkaniach chronionych.
  - Spółdzielnia socjalna „Zielony Zakątek”, świadczy usługi w zakresie utrzymania czystości w parkach, lasach i terenach miejskich, segregacji śmieci i w tym zakresie współpracuje z Miejskim Zakładem Usług Komunalnych. W spółdzielni obecnie pracuje pięciu mężczyzn, którzy zostali skierowani do pracy przy wsparciu pracowników socjalnych. Osoby pracujące w spółdzielni to długotrwale bezrobotni, niepełnosprawni, z problemem alkoholowym, które obecnie są aktywne zawodowo.
  - Przedsiębiorstwo społeczne „7NieBo” Sp. z o.o. Kreatywny kobiecy biznes, którego celem jest powrót do aktywności na rynku pracy kobiet wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zajmuje się szyciem toreb, plecaków, worków, szaszetek zarówno dla klientów indywidualnych jak i firm i organizacji. Tworzone produkty są najwyższej jakości, ekologiczne, eleganckie i modne. Wszystkie produkty można spersonalizować według własnych wymagań. Obecnie w przedsiębiorstwie pracuje pięć kobiet i trzech stażystów.

MIESZKALNICTWO

Sytuacja mieszkaniowa w Wałbrzychu charakteryzuje się złożonymi problemami, które wymagają wieloaspektowej interwencji ze strony lokalnych służb publicznych i społecznych. W trakcie warsztatów z reprezentantami tych instytucji zwracano uwagę na niewielką liczbę inwestycji deweloperskich, które zachęcałyby mieszkańców Wałbrzycha do pozostania w mieście. Skutkuje to postępującą suburbanizacją oraz przenoszeniem się do gmin ościennych, co stwarza zagrożenie dla miejskiej bazy podatkowej. Potwierdzają to dane Głównego Urzędu Statystycznego, według których

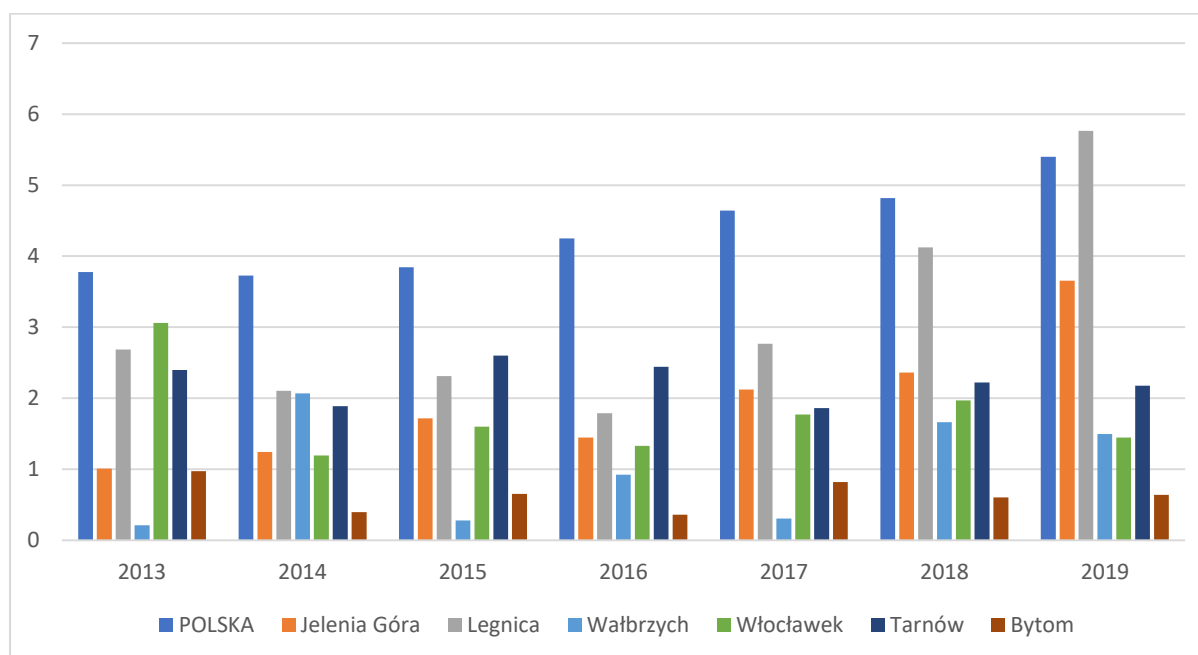
liczba nowych mieszkań oddanych do użytku w Wałbrzychu była – obok Bytomia - najmniejsza spośród miast wybranych do analizy porównawczej (uzasadnienie wyboru tych ośrodków zaprezentowano w dalszej części raportu, gdzie dokonano również bardziej szczegółowej analizy porównawczej Wałbrzycha i innych ośrodków miejskich w Polsce).

Wykres 17. Liczba nowych mieszkań oddanych do użytku w Wałbrzychu i innych miastach (z Wrocławiem) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: GUS

Wykres 18. Liczba nowych mieszkań oddanych do użytku w Wałbrzychu i innych miastach (bez Wrocławia) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: GUS

Ponadto wyzwaniem stanowi baza lokali socjalnych i komunalnych, których liczba nie zaspokaja istniejących potrzeb. Wskazuje się, że do 2023 lokale socjalne otrzyma 490 z 1490 osób. Przy założeniu, że tempo zaspokajania potrzeb mieszkaniowych w zakresie przydziału lokali socjalnych okaże się zgodne z założeniami, w 2023 roku w kolejce pozostanie zatem 1000 wałbrzyszan (jeśli w kolejnych okresach tempo zaspokajania w/w potrzeb ukształtuje się na podobnym poziomie, maksymalny czas oczekiwania na mieszkanie socjalne wyniesie 15 lat). W celu realizacji planów przydziału lokali socjalnych przewiduje się systematyczne zwiększanie ich liczby z 616 w roku 2019 do 720 w roku 2023 (wraz ze zwalnianiem użytkowanych już lokali socjalnych daje to możliwość zmniejszenia liczby oczekujących o 1/3).

W przypadku pozostałych lokali mieszkalnych przewiduje się zmniejszenie liczby oczekujących osób z 1510 w roku 2019 do 950 w roku 2023. Należy jednak podkreślić, że prognoza ta uwzględnia malejącą liczbę lokali, które nie będą przeznaczone na cele socjalne (co może stanowić istotne wyzwanie dla lokalnej polityki mieszkaniowej). Oznacza to, że w przypadku mieszkań, które nie posiadają statusu lokalu socjalnego, realizacja założonej prognozy będzie w największym stopniu uzależniona od tempa uwalniania aktualnie zajętych lokali oraz realizacji planów remontowych.

Tabela 5. Liczba lokali komunalnych w Wałbrzychu

	Lokale socjalne	Pozostałe lokale mieszkalne	Razem lokale mieszkalne i socjalne
2018	616	11299	11921
2019	640	10850	11490
2020	660	10755	11435
2021	680	10800	11480
2022	700	10875	11575
2023	720	10850	11570

Źródło: Program Gospodarowania Zasobem Mieszkaniowym Gminy Wałbrzycha na lata 2019-2023

Tabela 6. Liczba osób oczekujących na przydział lokalu komunalnego w Wałbrzychu

	Liczba osób oczekujących na lokal socjalny	Liczba przydzielonych lokali socjalnych	Liczba osób oczekujących na pozostałe lokale mieszkalne	Liczba przydzielonych pozostałych lokali mieszkalnych
2018	1490	72	1510	99
2019	1250	80	1450	150
2020	1150	80	1350	250
2021	1100	100	1250	200
2022	1050	100	1100	200
2023	1000	100	950	200

Źródło: Program Gospodarowania Zasobem Mieszkaniowym Gminy Wałbrzycha na lata 2019-2023

Realizacji planów mieszkaniowych w latach 2019-2023 sprzyjać ma budowa około 1000 nowych mieszkań komunalnych m.in. w dzielnicach Biały Kamień i Nowe Miasto, które zostaną przeznaczone m.in. na lokale zamienne dla najemców lokali zamieszkujących w budynkach przeznaczonych do rozbiórki z uwagi na ich zły stan techniczny lub planowane inwestycje drogowe, lokale zamienne dla najemców lokali, których stan techniczny nie pozwala na ich dalsze użytkowanie, a także lokale dla osób niepełnosprawnych mieszkających w lokalach niedostosowanych do ich potrzeb.

Zauważyć należy, że plany budowy nowych mieszkań komunalnych nie zwiększają ogólnej puli takich mieszkań w zasobach Miejskiego Zarządu Budynków. Wiąże się to z niezadowalającym stanem technicznym wielu budynków komunalnych i koniecznością wyłączenia ich z eksploatacji. Co prawda, stan techniczny zabudowy komunalnej ulega systematycznej poprawie (np. pomiędzy 2019 a 2020 rokiem wyraźnie zmniejszyła się liczba budynków w lichym stanie), jednak relatywnie niewiele obiektów uzyskuje dobry stan techniczny. Tym samym, zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych w zakresie dostępu do lokali komunalnych będzie w dużej mierze uzależnione od przyspieszenia działań remontowych (np. ramach działań rewitalizacyjnych) oraz wspomnianej już budowy nowych lokali. W przeciwnym razie degradacja zasobów okaże się szybsza aniżeli zakres prowadzonych inwestycji i interwencji remontowych, co może utrudniać realizację planów związanych z zaspokajaniem dostępu do lokali komunalnych - zarówno socjalnych, jak i pozostałych.

Tabela 7. Stan techniczny budynków komunalnych w Wałbrzychu w 2019 i 2020 roku

	Liczba budynków	Stan dobry	Stan zadowalający	Stan średni	Stan lichy	Stan zły	Rozbiórka
2019	517	17	50	263	177	0	10
	100%	3,29%	9,67%	50,87%	34,24%	0%	1,93%
2020	507	20	60	273	144	0	10
	100%	3,94%	11,83%	53,83%	28,40%	0%	1,97%

Źródło: Program Gospodarowania Zasobem Mieszkaniowym Gminy Wałbrzych na lata 2019-2023

Warto przy tym zauważyć, że w świetle danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, najwyższa kwota dodatków mieszkaniowych wypłacana jest w dalszym ciągu mieszkańcom lokali komunalnych. Liczbę i wartość dodatków mieszkaniowych omówiono w rozdziale poświęconym pomocy społecznej.

OCHRONA ZDROWIA

System ochrony zdrowia oparty jest na publicznych i niepublicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej oraz Praktykach Lekarza Rodzinnego. Na terenie gminy Wałbrzych funkcjonują następujące placówki ochrony zdrowia:

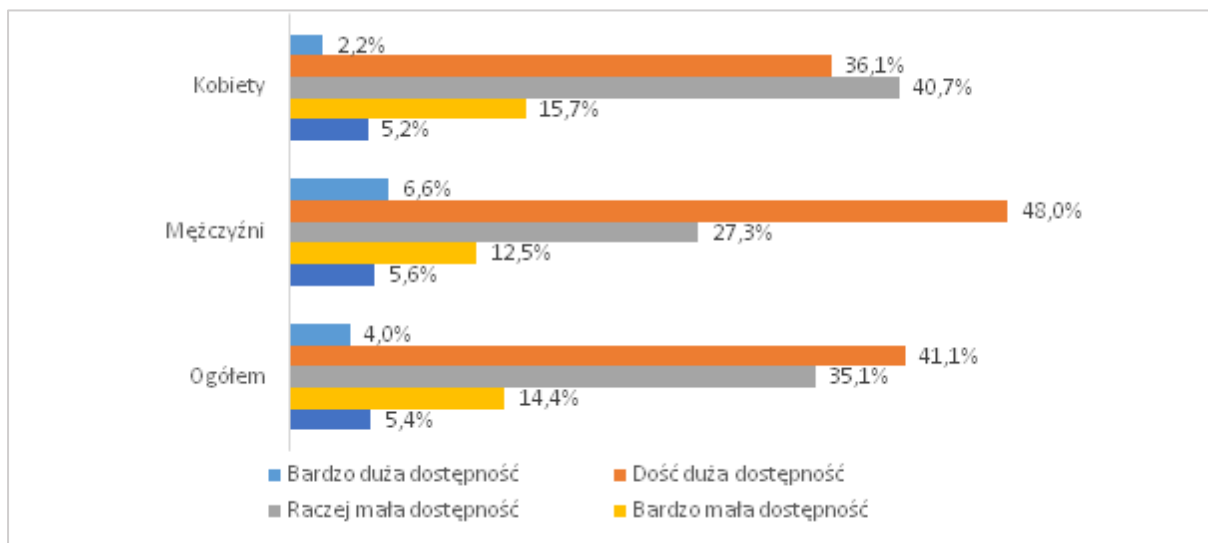
- Specjalistyczny Szpital im. dra Alfreda Sokołowskiego,
- Specjalistyczny Szpital Ginekologiczno-Położniczy,
- Pogotowie Ratunkowe,
- 3 Praktyki Lekarza Rodzinnego,
- 16 Niepublicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej,
- Dolnośląski Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy we Wrocławiu – Oddział w Wałbrzychu,
- Zakład Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji we Wrocławiu-Przychodnia w Wałbrzychu

Jakość opieki zdrowotnej w Wałbrzychu oceniono w oparciu o badania wśród mieszkańców Wałbrzycha oraz warsztaty zrealizowane z reprezentantami wałbrzyskich instytucji publicznych. W przypadku badań realizowanych wśród mieszkańców, respondenci zostali na początku poproszeni o ocenę dostępności opieki zdrowotnej na terenie miasta. Podzielili się niemalże po równo na tych, którzy oceniają dostępność na dobrym lub na złym poziomie. 41,1% i 4,0% badanych uważa, że dostępność opieki zdrowotnej jest kolejno dość duża i bardzo duża, zaś 35,1% i 14,4% uważa dostępność za raczej małą i bardzo małą. 5,4% badanych nie potrafiło ocenić jednoznacznie charakteru dostępności.

Odpowiedzi kobiet i mężczyzn różnią się nieco od siebie – mężczyźni zdecydowanie lepiej oceniają dostępność opieki zdrowotnej w Wałbrzychu. Niemalże połowa badanych mężczyzn (48,0%) uważa, że dostępność opieki zdrowotnej jest dość duża, 27,3%, że raczej mała a 12,5% uważa ją za bardzo małą. Wśród kobiet 40,7% uważa, że dostępność opieki zdrowotnej jest raczej mała, a 36,1%, że dość duża.

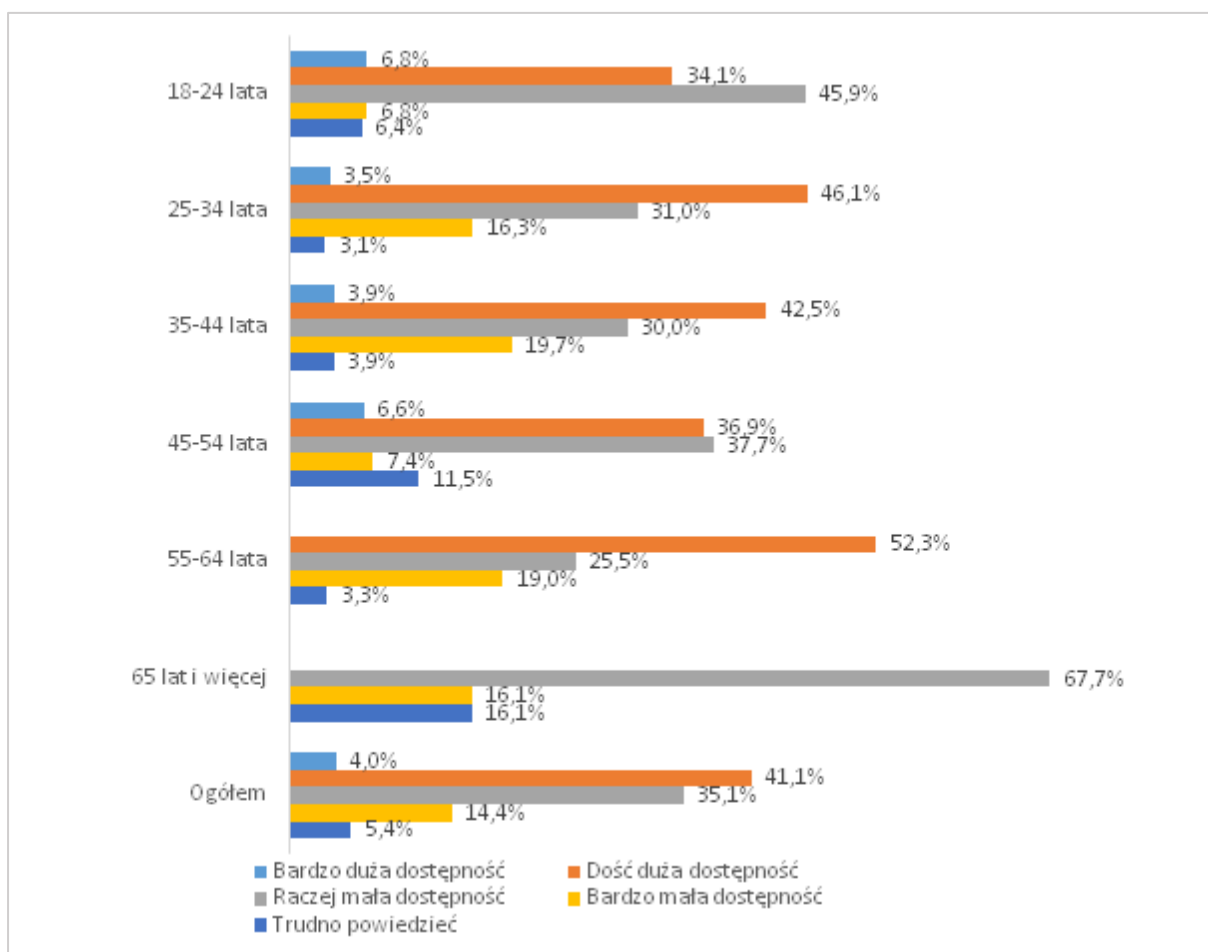
Dostępność opieki zdrowotnej została najlepiej oceniona przez osoby w przedziale wiekowym 55-64 (bardzo duża lub dość duża dostępność wskazana przez 52,3% tej grupy), najgorzej zaś przez osoby najstarsze, w wieku 65 lat i więcej, wśród których nikt nie wskazał na bardzo dużą ani dość dużą dostępność, natomiast 67,7% oświadczyło, że dostępność jest raczej mała, a 16,1%, że bardzo mała. Tak duże różnice w ocenie dostępu do opieki zdrowotnej wynikają zapewne z faktu, że wraz z wiekiem wzrasta częstotliwość wizyt w placówkach zdrowotnych. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi z podziałem ze względu na wiek osób badanych znajduje się na Wykresie 19.

Wykres 19. Ocena dostępności opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 20. Ocena dostępności opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha – odpowiedzi z podziałem na wiek

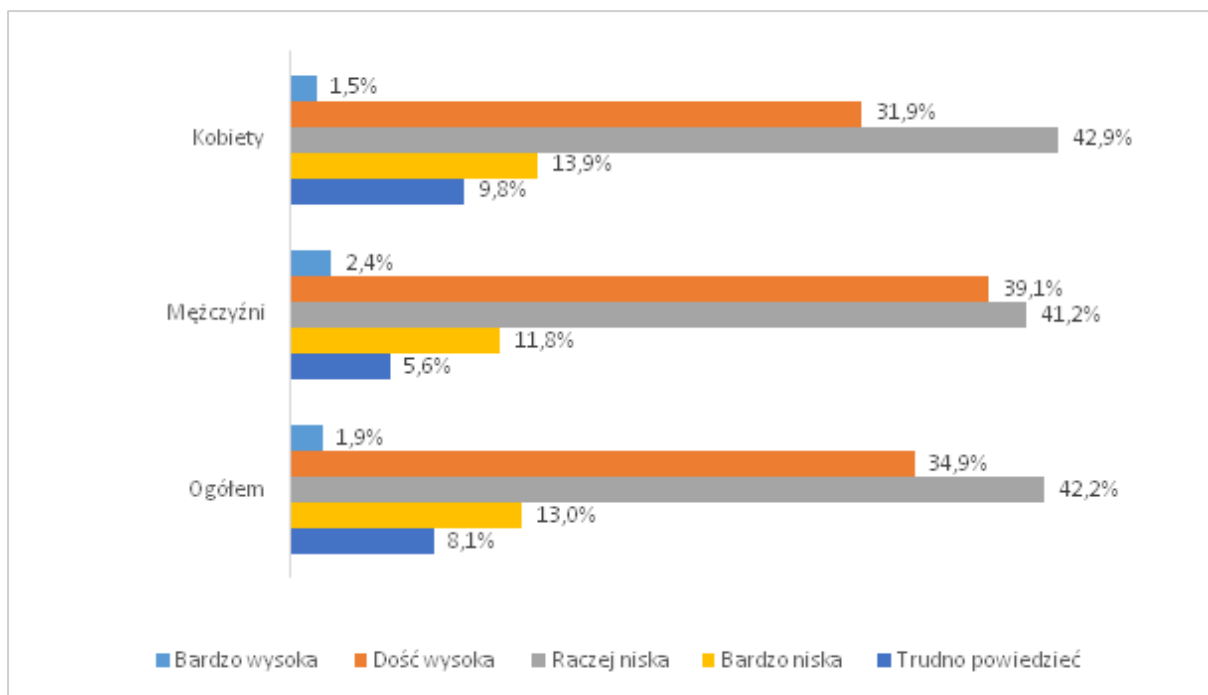
Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Mieszkańców Wałbrzycha poproszono również o ocenienie jakości świadczonych usług w zakresie opieki zdrowotnej. Wyniki wskazują na przewagę ocen negatywnych. Niemalże połowa badanych (42,2%) uważa, że jakość usług jest raczej niska, a 34,9% ocenia ją dość wysoko. Ponadto 13,0% badanych wskazało, że jest ona bardzo niska, a tylko 1,9% wskazało, że jest ona na bardzo wysokim poziomie. 8,1% badanych wstrzymało się od odpowiedzi.

Choć przewaga ocen negatywnych nad pozytywnymi dotyczyła zarówno kobiet, jak i mężczyzn, można zauważyć, że mężczyźni lepiej ocenili jakość usług świadczonych w zakresie opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha, bowiem ocena bardzo wysoka lub dość wysoka została wystawiona łącznie przez odpowiednio 41,4% mężczyzn oraz 33,4% kobiet.

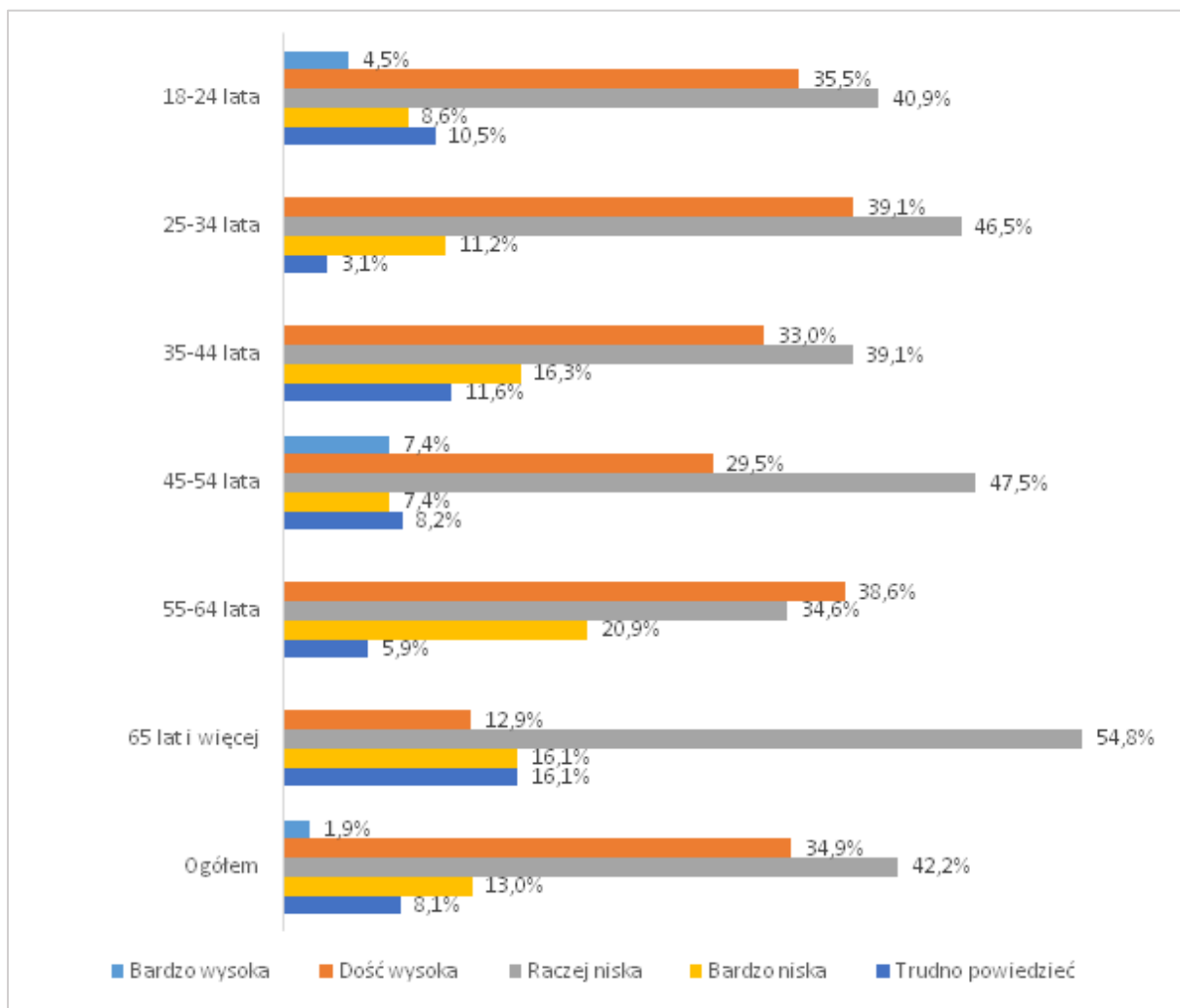
Podział odpowiedzi ze względu na wiek unaocznia, że osoby najstarsze (w wieku 65+) zdecydowanie gorzej niż przedstawiciele innych grup wiekowych oceniają jakość usług w zakresie opieki zdrowotnej, bowiem 71,0% ocenia ją nisko lub bardzo nisko, a tylko 12,9% raczej wysoko (nikt bardzo wysoko). Grupą wiekową, która najwyżej oceniła jakość usług opieki zdrowotnej są najmłodszy ankietowani, w wieku 18-24 lata (49,5% ocen niskich i bardzo niskich oraz 40,0% ocen wysokich i bardzo wysokich), choć różnica pomiędzy tą grupą wiekową a kolejnymi grupami (25-64 lata) nie jest znacząca. Szczegółowe dane dotyczące oceny jakości usług w zakresie opieki zdrowotnej z podziałem na wiek respondentów znajdują się na Wykresie 22.

Wykres 21. Ocena jakości świadczonych usług w zakresie opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 22. Ocena jakości świadczonych usług w zakresie opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha – odpowiedzi z podziałem na wiek

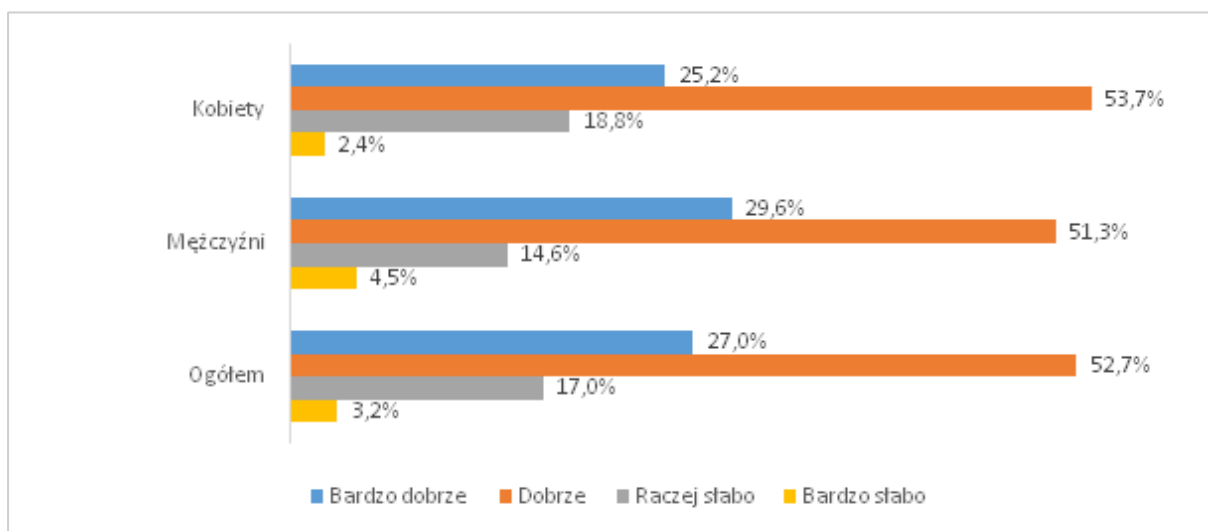

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Kiedy respondentów poproszono o ocenienie swojego stanu zdrowia, ponad trzy czwarte, oceniło go jako dobry lub bardzo dobry. Połowa badanych mieszkańców Wałbrzycha (52,7%) dobrze ocenia swój stan zdrowia, 27,0% bardzo dobrze, 17% badanych określa swój stan zdrowia jako słaby, a 3,2% jako bardzo słaby. Należy zauważyć, że zarówno mężczyźni, jak i kobiety bardzo podobnie oceniają swoją obecną sytuację zdrowotną, w ich odpowiedziach nie zauważa się różnic istotnych statystycznie, na co wskazuje Wykres 23.

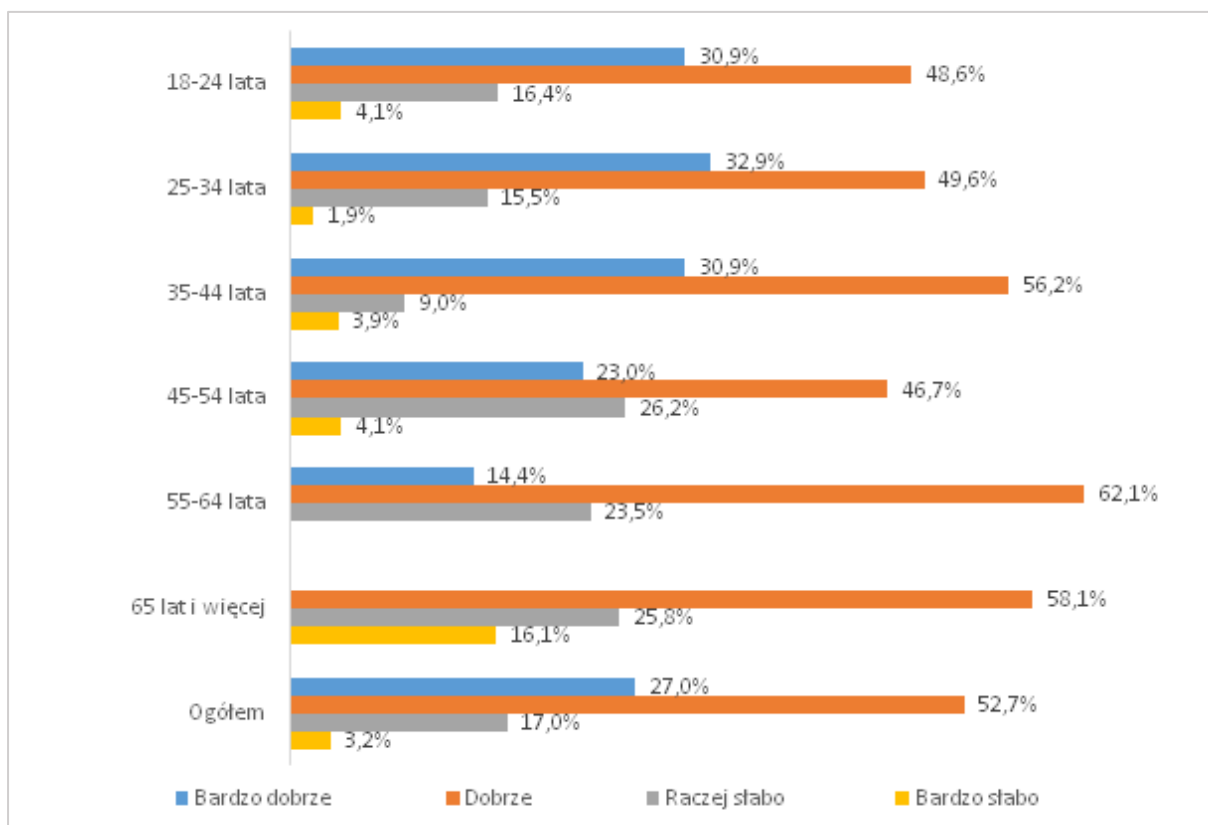
Biorąc pod uwagę samoocenę stanu zdrowia respondentów w różnym wieku, możemy zauważyć, że zdecydowana większość badanych niezależnie od wieku ocenia go dobrze lub bardzo dobrze. Najmniej jednak takich osób jest wśród najstarszych respondentów (w wieku 65+), spośród których nikt nie ocenia swojego stanu zdrowia bardzo dobrze, a dobrze tylko 58,1% badanych. Najlepiej swój stan zdrowia oceniają ankietowani w wieku 35-44 lata, bowiem aż 87,1% tej grupy ocenia go dobrze lub bardzo dobrze. Szczegółowe dane dotyczące stanu zdrowia z podziałem na wiek znajdują się na Wykresie 24.

Wykres 23. Ocena własnego stanu zdrowia – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 24. Ocena własnego stanu zdrowia – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Analiza stanu opieki zdrowotnej w Wałbrzychu wskazuje na umiarkowaną dostępność usług medycznych na terenie miasta. Odpowiedzi respondentów wskazują, że pożądane jest zwiększenie liczby personelu lub placówek medycznych, a przynajmniej kontraktów powiększających pulę dostępnych wizyt. W świetle zgromadzonych danych wskazany jest również audyt jakości

świadczonych usług medycznych – ok. 55% mieszkańców miasta biorących udział w badaniach zwraca bowiem uwagę, że jakość ta jest obecnie zbyt niska.

W trakcie warsztatów z reprezentantami wałbrzyskich instytucji publicznych ustalono również, że wskazane byłoby zwiększenie dostępności specjalistycznych usług medycznych, które obecnie wymagają wizyt w większych ośrodkach miejskich (przede wszystkim we Wrocławiu). Zapewniłoby to samowystarczalność wałbrzyskiego systemu opieki zdrowotnej, poprawiając jego ocenę w oczach mieszkańców miasta.

POMOC SPOŁECZNA

Statystyki z lat 2015-2019 wskazują, że systematycznie zmniejsza się liczba osób korzystających z pomocy społecznej. Koresponduje to z ogólną poprawą sytuacji gospodarczej Wałbrzycha, w tym szczególnie sytuacji na rynku pracy. Na malejącą liczbę osób korzystających z pozostałych świadczeń pomocy społecznej wpłynęło również konsekwentne przestrzeganie zasady odmowy bądź wstrzymania wypłaty świadczeń z pomocy społecznej osobom marnującym otrzymywane świadczenia, osobom odmawiającym współpracy z pracownikiem socjalnym oraz osobom nie realizującym kontraktów socjalnych.

Ogółem ze wszystkich form pomocy społecznej w roku 2019 skorzystało w Wałbrzychu 3 657 osób (w tym 2 960 rodzin i 5 295 osób w tych rodzinach). Jest to kolejny, znaczny spadek o 716 osób w stosunku do roku 2018.

Malejąca liczba osób korzystających z pomocy społecznej dotyczy zarówno kobiet, jak i mężczyzn, przy czym dotyczy to wyłącznie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Wzrasta natomiast uzależnienie od pomocy społecznej wśród osób w wieku poprodukcyjnym, co koresponduje z omawianą już wcześniej sytuacją demograficzną. Dotychczasowe trendy wskazują bowiem, że Wałbrzych będzie miastem starzejącym się, a zatem można się spodziewać wzrostu liczby osób, które będą wymagały nie tyle wsparcia materialnego, co przede wszystkim opiekuńczego (mowa o tym w dalszej części tego rozdziału).

Należy przy tym zwrócić uwagę, że liczba osób korzystających w Wałbrzychu z pomocy społecznej wciąż przekracza średnią wojewódzką. Zaprezentowane niżej dane wymagają jednak ostrożności we wnioskowaniu, gdyż duże dysproporcje między średnią obliczoną dla miasta i średnią wojewódzką stanowią wynik odmiennego potencjału ludnościowego poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Pod koniec niniejszego rozdziału przedstawiono wynik porównania Wałbrzycha z innymi ośrodkami podobnej wielkości, z którego wynika, iż Wałbrzych rzeczywiście charakteryzuje się nieco gorszą sytuacją społeczno-demograficzną niż inne miasta średniej wielkości, jednak różnice te są stosunkowo małe oraz ulegają systematycznemu zmniejszeniu.

Tabela 8. Liczba kobiet korzystających z pomocy społecznej w Wałbrzychu

	Wiek / Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Wałbrzych	0-17	1659	1520	1385	1075	922	696
	Produkcyjny	3138	2721	2463	2020	1681	1299
	Poprodukcyjny	476	478	508	565	578	559
Województwo*	0-17	77	70	60	49	43	38
	Produkcyjny	237	200	171	145	123	109
	Poprodukcyjny	53	52	55	60	68	62

*średnia

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Tabela 9 Liczba mężczyzn korzystających z pomocy społecznej w Wałbrzychu

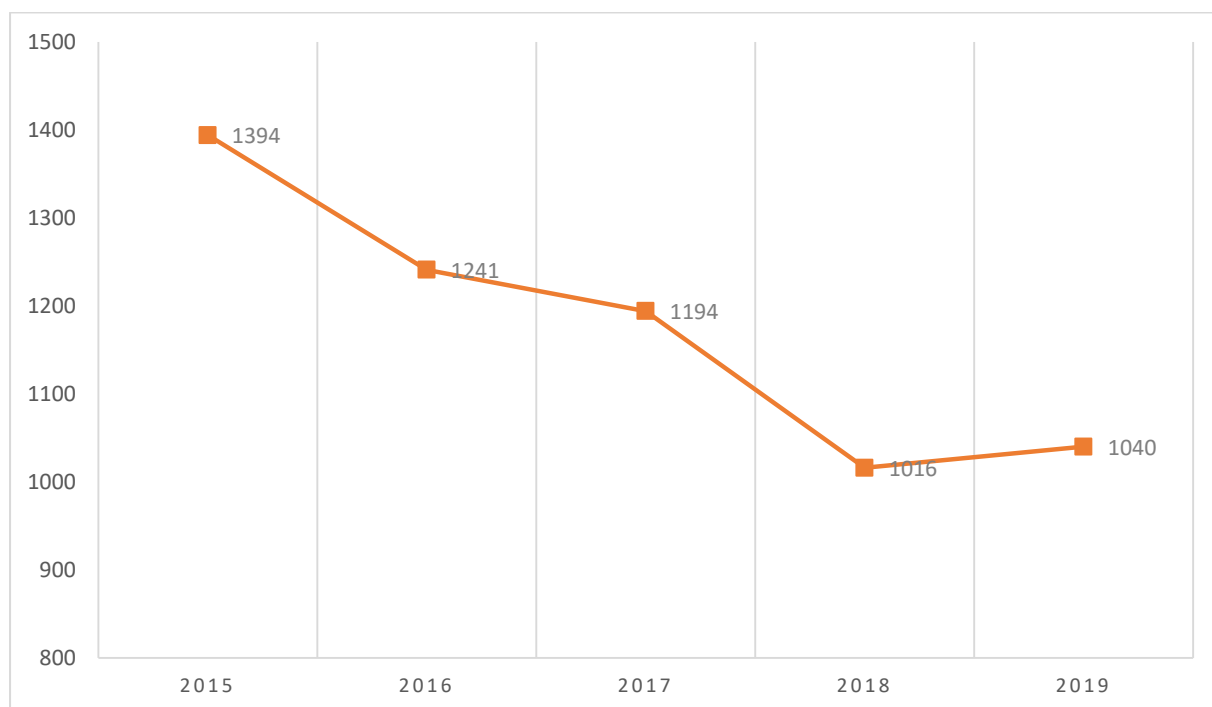
	Wiek / Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Wałbrzych	0-17	1772	1594	1430	1123	956	758
	Produkcyjny	3384	2971	2687	2343	2020	1722
	Poprodukcyjny	167	181	193	194	207	224
Województwo*	0-17	82	74	63	51	45	41
	Produkcyjny	239	207	191	177	156	144
	Poprodukcyjny	20	19	20	24	24	24

*średnia

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

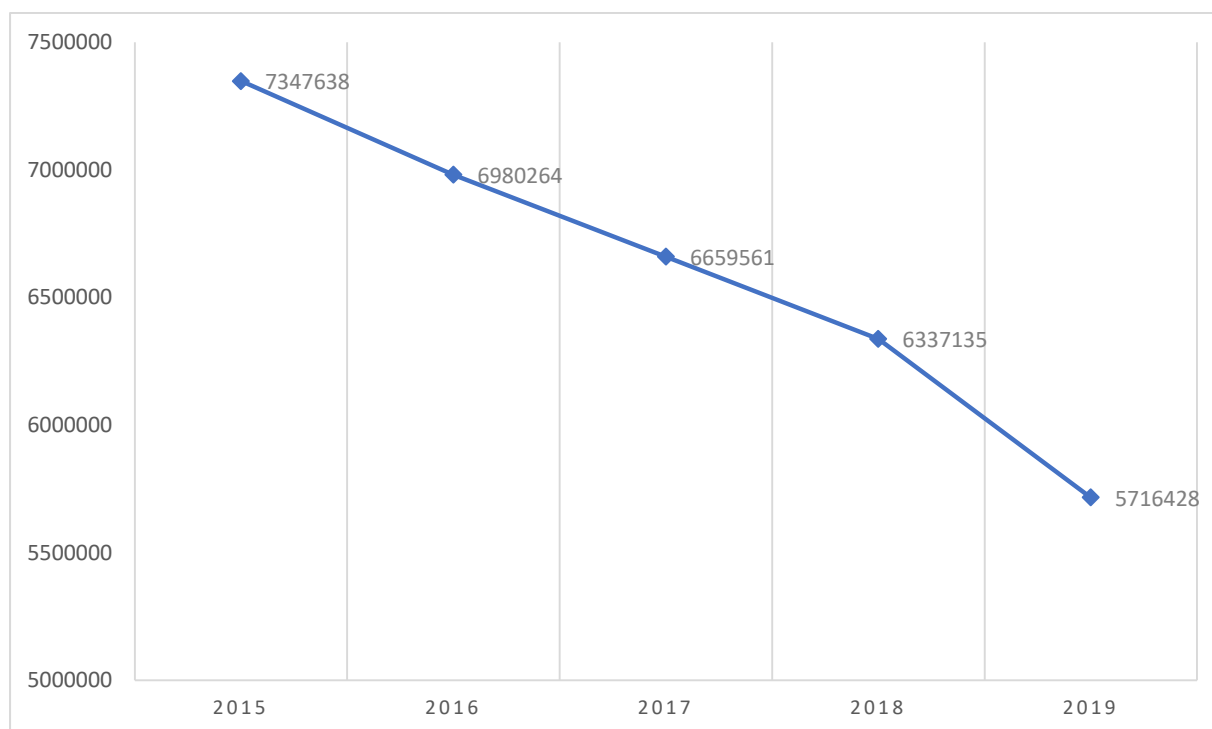
Z ogólną poprawą sytuacji społeczno-gospodarczej w Wałbrzychu koresponduje spadek liczby rodzin uprawniona do **świadczenia alimentacyjnego** oraz kwota wypłacanych świadczeń. W latach 2015 - 2018 niższa kwota wypłacanych świadczeń alimentacyjnych bezpośrednio wiązała się z mniejszą liczbą uprawnionych rodzin. Wynika to w dużej mierze z faktu, że od 2008 do 2019 nie był podwyższany próg dochodowy uprawniający do świadczeń, co pośrednio wskazuje na poprawę warunków materialnych mieszkańców miasta. Jak wskazuje sprawozdanie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, "w 2019 roku można zaobserwować niewielki wzrost rodzin pobierających świadczenia alimentacyjne. Jest to spowodowane niewielkim wzrostem kryterium dochodowego po raz pierwszy od 2008 roku z kwoty 725 zł na 800 zł, a więc wzrost o 75 zł, po 12 latach obowiązywania ustawy, gdy pensja minimalna od 2007r. wzrosła o 1314 zł, z kwoty 936 brutto zł w 2007 roku do 2250 zł brutto w 2019". Liczbę rodzin korzystających ze świadczeń alimentacyjnych oraz kwoty wypłacanych świadczeń alimentacyjnych przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 25. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń alimentacyjnych w latach 2015-2019

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

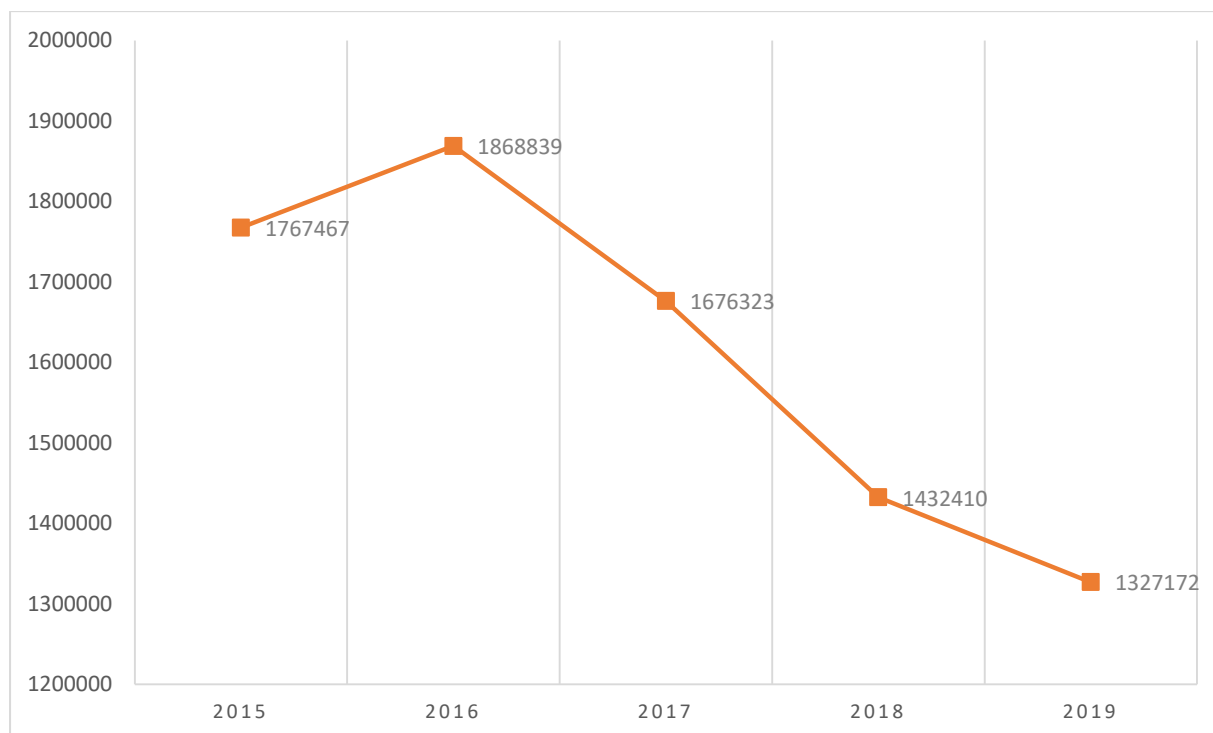
Wykres 26. Kwoty wypłacanych świadczeń alimentacyjnych w latach 2015-2019

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Zmniejsza się także liczba **stypendiów i zasiłków przyznawanych uczniom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej**, wynikającej z niskich dochodów w rodzinie w szczególności, gdy w rodzinie tej występuje bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także, gdy rodzina jest niepełna lub wystąpiło zdarzenie losowe. W 2019 roku środki wydatkowane na pomoc materialną dla uczniów wyniosły w 1 327 1720 zł, przyznano stypendia szkolne 889 uczniom oraz zasiłki szkolne 6 uczniom.

Wykres 27. Wartość wypłaconych zasiłków dla uczniów

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Na ogólną poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej wskazuje również malejąca liczba przyznawanych **dotatków mieszkaniowych**, które przysługują:

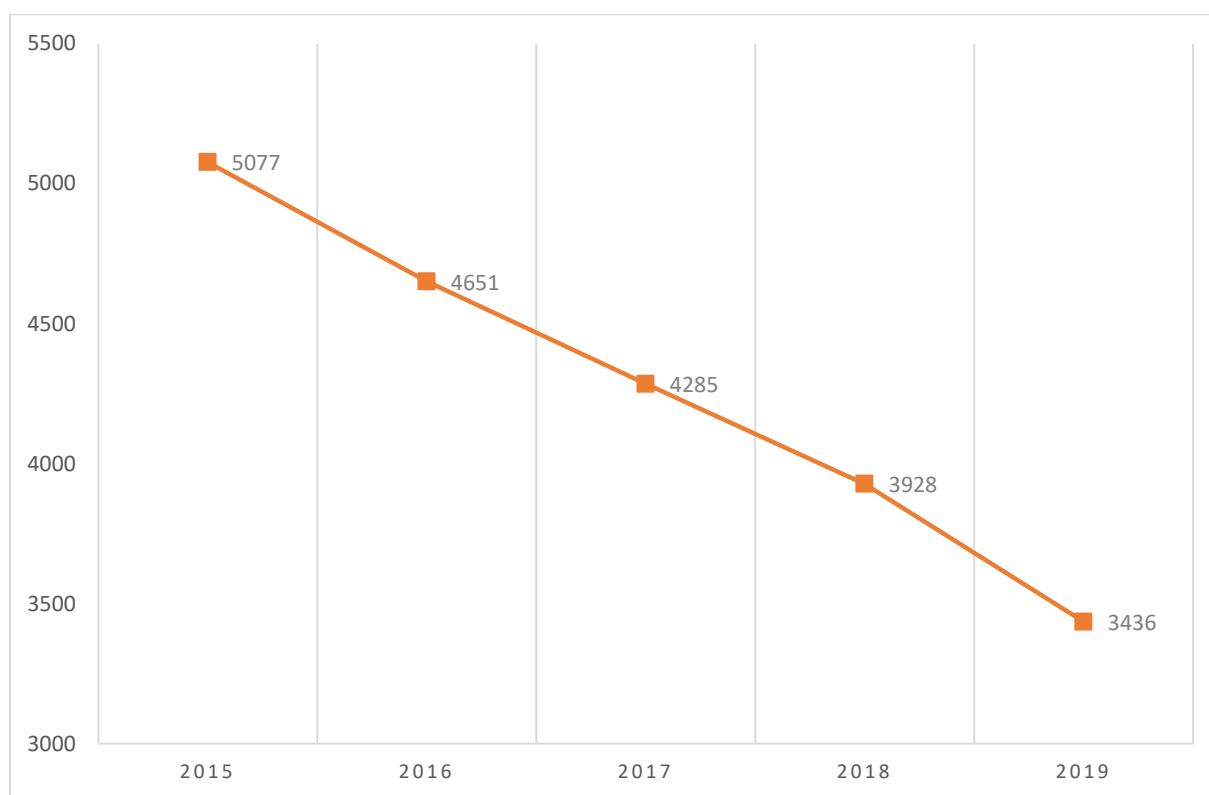
- najemcom oraz podnajemcom lokali mieszkalnych,
- osobom mieszkającym w lokalach mieszkalnych, do których przysługuje im spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego,
- osobom mieszkającym w lokalach mieszkalnych znajdujących się w budynkach stanowiących ich własność i właścicielom samodzielnych lokali mieszkalnych,
- innym osobom mającym tytuł prawny do zajmowanego lokalu mieszkalnego i ponoszącym wydatki związane z jego zajmowaniem,
- osobom zajmującym lokal mieszkalny bez tytułu prawnego, oczekującym na przysługujący im lokal zamienny lub socjalny.

Podstawowym celem przyznawania dodatków mieszkaniowych jest zrekompensowanie wydatków związanych z utrzymaniem lokalu mieszkalnego. Dodatek mieszkaniowy przysługuje, jeżeli średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego w okresie 3 miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku o przyznanie dodatku mieszkaniowego nie przekracza 175%

kwoty najniższej emerytury w gospodarstwie jednoosobowym i 125% tej kwoty w gospodarstwie wieloosobowym, obowiązującej w dniu złożenia wniosku. Niskie dochody to podstawowy warunek uzyskania dodatku mieszkaniowego. Jednak ważna jest również wielkość powierzchni użytkowej (określonej powierzchni lokalu), którą dysponuje osoba/rodzina ubiegająca się o wsparcie. Ustawa o dodatkach mieszkaniowych ściśle określa kryteria powierzchni użytkowej lokalu, jaka uprawnia do otrzymania pomocy.

W porównaniu tylko do 2018 roku liczba ta zmniejszyła się o 492 osoby. Głównym powodem takiej sytuacji są: zbyt niskie wydatki na utrzymanie mieszkania w stosunku do dochodu, choć podkreślić należy, że powodem nieprzyznania dodatku mieszkaniowego może być również: przekroczenie powierzchni normatywnej, utrata lub brak tytułu prawnego do zajmowanego lokalu, nieopłacanie części „własnej” dodatku mieszkaniowego.

Wykres 28. Liczba otrzymanych dodatków mieszkaniowych w latach 2015-2019

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Wraz z malejącą liczbą dodatków mieszkaniowych zmniejsza się także ich ogólna wartość. Dane porównawcze dla lat 2015-2019 zaprezentowano na wykresie powyżej, uzupełniając go uszczegółowionym zestawieniem tabelarycznym dla lat 2018 i 2019.

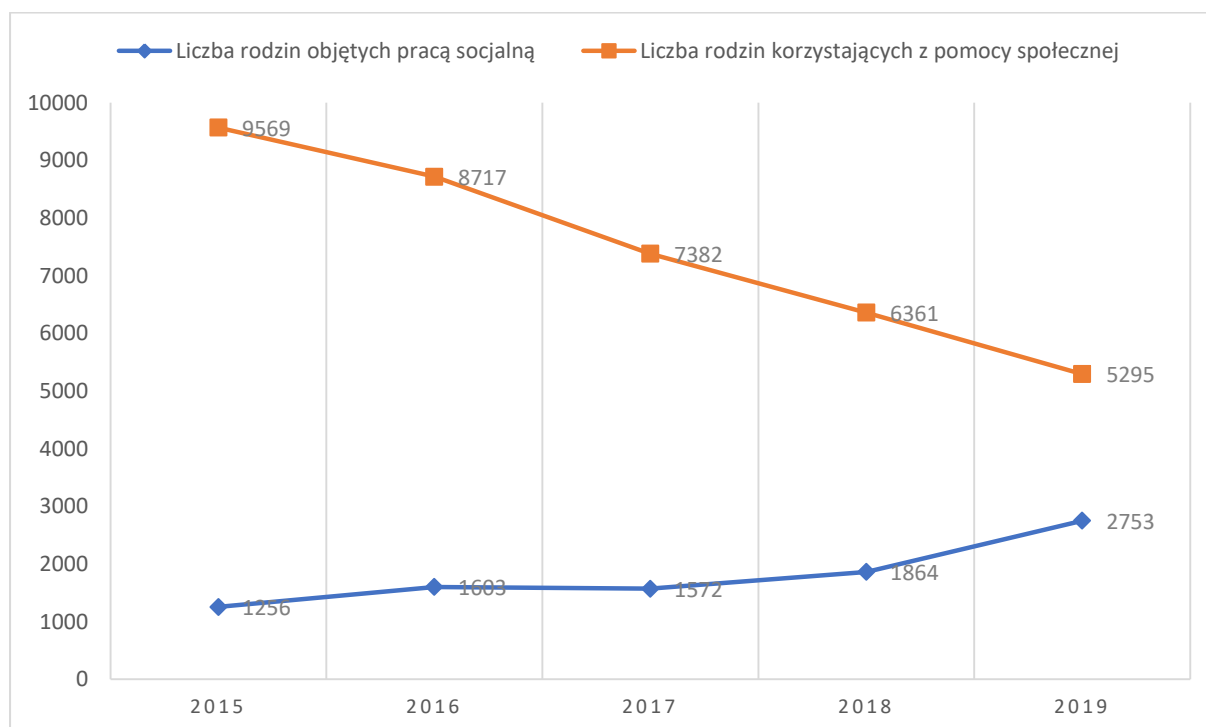
Tabela 10. Liczba otrzymanych oraz łączne kwoty dodatków mieszkaniowych (w zł) w latach 2018-2019

	Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych		Kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych		Średni wypłacony dodatek mieszkaniowy	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Komunalne	13400	11773	2533393	2212423	189,06	187,92
Spółdzielcze	2372	2211	323428,6	301777,9	136,06	136,49
Inne	5279	4347	954220	788179,5	180,76	181,32
Razem	21051	18331	3811041	3302381	181,04	180,15

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

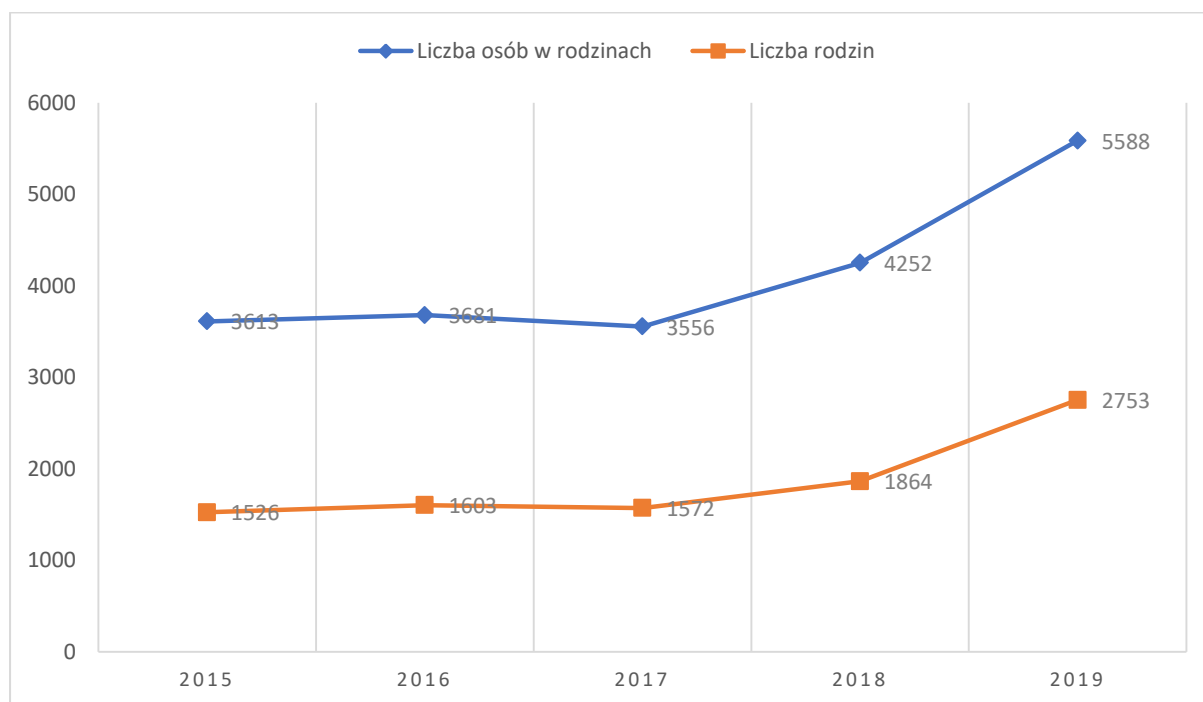
Jak jednak wskazuje sprawozdanie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, “mimo, że liczba osób i rodzin korzystających z pomocy finansowej Ośrodka spada, to coraz to więcej osób i rodzi wymaga wsparcia w formie pracy socjalnej ze względu na problemy związane m.in.: z uzależnieniami, przemocą, zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością itp. W roku 2019 pracownik socjalny miał pod opieką średnio 67 rodzin korzystających z pomocy, przy założeniu ustawowym, że na pracownika przypada nie więcej niż 50 rodzin lub 2000 mieszkańców. Poniższe wykresy obrazują coroczny wzrost liczby rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną. Zaznaczyć należy, że jeżeli nawet jedna osoba w rodzinie korzysta z pomocy społecznej to praca socjalna prowadzona jest ze wszystkimi członkami rodziny. Jako rodzina uwzględniane są osoby samotnie gospodarujące. Widoczna jest wyraźna tendencja wzrostowy w tym zakresie. W 2015 roku pracą socjalną objętych było 13% osób korzystających z pomocy społecznej natomiast w 2019 roku 52%”

Wykres 29. Liczba rodzin objętych pracą socjalną w stosunku do osób korzystających z pomocy społecznej

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Wykres 30. Liczba rodzin i osób objętych pracą socjalną

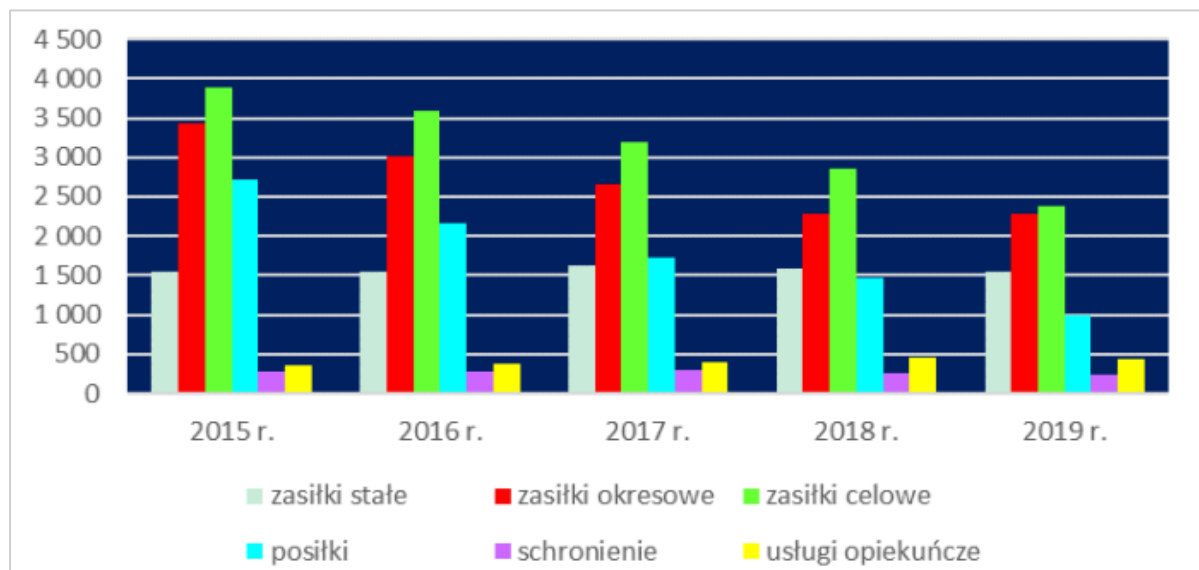

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Wyszczególnione powyżej tendencje wskazują nie tylko na **coraz skuteczniejszą możliwość identyfikacji i reagowania na różne problemy społeczne, ale też na zmieniający się charakter tych problemów w przypadku Wałbrzycha**. Jak już bowiem podkreślano wcześniej, z miasta, które musiało zmagać się z wysokim bezrobociem wynikającym z transformacji gospodarczej lat 90. XX wieku, staje się on miejscem, gdzie na pierwszy plan wysuwają się tendencje typowe dla miast średniej wielkości: depopulacja oraz starzenie się mieszkańców. Znajduje to odzwierciedlenie m.in. w rosnącej liczbie osób wymagających wsparcia z uwagi na niepełnosprawność (większość niepełnosprawnych w Polsce to osoby powyżej 55. roku życia).

To przesunięcie dobrze obrazują dane sprawozdawcze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Z informacji tych wynika, że choć liczba osób korzystających z zasiłków stałych znajduje się na ustabilizowanym poziomie, to jednocześnie maleje liczba wałbrzyszan pobierających zasiłki okresowe i celowe oraz pomoc w postaci posiłków. Zwraca natomiast uwagę rosnąca liczba usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze jako zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym, świadczone były osobom, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione z powodu samotności lub niemożności zapewnienia jej przez rodzinę. Usługi obejmują pomoc w zaspokojeniu codziennych potrzeb życiowych, opieki higienicznej, zalecanej przez lekarza pielęgnacji oraz zapewnienia kontaktów z otoczeniem. Podopieczni korzystają z usług w wymiarze od 2 do 8 godzin dziennie w zależności od zdolności do samoobsługi. Osoby korzystające z tych świadczeń w zależności od swojej sytuacji materialnej wnoszą częściową odpłatność za usługi według zasad ustalonych Uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha.

Wykres 31. Liczba wsparć według rodzajów w latach 2015-2019

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Szczegółowe dane dotyczące usług opiekuńczych prezentuje poniższa tabela. Mimo, że w latach 2014-2019 zmniejszyła się liczba zasiłków pielęgnacyjnych dla osób, które ukończyły 75 lat, następuje ogólny wzrost liczby świadczeń opiekuńczych - szczególnie tych związanych ze wspomnianą już niepełnosprawnością.

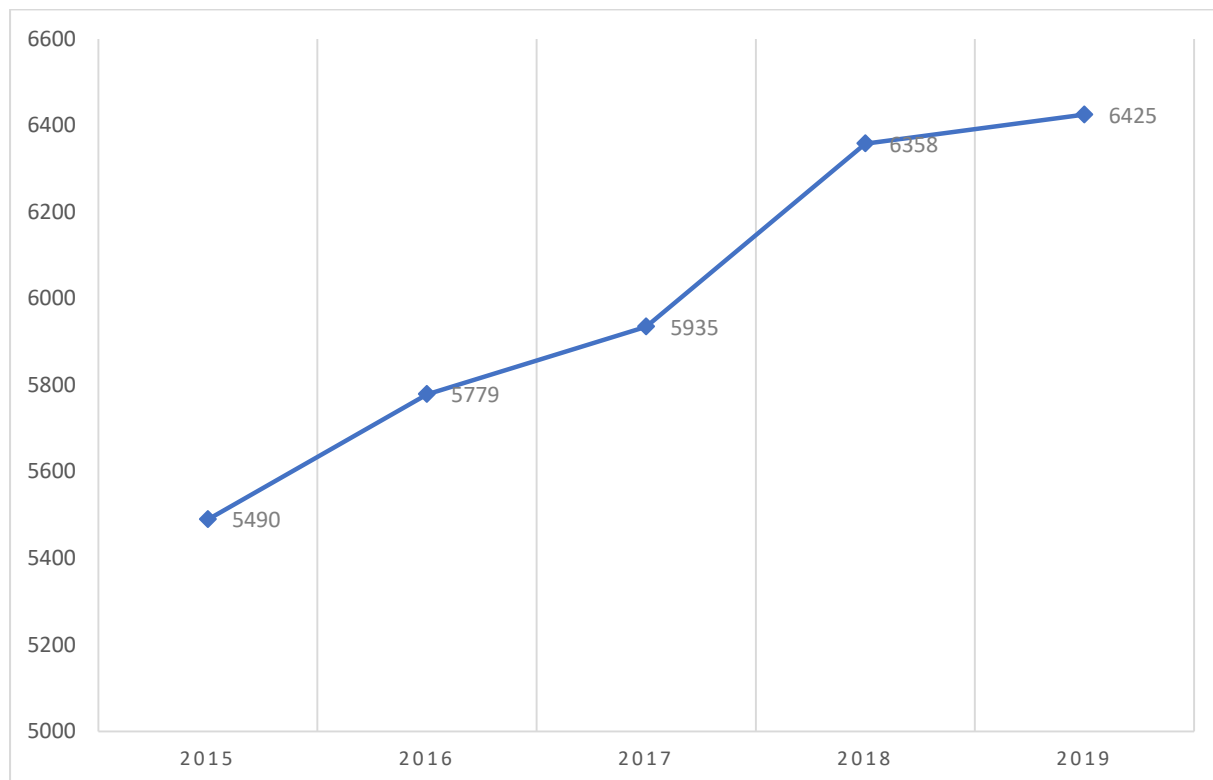
Tabela 11. Szczegółowe dane dotyczące usług opiekuńczych

	2015	2016	2017	2018	2019
Zasiłek pielęgnacyjny - ogółem	43134	43669	45082	46530	48772
Zasiłek pielęgnacyjny - dla niepełnosprawnego dziecka	6680	6786	7322	7493	7466
Zasiłek pielęgnacyjny - osobie, która ukończyła 75 lat	2334	2083	1876	1640	1374
Specjalny zasiłek opiekuńczy	389	810	1058	1081	1077

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

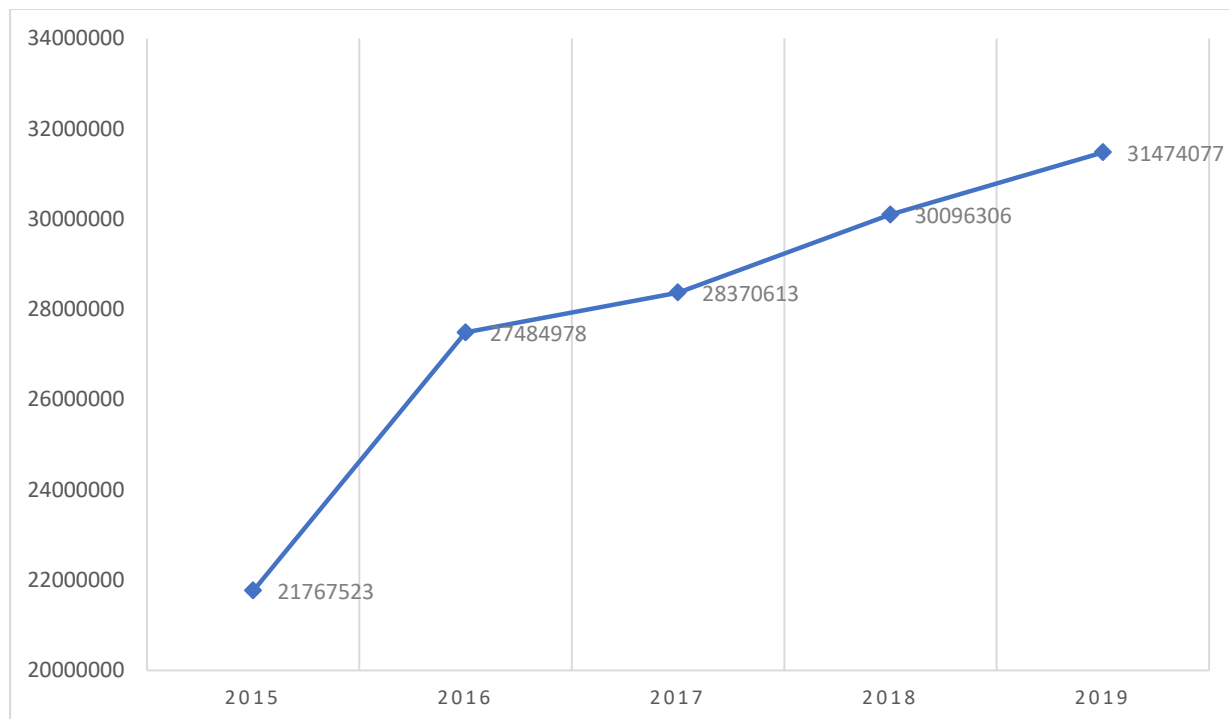
Wspomniany trend znajduje również odzwierciedlenie w obszarze zasiłków rodzinnych, których ogólna liczba (a co za tym idzie – również wartość pieniężna) wyraźnie wzrosła na przestrzeni ostatnich pięciu lat.

Wykres 32. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Wykres 33. Kwota wypłaconych świadczeń rodzinnych

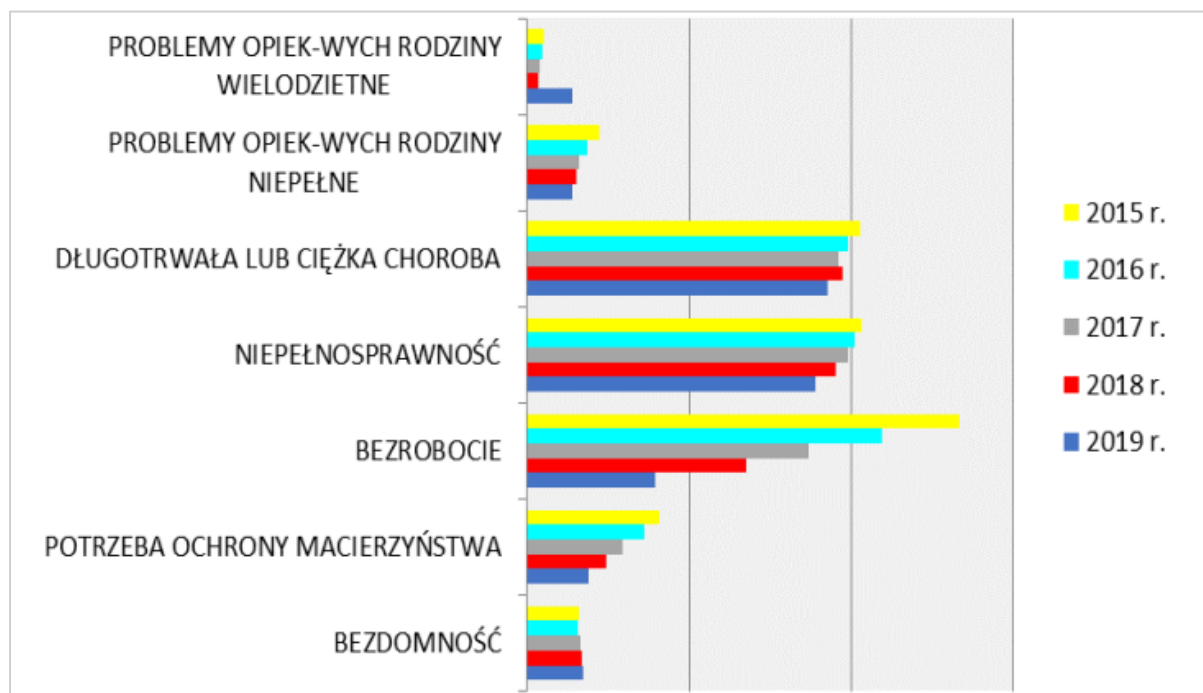

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Ponadto, jak wynika z przedstawionego niżej wykresu, najczęściej występującym powodem trudnej sytuacji życiowej klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej jest niepełnosprawność oraz długotrwała i ciężka choroba, a dopiero na kolejnym, trzecim miejscu znalazło się bezrobocie, które przez wiele lat dominowało wśród głównych powodów korzystania z pomocy społecznej.

Wykres 34. Powody trudnej sytuacji życiowej klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

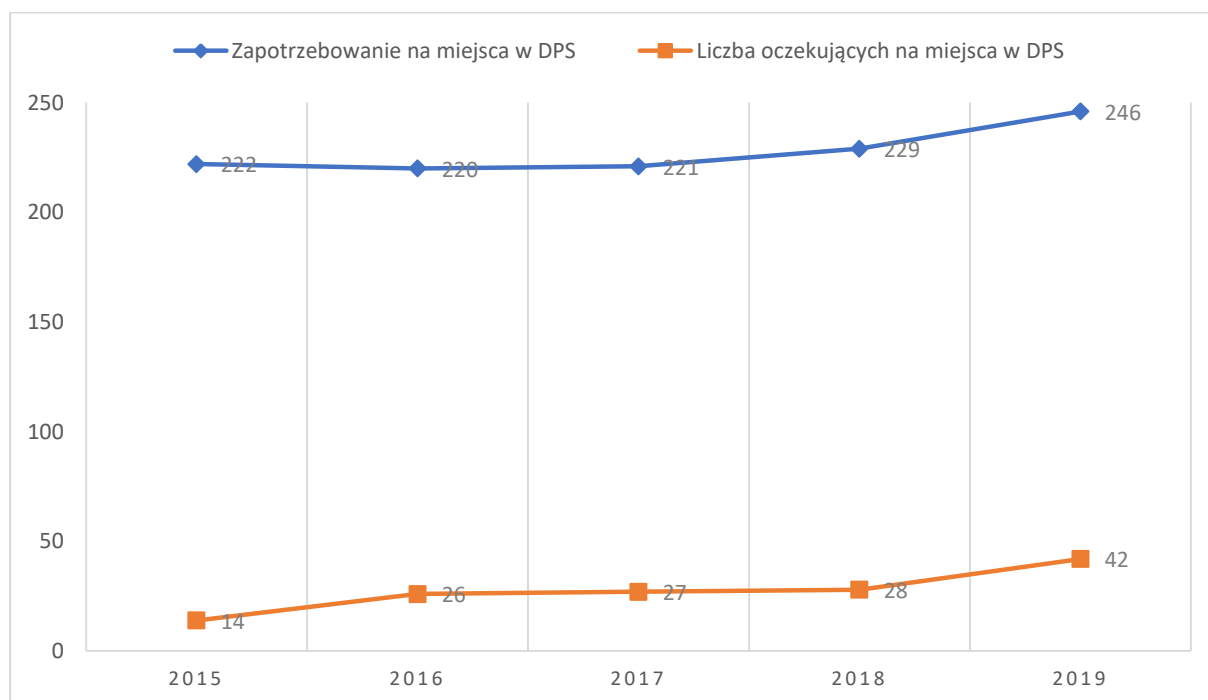

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Stawia to system opieki społecznej przed koniecznością realizacji zadań, które do niedawna nie stanowiły głównego przedmiotu działalności instytucji pomocowych. Dobrze obrazują to dane dotyczące zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej oraz mieszkaniach chronionych.

Do domów pomocy społecznej kierowane są osoby, które z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności nie mogą samodzielnie funkcjonować w środowisku, a dla których zapewniana przez rodzinę lub Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej opieka jest niewystarczająca. Jak wykazuje poniższa tabela systematycznie rośnie liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej. W 2019 roku w domach pomocy społecznej przebywało 291 mieszkańców Wałbrzycha, umieszczono 61 osób w tym 20 osób z zaburzeniami psychicznymi, lub z upośledzeniem umysłowym, 8 osób bezdomnych, 15 osób umieszczono na podstawie postanowienia sądu, 11 osób umieszczono w domach pomocy społecznej dla osób starszych i przewlekle somatycznie chorych poza Wałbrzychem. Od 2016 roku systematycznie wzrasta liczba osób umieszczonych w domach pomocy społecznej.

Wykres 35. Zapotrzebowanie na miejsca w domach pomocy społecznej

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Ze wzrostem liczby osób przebywających w domach pomocy społecznej koresponduje również wzrost liczby oczekujących na miejsce w takich ośrodkach. Na koniec 2019 roku na umieszczenie w domu pomocy społecznej oczekiwały 42 osoby, w tym 11 osób z zaburzeniami psychicznymi lub upośledzeniem umysłowym (9 osób z postanowienia sądu).

Jak już wspomniano, coraz istotniejszą rolę odrywają również mieszkania chronione. Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającą pieczę zastępczą. Mieszkanie chronione może również stanowić formę wsparcia dla osób wychodzących z bezdomności. Omawiana forma pomocy stanowi bowiem typ wsparcia przygotowujący osoby tam przebywające pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub pobytu w okresie oczekiwania na umieszczenie w placówkach takich jak Dom Pomocy Społecznej etc.

W ramach funkcjonowania wałbrzyskich mieszkań chronionych wspieranych przewidziane są 23 miejsca dla osób starszych, niepełnosprawnych, niesamodzielnych z uwagi na trwający proces leczenia, rehabilitacji, wymagających pomocy osób drugich, w tym z zaburzeniami psychicznymi, wymagających usług opiekuńczych, w tym także osób bezdomnych.

Obok w/w mieszkań chronionych wspieranych funkcjonują dwa mieszkania chronione treningowe. W mieszkaniu treningowym zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji

ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia. Mieszkania łącznie zapewniają miejsca dla 8 osób.

W 2018 r. z pobytu w mieszkaniu chronionym wspieranym skorzystało 40 osób (19 kobiet; 21 mężczyźni), natomiast w mieszkaniu chronionym treningowym 10 osób (3 mężczyźni; 7 kobiet).

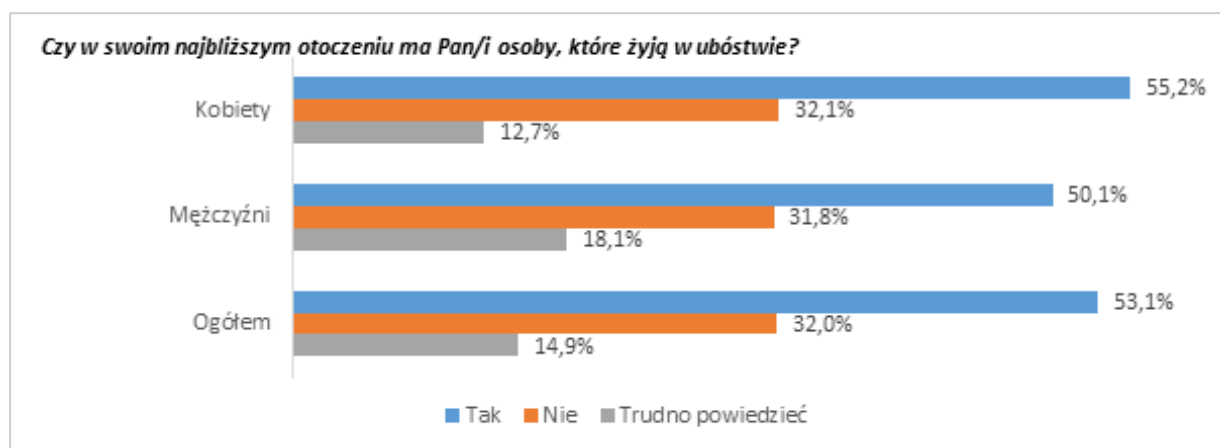
Ze stopniową zmianą charakteru pomocy społecznej łączy się kilka istotnych wyzwań, które mogą utrudniać zaspokajanie potrzeb mieszkańców.

Po pierwsze, systematyczne zmniejszanie się liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia nie oznacza, że tego rodzaju wsparcie przestaje być potrzebne. Nadal liczne grono odbiorców wymaga wsparcia związanego z przeciwdziałaniem bezrobociu, mimo wyraźnej poprawy na lokalnym rynku pracy. Oznacza to konieczność dwutorowego działania instytucji pomocowych, które z jednej strony muszą w coraz większym stopniu odpowiadać na potrzeby wynikające z przemian demograficznych, a jednocześnie zapewniać dominujące dotąd formy wsparcia.

O tym, że dominujące dotąd problemy społeczne Wałbrzycha wymagają w dalszym ciągu uwagi ze strony lokalnych służb społecznych, świadczą również wyniki badań przeprowadzonych wśród mieszkańców miasta. Respondentów zapytano m.in. o to, czy w ich otoczeniu znają osoby żyjące w ubóstwie. Ponad połowa (53,1%) badanych wskazała twierdzącą odpowiedź na tak postawione pytanie. 32,0% badanych nie rozpoznaje w swoim otoczeniu osób żyjących w ubóstwie, a 14,9% nie umiało wskazać ani jednej, ani drugiej odpowiedzi. Kobiety nieznacznie częściej (55,2%) wskazywały, że znają osoby żyjące w ubóstwie, niż mężczyźni (50,2%).

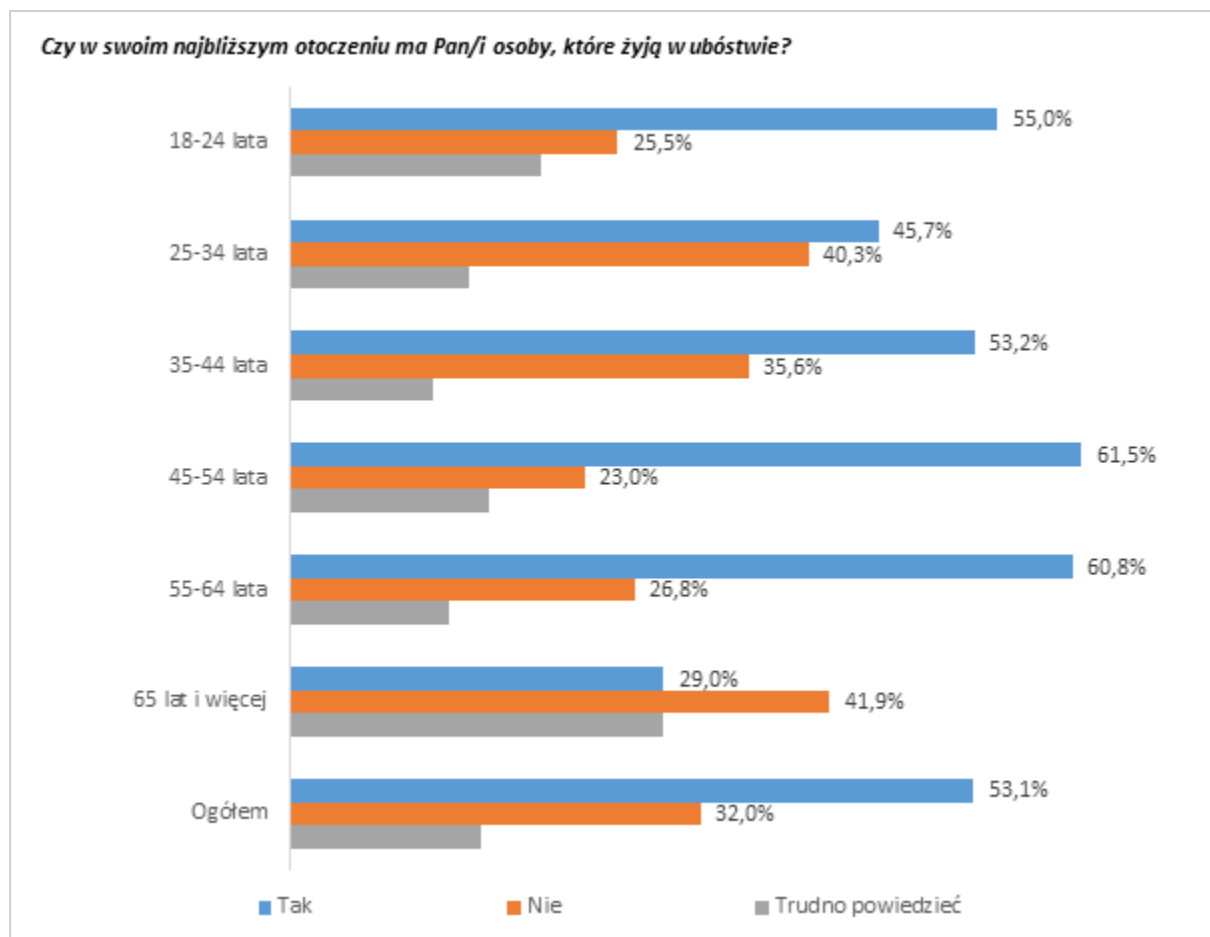
Biorąc pod uwagę wiek respondentów, najczęściej na znajomość osób żyjących w ubóstwie wskazywali respondenci w wieku 45-54 lata (61,5%) i w wieku 55-64 (60,8%), najrzadziej zaś osoby w wieku 65 plus, z których tylko 29% zna osoby żyjące w ubóstwie. Takie różnice w ocenie znajomości osób żyjących w dużej biedzie mogą wynikać z różnego statusu badanych i różnego punktu odniesienia.

Wykres 36. Znajomość osób żyjących w ubóstwie w najbliższym otoczeniu – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 37. Znajomość osób żyjących w ubóstwie w najbliższym otoczeniu – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Badani zostali następnie poproszeni o określenie tego, jakie ich zdaniem powinno się podjąć działania, w celu poprawy sytuacji osób ubogich. Zdecydowana większość ankietowanych wskazała na dwa aspekty związane z pracą zarobkową, mianowicie 67,2% na tworzenie nowych miejsc pracy, a 55,4% na umożliwienie poszerzenia czy zdobycia nowych kwalifikacji i umiejętności zawodowych. Według badanych ważna jest również pomoc dla dzieci i młodzieży w zakresie zwiększenia dostępu do edukacji (25,4%). Mniej istotne jest natomiast zwiększenie nakładów finansowych na zasiłki, a także rozszerzenie pomocy rzeczowej dla najuboższych, ponieważ działania te wskazał zaledwie co ósmy ankietowany (odpowiednio 12,5% oraz 11,6%). Mała część badanych (1,3%) wskazała inną, dodatkową odpowiedź. Wśród zaproponowanych sugestii działań znalazły się: zwiększenie płac, rozwijanie edukacji, umożliwienie pracy bez obaw, że się utraci rentę, dostosowanie pomocy do potrzeb osób ubogich, wprowadzenie ustawy o obowiązku pracy młodych ludzi oraz zwiększenie zasiłków od rządu. Należy mieć na uwadze, że wymienione wyżej działania powinny być podejmowane w ramach inicjatyw realizowanych m.in. przez Centrum Integracji Społecznej, w tym m.in. z wykorzystaniem formuły ekonomii społecznej. Wynika to z faktu, że osoby dotknięte

wspomnianymi problemami charakteryzują się często niezaradnością społeczną i nie są w stanie samodzielnie przezwyciężyć trudności powodujących ubóstwo.

Wykres 38. Działania, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób ubogich

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Tabela 12. Działania, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób ubogich – odpowiedzi „Inne”

	Częstość	Procent wszystkich
Zwiększenie płac	6	0,6%
Rozwijanie edukacji	4	0,4%
Zmniejszenie opłat za czynsze	4	0,4%
Umożliwienie pracy bez obaw, że utraci ktoś rentę	2	0,2%
Dostosowanie pomocy do potrzeb osób ubogich	1	0,1%
Wprowadzenie ustawy o obowiązku pracy młodych ludzi	1	0,1%
Zwiększenie zasiłków od rządu	1	0,1%

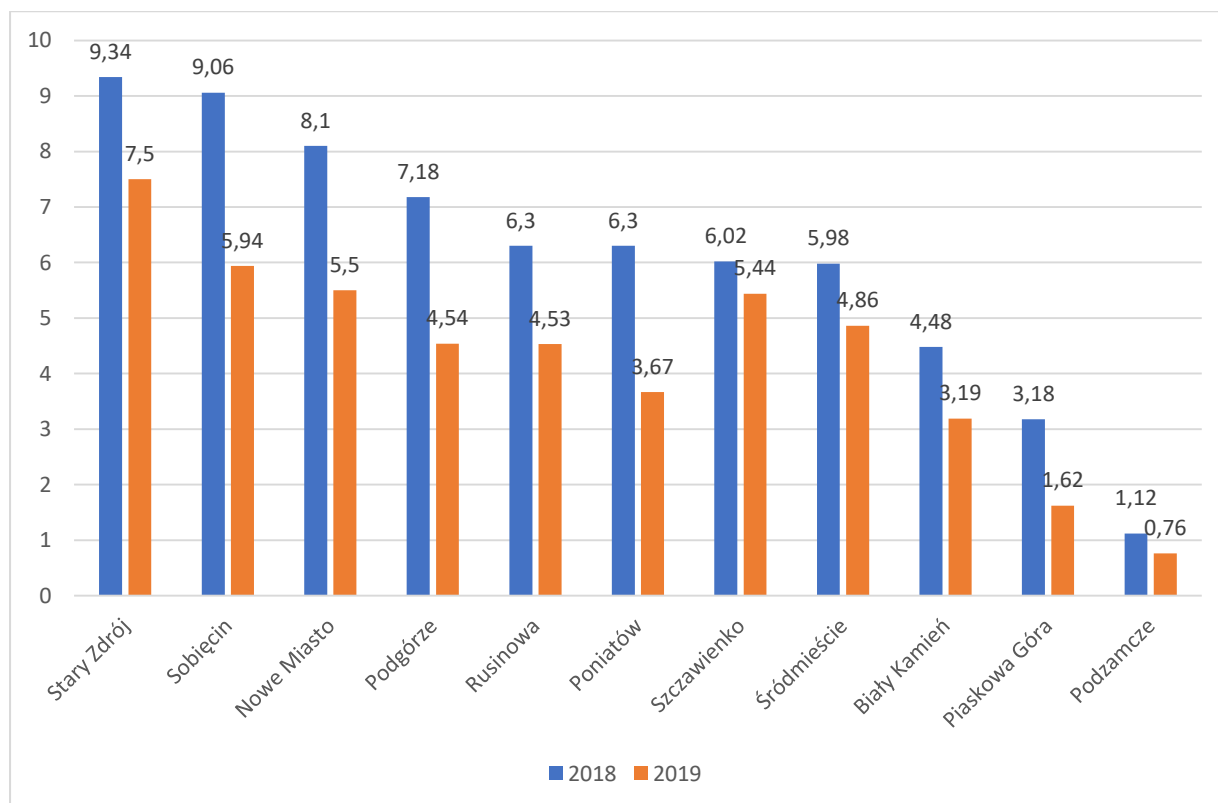
Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów (wskazania na odp. „Inne”: N=13).

Po drugie, prowadzenie pracy socjalnej związanej z niepełnosprawnością lub innymi usługami opiekuńczymi (skierowanymi np. do osób starszych) wymaga od pracowników socjalnych kompleksowego ich rozwiązywania i pochłania zdecydowanie więcej czasu niż rozpatrywanie wniosków o udzielenie wyłącznie pomocy finansowej.

Po trzecie, mimo, że ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej maleje we wszystkich rejonach Wałbrzycha, wciąż zauważalna jest koncentracja problemów społecznych na terenie wybranych fragmentów miasta. Znajduje tu odzwierciedlenie podział na nowe i stare dzielnice, spośród których to właśnie te drugie w dalszym ciągu charakteryzują się większym udziałem osób korzystających z pomocy w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców danej dzielnicy (udział ten waha

się od ponad 7,5% na Starym Zdroju i 5,94% na Sobięcinie do 1,62 % na Piaskowej Górze i 0,76 % na Podzamczu).

Wykres 39. Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w podziale na osiedla

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Po czwarte, w większości przypadków problemy społeczne dotyczą jednoosobowych gospodarstw domowych, co utrudnia angażowanie najbliższego otoczenia we wsparcie osobom potrzebującym. Należy przy tym oczekiwać, że dominacja gospodarstw jednoosobowych wśród wszystkich gospodarstw objętych pomocą społeczną, wraz z rosnącymi kosztami świadczenia usług opiekuńczych, będą stanowiły coraz większe obciążenie dla budżetu samorządu lokalnego (zarówno ze względu na konieczność stworzenia odpowiedniej infrastruktury pomocowej, jak też zbudowania zaplecza kadrowego usług opiekuńczych). Z tego względu niezbędna wydaje się realizacja kampanii informacyjno-edukacyjnej skierowanej do rodzin osób starszych prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe. Rodzinne wsparcie może bowiem stanowić istotne odciążenie instytucji pomocy społecznej, w szczególności w kontekście rosnących kosztów dostarczania usług opiekuńczych do coraz liczniejszych świadczeniobiorców.

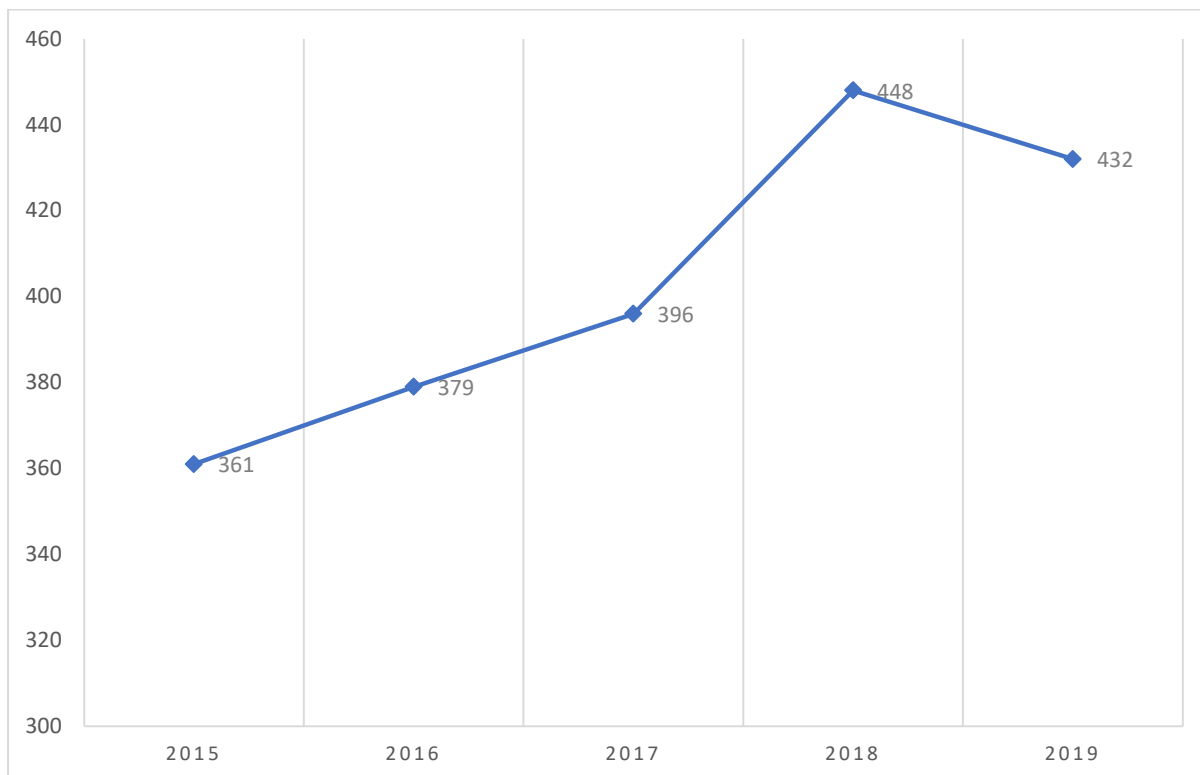
Tabela 13. Powody przyznania świadczeń

Przyczyna	Typ rodziny				
	Ogółem	1-osobowa	2-osobowa	3-osobowa	4 i więcej osób
Powód przyznania					
Ubóstwo	1981	1241	324	192	224
Niepełnosprawność	1806	1300	274	105	127
Długotrwała lub ciężka choroba	1805	1288	282	106	129
Bezrobocie	699	293	130	118	158
Alkoholizm	429	336	47	22	24

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

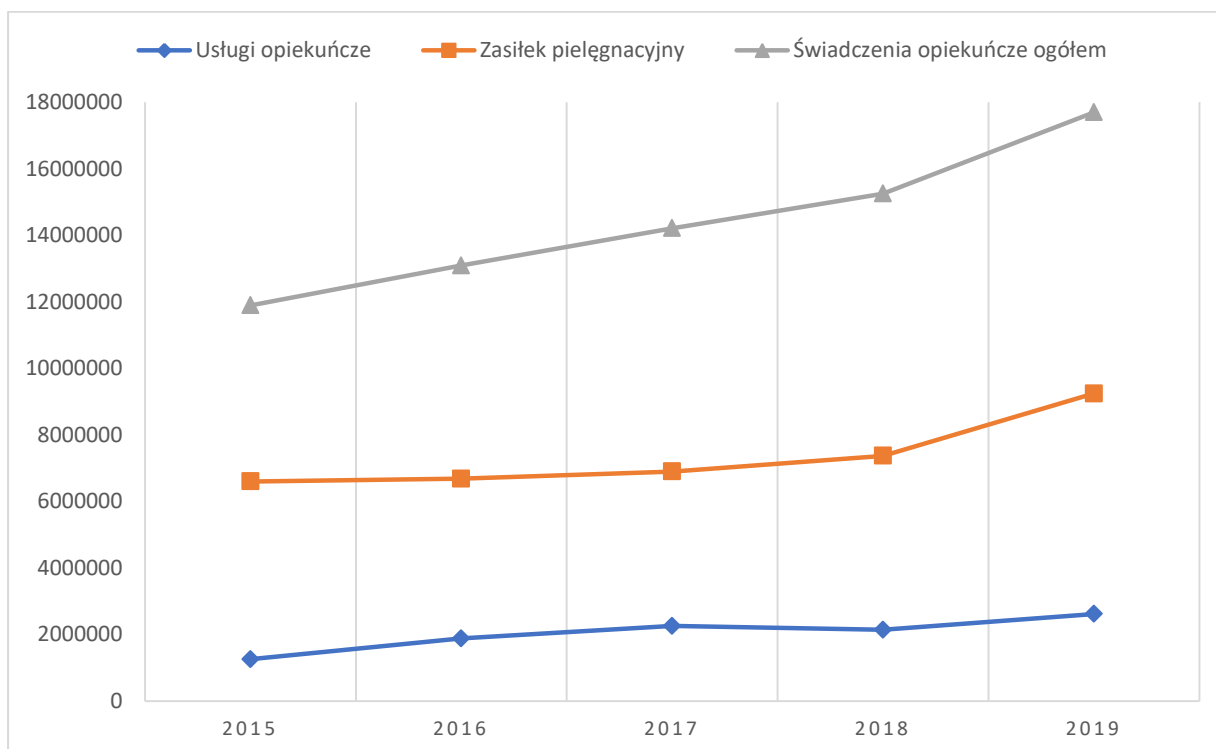
Po piąte, widoczny jest wzrost kosztów świadczenia pomocy społecznej. W latach 2015-2019 wzrosły koszty większości świadczeń - także tych, które dotyczą usług opiekuńczych. Wynika to nie tylko z rosnącej liczby tych usług, ale też ze wzrostu kosztu 1-godzinnej pomocy, ustalanego na podstawie postępowania przetargowego, w którym wyłaniany jest realizator wsparcia. Towarzyszą temu także coraz większe potrzeby kadrowe i infrastrukturalne, jak zwiększanie liczby miejsc w placówkach opieki społecznej (np. domach pomocy społecznej oraz mieszkaniach chronionych).

Wykres 40. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i koszt usług opiekuńczych

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Wykres 41. Koszt udzielanych usług opiekuńczych, przyznawanych zasiłków pielęgnacyjnych i świadczeń opiekuńczych ogółem

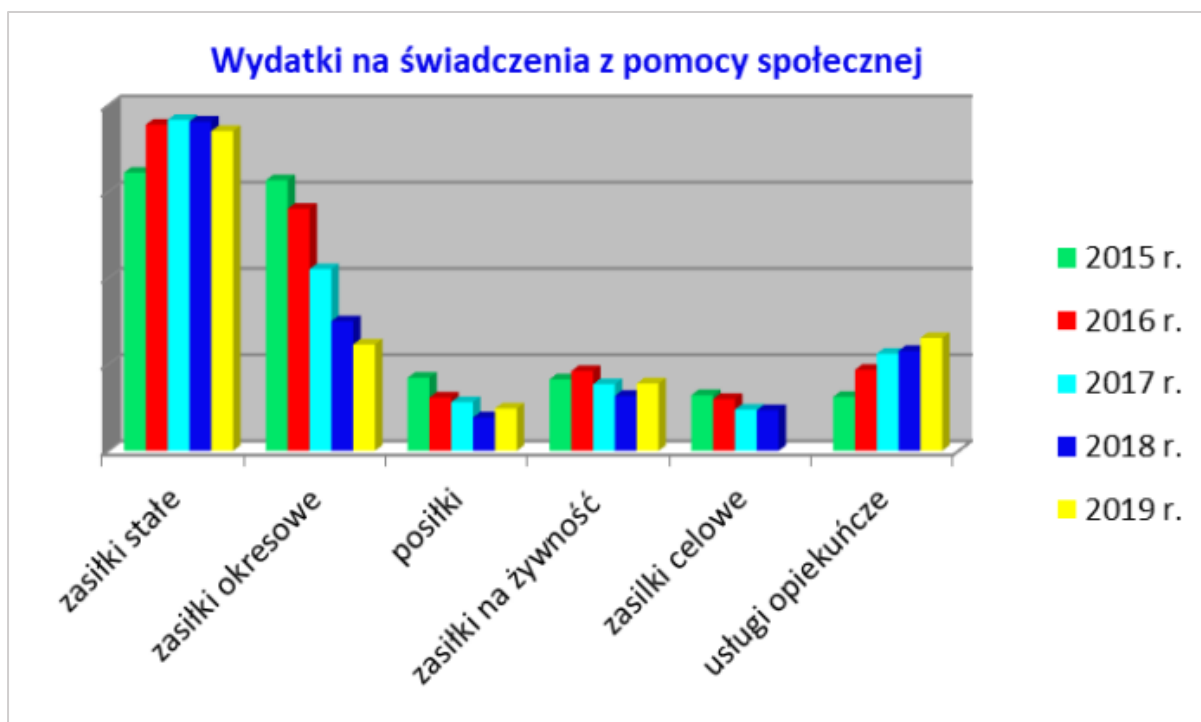

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Podkreślić jednak należy, że mimo ogólnego wzrostu jednostkowych kosztów świadczenia pomocy społecznej, sumaryczne wydatki na większość rodzajów świadczeń zmniejszyły się lub utrzymały na dotychczasowym poziomie. Przyczyną takiego stanu było zmniejszenie się liczby osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej, wynikające z omawianej już poprawy sytuacji gospodarczej w Wałbrzychu. Oznacza to, że wzrost wypłat na usługi opiekuńcze wyróżnia się na tle innych świadczeń. Towarzyszą temu również rosnące wydatki na inne usługi około-opiekuńcze, w tym przede wszystkim koszty pobytu mieszkańców Wałbrzycha w DPS.

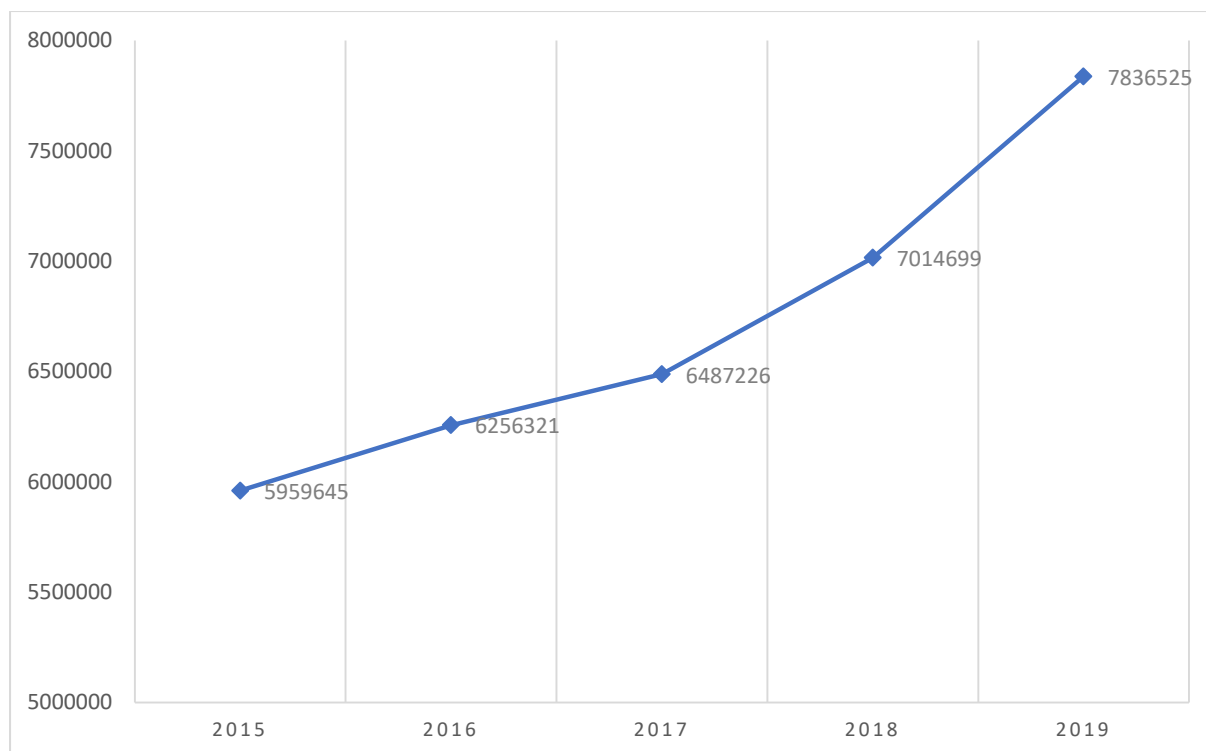
Wykres 42. Wydatki na świadczenia z pomocy społecznej

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Wzrost wysokości wydatków na pobyt pensjonariuszy w DPS spowodowany jest przede wszystkim wzrostem kosztów utrzymania w poszczególnych DPS, a także z faktu, że kierowane są osoby ubogie, z niskim dochodem, a średni miesięczny koszt dopłaty do każdej osoby przebywającej w domu pomocy społecznej w 2017 r. wyniósł 2 654 zł i wzrósł w stosunku do 2018 roku o 102 zł, czyli większość kosztów ponosi gmina, a nie mieszkańcy domów pomocy społecznej. Łączny koszt pobytu w domach pomocy społecznej wyniósł 7 836 525 zł i wzrósł w stosunku do ubiegłego roku o 827 tys. zł.

Wykres 43. Łączny koszt pobytu w domach pomocy społecznej w latach 2015-2019

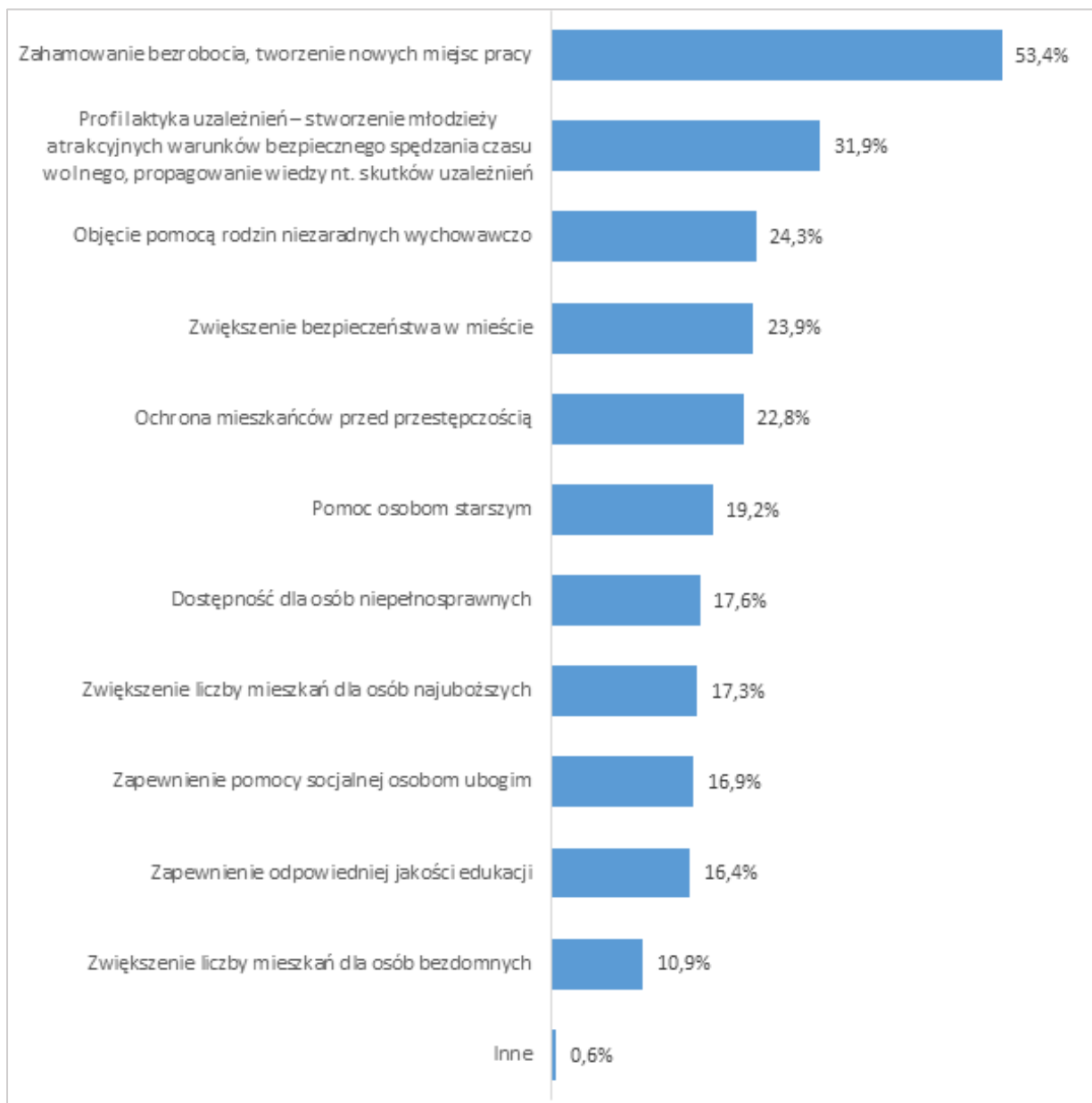
Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Pozyskane dane wskazują też wyraźnie, że koszt usług związanych z zapewnieniem miejsc w domach pomocy społecznej stanowi coraz większy udział w ogólnej wydatkach na pomoc społeczną. Ze względu na niewystarczające środki finansowe, podejmowane są starania o maksymalnie długie świadczenie pomocy usługowej w miejscu zamieszkania lub zapewnienie miejsca w mieszkaniach chronionych.

Po szóste wreszcie, mimo nowych wyzwań stojących przed systemem pomocy społecznej, zauważalne odzwierciedlenie w tradycyjnym postrzeganiu problemów, jakie miejski system pomocy społecznej powinien rozwiązać w pierwszej kolejności. Towarzyszy temu stosunkowo niewielka wiedza na temat dostępnych form wsparcia, a także ogólnie niski poziom satysfakcji z usług pomocy społecznej.

Ponad połowa badanych za najważniejszą potrzebę uznała zahamowanie bezrobocia i tworzenie nowych miejsc pracy, na które wskazało 53,4% badanych. W drugiej kolejności najważniejsza jest profilaktyka uzależnień – stworzenie młodzieży atrakcyjnych warunków bezpiecznego spędzania czasu wolnego i propagowanie wiedzy nt. skutków uzależnień (31,9%). Dla wielu ważne jest również objęcie pomocą rodzin niezaradnych wychowawczo (24,3%), zwiększenie bezpieczeństwa w mieście (23,9%) i ochrona mieszkańców przed przestępczością (22,8%). Pełne zestawienie najważniejszych zadań w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców Wałbrzycha zostało przedstawione na Wykresie 44. Oprócz niego 0,6% badanych wskazało na inne, ważne ich zdaniem działania, tj. wsparcie dla rodziców, którzy chcą podjąć pracę, a mają problem z opieką nad dzieckiem (np. całodobowe przedszkola i żłobki), „wyście” instytucji do ludzi oraz działania na rzecz ochrony mieszkańców przed dzikami.

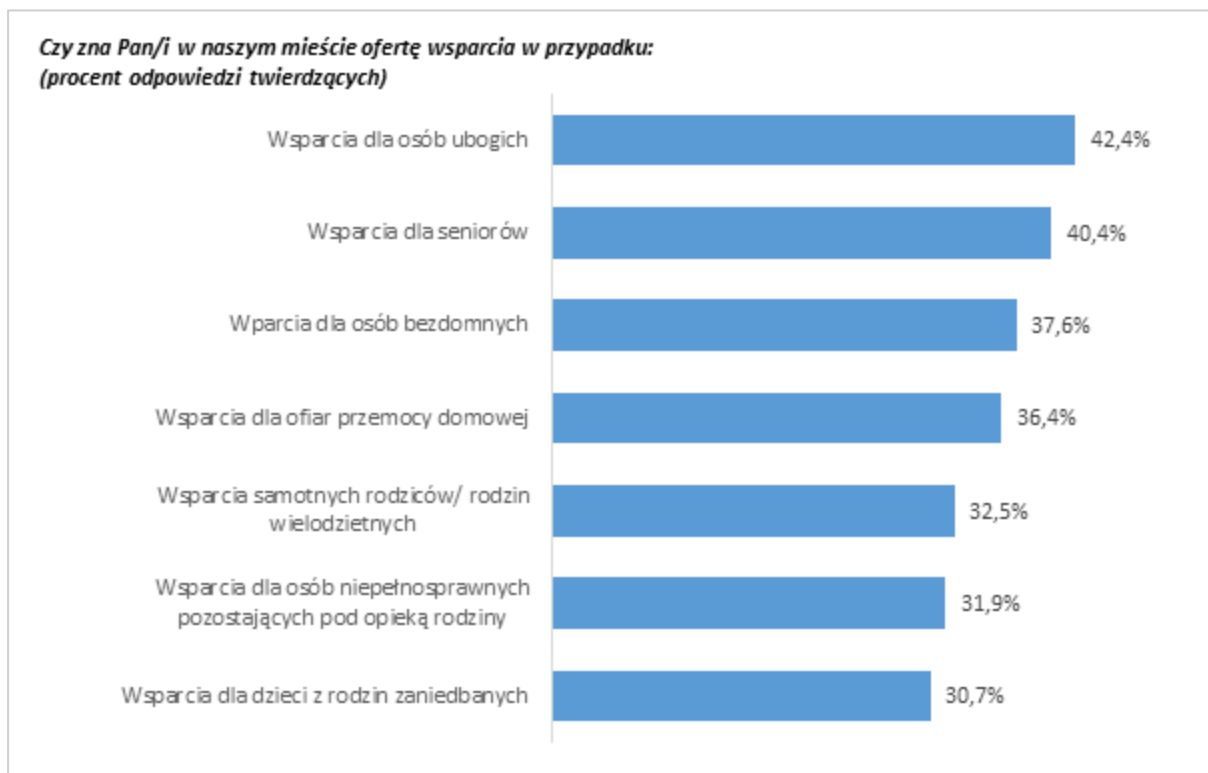
Wykres 44. Najbardziej potrzebne zadania w celu poprawy jakości życia mieszkańców Wałbrzycha

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Ważnym aspektem życia społecznego i funkcjonowania w nim jest znajomość oferty wsparcia dla osób potrzebujących, dlatego mieszkańców Wałbrzycha poproszono o określenie, czy są zaznajomieni z tego typu ofertami. Najbardziej rozpoznawalne programy to wsparcie dla osób ubogich (42,4%) i seniorów (40,4%), a także wsparcie dla osób bezdomnych (37,6%) i ofiar przemocy domowej (36,4%). Mniej znanymi, ale mimo wszystko rozpoznawalnymi przez niemal jedną trzecią respondentów ofertami wsparcia, są programy dla samotnych rodziców, rodzin wielodzietnych, osób niepełnosprawnych pozostających pod opieką rodziny i dzieci z rodzin zaniedbanych.

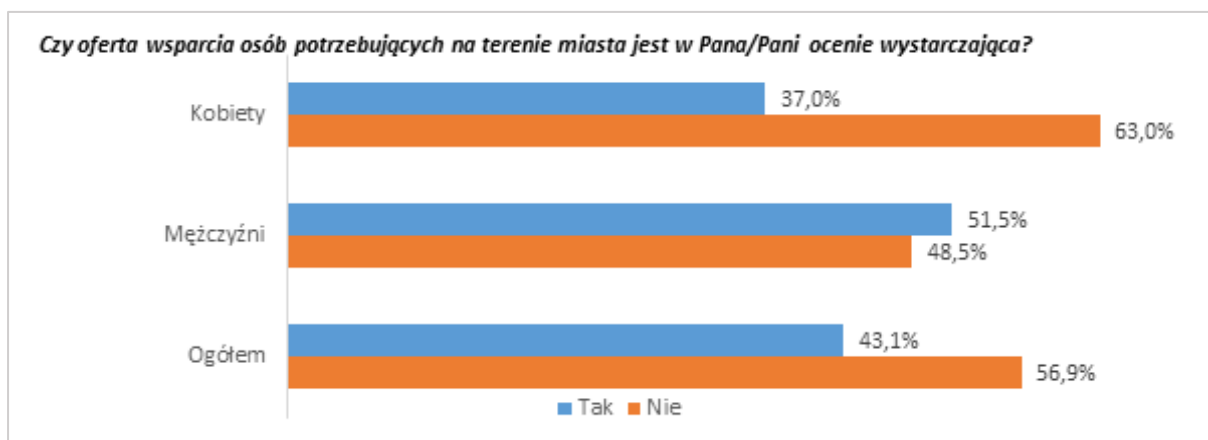
Wykres 45. Znajomość oferty wsparcia skierowanego wobec poszczególnych grup społecznych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

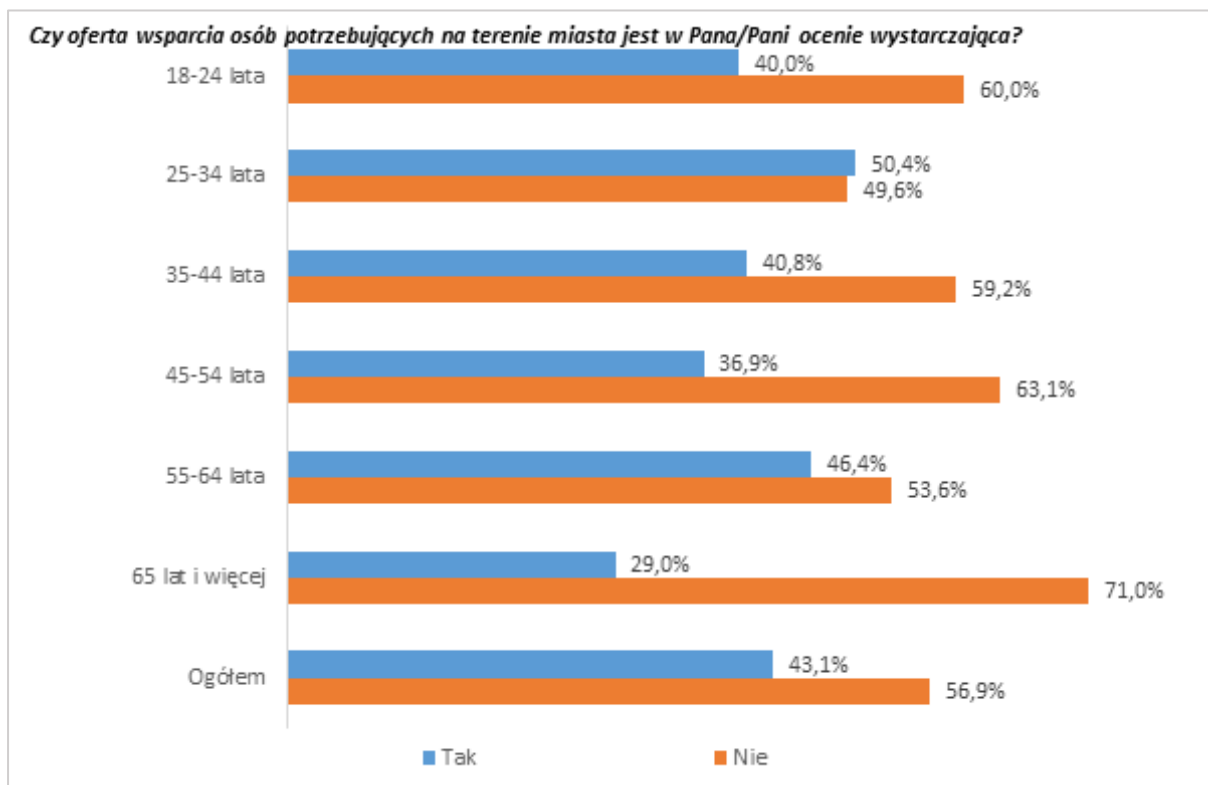
Wyniki badań dotyczące zadowolenia z oferty wsparcia osób potrzebujących wskazują, że 43,1% badanych uważa, że oferta ta na terenie Wałbrzycha jest wystarczająca. Należy przy tym zauważyć, że mężczyźni zdecydowanie lepiej ją oceniają w porównaniu z kobietami, gdyż ponad połowa mężczyzn (51,5%) jest przekonana, że oferta jest wystarczająca dla potrzebujących, a zdanie to podzieliła tylko 37,0% kobiet. Oferty wsparcia dla osób potrzebujących w Wałbrzychu są wystarczające w głównej mierze zdaniem osób z grupy wiekowej 25-34 lata (50,4%), zaś wśród badanych z najstarszej grupy wiekowej tylko 29,0% uważa ofertę wsparcia za wystarczającą. Szczegółowe zestawienie ocen z podziałem na wiek zostało przedstawione na Wykresie 47.

Wykres 46. Ocena oferty wsparcia osób potrzebujących – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 47. Ocena oferty wsparcia osób potrzebujących – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Jak wspomniano wyżej, 56,9% badanych przecząco odpowiedziało na pytanie o to, czy oferty wsparcia dla osób potrzebujących w Wałbrzychu są wystarczające. Poproszono ich zatem o podanie, dla jakiej grupy społecznej nie są wystarczające i jakiego rodzaju wsparcia brakuje w Wałbrzychu.

Wśród wielu wymienionych przez ankietowanych grup społecznych, najczęściej wskazywanymi były grupy bezdomnych (3,3%), seniorów (2,8%), biednych, ubogich (2,4%) i niepełnosprawnych (1,2%). Wsparciem, którego zdaniem mieszkańców Wałbrzycha, brakuje bezdomnym jest: potrzeba mieszkań i środków do utrzymania się; art. higienicznych, noclegowni i miejsca, gdzie mogą zjeść, wykąpać się i pozostać w ciepłe. Osobom starszym potrzebne jest wsparcie finansowe, a ubogim między innymi wsparcie w postaci odpowiedniego zaopiekowania się nimi przez określone instytucje miasta. Zdaniem ankietowanych dla osób niepełnosprawnych brakuje natomiast wsparcia związanego ze znalezieniem pracy czy ułatwień w poruszaniu się po mieście. Pełne zestawienie grup społecznych, dla których wsparcie nie jest wystarczające oraz brakujące dla tych grup rodzaje wsparcia znajduje się w Tabeli 14.

Tabela 14. Grupy społeczne, dla których wsparcie nie jest wystarczające oraz brakujące dla tych grup rodzaje wsparcia

	Częstość	Procent wszystkich
Bezdomnych (brak mieszkań i środków do utrzymania się; brak udzielania im pomocy; ludzie nie mają środków na art. higieniczne, są nieumyjni; jest tylko 1 noclegownia; brak miejsca, gdzie mogą zjeść, wykąpać się i pozostać w ciepłym miejscu)	34	3,3%
Seniorów, osób starszych (niskie emerytury, brak środków do życia)	28	2,8%
Biednych, ubogich (brakuje informacji i dokształcania; brakuje zainteresowania odpowiednich instytucji; człowiek naprawdę biedny wstydzi się biedy, nie poprosi sam; większa dostępność edukacji dla ludzi biednych)	24	2,4%
Niepełnosprawnych (brakuje ofert pracy dla niepełnosprawnych i pomocy w znalezieniu pracy; brakuje wsparcia dla opiekunów osób niepełnosprawnych, brakuje ułatwień w poruszaniu się w miejscach publicznych)	12	1,2%
Bezrobotnych, szczególnie tych bez prawa do zasiłku (brakuje miejsc pracy, Urząd Pracy nie radzi sobie ze wsparciem, potrzebne dofinansowanie do kursów)	7	0,7%
Każdej grupy społecznej (brak działań profilaktycznych na większą skalę)	6	0,6%
Uzależnionych od alkoholu (brak łatwego dostępu do terapii, bardzo długie terminy)	6	0,6%
Niezaradnych, niezdolnych wychowawczo rodziców	5	0,5%
Osób dotkniętych przemocą psychiczną, fizyczną	4	0,4%
Samotnych matek	3	0,3%
Dzieci z rodzin uzależnionych i dysfunkcyjnych (brak ochrony dzieci)	2	0,2%
Młodych osób wykluczonych społecznie i uzależnionych	2	0,2%
Zagrożonych przemocą i niewydolnością wychowawczą	2	0,2%
Brakuje pomocy dla osób, które najbardziej tego potrzebują, dostają ci, co nie powinni	2	0,2%
Dzieci z rodzin ubogich (brakuje wsparcia)	1	0,1%
Młodych ludzi w okresie dojrzewania gdyż na naszych ulicach rośnie tzw. patologia	1	0,1%
Młodych matek	1	0,1%
Osób, które ciężko pracują, a zarabiają grosze, natomiast nieroby mają wszelkie zasiłki i pomoce	1	0,1%
Osób, które utraciły pracę w związku z Covid-19	1	0,1%
Rodzin z problemami alkoholowymi	1	0,1%
Osób samotnych	1	0,1%
Uczniów, studentów (pomoc w znalezieniu pracy)	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=579 respondentów, osoby uważające, że oferta wsparcia osób potrzebujących jest niewystarczająca, pominięto braki odpowiedzi.

O szczegółową ocenę stanu pomocy społecznej w Wałbrzychu zostały również poproszone osoby, które zadeklarowały korzystanie obecnie lub w przeszłości z pomocy społecznej (N=312). Pomoc społeczna rozumiana jest przy tym jako wspieranie osób i rodzin w przewyżnianiu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić. Respondenci stan pomocy społecznej oceniali na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najniższą ocenę, a 5 najwyższą. Średnia ocen na skali 1-5 wynosi 3,08, co oznacza ocenę przeciętną – ani dobrą, ani złą. Odsetek ocen pozytywnych (4 oraz 5) jest przy tym nieznacznie wyższy (9,0%) od odsetka ocen negatywnych (1 i 2), który wynosi 8,3%.

Stan pomocy społecznej w Wałbrzychu został lepiej oceniony przez korzystające z niej kobiety, w przypadku których średnia wynosi 3,21, niż przez mężczyzn, w przypadku których średnia to 2,87. Biorąc pod uwagę podział ocen ze względu na wiek, zauważa się, że stan pomocy społecznej został najlepiej oceniony przez korzystających z niej w wieku 25-23 lata (średnia 3,46), najgorzej zaś przez najmłodszych badanych w wieku 18-24 lata (średnia 2,80).

Wykres 48. Ocena stanu pomocy społecznej w Wałbrzychu na skali 1-5 – odpowiedzi z podziałem na płeć oraz wiek

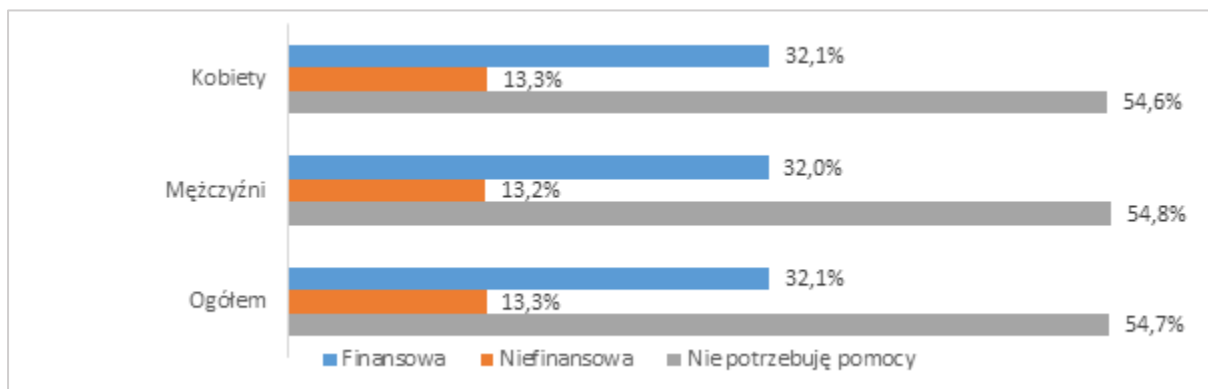
Źródło: Badania własne. N=312 respondentów, osoby, które kiedykolwiek korzystały z pomocy społecznej.

Uczestnicy badania zostali następnie zapytani o to, jakiego rodzaju pomocy (wsparcia) najbardziej potrzebują, mając przy tym do wyboru wsparcie finansowe, niefinansowe oraz brak potrzeby pomocy. Największa grupa, choć stanowiąca zaledwie nieco ponad połowę badanych (54,7%), uważa, że nie potrzebuje żadnej pomocy. Pozostałe 45,3% badanych potrzebuje pomocy, w tym jedna trzecia wszystkich badanych (32,1%) pomocy finansowej a 13,3% - niefinansowej.

Nie zauważa się różnic istotnych statystycznie w odpowiedziach kobiet i mężczyzn, choć różnice uwidaczniają się w trakcie analizy podziału odpowiedzi ze względu na wiek. Największy odsetek osób potrzebujących pomocy należy do grupy wiekowej 25-34 lata (53,5%). W ich przypadku również najbardziej pożądana jest pomoc finansowa, której potrzebuje 39,5% badanych z tej grupy. Seniorzy mający 65 lat i więcej są z kolei jedyną grupą, w której osoby deklarujące potrzebę otrzymania pomocy częściej wskazują na potrzebę pomocy niefinansowej. Szczegółowe zestawienie poszczególnych odpowiedzi z podziałem na wiek znajduje się na Wykresie 50.

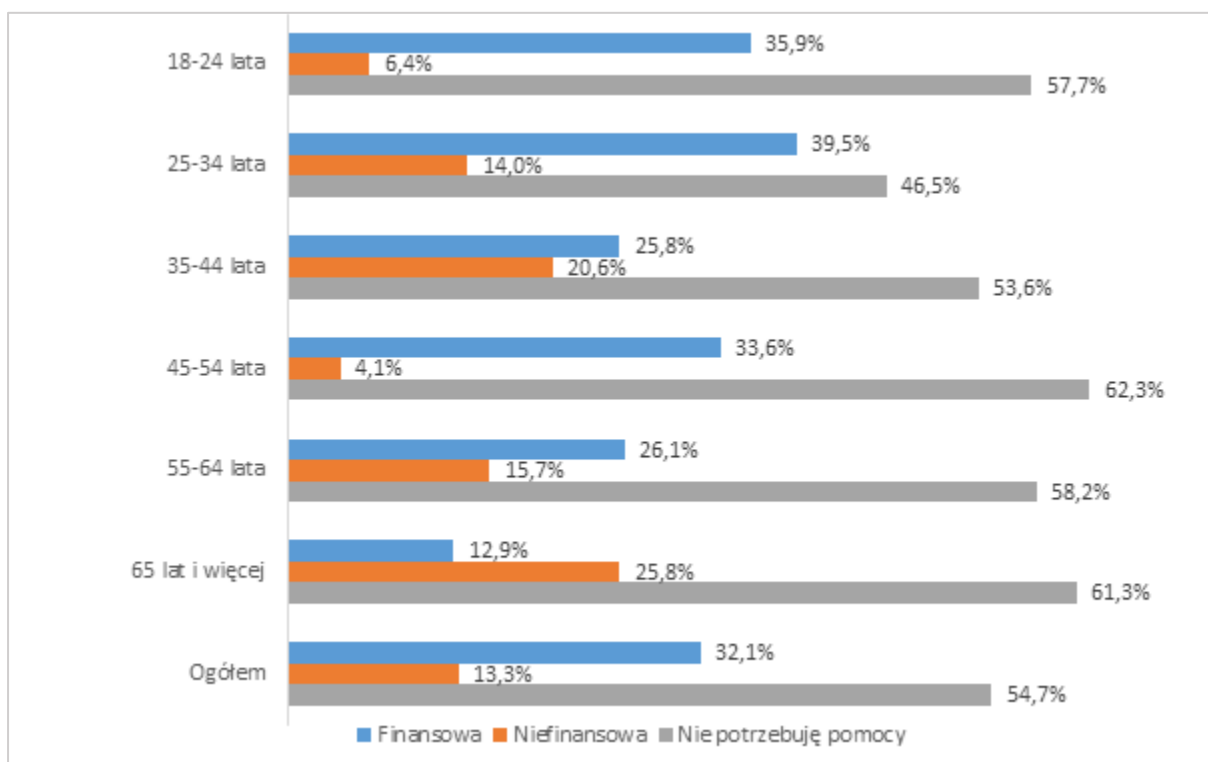

Wykres 49. Rodzaj pomocy (wsparcia), jakiego badani najbardziej potrzebują – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 50. Rodzaj pomocy (wsparcia), jakiego badani najbardziej potrzebują – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Osoby deklarujące potrzebę wsparcia niefinansowego zostały dodatkowo zapytane, o to, jakiego rodzaju wsparcie miałyby to być. Respondenci najczęściej podawali wsparcie żywnościowe w postaci jedzenia lub paczek żywnościowych. W drugiej kolejności najczęściej mówiono o wsparciu edukacyjnym w postaci kursów doszkalających, szkoleń czy dodatkowych zajęć. Oprócz tego do często wskazywanych potrzeb niefinansowych należały: wsparcie w postaci rozdawania bonów zakupowych, przydzielanie mieszkań, dawanie pracy, wsparcie zdrowotne lub wsparcie w dostępie do służby zdrowia, wsparcie dla samotnych, niepełnosprawnych, wsparcie psychologiczne, a także powstanie jadłodajni czy klubów hobbyistycznych lub klubów dla osób samotnych.

Tabela 15. Rodzaje wsparcia niefinansowego pożądanego przez badanych

	Częstość	Procent wszystkich
Wsparcie żywnościowe, np. paczki żywnościowe, jedzenie	29	2,9%
Kursy doszkalające, szkolenia, dodatkowe zajęcia	13	1,3%
Bony	10	1,0%
Mieszkania	10	1,0%
Praca	9	0,9%
Wsparcie zdrowotne, wsparcie w dostępie do lekarzy	9	0,9%
Kluby dla osób samotnych	8	0,8%
Wsparcie dla osób niepełnosprawnych	8	0,8%
Wsparcie w opiece nad osobą niepełnosprawną	5	0,5%
Jadłodajnie	4	0,4%
Kluby hobbyistyczne	4	0,4%
Pomoc psychologiczna	4	0,4%
Szkolenia dot. poszukiwania pracy, spotkania z potencjalnymi pracodawcami	3	0,3%
Posprzątanie podwórek przy śmietnikach	2	0,2%

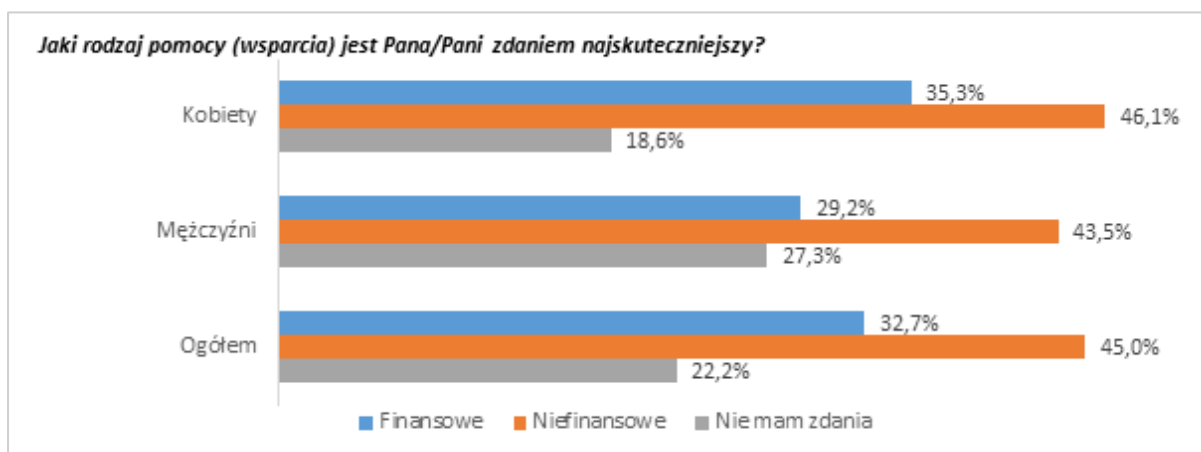
Źródło: Badania własne. N=135 respondentów, osoby potrzebujące wsparcia niefinansowego, pominięto braki odpowiedzi.

Choć, jak opisano wyżej, osoby deklarujące potrzebę otrzymania pomocy zdecydowanie częściej oczekiwałyby wsparcia finansowego, to wyniki dalszej części badania pokazują, że respondenci jednocześnie uznają wsparcie niefinansowe za skuteczniejsze. Jest to ważna rekomendacja dla działań podejmowanych przez miejskie instytucje pomocowe, które w coraz większym stopniu powinny wykorzystywać instrumenty o charakterze jakościowym, nakierowane na aktywizację i integrację społeczną.

Wsparcie niefinansowe jako najskuteczniejsze zostało uznane przez 45,0% badanych, w tym nieco więcej kobiet (46,1%) niż mężczyzn (43,5%). Wsparcie finansowe za najskuteczniejsze uważa z kolei jedna trzecia badanych (32,7%) w tym 35,3% kobiet oraz 29,2% mężczyzn. Większy odsetek kobiet w obu kategoriach związany jest z tym, że mężczyźni częściej unikali jednoznacznej odpowiedzi, wskazując na brak wyrobionego zdania.

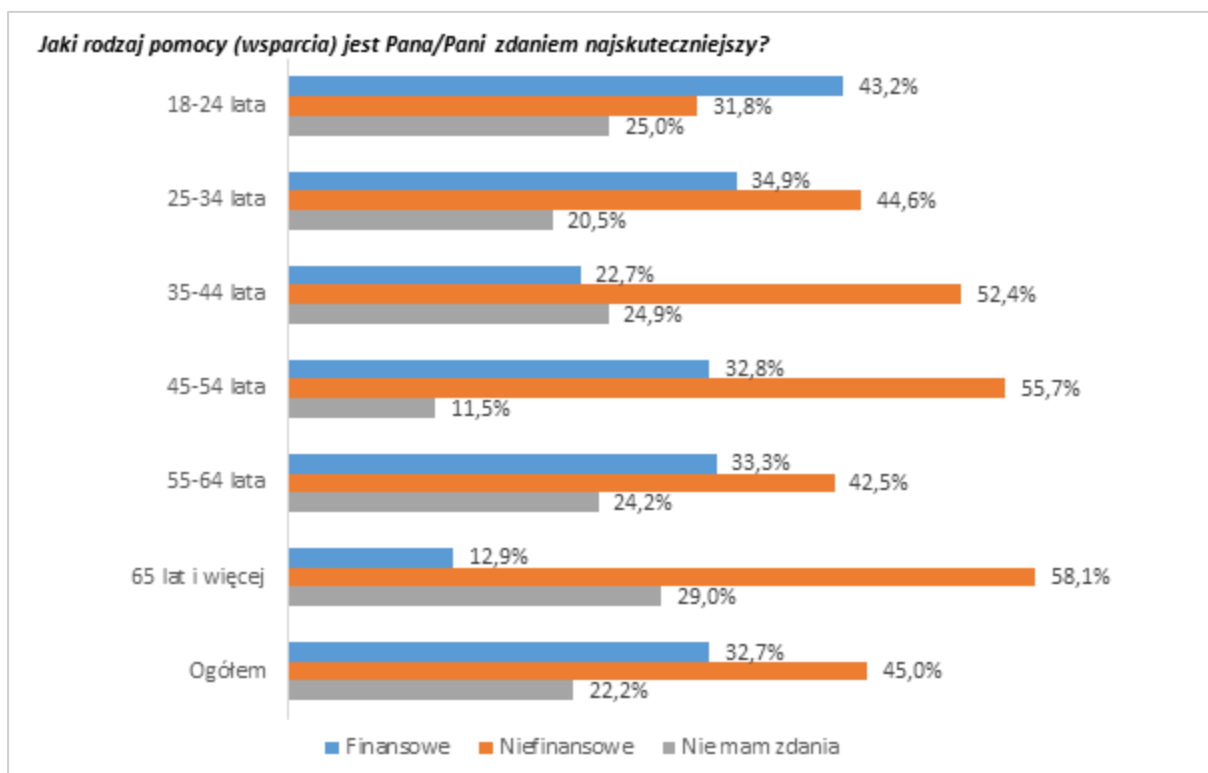
Podział odpowiedzi ze względu na wiek respondentów unaocznia, że najmłodszy badani, do 24 roku życia, są jedyną grupą, która większą skuteczność uparuje we wsparciu finansowym. Wszystkie pozostałe grupy wiekowe uważają wsparcie niefinansowe na skuteczniejsze. Co więcej, wraz z wiekiem odsetek osób uważających wsparcie niefinansowe za najskuteczniejsze rośnie i wśród osób w wieku pow. 64 roku życia stanowi 58,1%, przy wskaźniku 12,9% uważających wsparcie finansowe za najskuteczniejsze. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi z podziałem na wiek zostało przedstawione na Wykresie 52.

Wykres 51. Ocena skuteczności wsparcia finansowego i niefinansowego – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 52. Ocena skuteczności wsparcia finansowego i niefinansowego – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Podkreślić również należy, że mimo stopniowej zmiany charakteru problemów społecznych Wałbrzycha - charakteryzującej się zmniejszeniem problemu bezrobocia oraz rosnącym znaczeniem konsekwencji starzenia się lokalnej społeczności - istotne miejsce w strukturze powodów udzielanej pomocy, podobnie nadal zajmują potrzeba ochrony macierzyństwa oraz problemy opiekuńczo-wychowawcze, w tym głównie w rodzinach niepełnych. Zagadnieniom tym poświęcono odrębne podrozdziały, pochylając się w szczególności nad problematyką bezdomności, przemocy, uzależnień oraz pieczy zastępczej (jako alternatywy dla umieszczania dziecka w placówce opiekuńczo-

wychowawczej). Analizie poddano także kwestię poziomu tolerancji m.in. dla grup mniejszościowych oraz osób niepełnosprawnych.

PIECZA ZASTĘPCZA

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowywania przez rodziców. Dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej do pełnoletności, a w przypadku dalszego kształcenia – nie dłużej niż do 25 roku życia. Kandydaci na rodziny zastępcze, podejmując decyzję o utworzeniu rodziny zastępczej, muszą posiadać świadomość czasowości opieki nad dzieckiem, brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej.

W przypadku, gdy rodzice biologiczni nie mogą dalej wypełniać wobec swojego dziecka funkcji opiekuńczo – wychowawczych, zostają oni pozbawieni władzy rodzicielskiej albo władza ta zostaje im ograniczona na podstawie orzeczenia sądu. Najczęściej do rodziny zastępczej trafiają dzieci rodziców o ograniczonej władzy rodzicielskiej. Jednocześnie zawiązanie rodziny zastępczej nie powoduje powstania więzi rodzinno-prawnej pomiędzy dzieckiem, a rodzicami zastępczymi, nie powstaje też obowiązek alimentacyjny ani możliwość dziedziczenia przez dziecko. Rodzina zastępcza ma na celu zapewnienie dziecku odpowiednich warunków rozwoju i wychowania, adekwatnie do jego stanu zdrowia oraz indywidualnych możliwości.

Wyróżnić można następujące formy rodziny zastępczej:

- Rodziny zastępcze spokrewnione: tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.
- Rodziny zastępcze niezawodowe: tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim nie będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, mogą to być zarówno osoby spokrewnione z dzieckiem jak i obce. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej są zobowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny. Na wniosek kandydata organizator rodzinnej pieczy zastępczej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny zastępczej niezawodowej, wydaje zaświadczenie kwalifikacyjne zawierające potwierdzenie ukończenia tego szkolenia, spełniania warunków zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- Rodziny zastępcze zawodowe: tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, posiadający zaświadczenie kwalifikacyjne, o którym mowa wyżej. Zapewniają dzieciom całodobową opiekę i wychowanie, dbając o ich dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, kształcenia, wyrównywania braków rozwojowych i szkolnych. Rodzina tego typu powstaje poprzez zawarcie umowy z Organizatorem Pieczy Zastępczej, w sytuacji gdy spełnia warunki do pełnienia funkcji rodzinnej pieczy zastępczej oraz posiada pozytywną opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

- Rodzinne domy dziecka: tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, posiadający zaświadczenie kwalifikacyjne, o którym mowa wyżej – w rodzinnym domu może przebywać 8 dzieci.

Ze względu na rosnące znaczenie pieczy zastępczej w polityce społecznej, realizowany jest Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Wałbrzycha na lata 2019-2021. Program kierowany jest do wszystkich osób i instytucji z którymi wiąże się temat organizacji pieczy zastępczej i obejmuje w szczególności:

- Dzieci przebywające w pieczy zastępczej,
- Rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka,
- Rodzice biologiczni dzieci przebywających w pieczy zastępczej,
- Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej,
- Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej i rodzinnego domu dziecka,
- Rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę na dzieckiem,
- Placówki opiekuńczo – wychowawcze.

Celem głównym Programu jest tworzenie i utrzymanie spójnego systemu pieczy zastępczej, ze szczególnym uwzględnieniem jej rodzinnych form. Ma to służyć zapewnieniu optymalnej opieki i wychowania dzieciom, które z różnych powodów okresowo nie mogą się wychowywać w rodzinie własnej. Jednocześnie uwzględniając specyfikę potrzeb dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, wynikających z ich traumatycznych doświadczeń, jak również szeregu problemów, jakie biorą na siebie opiekunowie zastępczy w chwili przejęcia opieki nad dzieckiem odrzuconym i zaniedbanym, określono kierunki działań, umożliwiające realizację wieloaspektowego wsparcia zarówno dziecka, jak również osób tworzących pieczę zastępczą, co stanowi istotne uzupełnienie ustawowych świadczeń finansowych. Natomiast do celów szczegółowych programów należą:

- Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej.
- Udzielanie wielokierunkowego wsparcia osobom tworzącym rodzinną pieczę zastępczą.
- Dostosowywanie instytucjonalnej pieczy zastępczej do wymogów ustawowych oraz
- Utrzymywanie wymaganego poziomu usług.
- Wspieranie procesu usamodzielnienia wychowanków opuszczających pieczę zastępczą.
- Zwiększenie szans na powrót dziecka z pieczy zastępczej do rodziny naturalnej.
- Wzmocnienie potencjału kadr pracujących z rodzinami zastępczymi.

Realizatorem Programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, w którym do realizacji opisywanych zadań wyodrębniono Dział Pieczy Zastępczej, w skład którego wchodzi Zespół Pieczy Instytucjonalnej, Zespół Pieczy Rodzinnej oraz Zespół Poradnictwa Specjalistycznego. Przyjęto również, że przy realizacji Programu współpracować powinny podmioty publiczne i niepubliczne, takie jak Urząd Miasta, przedszkola, szkoły, policja i straż miejska, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, kościoły i związki wyznaniowe etc.

Przykładem działań na rzecz rozwoju pieczy zastępczej w Wałbrzychu stanowił „Projekt Nasze Dzieci” realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej od 1 lutego 2018 r. do 31 stycznia 2020 r. w czterech 6-cio miesięcznych turach, z których każda obejmowała wsparciem 50 osób.

Przedmiotem projektu był rozwój wsparcia systemu pieczy zastępczej poprzez objęcie specjalistyczną pomocą dzieci i młodzieży z rodzinnej pieczy zastępczej w Wałbrzychu. Jako element projektu realizowane było także wsparcie rodzin zastępczych i osób prowadzących rodzinne domy dziecka, w postaci podnoszenia ich kompetencji kwalifikacji oraz opiekunów usamodzielnienia. Usługi realizowane w ramach projektu świadczone były na czterech poziomach i zostały odpowiednio dostosowane do potrzeb uczestników:

- dla 80 dzieci poniżej 15 roku życia:
  - aktywizacja społeczna: warsztaty socjoterapii, terapia pedagogiczna,
  - aktywizacja edukacyjna: korepetycje z j. polskiego, j. angielskiego, matematyki,
  - aktywizacja zdrowotna: indywidualne zajęcia z fizjoterapeutą, logopedą, terapia neurorozwoju, indywidualne konsultacje z pedagogiem i psychologiem,
- dla 40 dzieci w wieku 15-17 lat
  - aktywizacja społeczna: wolontariat w schronisku dla zwierząt, domu pomocy społecznej i firmie sprzątającej, warsztaty socjoterapii, terapia pedagogiczna, trening kompetencji społecznych,
  - aktywizacja zdrowotna: indywidualne zajęcia z fizjoterapeutą, indywidualne konsultacje z pedagogiem i psychologiem,
  - aktywizacja edukacyjna: korepetycje z j. polskiego, j. angielskiego, matematyki, fizyki i chemii, warsztaty z ginekologiem, terapeutą uzależnień, dietetykiem, kuratorem sądowym,
  - aktywizacja zawodowa: wizyty studyjne w zakład pracy i instytucjach rynku pracy, warsztaty i indywidualne konsultacje z doradcą zawodowym,
- dla 40 osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą:
  - aktywizacja społeczna: trening kompetencji społecznych, grupa wsparcia,
  - aktywizacja edukacyjna: warsztaty z ginekologiem, terapeutą uzależnień, dietetykiem, kuratorem sądowym, aktywizacja zdrowotna: superwizja, indywidualne konsultacje z pedagogiem i psychologiem,
- dla 40 opiekunów usamodzielnienia:
  - aktywizacja edukacyjna: proces usamodzielniania pełnoletnich wychowanków, warsztaty z zakresu budowania programu usamodzielnienia oraz z zakresu rozwoju kompetencji społeczno-wychowawczych.

Dodatkowo w okresie od października 2019r. do stycznia 2020r. został zrealizowany pilotażowy program dla 24 dzieci do 15 roku życia umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w 2019 r., które w związku z koniecznością opuszczenia środowiska naturalnego są obciążone syndromem stresu pourazowego (PTSD). Systemową pracą terapeutyczną o indywidualnym podejściu objęto dzieci, rodziców zastępczych i rodziców biologicznych (jako element projektu), którzy wspólnie w niewielkich grupach (3 dzieci i rodzice) pracowali nad pokonaniem problemów dziecka z: zaspokojeniem potrzeb, tożsamością, nieumiejętnością zaufania, strachem przed odrzuceniem czy brakiem akceptacji dla samego siebie. Poza terapią grupową, dzieci były objęte terapią indywidualną, rodzinnymi warsztatami socjoterapeutycznymi oraz arteterapią. Pierwsze rezultaty pojawiły się po dwóch miesiącach, kiedy to jedno dziecko powróciło do rodziców biologicznych.

Uczestnicy projektu korzystali także ze wsparcia towarzyszącego w postaci cateringu (lunch i przerwa kawowa) oraz otrzymali bilety na przejazdy komunikacją miejską. Łącznie objęto wsparciem 225 osób, a założone efekty zostały osiągnięte.

Zgodnie z oczekiwanym wzrostem roli pieczy zastępczej (a zarazem na skutek w/w inicjatyw), w 2019 roku obserwowano znaczny spadek dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (ze 173 w grudniu 2018 roku do 142 w grudniu 2019) przy coraz większym udziale rodzinnych form pieczy zastępczej. W proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej wpisują się działania podejmowane przez pracowników Ośrodka mające na celu promocje rodzinnych form pieczy zastępczej, oraz działania związane z koniecznością rozwoju różnych form wsparcia „rodzinnego” w tym pozyskiwania rodzin wspierających.

Tabela 16. Liczba rodzin zastępczych i liczba dzieci w rodzinach zastępczych

	2016		2017		2018		2019	
	Rodziny	Dzieci	Rodziny	Dzieci	Rodziny	Dzieci	Rodziny	Dzieci
Zawodowe	12	36	11	38	7	36	6	25
Niezawodowe	60	80	64	83	72	102	77	121
Spokrewnione	195	236	193	234	201	249	197	251
Rodzinne domy dziecka	6	41	8	52	8	55	12	77
Razem	273	393	276	407	288	442	292	474

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Należy jednak podkreślić, że wraz ze wzrostem liczby rodzin zastępczych ujawniają się też trudności wymagające specjalistycznego wsparcia ze strony profesjonalnych instytucji pomocy społecznej. W stosunku do lat ubiegłych zauważalny jest też wzrost udzielanego rodzinom wsparcia przez Zespół Poradnictwa Specjalistycznego. **Rodziny zastępcze borykają się z coraz większymi problemami związanymi z zaburzeniami psychicznymi u dzieci oraz brakiem poczucia bezpieczeństwa.**

Zespół Poradnictwa Specjalistycznego w ciągu ostatniego roku objął wsparciem 78 rodzin, którym udzielono 156 porad. W skład zespołu wchodzi psycholog i pedagog, którzy doradzają głównie w przypadku pojawienia się szeroko pojętych problemów wychowawczych. Realizują to poprzez niżej wymienione działania:

- poradnictwo i psychoedukację rodzin zastępczych zwłaszcza w kwestiach: skutecznego ustanawiania granic, komunikacji rodziny zastępczej z dzieckiem (dotyczy to głównie rodzin spokrewnionych, gdzie z uwagi na dużą różnicę wieku procesy efektywnego porozumiewania się są znacznie utrudnione), problemów edukacyjnych i wychowawczych, zachowań autodestrukcyjnych oraz pomoc w rozstaniu z dzieckiem, które powraca do rodziców biologicznych lub zostaje umieszczone w rodzinie adopcyjnej,
- pomoc terapeutyczną i interwencję kryzysową dla dzieci po traumatycznych doświadczeniach jakich doznały w rodzinie biologicznej m. in. wspieranie dziecka w procesie żałoby po stracie, odbudowywanie poczucia bezpieczeństwa, podnoszenie samooceny i poczucia własnej wartości, pomoc młodzieży w procesie usamodzielniania i ułatwienie startu w dorosłe życie,
- wydawanie opinii o predyspozycjach i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej,

- opiniowanie zasadności kontaktu rodziców biologicznych i/bądź innych członów rodziny z dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej oraz ocena wpływu tych kontaktów na wychowanków,
- pomoc w organizacji kontaktów dziecka z rodziną oraz uczestnictwo w nich, jeśli zachodzi taka potrzeba.

Należy też zauważyć, że **usamodzielniani wychowankowie pieczy zastępczej, pomimo ukończenia 18 roku życia, nadal wymagają wsparcia, aby móc samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie.** Ośrodek w ramach realizacji tego zadania objął wsparciem lub poradnictwem w ciągu ostatniego roku 99 osób. Byli to wychowankowie rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Podczas realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia mogą korzystać oni ze wsparcia i poradnictwa ze strony pracowników Działu Pieczy Zastępczej, radcy prawnego, czy psychologa. W ramach udzielonej pomocy w zakresie wsparcia finansowego i rzeczowego ośrodek udziela pomocy wychowankom na kontynuowanie nauki, zagospodarowanie i usamodzielnienie.

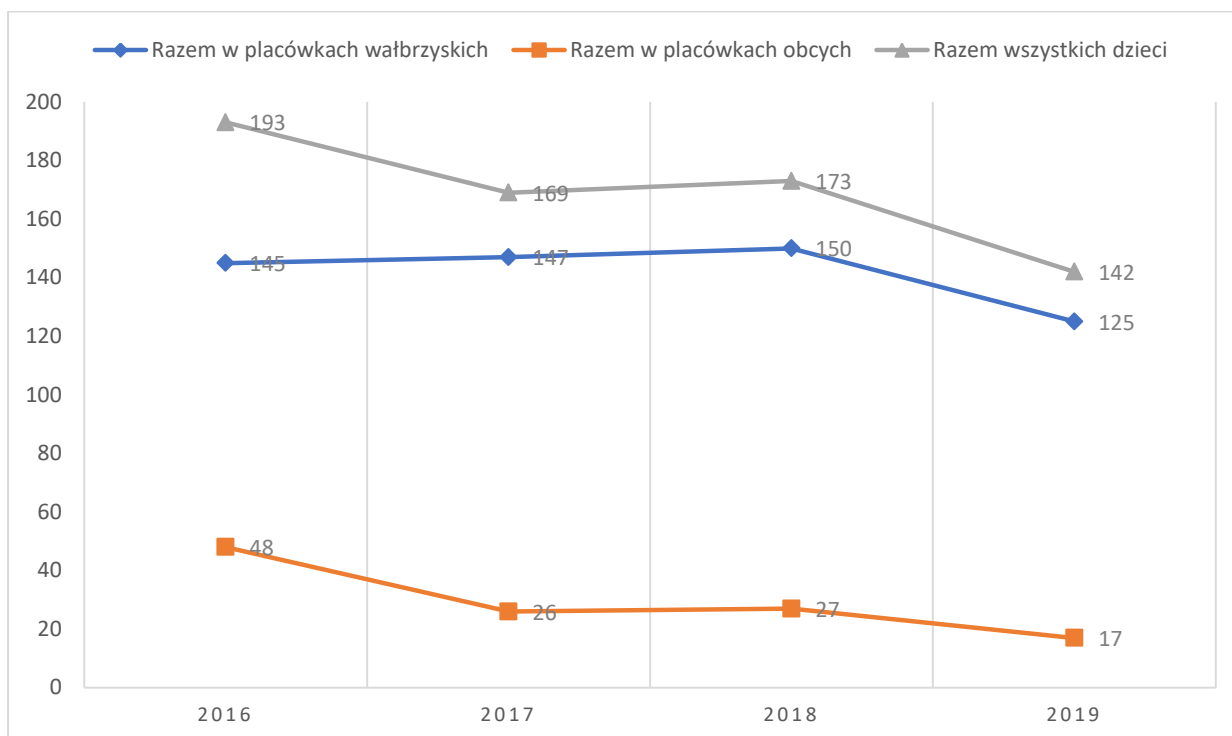
Usamodzielnianych wychowanków cechuje często bierność, niechęć do zmian w swoim życiu oraz zbyt niska motywacja do zdobywania wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych. Okoliczności te utrudniają realizację programów usamodzielnienia. Analizując współpracę z usamodzielnionymi wychowankami przebywającymi w mieszkaniach chronionych zdecydowanie lepsze przygotowanie do dorosłego życia mają wychowankowie z pieczy rodzinnej. Wychowankowie z placówek nie byli wdrażani w podstawowe procedury radzenia sobie w sytuacjach życia codziennego, dlatego też bardzo trudno im odnaleźć się w rzeczywistości, wymagają większego wsparcia, nakierowania na działania.

Zauważyć też trzeba, że choć ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wyraźnie wskazuje prymat pieczy rodzinnej nad instytucjonalną, jednakże nie zawsze istnieje możliwość umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej. **Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie Wałbrzycha jest bowiem zbyt mała w stosunku do liczby dzieci, które powinny zostać umieszczone w pieczy zastępczej.** Dotychczas głównymi przyczynami niewielkiej liczby chętnych do pełnienia funkcji zawodowej rodziny zastępczej były: brak możliwości pozyskania mieszkań o odpowiedniej wielkości dla rodzin oraz zbyt niskie wynagrodzenie. Zgłaszają się co prawda chętni do pełnienia tej funkcji, ale ostatecznie decydują się na przyjęcie do pieczy tylko jednego dziecka. Spory odsetek stanowią rodziny, które zostały zobligowane do opieki nad dzieckiem na mocy postanowienia sądu i nie wiążą swojej przyszłości z przyjmowaniem kolejnych wychowanków.

W sytuacji trudności ze znalezieniem rodziny zastępczej, dziecko zostaje umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w której również zaspakajane są potrzeby dziecka, w tym: emocjonalne, bytowe i rozwojowe. Na skutek podjętych w ostatnich latach działań w mieście wszystkie placówki dostosowano do obowiązujących standardów. Na terenie miasta Wałbrzycha obecnie funkcjonuje 12 czternastoosobowych placówek, które znajdują się w domach jednorodzinnych, wynajętych lub własnych. Na koniec 2019 roku w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na terenie Wałbrzycha przebywało 125 dzieci, natomiast 17 dzieci z Wałbrzycha przebywało na terenie powiatu.

Wykres 53. Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2016-2019

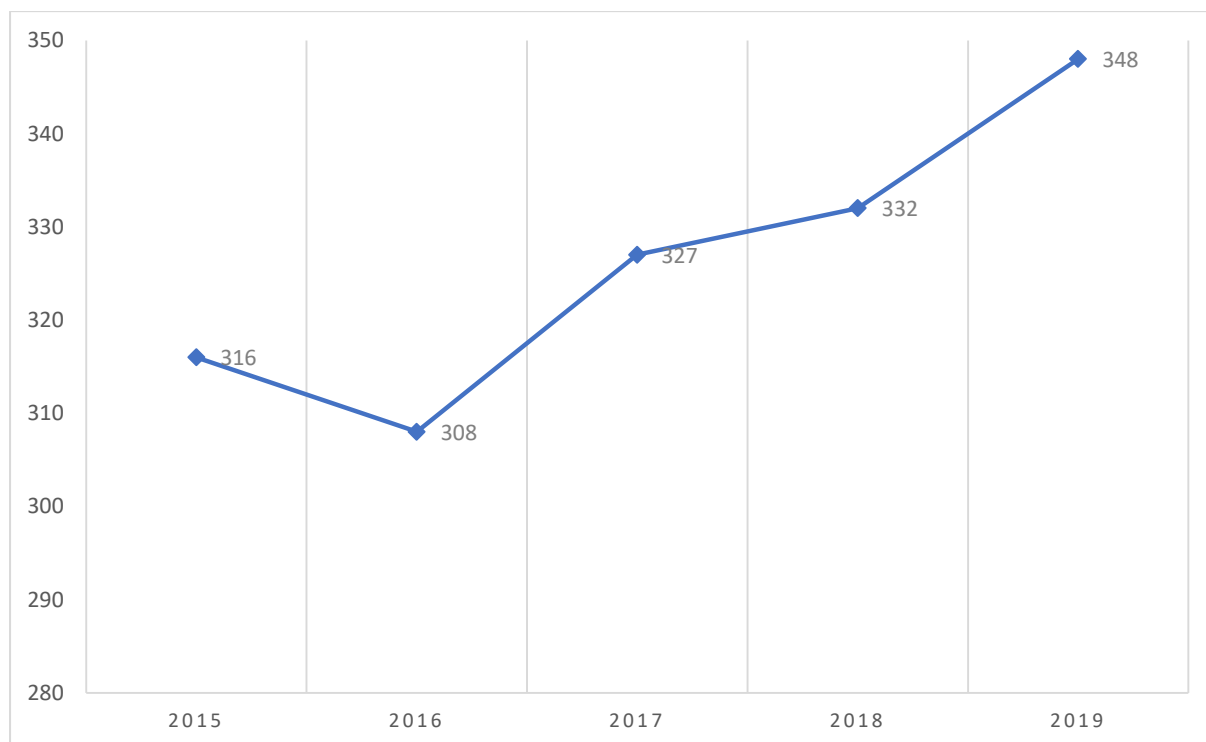
Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

BEZDOMNOŚĆ

Do najważniejszych przyczyn bezdomności należą: eksmisje, wymeldowanie z miejsca zamieszkania, konflikty rodzinne, uzależnienie od alkoholu, utrata pracy, bezrobocie, ubóstwo, zadłużenia, przemoc domowa, długotrwała choroba i niepełnosprawność, brak mieszkania po opuszczeniu Zakładu Karnego oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. Za wtórną przyczynę bezdomności uznać można również utratę mieszkania. Wynika ona z przyczyn pierwotnych, takich jak brak środków na regulowanie opłat wynikających z eksploatacji lokalu.

Dane wskazują, że liczba zdiagnozowanych osób bezdomnych na terenie Wałbrzycha systematycznie wzrasta. Rośnie także liczba osób bezdomnych korzystających z pomocy w postaci schronienia w Integracyjnym Domu dla Bezdomnych, w tym dla samotnych kobiet oraz dla rodzin z dziećmi.

Wykres 54. Liczba zdiagnozowanych bezdomnych w Wałbrzychu w latach 2015-2019

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Działania skierowane do tej grupy osób prowadzone są w Centrum Wsparcia Socjalnego MOPS. W ramach Centrum, pracę z osobami bezdomnymi w gminie koordynuje Zespół ds. Bezdomnych. Zadaniem zespołu jest minimalizowanie bezpośredniego zagrożenia egzystencji osób bezdomnych oraz przewyżnienia skutków zjawiska w dalszym działaniu. Ważnym elementem wsparcia osób bezdomnych jest praca socjalna, polegająca na aktywizowaniu osób bezdomnych do podejmowania działań w celu poprawy swojej sytuacji życiowej, doprowadzając ostatecznie do wyjścia z bezdomności. Ponadto, prowadzone są działania interwencyjne mające na celu zabezpieczenie osób bezdomnych przed utratą życia i zdrowia. Zespół nadzoruje też funkcjonowanie schronisk dla bezdomnych oraz ściśle współpracuje w skali całego roku z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi schroniska dla bezdomnych w tym na terenie miasta schroniskiem dla osób bezdomnych prowadzonym przez Stowarzyszenie „Markot”. W 2019 roku w Centrum Wsparcia Socjalnego funkcjonowały następujące placówki:

- **Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn, ul. Pocztowa 22** – zapewnia schronienie bezdomnym mężczyznom z terenu miasta Wałbrzycha, poprzez przyznanie tymczasowego miejsca schronienia, na podstawie decyzji administracyjnej dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W swojej ofercie posiada 60 miejsc noclegowych. W 2019 r. z pobytu w schronisku skorzystało 169 mężczyzn. Placówka pełni funkcję otwartego domu wsparcia dziennego, w którym w ciągu dnia mogą przebywać osoby bezdomne nie będące mieszkańcami domu. Korzystają one z pomocy psychologicznej, terapeutycznej i zabiegów pielęgnacyjno-higienicznych.

- **Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży ul. Ogrodowa 2a** – zapewnia 30 miejsc matkom z dziećmi i kobietom w ciąży z terenu miasta Wałbrzycha. Przyznanie miejsca w placówce następuje na podstawie decyzji administracyjnej dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W okresie od kwietnia do grudnia 2019 r. z pobytu w placówce skorzystało 47 osób (20 kobiet, 27 dzieci).
- **Ogrzewalnia dla bezdomnych**, funkcjonująca jako placówka interwencyjna wyłącznie w okresie zimowym dla zabezpieczenia osób bezdomnych, które z różnych przyczyn nie przebywają w schroniskach dla bezdomnych, najczęściej na skutek nieprzestrzegania regulaminu organizacyjnego. Celem wsparcia jest zapobieganie sytuacji zagrożenia życia i zdrowia osób bezdomnych w okresie zimowym. W 2019 roku z ogrzewalni skorzystało 50 osób.
- **Ośrodek Interwencji Kryzysowej** – jest stacjonarną placówką pomocową, świadczącą pomoc na rzecz osób i rodzin, znajdujących się w kryzysie, w celu przywrócenia równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganiu przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psycho-społecznej dla mieszkańców gminy Wałbrzych. Ośrodek udziela specjalistycznego poradnictwa, w sytuacjach uzasadnionych schronienia do trzech miesięcy. Dysponuje 30 miejscami. W 2019 r. ze wsparcia w formie pobytu w hostelu skorzystało 86 osób.

Osoby bezdomne mogą również korzystać z omawianych wcześniej mieszkań chronionych, wśród których znaleźć można:

- cztery mieszkania przejściowe, jako alternatywne rozwiązanie dla rodzin znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji mieszkaniowej m. in. samotnych matek, które samowolnie zajmowały mieszkania, nie mogąc się w następstwie ubiegać o lokal socjalny. Pobyt w mieszkaniu przejściowym następuje na podstawie decyzji administracyjnej do czasu otrzymania lokalu socjalnego,
- mieszkanie przejściowe typu rotacyjnego, funkcjonujące dla bezdomnych mężczyzn, jako element pracy przygotowujący osoby bezdomne do samodzielności życiowej. Mieszkanie jest efektem zakończonego 31.03.2014 r. projektu konkursowego pn. „Samodzielni!”.

Należy również wspomnieć, że na terenie Wałbrzycha funkcjonują także dwie inne placówki zapewniające przede wszystkim schronienie dla osób spoza terenu Gminy Wałbrzych, tj. Ośrodek pomocy bliźniemu (prowadzony przez wspomniane już stowarzyszenie „Markot”) oraz Dom Pomocy „Słoneczny”.

Działania MOPS w Wałbrzychu ukierunkowane są również na kompleksową współpracę wszystkich służb i instytucji zajmujących się pośrednio/bezpośrednio problemem bezdomności. Prowadzona jest ścisła współpraca z Komendą Miejską Policji w Wałbrzychu, Strażą Miejską w Wałbrzychu, Specjalistycznym Szpitalem im. dra A. Sokołowskiego, Ośrodkami Służby Zdrowia, Kuratorami Sądowymi, NGO. Zespół współpracuje ściśle z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej w zakresie skierowania osób bezdomnych do magazynu żywności.

Ważnym elementem podejmowanych działań jest również współpraca ze Spółdzielnią Socjalną. Pracownicy socjalni zespołu pracy socjalnej ds. bezdomnych podejmowali systematycznie działania w zakresie dotarcia do, jak największej liczby osób przebywających w miejscach niemieszkalnych. W tym, celu wspólnie ze Strażą Miejską w Wałbrzychu przeprowadzali cykliczne patrole miejsc pobytu osób bezdomnych, oferując pomoc w formie schronienia, udzielając kompleksowej

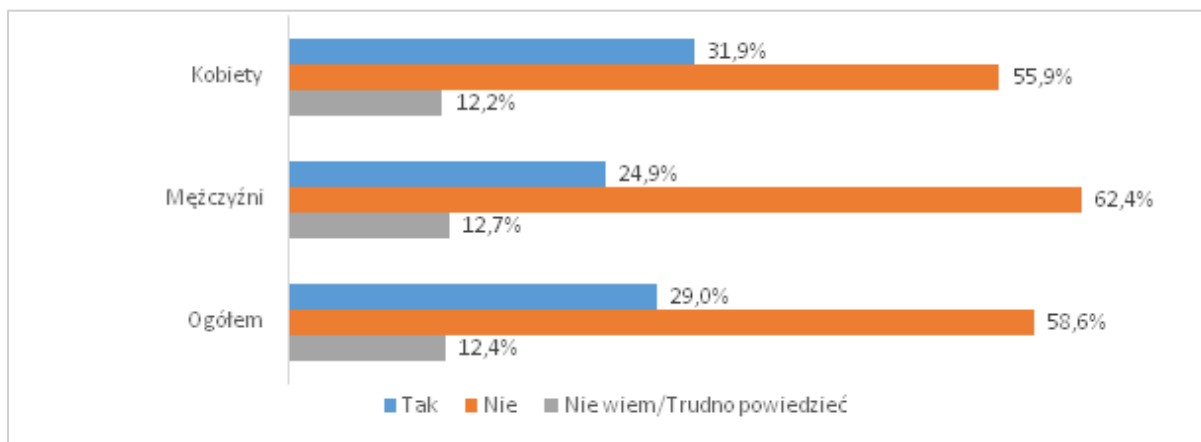
informacji o miejscach udzielania pomocy. Dotychczasowe działania doprowadziły do zlokalizowania w miejscach niemieszkalnych 68 osób.

PRZEMOC

Jak wskazują autorzy corocznego sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, "jednym z poważniejszych i jednocześnie najtrudniejszych problemów podejmowanych przez działania profilaktyki społecznej jest problem przemocy domowej. Badania, wykonane na potrzeby sporządzenia dokumentu pn. Diagnoza Problemów Społecznych Wałbrzycha stworzonym w trzecim kwartale 2019 r., wskazały, że 31% respondentów zna osobę, która doświadcza przemocy domowej (a dodatkowo, inne 19% z tej samej grupy udzieliło odpowiedzi 'nie wiem'); są to niezmiernie alarmujące dane wskazujące przede wszystkim na szeroką skalę zjawiska tego podtypu przemocy".

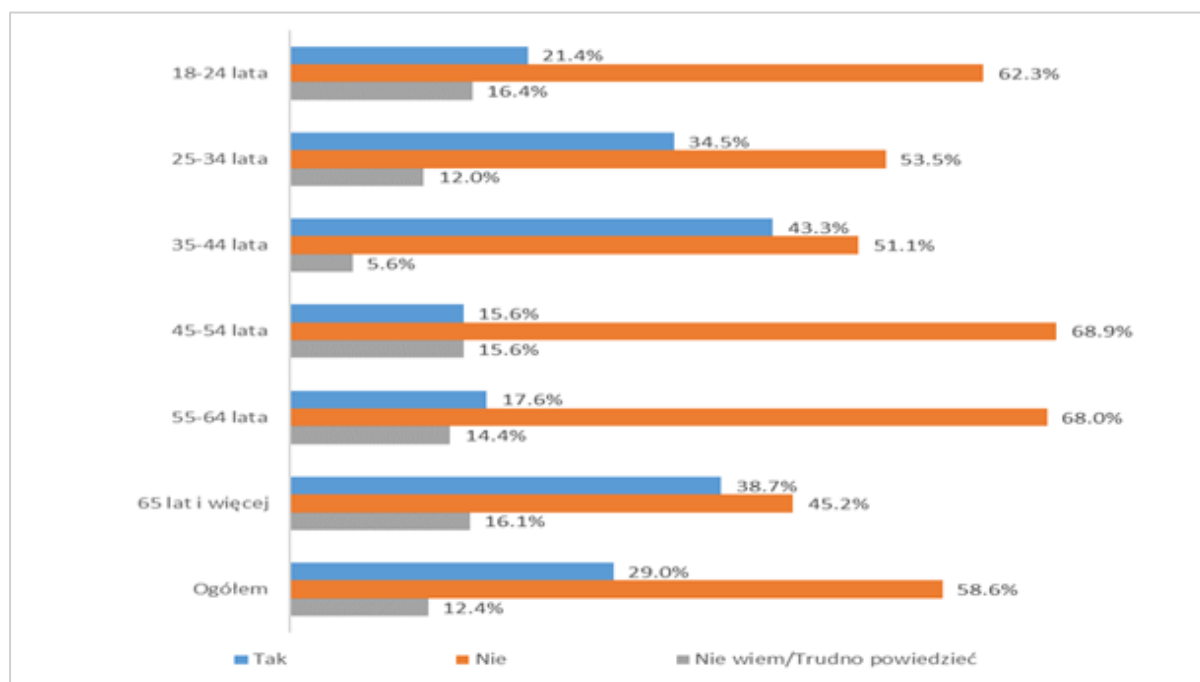
Wyniki te korespondują z rezultatami wywiadów zrealizowanych wśród mieszkańców Wałbrzycha na potrzeby niniejszej strategii. Na początku badani zostali zapytani o to, czy znają osoby dotknięte problemem przemocy w rodzinie. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 29,0% z nich, w tym 24,9% mężczyzn i 31,9% kobiet. Osobę doświadczającą problemu przemocy w rodzinie najczęściej znają badani w przedziale wiekowym 35-44 lata (43,3%), a także ci w wieku 65 i więcej lat (38,7%). Szczegółowe zestawienie odpowiedzi dotyczących znajomości osób dotkniętych przemocą w rodzinie z podziałem na płeć i wiek znajdują się na Wykresie 55 i 56.

Wykres 55. Osobista znajomość osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

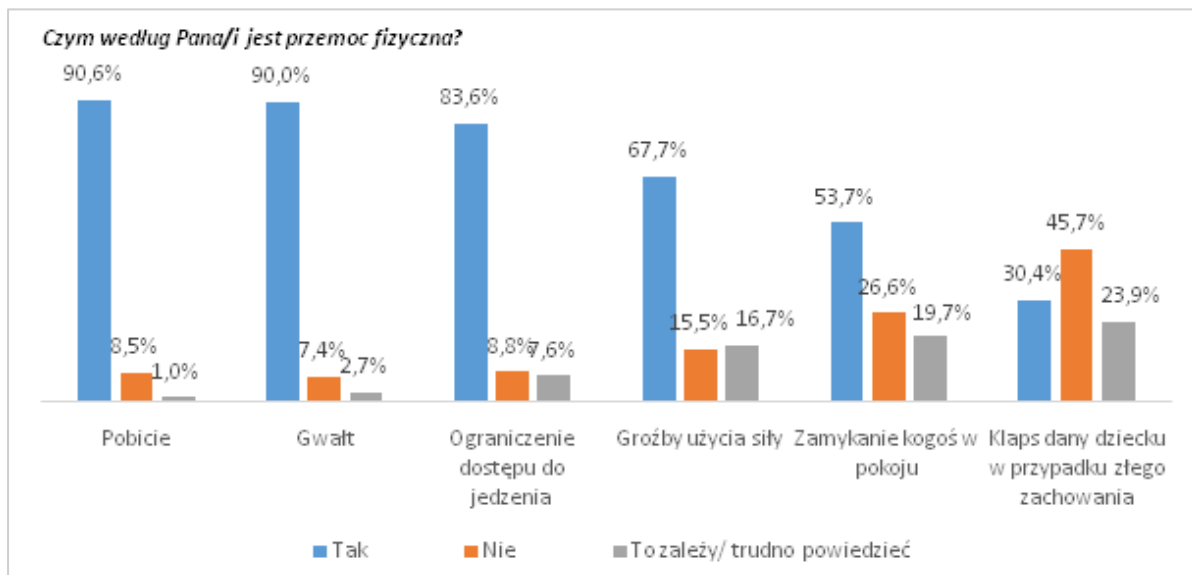
Wykres 56. Osobista znajomość osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Badanych poproszono również o określenie, jakie ich zdaniem zachowania stanowią przemoc fizyczną, a jakie psychiczną. W pierwszej kolejności wzięto pod uwagę zachowania mogące być określane jako przemoc fizyczna. Działania takie, jak pobicie, gwałt czy ograniczanie dostępu do jedzenia uważane są przez większość mieszkańców Wałbrzycha jako przemoc fizyczna, ponieważ wskazało na nie odpowiednio 90,6%, 90,0% i 83,6% badanych. Działania takie, jak groźby użycia siły i zamykanie kogoś w pokoju również zasługują na miano przemocy fizycznej, choć w ich przypadku odpowiednio tylko dwie trzecie (67,7%) oraz nieco ponad połowa (53,7%) badanych klasyfikuje je jednoznacznie do tej kategorii. Klapsy dany dziecku w przypadku złego zachowania, w przeciwieństwie do pozostałych wymienionych przypadków, przez większość badanych nie jest uważany za przemoc fizyczną (tylko 30,4% respondentów klasyfikuje go w ten sposób).

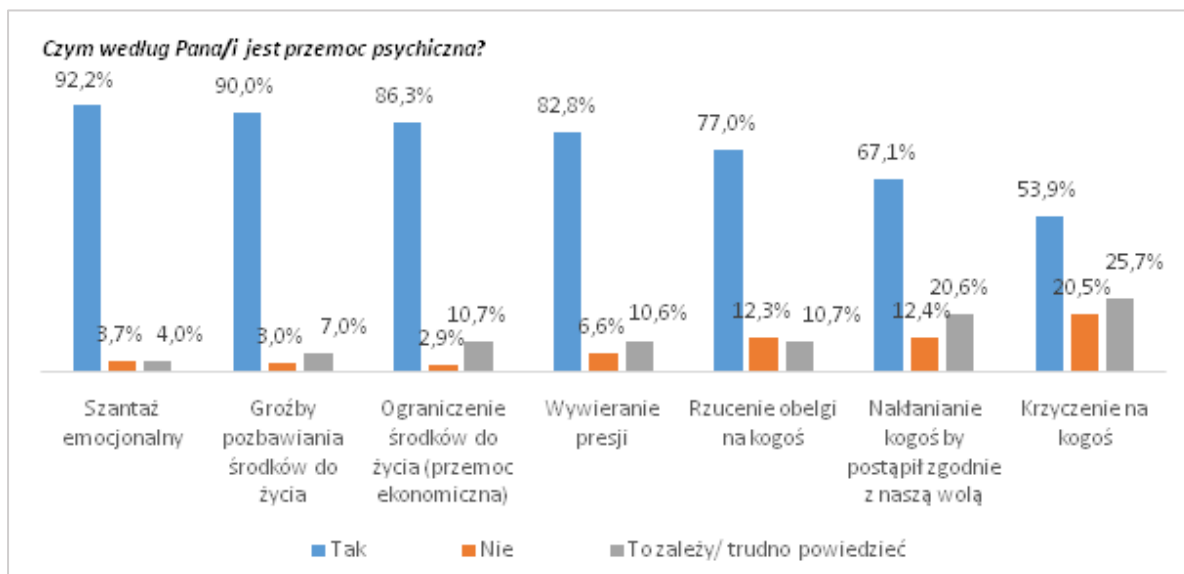
Wykres 57. Postrzeganie przemocy fizycznej przez badanych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Druga część pytania dotyczyła określenia, czy poszczególne, wymienione niżej zachowania są w ocenie respondentów przemocą psychiczną, czy też nie. Działania takie, jak szantaż emocjonalny, groźby pozbawienia środków do życia, ograniczanie środków do życia (przemoc ekonomiczna), wywieranie presji i rzucanie obelg na kogoś przez większość mieszkańców Wałbrzycha uważane są jako przemoc psychiczna, ponieważ wskazało na nie odpowiednio 92,2%, 90,0%, 86,3%, 82,8% i 77,0% badanych. Działania takie, jak nakłanianie kogoś by postąpił zgodnie z naszą wolą i krzyczenie na kogoś również zdaniem większości mieszkańców Wałbrzycha zasługują na miano przemocy psychicznej, choć w ich przypadku odpowiednio jedna trzecia (33,0%) oraz niemal połowa (46,2%) badanych nie klasyfikuje jednoznacznie tych działań w ten sposób.

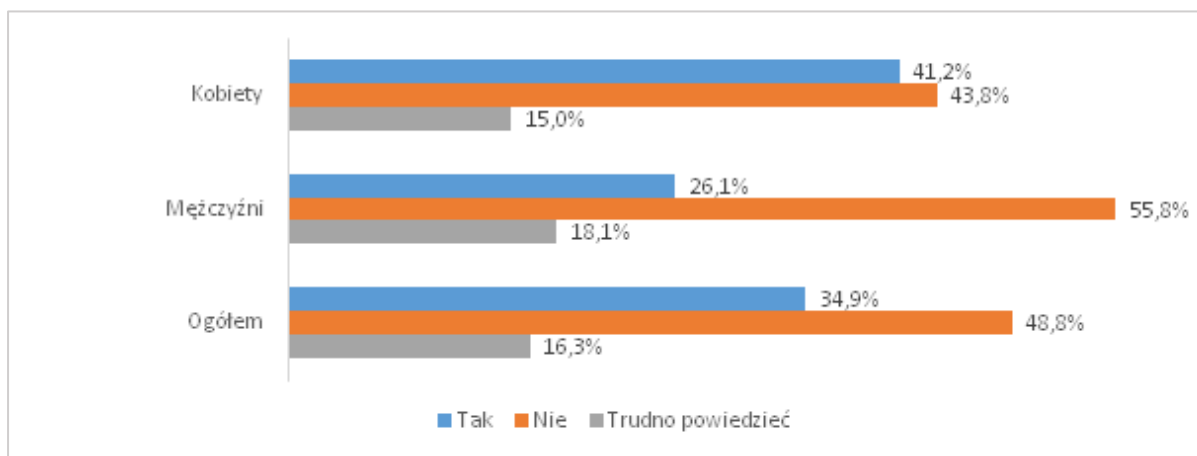
Wykres 58. Postrzeganie przemocy psychicznej przez badanych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

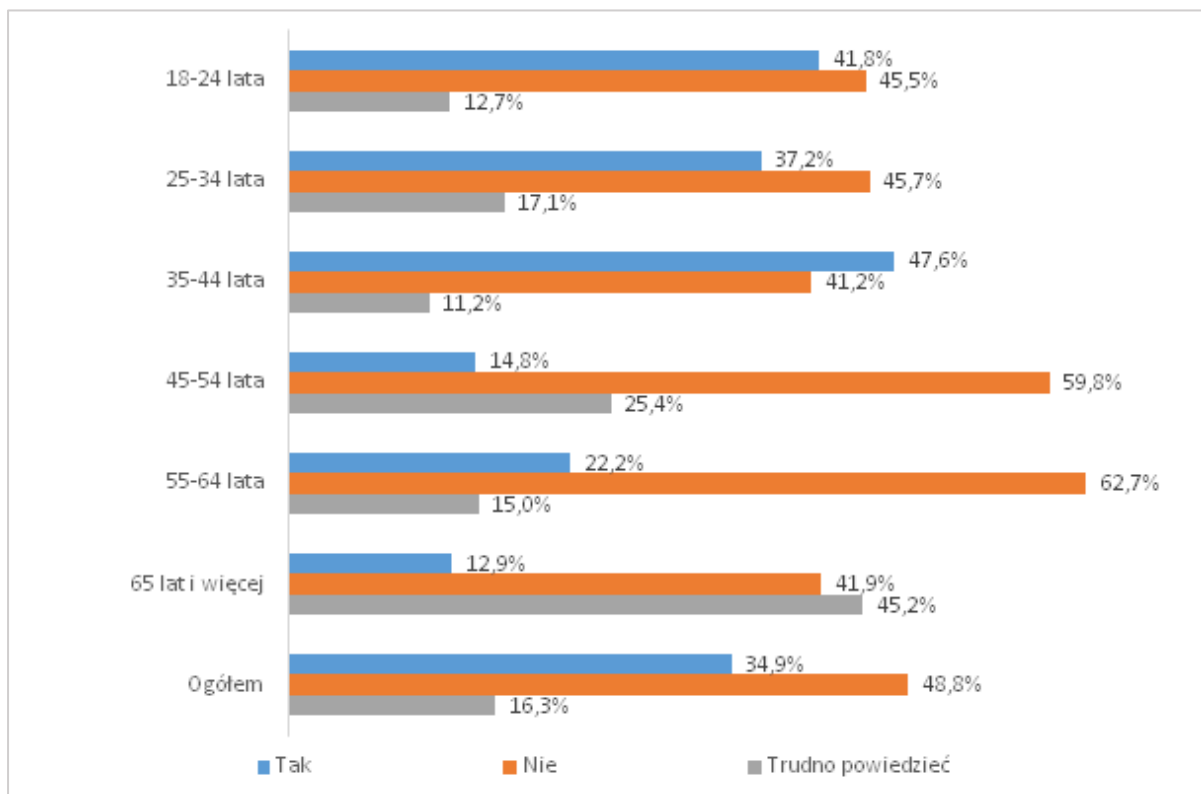
Ponad jedna trzecia mieszkańców Wałbrzycha (34,9%) zetknęła się w swoim otoczeniu z wymienianymi formami przemocy. Przemoc została zaobserwowana przez zdecydowanie większy odsetek kobiet (41,2%) niż mężczyzn (26,1%). Z przemocą w swoim otoczeniu ponad dwukrotnie częściej spotkały się osoby należące do niższych kategorii wiekowych (18-44 lata) niż osoby w wieku średnim i starszym. Szczegółowe zestawienie danych z podziałem na wiek zostało przedstawione na Wykresie 58.

Wykres 59. Zaobserwowanie wymienionych form przemocy w otoczeniu badanych – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

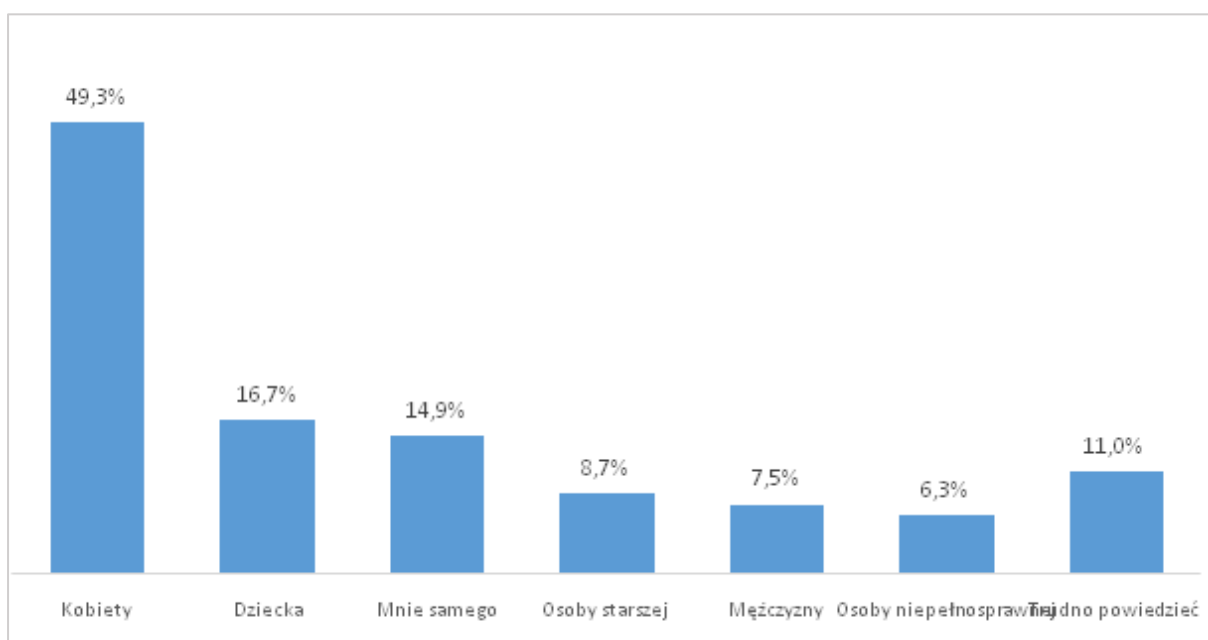
Wykres 60. Zaobserwowanie wymienionych form przemocy w otoczeniu badanych – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Badanych, którzy zaobserwowali akty przemocy w swoim otoczeniu (N=355), poproszono o określenie, w stosunku do kogo taką przemoc zastosowano. Na oczach mieszkańców Wałbrzycha najczęściej ofiarami przemocy stawały się kobiety, na które wskazała niemal połowa (49,3%) osób, które zaobserwowały przemoc. Rzadziej badani jako ofiary przemocy wskazywali kolejno dzieci, ich samych, osoby starsze, mężczyzn i osoby niepełnosprawne.

Wykres 61. Osoby, wobec których zaobserwowano wymienione formy przemocy

Źródło: Badania własne. N=355 respondentów, osoby dostrzegające przemoc w swoim otoczeniu.

Osoby, które doświadczyły przemocy skierowanej przeciwko nim samym najczęściej wskazywały na psychiczną formę przemocy (doświadczyło jej 40% tej grupy) i współistnienie przemocy fizycznej i psychicznej. Rzadziej osoby te doświadczyły obelg, gróźb, szantażu, presji, zastraszania i przemocy ekonomicznej.

Tabela 17. Formy przemocy zaobserwowane wobec samego respondenta

	Częstość	Procent wszystkich	Procent dostrzegających przemoc wobec samego respondenta
Przemoc psychiczna	20	2,0%	40,0%
Przemoc fizyczna i psychiczna	13	1,3%	26,0%
Przemoc fizyczna, bicie	5	0,5%	10,0%
Obelgi	4	0,4%	8,0%
Przemoc ekonomiczna	4	0,4%	8,0%
Grożby	2	0,2%	4,0%
Szantaż	2	0,2%	4,0%
Wywieranie presji, zniewaga osobista	1	0,1%	2,0%
Zastraszenie	1	0,1%	2,0%

Źródło: Badania własne. N=50 respondentów, osoby dostrzegające przemoc wobec samego siebie, pominięto braki odpowiedzi.

Mieszkańcy Wałbrzycha, którzy zaobserwowali akty przemocny skierowane wobec dzieci wymieniali najczęściej krzyki (39,3% tej grupy), kary cielesne takie jak klapsy (26,8%), bicie (17,9%), przemoc psychiczną i słowną (5,4%) oraz obelgi (3,6%).

Tabela 18. Formy przemocy zaobserwowane wobec dziecka

	Częstość	Procent wszystkich	Procent dostrzegających przemoc wobec dziecka
Krzyki	22	2,2%	39,3%
Kary cielesne, klapsy	15	1,5%	26,8%
Bicie	10	1,0%	17,9%
Przemoc psychiczna, słowna	3	0,3%	5,4%
Obelgi	2	0,2%	3,6%

Źródło: Badania własne. N=56 respondentów, osoby dostrzegające przemoc wobec dziecka, pominięto braki odpowiedzi.

Mieszkańców Wałbrzycha, którzy zaobserwowali akty przemocny skierowane wobec kobiet również poproszono o wymienienie formy przemocy, którą zaobserwowali. Najczęściej wskazywali na przemoc fizyczną i psychiczną, a także krzyki, obelgi, wyzwiska, groźby pobicia i przemoc ekonomiczną. Wspominali także o awanturach, szantażu emocjonalnym, popychaniu czy wywieraniu presji.

Tabela 19. Formy przemocy zaobserwowane wobec kobiety

	Częstość	Procent wszystkich	Procent dostrzegających przemoc wobec kobiety
Przemoc psychiczna	34	3,3%	20,6%
Przemoc fizyczna i psychiczna	31	3,0%	18,8%
Krzyki	23	2,3%	13,9%
Przemoc fizyczna	18	1,8%	10,9%
Wyzwiska, obelgi	18	1,8%	10,9%
Wydzielanie pieniędzy	14	1,4%	8,5%
Groźby, groźby pobicia	13	1,3%	7,9%
Przemoc fizyczna i ekonomiczna	9	0,9%	5,5%
Popychanie	5	0,5%	3,0%
Przemoc fizyczna, psychiczna i	5	0,5%	3,0%

ekonomiczna			
Awantury	4	0,4%	2,4%
Szantaż emocjonalny	4	0,4%	2,4%
Wywieranie presji	1	0,1%	0,6%

Źródło: Badania własne. N=165 respondentów, osoby dostrzegające przemoc wobec kobiety, pominięto braki odpowiedzi.

Respondenci, którzy zaobserwowali akty przemocny skierowane wobec mężczyzn wymieniali z kolei najczęściej przemoc fizyczną i psychiczną, a także agresję. Wspominali także o używaniu siły, wywieraniu presji, zniewagach, szantażu, wyzwiskach i obelgach.

Tabela 20. Formy przemocy zaobserwowane wobec mężczyzny

	Częstość	Procent wszystkich	Procent dostrzegających przemoc wobec mężczyzny
Przemoc fizyczna, bicie	9	0,9%	36,0%
Przemoc fizyczna i psychiczna	5	0,5%	20,0%
Agresja	4	0,4%	16,0%
Używanie siły	1	0,1%	4,0%
Wywieranie presji, zniewaga osobista, szantaż emocjonalny	1	0,1%	4,0%
Wyzwiska, obelgi	1	0,1%	4,0%

Źródło: Badania własne. N=25 respondentów, osoby dostrzegające przemoc wobec mężczyzny, pominięto braki odpowiedzi.

Badanych, którzy zaobserwowali akty przemocny skierowane wobec osób starszych również poproszono o wymienienie formy przemocy, którą zaobserwowali. Najczęściej wskazywali oni na

przemoc ekonomiczną i wyzwiska z obelgami, a także awantury, groźby, przemoc fizyczną, psychiczną i wywieranie presji.

Tabela 21. Formy przemocy zaobserwowane wobec osoby starszej

	Częstość	Procent wszystkich	Procent dostrzegających przemoc wobec osoby starszej
Przemoc ekonomiczna	5	0,5%	17,2%
Wyzwiska, obelgi	5	0,5%	17,2%
Awantury	4	0,4%	13,8%
Groźby	4	0,4%	13,8%
Przemoc fizyczna, psychiczna i ekonomiczna	4	0,4%	13,8%
Przemoc psychiczna	4	0,4%	13,8%
Wywieranie presji	3	0,3%	10,3%
Szantaż, szantaż emocjonalny	2	0,2%	6,9%
Popychanie	1	0,1%	3,4%

Źródło: Badania własne. N=29 respondentów, osoby dostrzegające przemoc wobec osoby starszej, pominięto braki odpowiedzi.

Wobec osób niepełnosprawnych, w stosunku których akty przemocy zaobserwowali badani mieszkańcy Wałbrzycha, najczęściej wymieniano groźby, awantury, krzyki, a także przemoc fizyczną, psychiczną i ekonomiczną.

Tabela 22. Formy przemocy zaobserwowane wobec osoby niepełnosprawnej

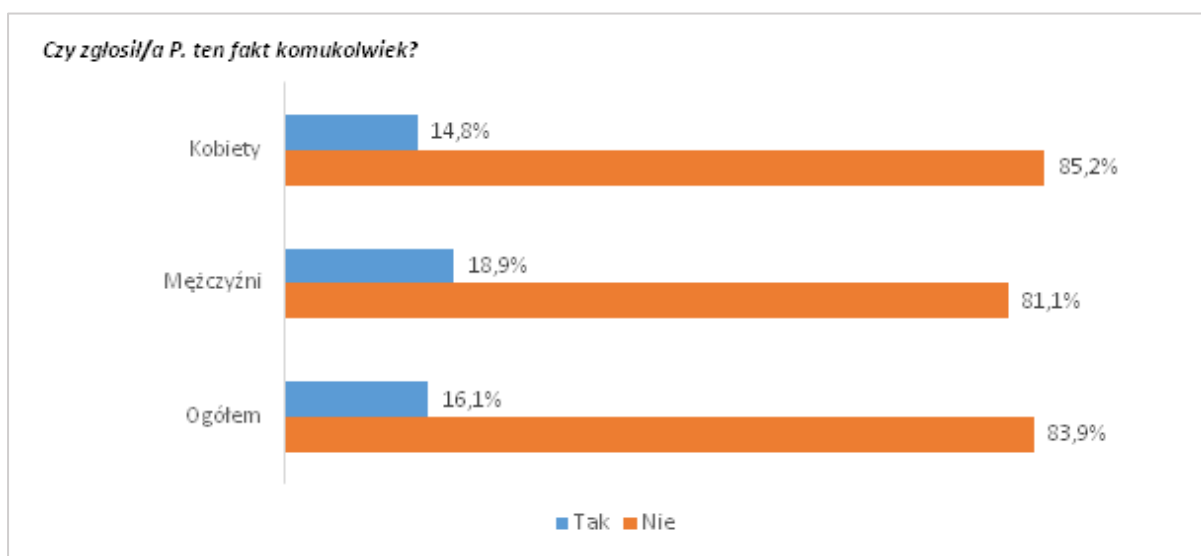
	Częstość	Procent wszystkich	Procent dostrzegających przemoc wobec osoby niepełnosprawnej
Groźby	5	0,5%	23,8%
Awantury	4	0,4%	19,0%
Krzyki	4	0,4%	19,0%
Przemoc fizyczna, psychiczna i ekonomiczna	4	0,4%	19,0%
Popychanie	1	0,1%	4,8%
Przemoc	1	0,1%	4,8%
Przemoc fizyczna i ekonomiczna	1	0,1%	4,8%
Przemoc psychiczna	1	0,1%	4,8%

Źródło: Badania własne. N=21 respondentów, osoby dostrzegające przemoc wobec osoby niepełnosprawnej, pominięto braki odpowiedzi.

Badani mieszkańcy Wałbrzycha będący świadkami aktów przemocy (N=355) zostali również poproszeni o określenie, co zrobili z zaistniałą sytuacją, a mianowicie, czy zgłosili zaobserwowany akt przemocy komukolwiek. Tylko 16,1% tych osób, w tym 18,9% mężczyzn i 14,8% kobiet, poinformowało o sytuacji kogoś innego.

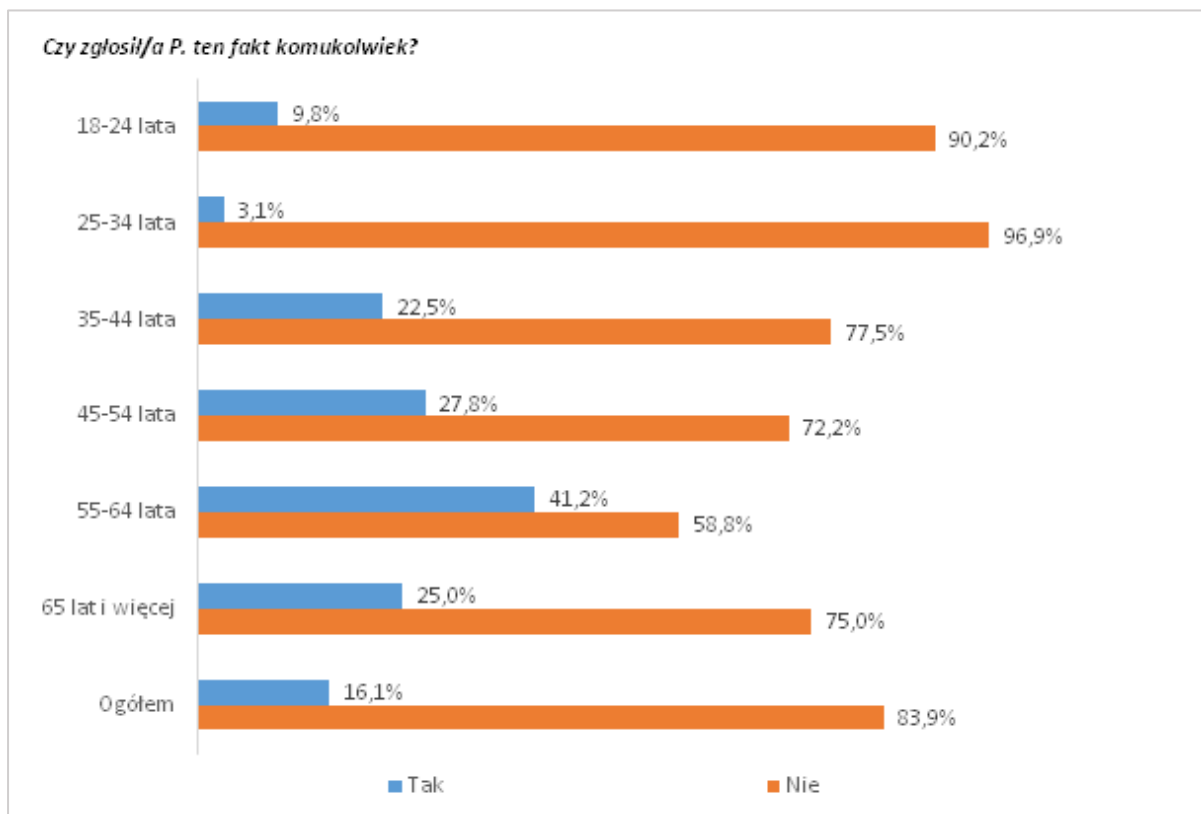
Biorąc pod uwagę poszczególne kategorie wiekowe, zauważa się, że największy odsetek zgłaszających fakt przemocy należy do grupy wiekowej 55-64 lata (41,2%). Najmniejszy odsetek osób, które zdecydowały się podzielić informacją o zaobserwowanej przemocy należy do grup wiekowych 25-34 lata (3,1%) i 18-24 lata (9,8%). Szczegółowe dane dotyczące zgłoszenia zaobserwowanej przemocy z podziałem na wiek znajdują się na Wykresie 63.

Wykres 62. Zgłoszenie zaobserwowanej przemocy – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=355 respondentów, osoby dostrzegające przemoc w swoim otoczeniu.

Wykres 63. Zgłoszenie zaobserwowanej przemocy – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=355 respondentów, osoby dostrzegające przemoc w swoim otoczeniu. informowali o tym policję, na którą wskazało 56,1% z nich oraz MOPS, do których skierowało się 22,8%. Pozostałe osoby wskazały, że skierowały się w inne miejsca, w tym głównie: do kogoś, kto zrobił z tym porządek, do ochrony, do rodziny, a także do pedagogów szkolnych, wychowawców czy przychodni.

Tabela 23. Osoby i instytucje, którym zgłoszono fakt zaobserwowanej przemocy

	Częstość	Procent wszystkich	Procent zgłaszających fakt zaobserwowanej przemocy
Policji	32	3,1%	56,1%
Do MOPS/ GOPS, opieki społecznej	13	1,3%	22,8%
Komuś, kto zrobi z tym porządek	2	0,2%	3,5%
Ochronie	2	0,2%	3,5%
Rodzinie	2	0,2%	3,5%
Pedagogowi szkolnemu, wychowawcy klasy	1	0,1%	1,8%
Przychodni	1	0,1%	1,8%
Przyjacielowi	1	0,1%	1,8%
Psychiatrze	1	0,1%	1,8%

Psychologowi	1	0,1%	1,8%
Rodzinie tego mężczyzny, aby ową sprawę pokierowali dalej	1	0,1%	1,8%

Źródło: Badania własne. N=355 respondentów, osoby dostrzegające przemoc w swoim otoczeniu, pominięto braki odpowiedzi.

Badani mieszkańcy również mogą być sprawcami przemocy, dlatego poproszono ich o określenie, czy zdarzyło im się stracić panowanie nad sobą i zachować się nieodpowiednio w stosunku do innych osób. Ponad jedna czwarta badanych (30,1%) przyznała, że w momencie utraty panowania nad sobą zwymyślała kogoś, 13,2% badanych przyznało się, że postraszyło kogoś, a 12,9% postanowiło ukarać kogoś za złe postępowanie. Fizycznego aktu przemocy, w momencie utraty panowania dokonało 10,2% badanych, uderzając kogoś, a także 4,5% badanych, siłą przymuszając kogoś do zrobienia tego, czego chcieli. Ponad połowa badanych (55,4%) nie dopuściła się żadnego z wymienionych czynów.

Ofiarami fizycznego ataku badanych mieszkańców Wałbrzycha, w sytuacji, w której stracili oni panowanie i uderzyli kogoś stawali się najczęściej: ktoś znajomy (13,5% przypadków), dziecko (12,5% przypadków), członek rodziny, mąż lub żona (po 9,6% przypadków). Ofiarami stawali się także byli partnerzy, koledzy i osoby określane przez badanych jako bardzo złe, lub zwyrodniałe.

Tabela 24. Kogo zdarzyło się respondentowi uderzyć

	Częstość	Procent wszystkich	Procent respondentów, którym zdarzyło się stracić panowanie nad sobą i uderzyć kogoś
Kogoś znajomego	14	1,4%	13,5%
Dziecko	13	1,3%	12,5%
Członka rodziny	10	1,0%	9,6%
Męża	10	1,0%	9,6%
Żonę	10	1,0%	9,6%
Byłego męża	9	0,9%	8,7%
Kolegę	9	0,9%	8,7%
Kogoś bardzo złego	5	0,5%	4,8%

Partnera	5	0,5%	4,8%
Partnerkę	5	0,5%	4,8%
Zwyrodnialca	5	0,5%	4,8%

Źródło: Badania własne. N=104 respondentów, osoby, którym zdarzyło się kogoś uderzyć, pominięto braki odpowiedzi.

Ofiarami słownego ataku respondentów w sytuacji, w której stracili oni panowanie i zwymyślali kogoś stawali się najczęściej: osoby znajome (13,4%), członkowie rodziny (8,8%), ale także koledzy czy koleżanki. W tym przypadku lista osób wskazanych przez respondentów jest zdecydowanie dłuższa i zawiera między innymi obce osoby, sąsiadów, zwierzęta, rodzeństwo, kierowców czy współpracowników. Tabela 10 szczegółowo pokazuje wszystkie znieważone przez respondentów osoby.

Tabela 25. Kogo zdarzyło się respondentowi zwymyślać

	Częstość	Procent wszystkich	Procent respondentów, którym zdarzyło się stracić panowanie nad sobą i zwymyślać kogoś
Kogoś znajomego	41	4,0%	13,4%
Członka rodziny	27	2,7%	8,8%
Koleżankę, przyjaciółkę	22	2,2%	7,2%
Kolegę	19	1,9%	6,2%
Obcą osobę	18	1,8%	5,9%
Sąsiada/ sąsiadkę	13	1,3%	4,2%
Nie pamiętam	12	1,2%	3,9%
Dużo osób	10	1,0%	3,3%

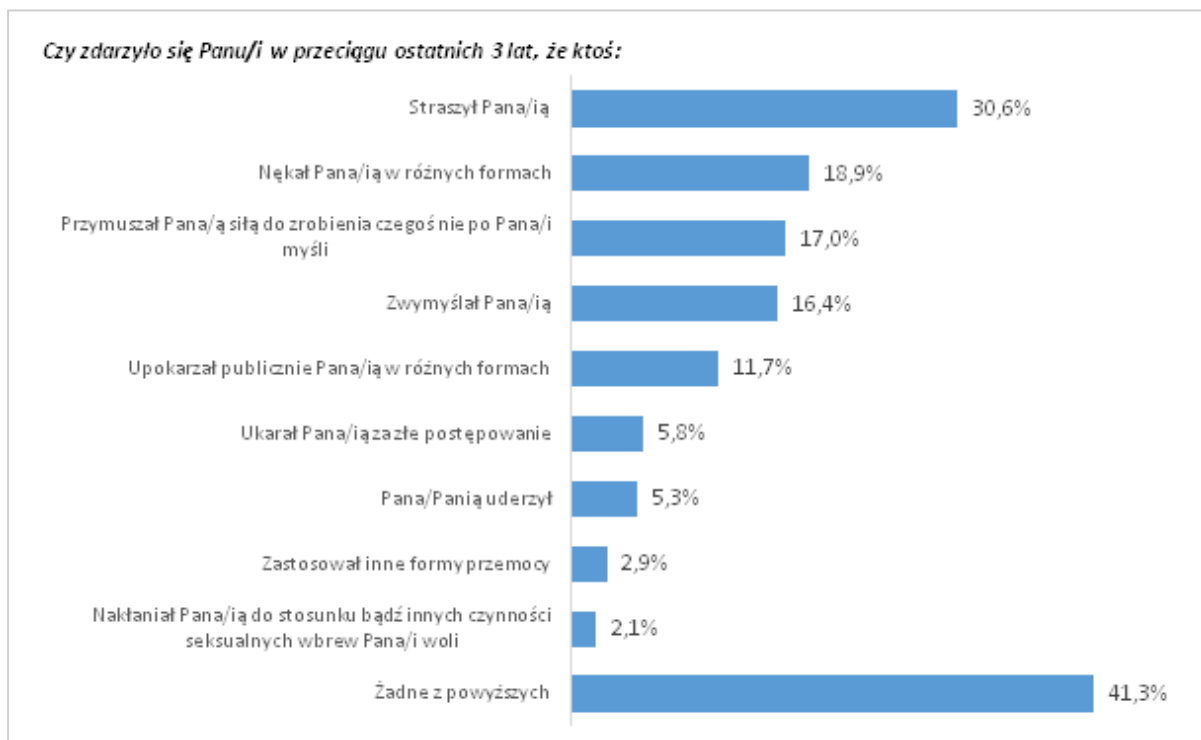

Zwierzę	10	1,0%	3,3%
Partnerkę	10	1,0%	3,3%
Mężczyznę	9	0,9%	2,9%
Narzeczonego	9	0,9%	2,9%
Odmowa odpowiedzi	9	0,9%	2,9%
Rodzeństwo	9	0,9%	2,9%
Współpracowników	9	0,9%	2,9%
Złą, złośliwą osobę	9	0,9%	2,9%
Męża	8	0,8%	2,6%
Żonę	8	0,8%	2,6%
Agresora	5	0,5%	1,6%
Kierowców na drogach	5	0,5%	1,6%
Moją 95-letnią upartą mamę	5	0,5%	1,6%
Osobę, która ewidentnie i złośliwie chce wpłynąć na jakość mojego życia	5	0,5%	1,6%
Piratów drogowych	5	0,5%	1,6%
Siostrę	5	0,5%	1,6%
Chłopca	4	0,4%	1,3%
Dorosłą córkę	4	0,4%	1,3%
Kogoś bliskiego	4	0,4%	1,3%
Kominiarza	4	0,4%	1,3%
Narzeczoną	4	0,4%	1,3%
Partnera	4	0,4%	1,3%
Rodziców alkoholików	4	0,4%	1,3%

Źródło: Badania własne. N=306 respondentów, osoby, którym zdarzyło się kogoś zwymyślać, pominięto braki odpowiedzi.

Ankietowanych poproszono również o określenie, czy w ciągu ostatnich 3 lat oni sami stali się ofiarami przemocy. Mieli oni wskazać sytuacje, w których ktoś zastosował przemoc wobec nich. Ponad połowa badanych uczestniczyła w tego typu zdarzeniach, w tym aż 30,6% było zastraszanych, 18,9% było nękanym, 17,0% było przymuszanych do zrobienia czegoś nie po swojej myśli, 16,4% osób zostało zwymyślanych, a 11,7% zostało upokorzonych w różnych formach. W mniejszym stopniu respondenci doświadczyli ukarania za złe postępowanie, zostali uderzeni czy nakłanianiani do stosunku bądź innych czynności seksualnych.

Wykres 64. Respondent jako ofiara przemocy

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Respondenci zaatakowani i uderzeni przez inną osobę jako sprawcę zdarzenia najczęściej wskazywani kogoś po alkoholu, członek rodziny, gł. obecnego lub byłego męża, partnera czy partnerkę, a także znajomego, jak i osobę całkowicie nieznaną.

Tabela 26. Jeśli ktoś uderzył respondenta – kto to był

	Częstość	Procent wszystkich
Ktoś pod wpływem alkoholu	10	1,0%
Mąż	9	0,9%
Członek rodziny	8	0,8%
Były partner	6	0,6%
Kolega, znajomy	6	0,6%
Były mąż	5	0,5%

Osoba nieznajoma, obca	5	0,5%
Partnerka	2	0,2%
Odmowa odpowiedzi	1	0,1%
Partner	1	0,1%
Zostałem napadnięty na przystanku	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=54 respondentów, osoby, które zostały uderzone, pominięto braki odpowiedzi.

W przypadku respondentów, którzy zostali zwymyślani w ciągu ostatnich trzech lat liczba sprawców czynu jest zróżnicowana. Do najczęściej wymienianych sprawców słownych ataków należeli: byli partnerzy, osoby nieznajome, konkubenci, ale też koledzy i inni członkowie rodziny oraz znajomi. W mniejszym stopniu wskazywano między innymi obecnych partnerów, szefów, współpracowników, ale też osoby aktywne politycznie, jak wyborców prezydenta czy posła Kaczyńskiego.

Tabela 27. Jeśli ktoś zwymyślał respondenta – kto to był

	Częstość	Procent wszystkich
Były partner	19	1,9%
Osoba nieznajoma, obca, przechodzień	17	1,7%
Konkubent	14	1,4%
Kolega	13	1,3%

Były mąż	9	0,9%
Ciotka	9	0,9%
Członek rodziny	9	0,9%
Mąż	9	0,9%
Znajomi	9	0,9%
Partner	7	0,7%
Partnerka, dziewczyna	6	0,6%
Babcia dziecka, które przebywało razem ze mną i moim dzieckiem w szpitalu	4	0,4%
Była partnerka, była dziewczyna	4	0,4%
Osoba bliska	4	0,4%
Dalsza rodzina	4	0,4%
Pracodawca, szef	3	0,3%
Sąsiad, sąsiadka	3	0,3%
Osoba pod wpływem alkoholu	2	0,2%
Jarosław Kaczyński	2	0,2%
Matki z klasy córki	1	0,1%
Babcia dziecka, które przebywało razem ze mną w szpitalu	1	0,1%
Przyjaciółka	1	0,1%
Współpracownik	1	0,1%
Wyborcy obecnego prezydenta podczas jego wiecu wyborczego	1	0,1%
Żona	1	0,1%
Matka	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=167 respondentów, osoby, które zostały zwymyślane, pominięto braki odpowiedzi.

Wśród innych form przemocy zastosowanych wobec badanych mieszkańców Wałbrzycha w ostatnich trzech latach wskazano na groźby pozbawienia środków do życia, kradzieże, manipulatorstwo, odrzucenie lub zastraszanie.

Tabela 28. Inne formy przemocy zastosowane wobec respondenta

	Częstość	Procent wszystkich
Groźby pozbawienia środków do życia	10	1,0%
Kradzież	10	1,0%
Manipulatorstwo, zastraszanie, szantaż	8	0,8%

Odrzucenie	1	0,1%
Zastraszanie	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=30 respondentów, osoby, wobec których zastosowano inne formy przemocy.

W wymienionym powyżej źródle – diagnozie problemów społecznych Wałbrzycha spośród badanej grupy dzieci i młodzieży, która deklaruwała doświadczanie przemocy, aż 35% sprecyzowało, że była to przemoc ze strony członka rodziny (ojciec - 9%, matka - 6%, brat – 1%, siostra - 11%). W świetle powyższych badań zauważalna jest silna potrzeba działań profilaktycznych dotyczących przemocy domowej kierowana zarówno do najmłodszych jak i ich rodziców.

Na potrzeby analizy uwzględniono również dane statystyczne gromadzone przez miejskie instytucje pomocowe. Z danych zgromadzonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wynika również, że liczba zgłaszanych zdarzeń z zakresu przemocy utrzymuje się na podobnym poziomie. Punkt Konsultacyjny dla osób doświadczających przemocy: Ze wsparcia specjalistów skorzystało 56 osób doświadczających przemocy, którym udzielono łącznie 170 porad. Skalę problemu na przestrzeni ostatnich 3 lat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 29. Liczba osób doświadczających przemocy zgłaszających się do punktu konsultacyjnego w latach 2017-2019

	2017	2018	2019
Liczba osób	72	52	56
Liczba porad	174	151	170

Źródło: Dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

Obowiązek realizacji zadań wynikający z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie spoczywa także na Zespole Interdyscyplinarnym ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, realizacja jego odbywa się poprzez działania profilaktyczne i edukację społeczną zapewnienie osobom dotkniętym przemocą skutecznej ochrony i pomocy oraz powoływanych dla indywidualnych przypadków grup roboczych. Obsługę techniczną i merytoryczną Zespołu zapewnia Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu. Celem głównym działania Zespołu jest ograniczenie skali problemu zjawiska przemocy. W omawianym okresie do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 342 Niebieskich Kart, z czego 106 kart, w których pokrzywdzonymi są małoletni. Powołano 342 grup roboczych, w ramach ich pracy odbyło się 1228 spotkań grup roboczych. Wzrosty statystyk mogą wskazywać w tym wypadku zarówno na nasilające się zjawisko przemocy w rodzinach, jak też na coraz szerszą kontrolę instytucjonalną tego zjawiska.

Tabela 30. Poszczególne elementy działalności zespołu interdyscyplinarnego

	2017	2018	2019
Liczba niebieskich kart	305	464	342
Liczba spotkań grup roboczych	1469	1591	1228
Liczba zamkniętych spraw	294	348	329
Liczba spraw w toku postępowania	182	116	143
Liczba spotkań Zespołu Interdyscyplinarnego	6	4	4

Źródło: dane sprawozdawcze MOPS w Wałbrzychu

UZALEŻNIENIA

Kolejnym istotnym zagadnieniem są kwestie dotyczące uzależnień, które przeanalizowano głównie w odniesieniu do alkoholu oraz substancji narkotykowych. Jak wskazują dane zaprezentowane w rozdziale poświęconym porównaniu Wałbrzycha z innymi miastami w Polsce (dalsza część raportu), problem uzależnień jest istotnym wyzwaniem dla lokalnych instytucji pomocowych. Wynika to z ponadprzeciętnej liczby osób charakteryzujących się problemem alkoholowym, a także rosnącej liczby wałbrzyszan uzależnionych od środków odurzających.

Spostrzeżenia te korespondują z wnioskami wypływającymi z Diagnozy Problemów Społecznych Wałbrzycha 2019. Autorzy tego dokumentu zwracają uwagę, że "Ponad połowa respondentów (54%) [uczestniczących w diagnozie] zadeklarowała, iż w bezpośrednim następstwie spożywania alkoholu doświadczyła problemów rodzinnych, 19% zgłosiło problemy finansowe powikłane spożywaniem alkoholu a po 6% grupy badanych w konsekwencji spożywania alkoholu napotkała problemy z prawem oraz utratę pracy". Jak dodają autorzy diagnozy, "Są to wysokie wartości wskazujące na realne zagrożenie niesione przez problemy prowokowane nadużywaniem alkoholu oraz, co za tym idzie, na ogromną wagę odpowiednio zaprojektowanej i przeprowadzonej profilaktyki w tym zakresie".

W tym kontekście należy też zauważyć, że istotnym wyzwaniem jest ograniczenie ryzyka alkoholizmu, nałogu tytoniowego i narkomanii wśród wałbrzyskiej młodzieży. Jest to istotne z dwóch powodów. Po pierwsze, wczesny kontakt z tymi środkami wzmaga zagrożenie trwałego uzależnienia, które powoduje dezorganizację życia osobistego i dysfunkcje społeczne (w tym trudności z wypełnianiem podstawowych ról społecznych), a także generuje koszty leczenia ponoszone przez uzależnionego i instytucje pomocowe. Po drugie, kontakt z używkami, alkoholem i narkotykami miała znaczna część młodych mieszkańców miasta, którzy uczestniczyli w badaniach zrealizowanych na potrzeby wspomnianej Diagnozy. Główne wnioski wypływające z tego studium sugerują, że niezwykle istotne jest zwrócenie uwagi na proces kształtowania się relacji rówieśniczych, gdyż to one stanowią niejednokrotnie źródło złych wzorców zachowań (dotyczy to nie tylko uzależnień, ale też przemocy). Ponadto ważne jest podejmowanie działań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do rodziców, szczególnie w kontekście stosunkowo wysokiego odsetka badanych, którzy nadużywają Internetu w domu, a także stwierdzili, że to właśnie tam miała miejsce inicjacja alkoholowa. Poniżej zaprezentowano rozkłady procentowe dotyczące podstawowych zagrożeń, o jakie pytano w Diagnozie (zestawienie przygotowano w oparciu o samą Diagnozę, jak i podsumowanie zaprezentowane na stronie „wałbrzych.dlawas.info”¹):

- **43% - młodych wałbrzyszan przyznało, że miało okazję spożywać alkohol.** Najwięcej z nich sięgnęło po alkohol pierwszy raz w wieku 14-16 lat (44%), 31% po 17 roku życia, 20% w wieku 11 - 13 lat, a 5% ankietowanych w wieku 8 - 10 lat. 78% młodzieży przyznało, że

---

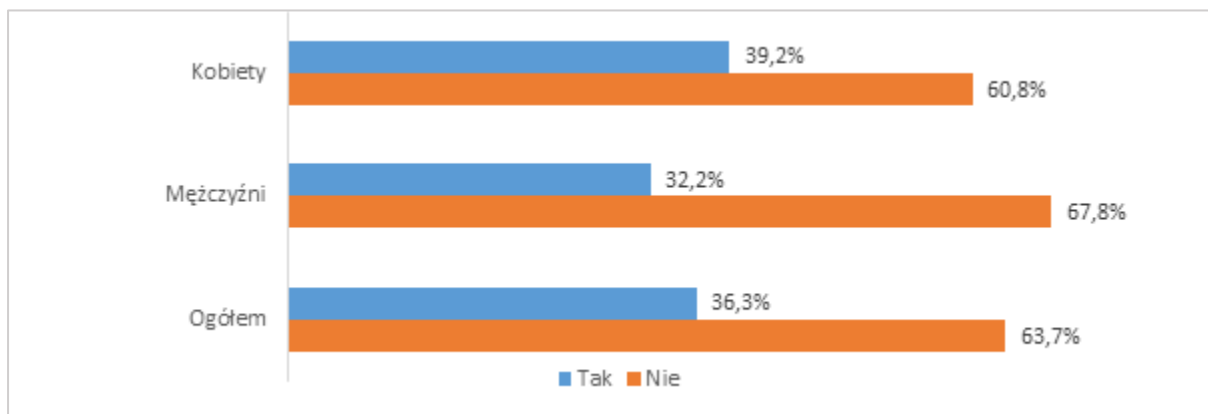
¹ <https://walbrzych.dlawas.info/zdrowie/od-czego-uzaleznieni-sa-mieszkanicy-walbrzycha-statystyka/cid,23629,a>

próbowali alkoholu w towarzystwie i poza domem, a 11% odpowiedziało, że spożywało alkohol w domu z rodzicami.

- **38% miało okazję palić wyroby tytoniowe.** 26% twierdziło, że paliło kilka razy, 5% pali często, a 6% regularnie. 32% spośród badanych, którzy palili wyroby tytoniowe sięgnęło po papierosa pierwszy raz w wieku 11 - 13 lat i 34% - 14-16 lat. Należy też zauważyć, że papierosy paliło 2% wałbrzyskich dzieci poniżej 8 lat, a także 5% - 8-10 latków.
- **Środki psychoaktywne (m.in. narkotyki i dopalacze) zażywało 11% młodych wałbrzyszan biorących udział w badaniu.** Najwięcej młodych ludzi sięgnęło po środki psychoaktywne w wieku 17 lat lub więcej - 54%. W najmłodszej grupie 8 - 10-latków z takimi substancjami eksperymentowało 5% respondentów. Środkami, których młodzi wałbrzyskanie próbowali są: marihuana, amfetamina lub LSD.
- Warto również podkreślić, że **relatywnie wysoki odsetek młodych wałbrzyszan charakteryzuje się syndromem uzależnienia od Internetu.** 22% młodych mieszkańców Wałbrzycha, korzysta bowiem z Internetu przez więcej niż 6 godzin na dobę. Około godziny on-line jest 16% mieszkańców miasta, 1-3 godziny 34%, a 3 - 6 godzin 24%. Zdecydowana większość – bo 92% młodych mieszkańców biorących udział w badaniu – korzysta z sieci w domu.
- Z **problemem przemocy zetknęło się 40% uczniów wałbrzyskich szkół**, z czego 28% uczniów przyznaje, że stosowało przemoc wobec innych. 65% młodych ludzi stosujących "argumenty siły" użyło przemocy wobec rówieśników.

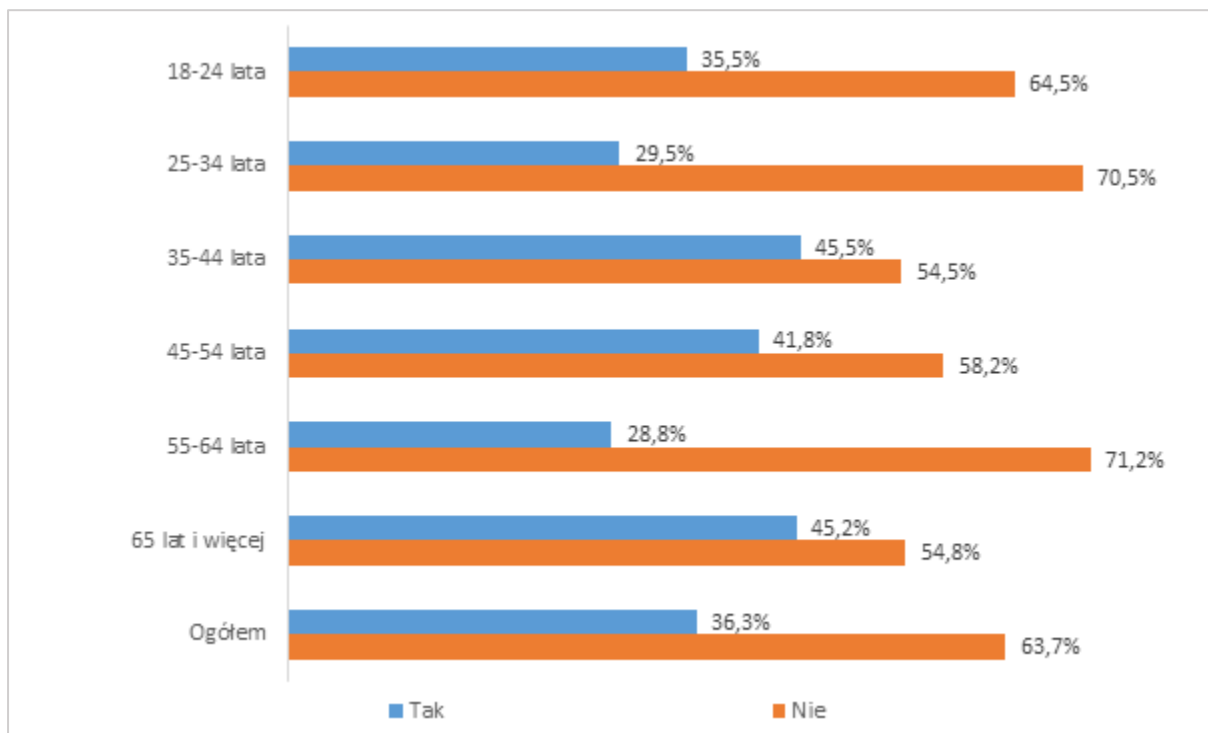
Szczegółowych informacji na temat społecznej percepcji uzależnień w Wałbrzychu dostarcza również badanie zrealizowane na potrzeby niniejszej strategii. Badani zostali zapytani o ocenę tego, czy ich zdaniem spożywanie alkoholu stanowi problem społeczny w ich otoczeniu. 36,6% badanych odpowiedziało twierdząco na tak postawione pytanie. Biorąc pod uwagę odpowiedzi obu płci, zauważa się, że kobiety (39,2%) częściej niż mężczyźni (32,2%) oceniają spożywanie alkoholu jako problem swoim otoczeniu. Podział odpowiedzi ze względu na wiek unacocnia z kolei, że osoby w wieku 35-44 lata oraz 65 i więcej lat najczęściej oceniały spożywanie alkoholu w swoim otoczeniu jako problem społeczny (odpowiednio 45,5% oraz 45,2%).

Wykres 65. Ocena tego, czy spożywanie alkoholu jest problemem społecznym w otoczeniu respondenta – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 66. Ocena tego, czy spożywanie alkoholu jest problemem społecznym w otoczeniu respondenta – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

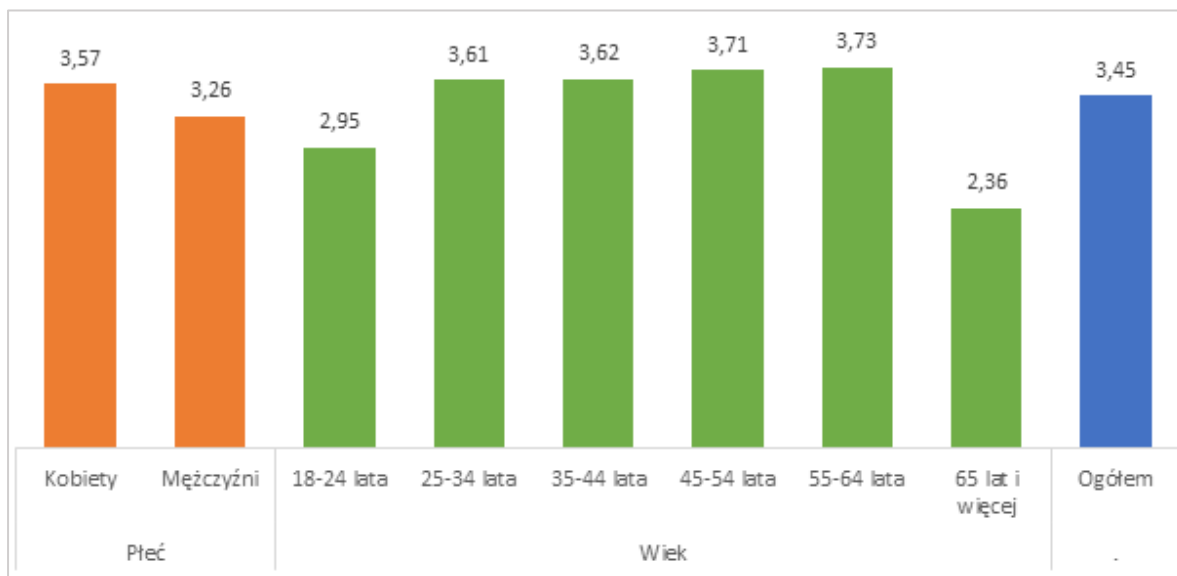
Mieszkańcy Wałbrzycha, którzy widzą problem społeczny w spożywaniu alkoholu w ich otoczeniu (N=369) zostali następnie poproszeni o ocenę jego natężenia poprzez zaznaczenie odpowiedzi na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo mały problem, a 5 bardzo duży problem. Średnia ocen na skali od 1 do 5 wynosi 3,45 co oznacza ocenę przeciętną, ale skłaniającą się w stronę dużego problemu. Sumując odpowiedzi 1 i 2, zauważyć można, że dla 16,8% tych osób problem ten jest mały bądź bardzo mały, zaś dla 49,3% jest on duży bądź bardzo duży.

Na potrzeby porównania odpowiedzi udzielonych przez różne kategorie płci i wieku zastosowano analizę średnich, z której wynika, że dla kobiet problem ten jest bardziej istotny niż dla mężczyzn (średnia dla kobiet wyniosła 3,57, a dla mężczyzn 3,26). Biorąc pod uwagę wiek ankietowanych

zauważyć można, że ma on najmniejsze znaczenie dla osób w wieku 65+ i dla osób w przedziale wiekowym 18-25 lat (średnie odpowiednio 2,36 oraz 2,95).

Wykres 67. Ocena znaczenia problemu spożywania alkoholu w otoczeniu respondenta – odpowiedzi z podziałem na płeć oraz wiek

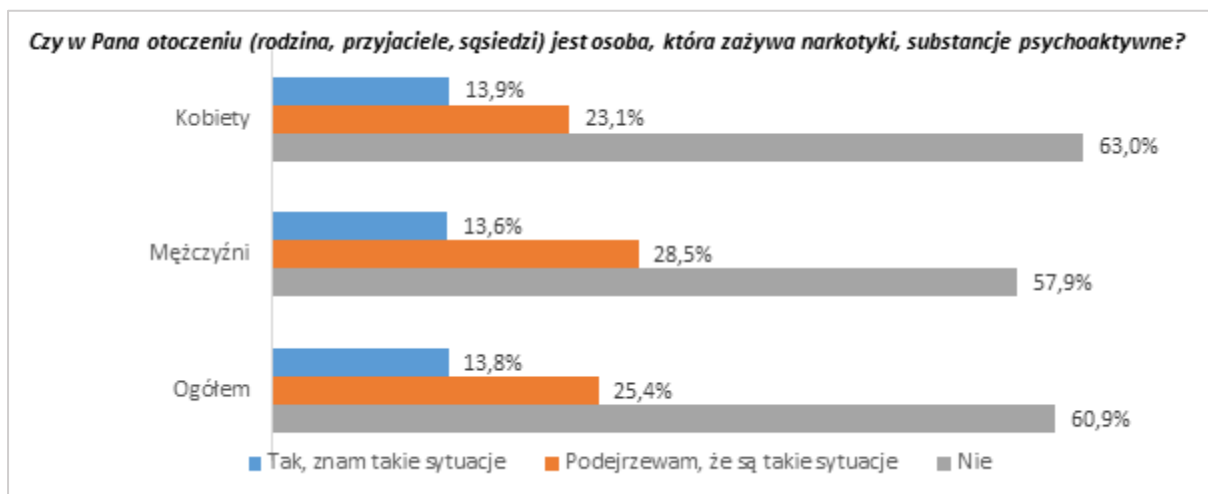
Źródło: Badania własne. N=369 respondentów, osoby oceniające, że spożywanie alkoholu w ich otoczeniu jest problemem społecznym.

Ankietowanych poproszono również o określenie, czy w ich otoczeniu (rodzina, przyjaciele, sąsiedzi) jest osoba, która zażywa narkotyki lub substancje psychoaktywne. Mieli oni potwierdzić, zaprzeczyć, albo wyrazić swoje podejrzenia, że do takich procederów może dochodzić. 13,8% badanych uważa, że zna takie sytuacje, a kolejne 25,4% podejrzewa, że takie sytuacje mogą mieć miejsce.

Nie ma różnic istotnych statystycznie pomiędzy kobietami i mężczyznami w przypadku odpowiedzi twierdzącej. Niemniej, więcej mężczyzn, bo 28,5% ankietowanych podejrzewa, że w ich otoczeniu ktoś zażywa narkotyki, takie samo przecucie ma tylko 23,1% badanych kobiet.

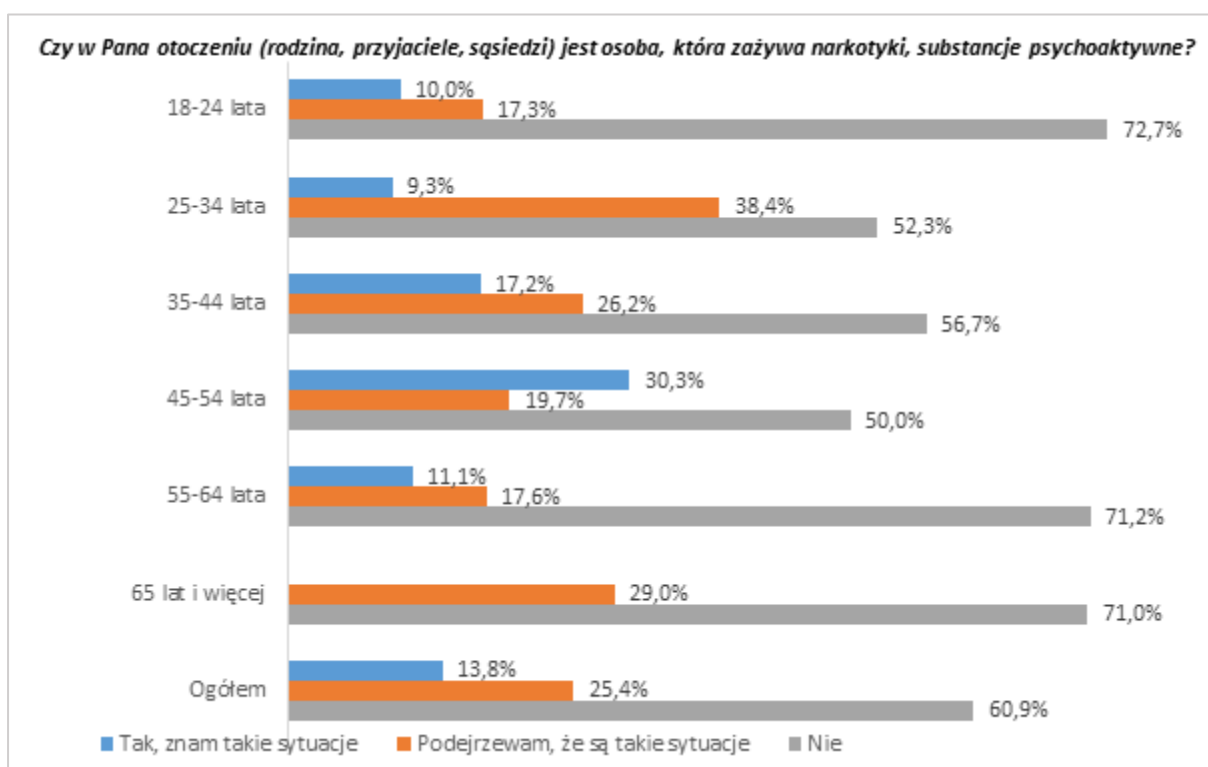
Biorąc pod uwagę podział odpowiedzi badanych ze względu na wiek, warto zauważyć, że w najstarszej grupie wiekowej nikt nie zna w swoim otoczeniu osób zażywających narkotyki. Natomiast wśród mieszkańców Wałbrzycha w wieku 45-54 lata aż 30,3% ma świadomość istnienia takich praktyk, co jest wynikiem znacznie wykraczającym poza średnią w innych grupach wiekowych.

Wykres 68. Posiadanie w swoim otoczeniu osoby zażywającej narkotyki lub substancje psychoaktywne – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 69. Posiadanie w swoim otoczeniu osoby zażywającej narkotyki lub substancje psychoaktywne – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Mieszkańców Wałbrzycha poproszono również o określenie, czy w ich najbliższym otoczeniu (rodzina, przyjaciele) jest osoba, która nadużywa alkoholu. Aż 34,0% ankietowanych zaznaczyło, że wśród najbliższych im osób jest ktoś taki. Kobiety nieznacznie częściej zauważają w swoim otoczeniu osoby nadużywające alkoholu w porównaniu z mężczyznami (35,8% wobec 31,5%).

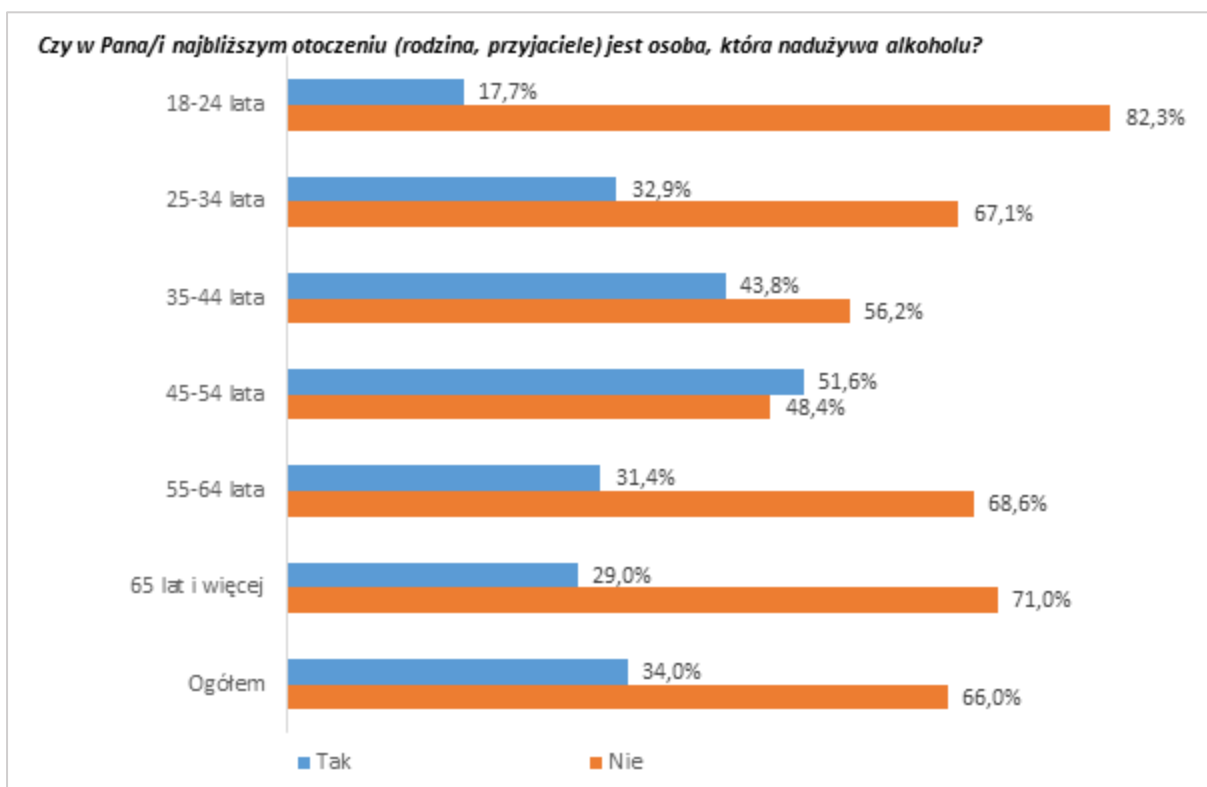
Biorąc pod uwagę odpowiedzi badanych podzielone ze względu na wiek, warto zauważyć, że wśród mieszkańców Wałbrzycha w wieku 45-54 lata aż 51,6% ma wśród swoich najbliższych osobę nadużywającą alkoholu, co jest najwyższą wartością wśród wszystkich grup wiekowych. Podobnie jak w przypadku kwestii zażywania narkotyków, jest to wynik znacznie wykraczający poza średnią pozostałych grup. Może to oznaczać, że jest to grupa wiekowa, która najbardziej doświadcza problemu uzależnień.

Wykres 70. Posiadanie w najbliższym otoczeniu osoby, która nadużywa alkoholu – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 71. Posiadanie w najbliższym otoczeniu osoby, która nadużywa alkoholu – odpowiedzi z podziałem na wiek

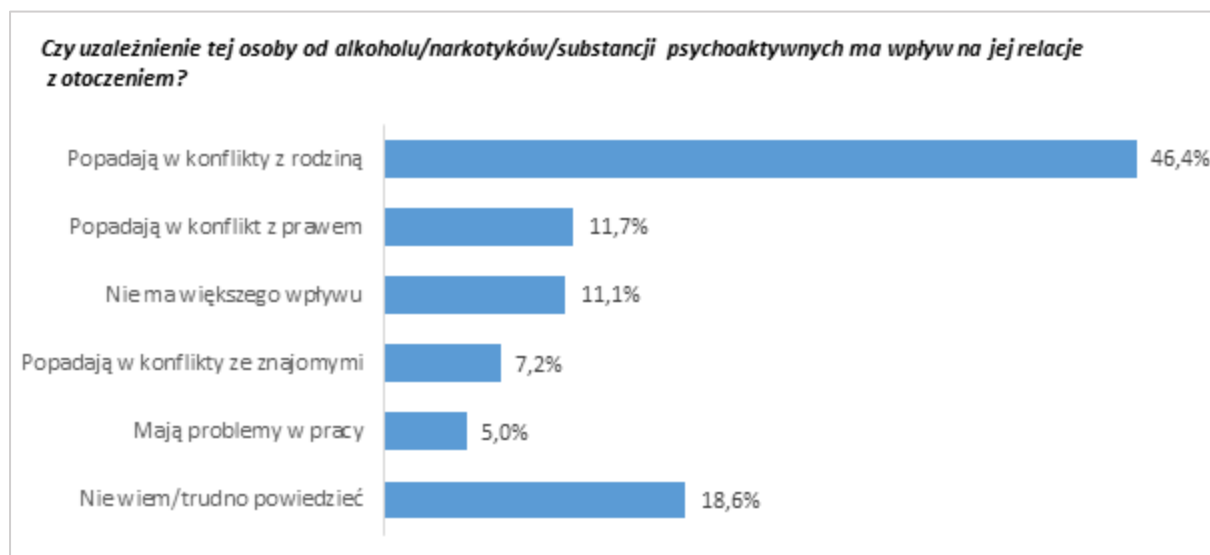

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Ankietowanych, którzy mają w swoim otoczeniu osobę zażywającą narkotyki lub nadużywającą alkoholu (N=377) poproszono dodatkowo o określenie, czy uzależnienie tej osoby od alkoholu, narkotyków czy substancji psychoaktywnych ma wpływ na jej relacje z otoczeniem. Zdecydowana

większość ankietowanych mających w swoim otoczeniu osoby uzależnione (70,3%) przyznała, że ich uzależnienie ma wpływ na ich relacje z otoczeniem. Badani w szczególności zaakcentowali to, że takie osoby popadają w konflikt z rodziną (46,4%). Rzadziej wymieniali to, że popadają w konflikt z prawem, ze znajomymi, czy że mają problemy w pracy.

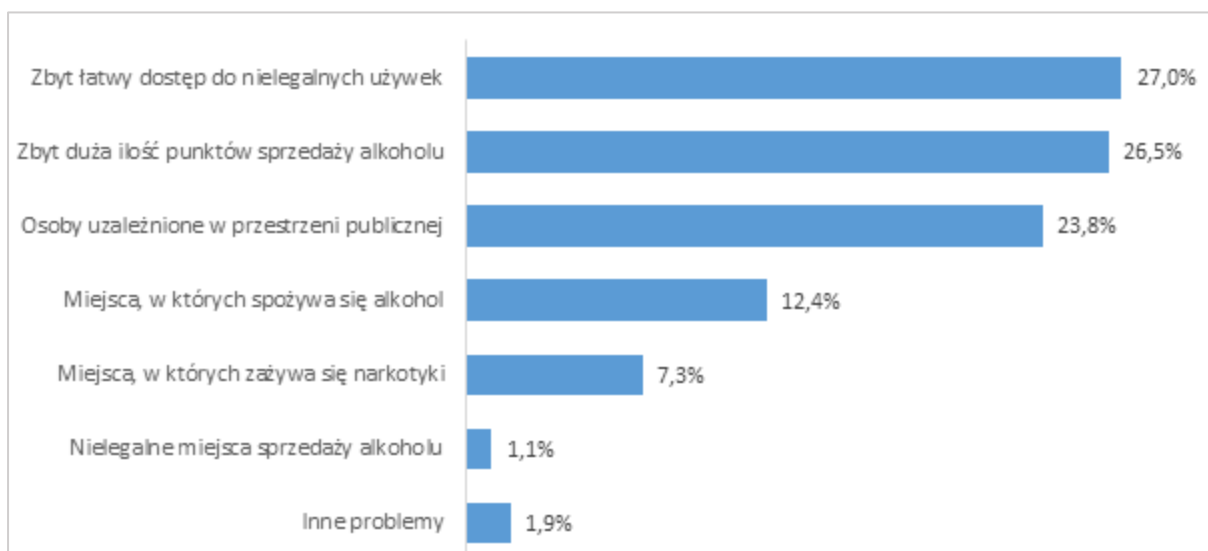
Wykres 72. Wpływ uzależnienia osoby z otoczenia respondenta na jej relacje z otoczeniem

Źródło: Badania własne. N=377 respondentów, osoby mające w otoczeniu osobę zażywającą narkotyki lub nadużywającą alkoholu.

Mieszkańcy Wałbrzycha podzielili się również spostrzeżeniami na temat tego, co na co dzień jest dla nich problemem w związku z używkami i uzależnieniami. Dla większości ankietowanych największy problem stanowi zbyt łatwy dostęp do nielegalnych używek, na które zwrócono uwagę 27,0% badanych, zbyt duża ilość punktów sprzedaży alkoholu, które wskazało 26,5% z nich, a także osoby uzależnione w przestrzeni publicznej, które wskazało 23,8% mieszkańców Wałbrzycha. Mniej problematyczne dla badanych są miejsca, w których spożywa się alkohol i zażywa narkotyki, a także nielegalne miejsca sprzedaży alkoholu. Ponadto 1,9% badanych wskazało na inne problemy, w szczególności na zbyt dużą akceptację społeczną dla częstego spożywania alkoholu.

Wykres 73. Problemy spotykane na co dzień w związku z używkami i uzależnieniami

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

NIETOLERANCJA

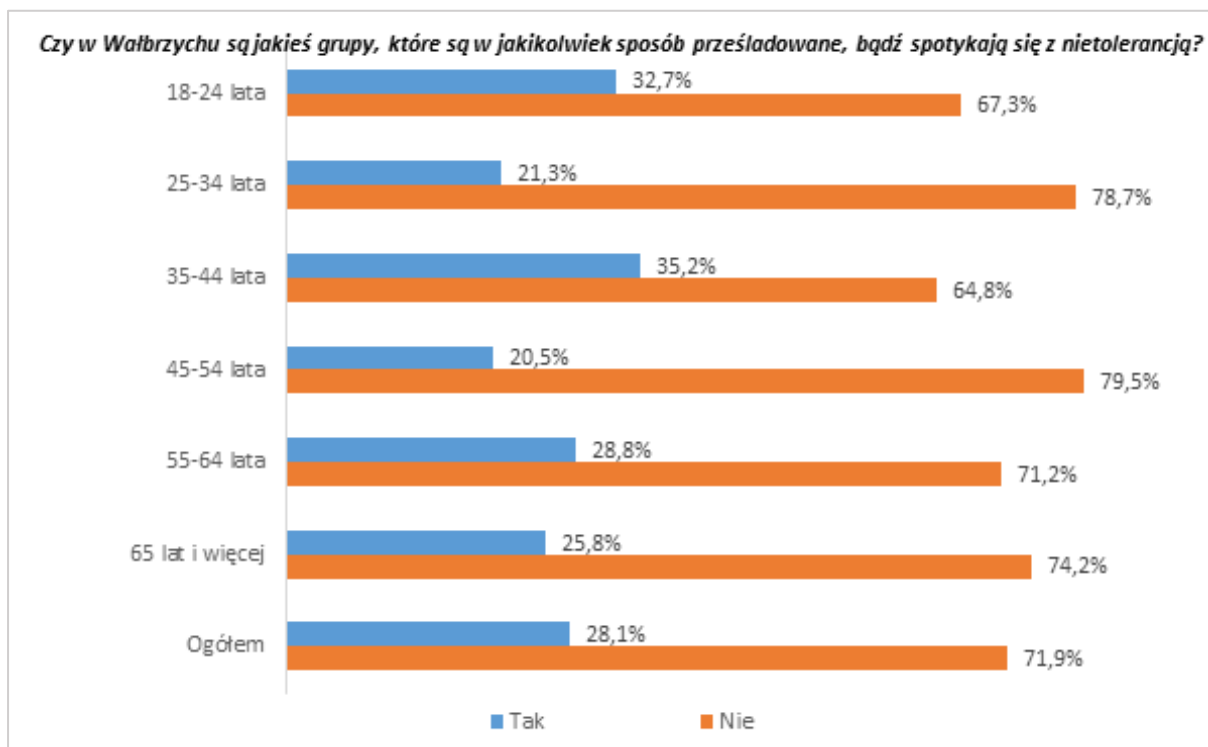
Ostatnią część badania stanowiły pytania dotyczące kwestii nietolerancji lub prześladowania, z jakim mogą się spotykać w Wałbrzychu niektóre grupy społeczne. Ponad jedna czwarta respondentów (28,1%) jest zdania, że w Wałbrzychu znajdują się takie grupy. Częściej problem ten dostrzegają kobiety (33,6%) niż mężczyźni (20,5%). Analizując odpowiedzi poszczególnych kategorii wiekowych, można zauważyć, że największą świadomość istnienia w mieście grup spotykających się z nietolerancją mają osoby w wieku 35-44 lata (35,2%), podczas gdy najmniejszą badani z kolejnej grupy wiekowej, 45-54 lata (20,5%).

Wykres 74. Obecność w Wałbrzychu grup prześladowanych, bądź spotykających się z nietolerancją – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 75. Obecność w Wałbrzychu grup prześladowanych, bądź spotykających się z nietolerancją – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Respondenci, którzy dostrzegają obecność w Wałbrzychu grup prześladowanych zostali poproszeni o ich wskazanie. Zdecydowanie najczęściej informowano, że są to osoby LGBT, czyli geje, lesbijki i inne osoby nieheteronormatywne. Podała tak niemal połowa wszystkich badanych spontanicznie dostrzegających problem (46,9%). Innymi grupami często uważanymi za prześladowane są: mniejszości religijne (najczęściej Świadkowie Jehowy), osoby niepełnosprawne, biedne dzieci w szkole, bezdomni, młode kobiety (które mogą spotykać się z nietaktownym zachowaniem), Romowie, seniorzy, osoby nadużywające alkoholu, osoby niepełnosprawne intelektualnie a także ciemnoskórzy. Szczegółowe zestawienie zostało zaprezentowane w poniższej tabeli.

Tabela 31. Grupy, które zdaniem badanych są w Wałbrzychu prześladowane, bądź spotykają się z nietolerancją – wskazania spontaniczne

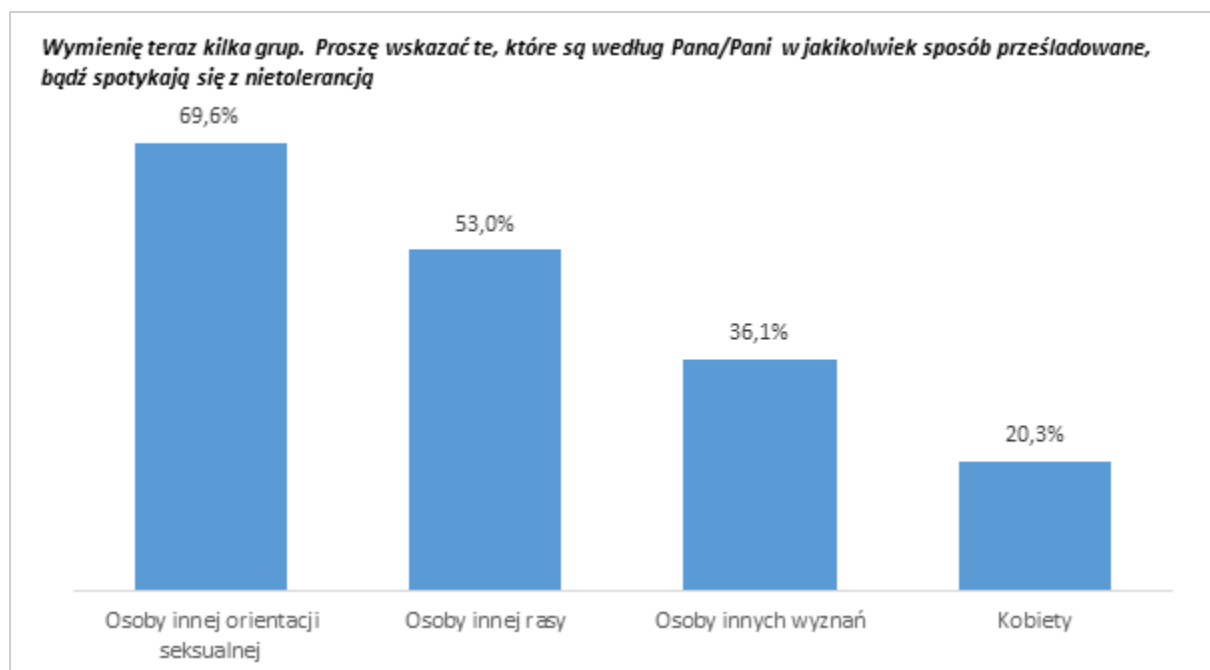
	Częstość	Procent wszystkich	Procent dostrzegających grupy prześladowane lub spotykające się z nietolerancją
Osoby LGBT, homoseksualiści	134	13,2%	46,9%
Świadkowie Jehowy	22	2,2%	7,7%
Niepełnosprawni	17	1,7%	5,9%
Ludzie biedni, ubodzy	13	1,3%	4,5%
Dzieci w szkole, młodzież	12	1,2%	4,2%
Mniejszości religijne, osoby innych wyznań	12	1,2%	4,2%
Bezdomni	10	1,0%	3,5%
Młode kobiety (często spotykają się z nietaktownym zachowaniem)	9	0,9%	3,1%
Romowie	8	0,8%	2,8%
Seniorzy	8	0,8%	2,8%
Obcokrajowcy	6	0,6%	2,1%
Osoby nadużywające alkoholu, alkoholicy	5	0,5%	1,7%
Osoby niepełnosprawne intelektualnie	5	0,5%	1,7%
Ciemnoskórzy imigranci	4	0,4%	1,4%
Czarnoskórzy	4	0,4%	1,4%
Dzieci pochodzące z rodzin patologicznych	3	0,3%	1,0%
Drobni nastolatki	2	0,2%	0,7%
Dzieci pochodzące z rodzin ubogich	2	0,2%	0,7%
Subkultury, punki	2	0,2%	0,7%
Bezrobotni	2	0,2%	0,7%
Brak tolerancji wyższych sfer do niższej	1	0,1%	0,3%
Oboje rodzice pracujący i wychowujący małe dziecko codziennie są prześladowani widokiem, jak inni od rana spożywają alkohol za pieniądze z programów pomocy i mieszkając w mieszkaniach socjalnych, doprowadzają je do ruiny.	1	0,1%	0,3%
Osoby innego koloru skóry	1	0,1%	0,3%
Osoby młode bez wykształcenia	1	0,1%	0,3%
Ukraińcy	1	0,1%	0,3%
Zwolennicy pewnych ugrupowań partyjnych	1	0,1%	0,3%

Źródło: Badania własne.

Oprócz omówionych wyżej spontanicznych wskazań grup, które zdaniem badanych spotykają się z nietolerancją lub prześladowaniem, badani oceniali cztery przedstawione im grupy pod kątem tego, czy spotykają się one w Wałbrzychu z tym problemem.

Ponad dwie trzecie respondentów (69,6%) uznało, że w takiej sytuacji znajdują się osoby innej orientacji seksualnej. Ponad połowa badanych (53,0%) uważa, że w takiej sytuacji znajdują się osoby innej rasy. Około jedna trzecia ankietowanych wałbrzyszan (36,1%) dostrzega z kolei prześladowanie lub nietolerancję kierowane w stronę osób innych wyznań. Najmniej respondentów (20,3%) podziela pogląd, że z takimi działaniami spotykają się w Wałbrzychu kobiety.

Wykres 76. Grupy, które zdaniem badanych są w jakikolwiek sposób prześladowane, bądź spotykają się z nietolerancją – wskazania wspomagane

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

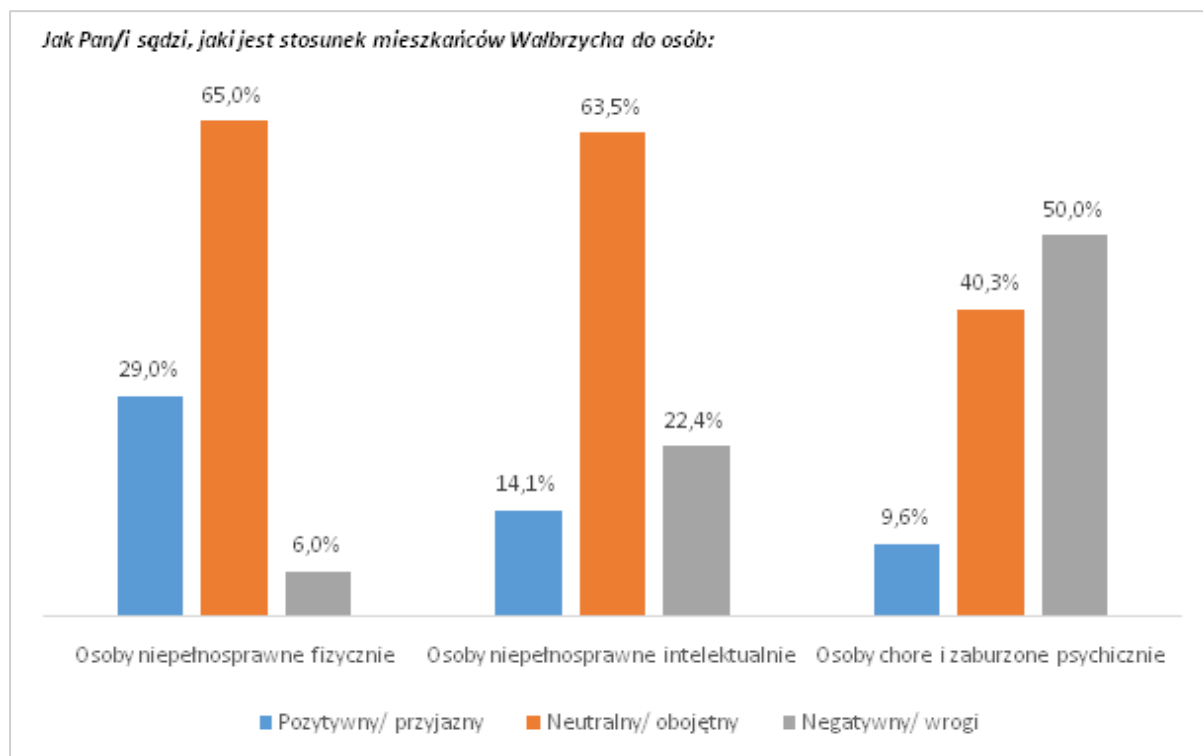
W dalszej części badania respondentów poproszono o wyrażenie swojej opinii na temat tego, jaki ich zdaniem mieszkańcy Wałbrzycha mają stosunek do takich grup społecznych jak, osoby niepełnosprawne fizycznie, osoby niepełnosprawne intelektualnie, a także osoby chore i zaburzone psychicznie.

Analizując wypowiedzi mieszkańców Wałbrzycha, można zauważyć, że stosunek ten znacznie różni się w stosunku do każdej z tych grup. Najlepiej odbierane są osoby z niepełnosprawnościami fizycznymi. Zdaniem 29,0% badanych stosunek do nich jest pozytywny, 65,0% - neutralny, a 6,0% negatywny. W przypadku osób niepełnosprawnych intelektualnie odsetek wskazań obojętnych jest podobny i wynosi 63,5%, lecz pozytywny już tylko zdaniem 14,1% badanych, a negatywny zdaniem aż 22,4%. W przypadku osób chorych i zaburzonych psychicznie, odpowiedzi badanych różnią się znacząco od oceny stosunku mieszkańców wobec osób niepełnosprawnych fizycznie, bądź intelektualnie. Aż 50% badanych wskazało, że takie osoby są w Wałbrzychu odbierane w sposób negatywny lub wrogi, 40,3% wskazało na stosunek obojętny, a tylko 9,6% na stosunek przyjazny lub pozytywny. Wyniki takie można tłumaczyć dużą niewiedzą i stygmatyzacją, jaka istnieje w

społeczeństwie w odniesieniu do osób chorych psychicznie. Należałoby rozważyć kampanię społeczną tłumacząc charakterystykę tego typu chorób.

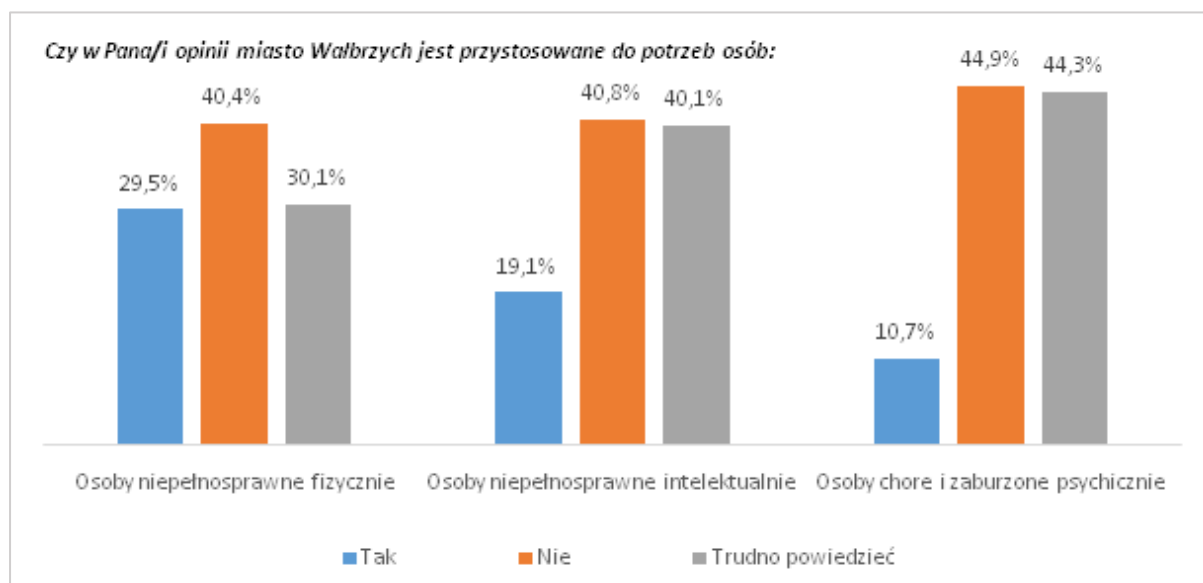
Wykres 77. Ocena stosunku mieszkańców Wałbrzycha wobec osób niepełnosprawnych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Badanych poproszono również o ocenę przystosowania samego miasta do potrzeb osób z wymienianymi wcześniej problemami. W tym przypadku odpowiedzi respondentów są bardziej spójne co do poszczególnych chorób i niepełnosprawności. Odnośnie do osób niepełnosprawnych fizycznie, 29,5% badanych uważa, że miasto jest odpowiednio przygotowane do ich potrzeb, zaś 40,4% uważa, że miasto odpowiednio przystosowane nie jest, pozostali, czyli 30,1% nie umieli odpowiedzieć na to pytanie. Zdaniem 19,1% mieszkańców Wałbrzycha miasto jest odpowiednio przygotowane do potrzeb osób niepełnosprawnych intelektualnie, a dla 40,8% nie jest. W przypadku osób zaburzonych i chorych psychicznie, zdaniem 10,7% respondentów miasto jest odpowiednio przystosowane, dla 44,9% nie jest, a dla pozostałych 44,3% badanych jest to sytuacja trudna do oceny.

Wykres 78. Ocena przystosowania miasta Wałbrzycha do potrzeb osób niepełnosprawnych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

EDUKACJA

Badaniu poddano również związanych ze stanem edukacji w Wałbrzychu, w tym z dostępnością miejsc w żłobkach, przedszkolach i szkołach, a także atrakcyjnością szkolnictwa wyższego i dopasowaniem jego profilu do potrzeb lokalnego rynku pracy. Z warsztatów przeprowadzonych z reprezentantami lokalnych instytucji społecznych oraz organizacji pozarządowych wynika, że dostęp do miejsc w placówkach edukacyjnych uległ w ostatnich latach wyraźnej poprawie. Ważnym problemem jest natomiast profil oferty akademickiej. Zdaniem rozmówców, oferta szkół wyższych w Wałbrzychu nie odpowiada na potrzeby pracodawców oraz wielu absolwentów szkół średnich, którzy decydują się na emigrację do większych miast (gdzie mogą podjąć studia na bardziej renomowanych uczelniach).

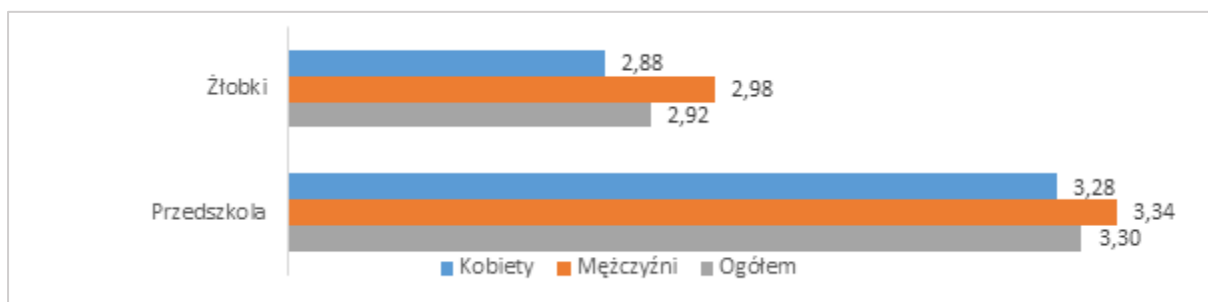
Aby uszczegółwić obraz dostępności miejsc w placówkach edukacyjnych, a także nakreślić kierunek pożądanej ewolucji sektora szkolnictwa wyższego, przygotowano zestaw pytań do mieszkańców miasta biorących udział w badaniach CATI, jakie zrealizowano na potrzeby niniejszej strategii.

Na początku respondentów zapytano o kwestię dostępności przedszkoli i żłobków dla mieszkańców. Badani oceniali dostępność na skali od 1 do 5, przy czym 1 oznaczało brak dostępności, a 5 najwyższą dostępność. Poproszono ich jednocześnie, aby pod uwagę wzięli wyłącznie samorządowe placówki, bez prywatnych.

Dostępność żłobków została oceniona niżej niż dostępność przedszkoli – średnia ocen na 5-stopniowej skali to odpowiednio 2,92 oraz 3,30, co w obu przypadkach oznacza ocenę średnią, choć w przypadku żłobków nieznaczną przewagą ocen wskazujących na niską dostępność, a w przypadku przedszkoli na wysoką.

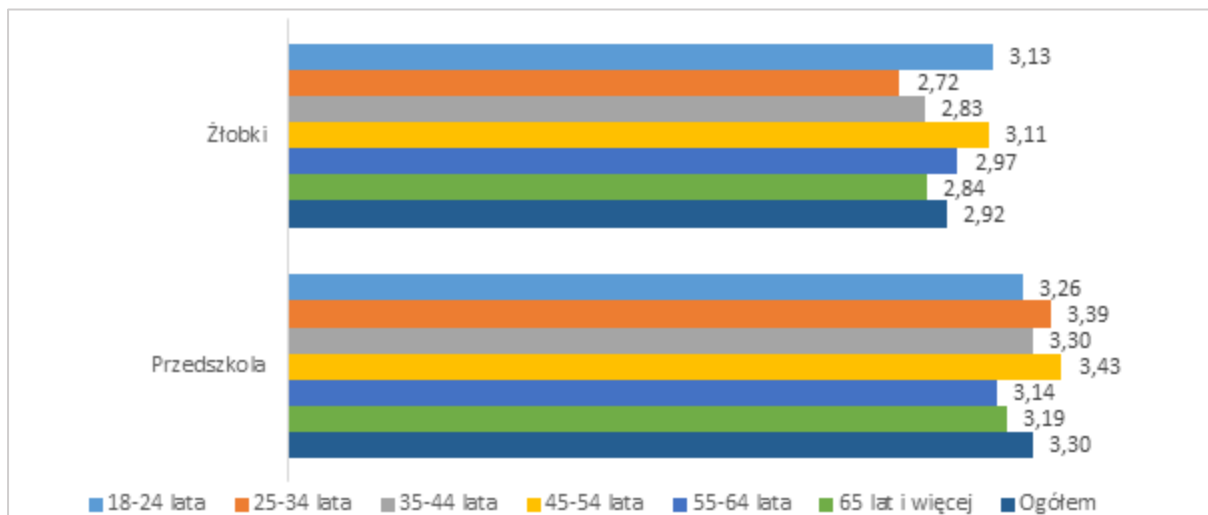
Biorąc pod uwagę podział ze względu na płeć, należy wskazać, że mężczyźni ocenili dostępność zarówno żłobków, jak i przedszkoli wyżej niż kobiety, choć różnice nie są istotne statycznie. Podział ze względu na wiek unaoczniał, że dostępność żłobków została oceniona najwyżej (średnia 3,13) przez osoby najmłodsze (18-24 lata), czyli te, których większość jeszcze z tych instytucji nie korzysta. Najgorsza ocena dostępności żłobków (średnia 2,72) została natomiast wystawiona przez kolejną grupę wiekową (25-34 lata), czyli osoby, które statystycznie w skali kraju w największym stopniu korzystają z tych instytucji. Ocena dostępności przedszkoli nie odbiegała znacząco w poszczególnych grupach wiekowych, choć można wskazać, że osoby najstarsze (pow. 54 roku życia) oceniają ją niżej niż inne grupy wiekowe. Szczegóły dotyczące tej oceny zostały przedstawione na Wykresie 80.

Wykres 79. Ocena dostępności samorządowych żłobków i przedszkoli dla mieszkańców na skali 1-5 – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 80. Ocena dostępności samorządowych żłobków i przedszkoli dla mieszkańców na skali 1-5 – odpowiedzi z podziałem na wiek

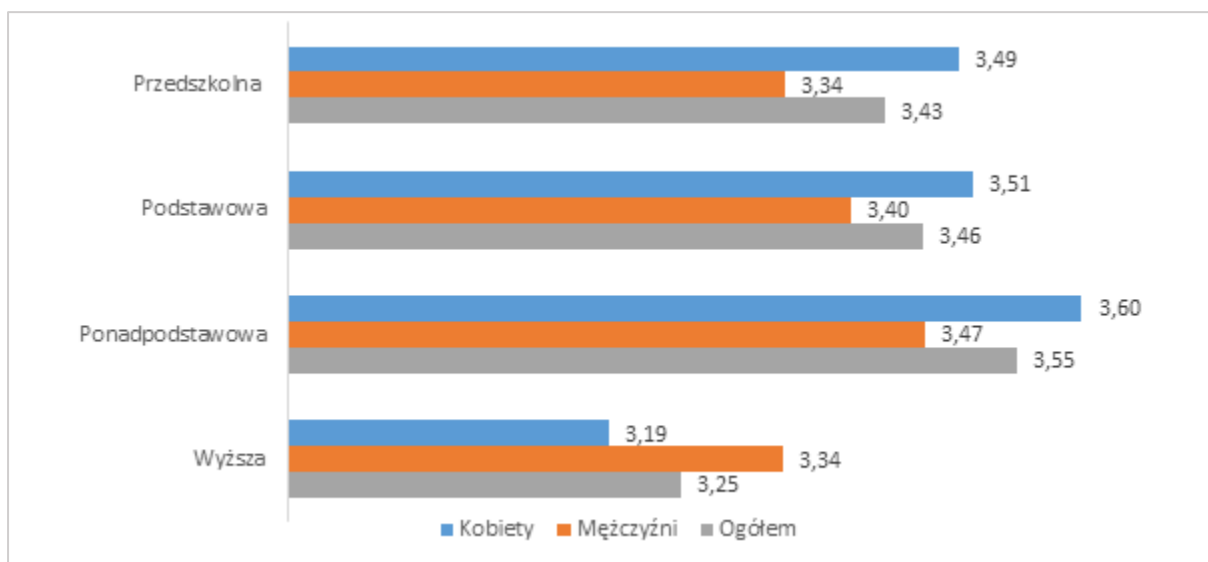

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Oprócz kwestii dostępności, badani na tej samej skali 1-5 oceniali również stan edukacji w Wałbrzychu na poziomie przedszkolnym, podstawowym, ponadpodstawowym i wyższym. Średnia ocen, w zależności od poziomu edukacji, oscylowała w granicach 3,25-3,55, co oznacza oceny nieco powyżej średniej i przewagę ocen pozytywnych, przy czym najlepiej oceniony został stan edukacji na poziomie ponadpodstawowym, a najgorzej na poziomie wyższym.

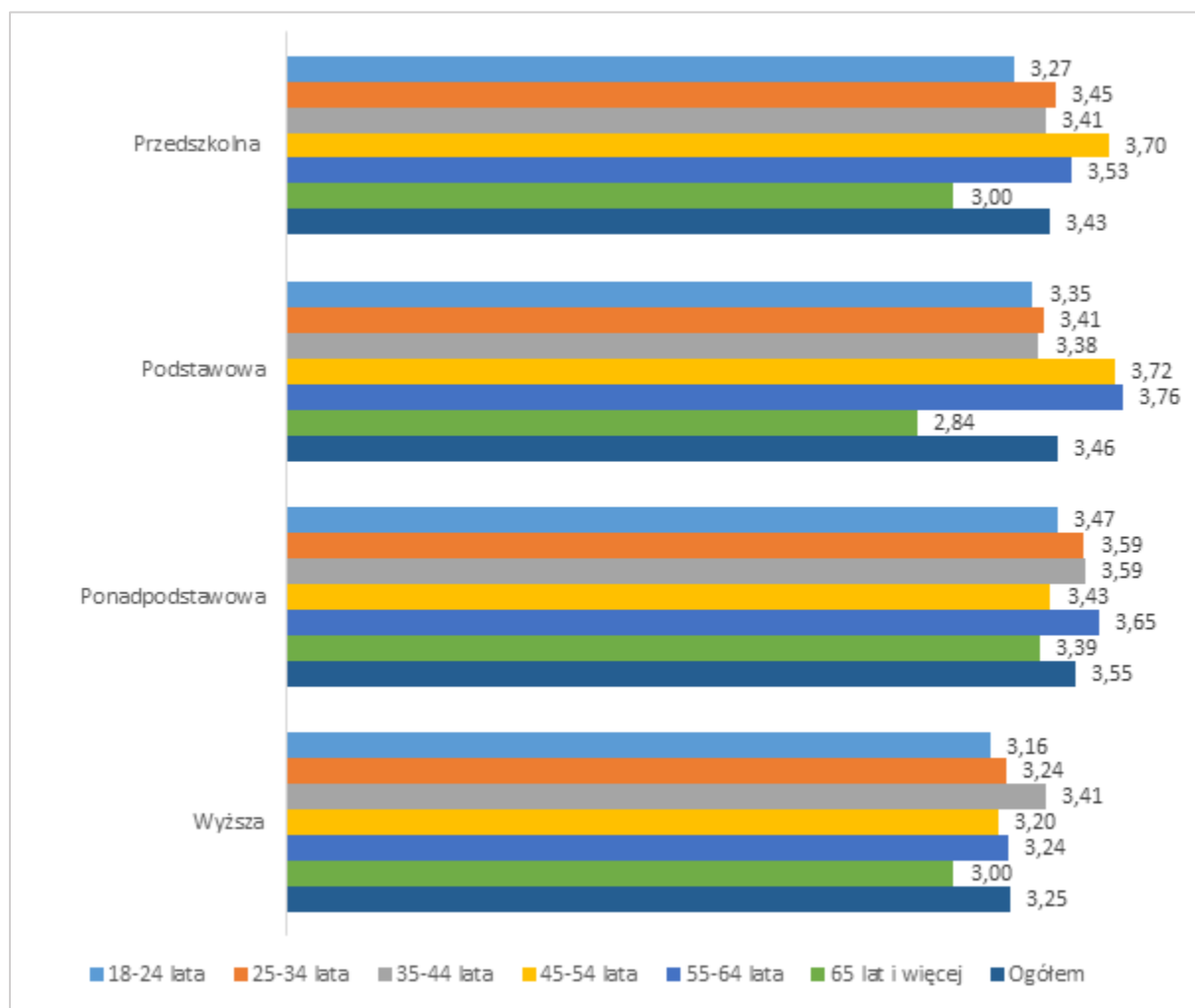
Podział odpowiedzi ze względu na płeć wskazuje, że ocena stanu edukacji na poziomie przedszkolnym, podstawowym oraz ponadpodstawowym jest wyższa wśród kobiet (średnio o 4% wyższa), a ocena stanu edukacji wyższej – wśród mężczyzn (średnia ocen to 3,19 wobec 3,34). Podział odpowiedzi ze względu na wiek pokazał natomiast, że niezależnie od poziomu edukacji jest stan był najniżej oceniany przez osoby z najwyższej grupy wiekowej (65 lat i więcej). Szczegółowe dane dotyczące różnic w ocenie stanu edukacji na poszczególnych poziomach z podziałem na płeć i wiek zostały przedstawione na Wykresie 81 oraz Wykresie 82.

Wykres 81. Ocena stanu edukacji w Wałbrzychu na poszczególnych poziomach – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 82. Ocena stanu edukacji w Wałbrzychu na poszczególnych poziomach – odpowiedzi z podziałem na wiek

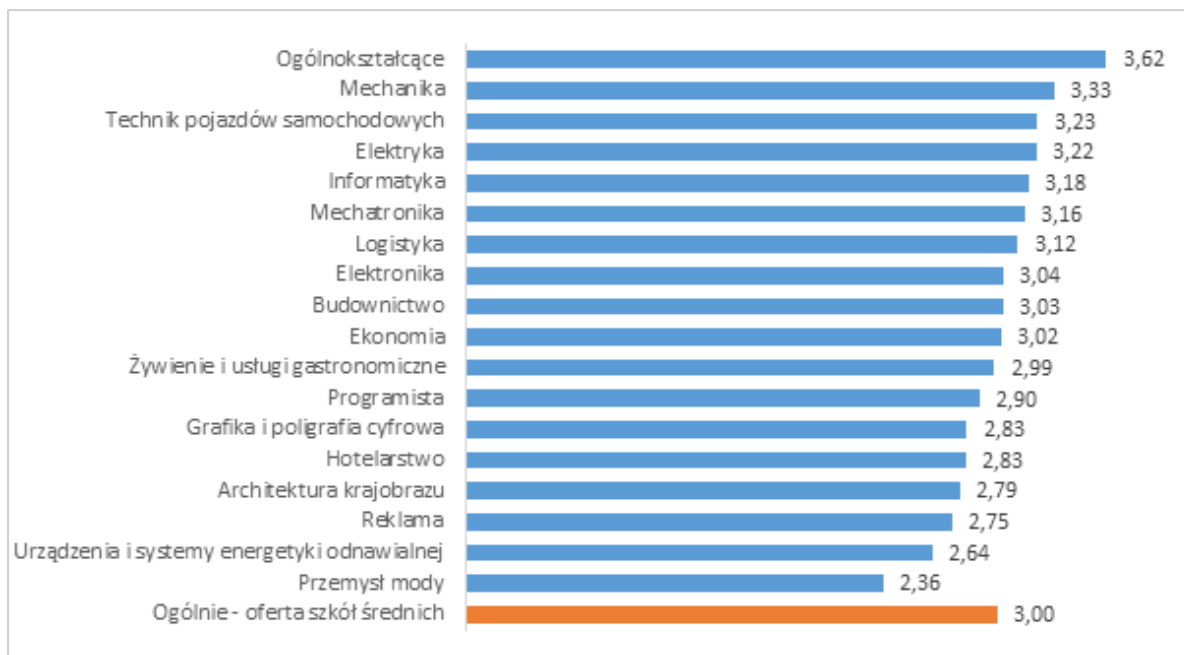
Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Mieszkańcy Wałbrzycha zostali również poproszeni o ocenę na tej samej skali 1-5 szczegółowej oferty edukacyjnej w Wałbrzychu na poziomie szkół średnich oraz szkół wyższych. Ogólnie rzecz biorąc, średnia ocena oferty edukacyjnej szkół średnich była wyższa niż średnia ocena oferty edukacyjnej szkół wyższych (odpowiednio 3,00 oraz 2,88), co w obu przypadkach oznacza oceny przeciętne – ani dobre ani złe, choć w przypadku szkół wyższych – nieznaczną przewagę ocen negatywnych.

Biorąc pod uwagę ofertę edukacyjną na poziomie szkół średnich, 10 spośród 18 analizowanych kierunków uzyskało oceny pozytywne, czyli wynoszące minimum 3 (co stanowi średnią na skali 1-5). Najwyższą i jednocześnie wyróżniającą się na tle innych kierunków średnią ocen uzyskało kształcenie ogólnokształcące (średnia 3,62). W dalszej kolejności najwyższe średnie ocen uzyskały następujące kierunki: mechanika (3,33), technik pojazdów samochodowych (3,23), elektryka (3,22), informatyka (3,18), mechatronika (3,16) oraz logistyka (3,12). Spośród wszystkich analizowanych kierunków stanowiących ofertę edukacyjną szkół średnich najniższe oceny uzyskały: przemysł mody (2,36), urządzenia i systemy energetyki odnawialnej (2,64) oraz reklama (2,75).

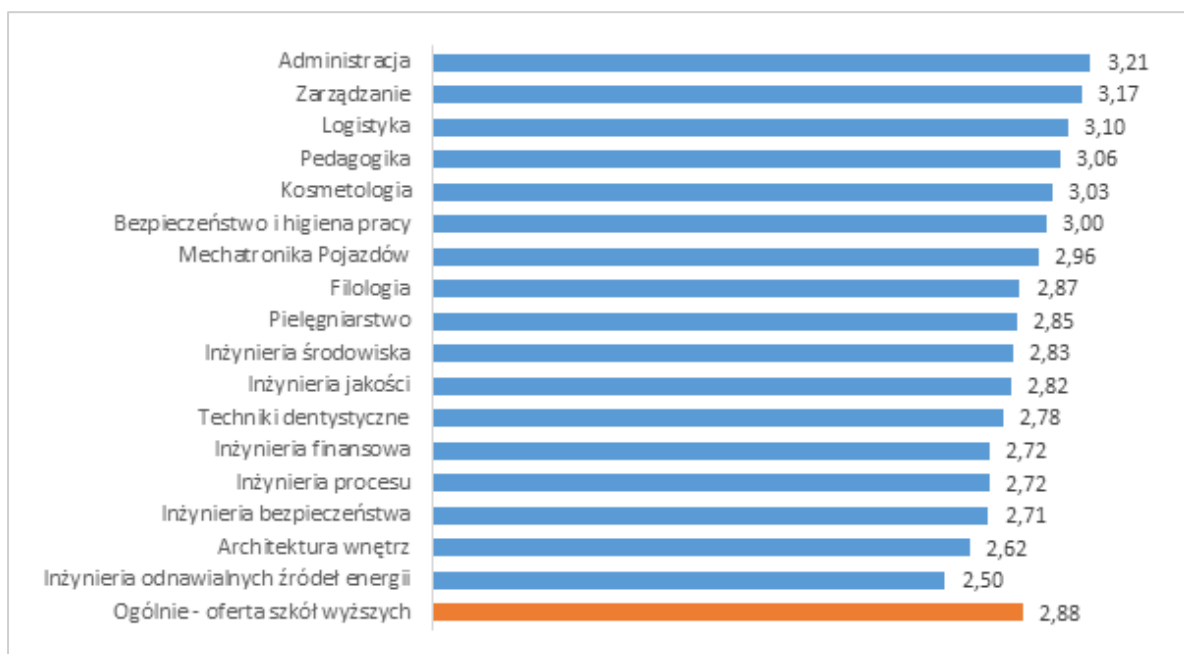
Biorąc pod uwagę ofertę edukacyjną na poziomie szkół wyższych, jedynie 6 spośród 17 analizowanych kierunków uzyskało oceny pozytywne, czyli wynoszące minimum 3 (co stanowi średnią na skali 1-5). Należą do nich w następującej kolejności: administracja (średnia 3,21), zarządzanie (3,17), logistyka (3,10), pedagogika (3,06), kosmetologia (3,03) oraz bezpieczeństwo i higiena pracy (3,00). Trzema kierunkami, które zostały najniżej ocenione przez badanych mieszkańców Wałbrzycha są z kolei: inżynieria odnawialnych źródeł energii (2,50), architektura wnętrz (2,62) oraz inżynieria bezpieczeństwa (2,71).

Wykres 83. Ocena oferty edukacyjnej szkół w Wałbrzychu na skali 1-5 na poziomie szkół średnich

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 84. Ocena oferty edukacyjnej szkół w Wałbrzychu na skali 1-5 na poziomie szkół wyższych

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Oprócz oceny kierunków obecnych w ofercie edukacyjnej Wałbrzycha, respondenci zostali zapytani o to, jakich kierunków ich zdaniem brakuje w ofercie edukacyjnej miasta, zarówno na poziomie średnim, jak i wyższym. Większość badanych nie miało zdania w tej kwestii, bądź też nie widziało żadnych braków w ofercie edukacyjnej, jednak niemal 40% ankietowanych zaproponowało kierunki, których ich zdaniem brakuje.

W przypadku oferty szkół średnich, badani najczęściej mówili ogólnie o kierunkach zawodowych, rzadko jednak wskazywali konkretne ich nazwy. Należały do nich m.in. budownictwo, rolnictwo, gastronomia, ceramika, hotelarstwo czy kierunki handlowe. Drugą ogólną kategorią wskazywanych braków były kierunki techniczne. W ich ramach wymieniano m.in. informatykę, programowanie, kierunki zw. z nowoczesnymi technologiami, architekturę, geodezję i mechanikę. Oprócz tego, do często wskazywanych odpowiedzi należały: kierunki medyczne, ekonomia, kierunki związane ze sztuką, języki obce, dietetyka, fotografia, kadry i kierunki sportowe. Szczegółowe zestawienie podawanych propozycji zostało zamieszczone w poniższej tabeli.

Tabela 32. Brakujące kierunki w ofercie edukacyjnej w Wałbrzychu na poziomie szkół średnich

	Częstość	Procent wszystkich
Żadnych nie brakuje	74	7,3%
Kierunki zawodowe	69	6,8%
Informatyka, IT	28	2,8%
Budownictwo	24	2,4%
Szkoły techniczne	24	2,4%
Kierunki medyczne	22	2,2%
Gastronomia	15	1,5%
Rolnictwo	14	1,4%
Ekonomia	13	1,3%
Kierunki związane ze sztuką	12	1,2%
Języki obce	12	1,2%
Finanse	9	0,9%
Kierunki sportowe	9	0,9%
Fotografia	8	0,8%
Hotelarstwo	8	0,8%
Kadry	8	0,8%
Programowanie	8	0,8%
Kierunki plastyczne	7	0,7%
Dietetyka	6	0,6%
Kierunki handlowe	6	0,6%
Malarstwo i rysunek	5	0,5%
Fryzjerstwo	5	0,5%
Kierunki specjalistyczne	4	0,4%
Ceramika	3	0,3%
Kierunki związane z nowymi technologiami	3	0,3%
Architektura	3	0,3%
Mechanika pojazdowa	3	0,3%
Geodezja	2	0,2%
Reklama	2	0,2%

Kierunki językowe przygotowujące do matury międzynarodowej	1	0,1%
Kierunki matematyczno-geograficzne	1	0,1%
Odnawianie wnętrz	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów, pominięto braki odpowiedzi.

Analizując propozycje respondentów dotyczące oferty edukacyjnej na poziomie szkół wyższych, należy zauważyć, że zdecydowanie najczęściej wskazywano na brak kierunków medycznych. W drugiej kolejności najczęściej podawano kierunki inżynierskie, rzadko jednak konkretne ich nazwy (np. budownictwo, automatyka i robotyka, logistyka, mechanika czy nowe technologie). Do innych często wskazywanych propozycji brakujących kierunków w ofercie wałbrzyskich szkół wyższych należały: ekonomia, finanse i rachunkowość, IT, hotelarstwo, pielęgniarstwo, prawo, bankowość, stosunki międzynarodowe, kierunki handlowe i sportowe, sztuka, języki obce czy psychologia. Szczegółowe zestawienie propozycji znajduje się w Tabeli 33.

Tabela 33. Brakujące kierunki w ofercie edukacyjnej w Wałbrzychu na poziomie szkół wyższych

	Częstość	Procent wszystkich
Żadnych nie brakuje	76	7,5%
Kierunki medyczne	75	7,4%
Kierunki inżynieryjne, politechniczne	37	3,6%
Ekonomia	28	2,8%
Prawo	23	2,3%
Hotelarstwo	22	2,2%
Inżynieria budownictwa	22	2,2%
Finanse i rachunkowość	18	1,8%
IT	18	1,8%
Pielęgniarstwo	15	1,5%
Kierunki handlowe	14	1,4%
Bankowość	13	1,3%
Kierunki dotyczące energii odnawialnej	13	1,3%
Ratownictwo medyczne	13	1,3%
Stosunki międzynarodowe	13	1,3%
Sztuka	13	1,3%
Języki obce	10	1,0%
Kierunki sportowe	10	1,0%
Turystyka i rekreacja	10	1,0%
Kierunki artystyczne	9	0,9%
Psychologia	9	0,9%
Programowanie	7	0,7%
Spawalnictwo	6	0,6%
Farmacja	6	0,6%
Weterynaria	6	0,6%
Administracja	5	0,5%

Mechanika	5	0,5%
Stomatologia	5	0,5%
Zarządzanie	5	0,5%
Automatyka i robotyka	4	0,4%
Logistyka	4	0,4%
Matematyka	4	0,4%
Inżynieria nowych technologii	4	0,4%
Dziennikarstwo	4	0,4%
Fotografia	4	0,4%
Księgowość	4	0,4%
Moda	3	0,3%
Malarstwo	3	0,3%
Marketing	3	0,3%
Balbutologopedia	2	0,2%
Filologia germańska	2	0,2%
Pedagogika	2	0,2%
Kulturoznawstwo	1	0,1%
Lean manufacturing	1	0,1%
Organizacja imprez masowych	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów, pominięto braki odpowiedzi.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Istotną kwestią w analizie sytuacji społecznej w Wałbrzychu jest nie tylko stopień zaangażowania mieszkańców w działalność organizacji pozarządowych, ale też sama kondycja sektora pozarządowego w Wałbrzychu (w tym m.in. stowarzyszeń, fundacji, spółdzielni socjalnych, spółek non-profit oraz innych podmiotów działających zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

Jak już wskazywano w poprzedniej strategii rozwiązywania problemów społecznych, "W Wałbrzychu działa 177 organizacji pozarządowych współpracujących z miastem Wałbrzych. Od 2004 roku corocznie przyjmowany i realizowany jest Program Współpracy Miasta Wałbrzycha z Organizacjami Pozarządowymi oraz Innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego. Corocznie prowadzone są konsultacje projektu Programu, który jest zamieszczany na stronach internetowych miasta. Konsultacje są prowadzone między innymi poprzez: zgłaszanie uwag w specjalnej ankiecie zamieszczonej na stronach internetowych Urzędu Miasta, udział w organizowanych spotkaniach konsultacyjnych. Wszystkie zadania przyjęte w Programie Współpracy są zlecane do realizacji w drodze konkursu ofert ogłaszanych Zarządzeniem Prezydenta Miasta Wałbrzycha".

W trakcie warsztatów z liderami lokalnych organizacji pozarządowych zwrócono uwagę na kilka istotnych problemów, które obniżają możliwość włączania fundacji i stowarzyszeń w rozwiązywanie problemów społecznych Wałbrzycha. Pierwszy istotny problem dotyczy stosunkowo niewielkiego potencjału, jaki posiadają lokalne organizacje pozarządowe. Mimo, że jest ich w mieście niemal 200, tylko nieliczne podmioty posiadają możliwości kadrowe, organizacyjne i finansowe, które łatwo wykorzystać w działaniach z zakresu aktywizacji, integracji oraz pomocy społecznej. Co więcej, zdaniem uczestników warsztatów, potencjał lokalnych NGO systematycznie maleje (m.in. z racji niskiego kapitału społecznego mieszkańców).

Wielu lokalnym fundacjom, stowarzyszeniom, spółdzielniom socjalnym i spółkom non-profit trudno też odpowiadać na propozycje konkursowe, mające włączać sektor pozarządowy w rozwiązywanie problemów społecznych miasta. Według rozmówców profil konkursów jest niekiedy niedopasowany do profilu lokalnych organizacji pozarządowych. Prowadzi to do wyłączenia wielu fundacji i stowarzyszeń z działań, w przypadku których mogłyby one wydatnie wesprzeć instytucje miejskie. Dlatego według uczestników spotkań warsztatowych ważne jest, aby działania z zakresu pomocy społecznej były zintegrowane z innymi strategiami sektorowymi, m.in. z zakresu współpracy z sektorem pozarządowym. Pozwoli to lepiej dopasować potrzeby obu stron oraz wykorzystać potencjał istniejących w wałbrzyskich NGO.

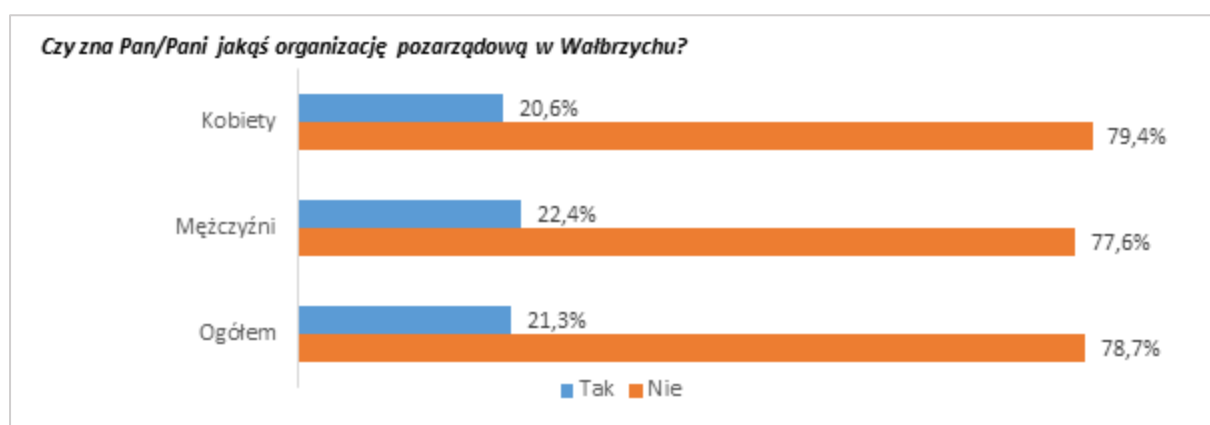
Reprezentanci fundacji i stowarzyszeń zwracają też uwagę, że programy współdziałania z NGO powinny zawierać więcej elementów związanych z animacją i pedagogiką społeczną. Są gotowi do działań w obszarze animacji dla seniorów i animacji rodzin, posiadają bogate doświadczenie w prowadzeniu spółdzielni socjalnych oraz dostrzegają potencjał działań w obszarze profilaktyki i sportu.

Zdaniem uczestników warsztatów, kluczowym wyzwaniem dla Miasta Wałbrzych jest stworzenie Centrum sektora pozarządowego, którego część mógłby stanowić również inkubator inicjatyw młodzieżowych. Miałoby to pozwolić na budowanie więzi młodego pokolenia z miastem, integrację wałbrzyskiego sektora pozarządowego, a także stworzenie systemu ścisłej współpracy Miasta z NGO.

Ponadto Centrum stanowiłby zaplecze infrastrukturalne (bazę lokalową) ułatwiającą codzienne funkcjonowanie wielu wałbrzyskich organizacji pozarządowych.

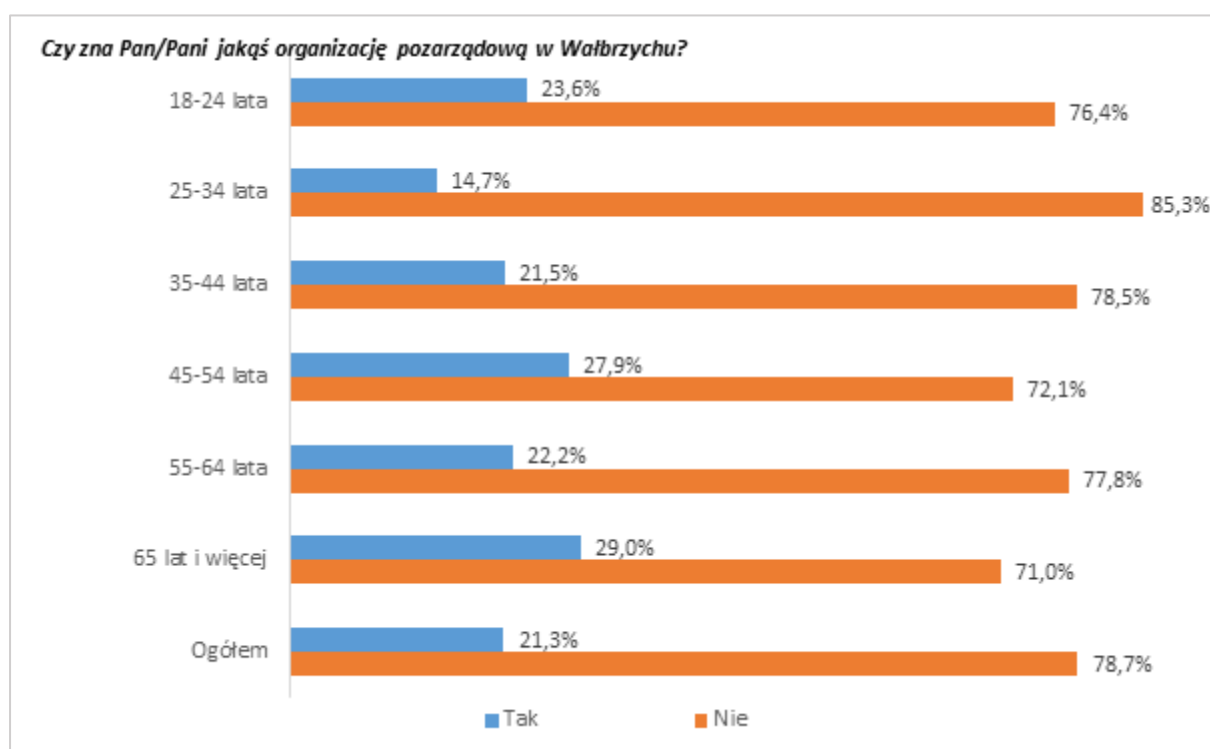
Warto zauważyć, że wałbrzyski sektor pozarządowy charakteryzuje się nie tylko relatywnie słabą kondycją, ale też niewielką rozpoznawalnością wśród mieszkańców. Znajomość wałbrzyskich organizacji pozarządowych nie jest bowiem rozpowszechniona wśród badanych biorących udział w wywiadach CATI przeprowadzonych na potrzeby niniejszej strategii – zaledwie co piąty ankietowany (21,3%) zna jakąś organizację pozarządową w Wałbrzychu. Różnice w odpowiedziach pomiędzy kobietami a mężczyznami nie są znaczące – znajomość wałbrzyskiej NGO deklaruje 22,4% kobiet oraz 20,6% mężczyzn. Podział odpowiedzi ze względu na wiek pokazuje, że znajomość organizacji pozarządowych jest najpowszechniejsza wśród osób należących do grup wiekowych 45-54 lata (27,9%) oraz wśród osób powyżej 64 roku życia (29,0%).

Wykres 85. Znajomość wśród badanych organizacji pozarządowych w Wałbrzychu – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 86. Znajomość wśród badanych organizacji pozarządowych w Wałbrzychu – odpowiedzi z podziałem na wiek

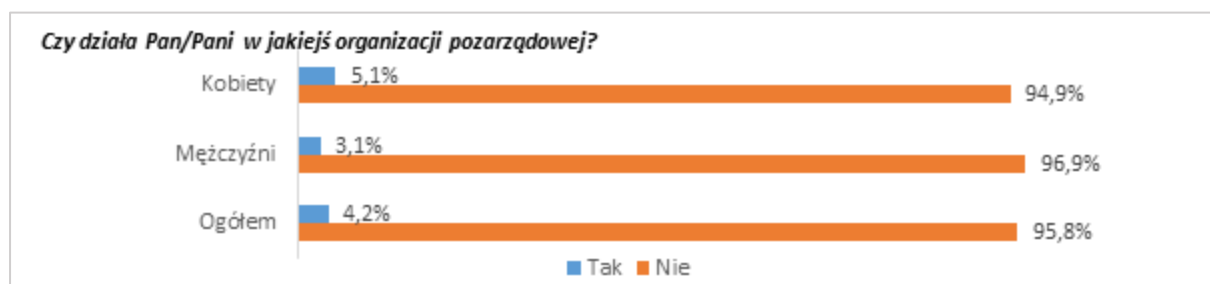

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Niewielkie jest też zaangażowanie wałbrzyszan w działalność organizacji pozarządowych, co koresponduje z wypowiedziami liderów NGO na temat niewielkiego kapitału społecznego mieszkańców miasta. Z badania wynika, że mniej niż co dwudziesty wałbrzyszanin działa w jakiejś organizacji pozarządowej (4,2%), a członkami NGO częściej są kobiety (5,1%) niż mężczyźni (3,1%).

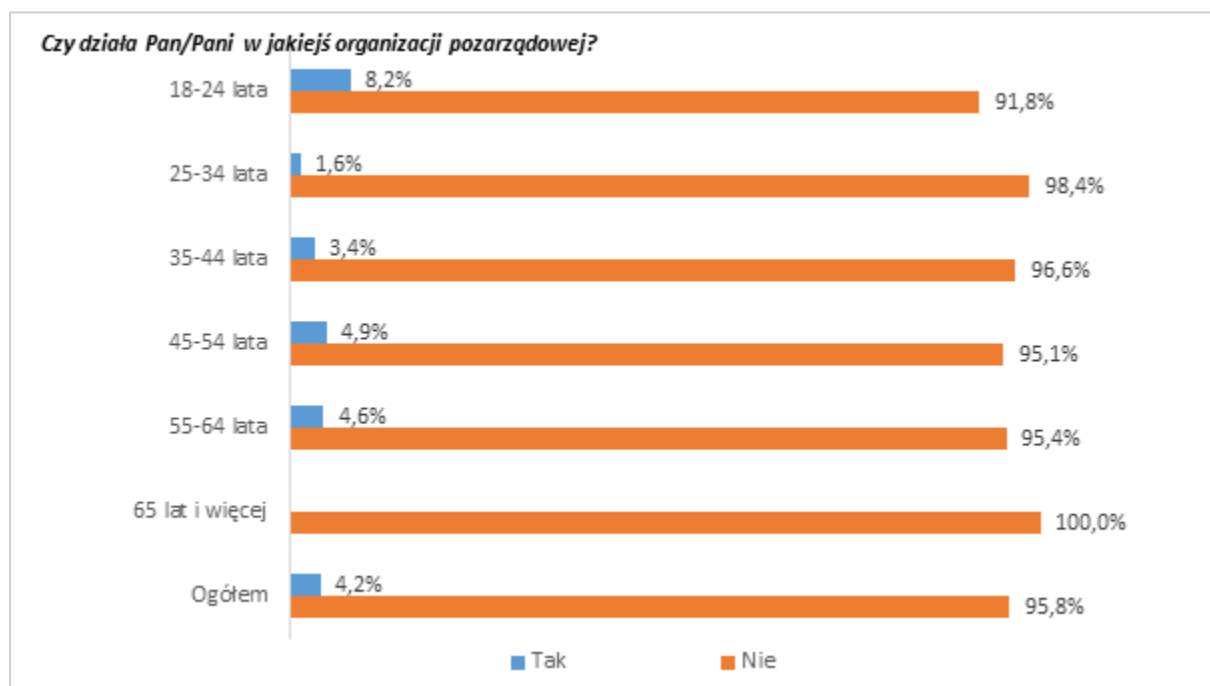
Zaangażowanie społeczne jest zdecydowanie domeną najmłodszych mieszkańców – działalność w organizacji pozarządowej deklaruje bowiem 8,2% respondentów w wieku 18-24 lata, przy czym aktywność tę należy rozumieć bardzo szeroko, tj. m.in. jako wolontariat szkolny oraz aktywność sportową (w tym sensie aktywność młodzieży nie zawsze sprowadza się do działalności związanej *stricto* z fundacjami i stowarzyszeniami pozarządowymi). Najmniej zaangażowaną grupą respondentów są seniorzy w wieku 65+, spośród których nikt nie działa w NGO.

Wykres 87. Działalność respondentów w organizacjach pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Wykres 88. Działalność respondentów w organizacjach pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Ankietowani mieszkańcy Wałbrzycha, którzy deklarują działalność w organizacji pozarządowej najczęściej są członkami Polskiego Czerwonego Krzyża oraz Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej. Niektórzy wskazują na stowarzyszenia seniorów, wolontariat, stowarzyszenia branżowe oraz na Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i Szlachetną Paczkę.

Tabela 34. Organizacje pozarządowe, w jakich działają respondenci

	Częstość	Procent wszystkich
PCK (Polski Czerwony Krzyż)	15	1,5%
PKPS (Polski Komitet Pomocy Społecznej)	10	1,0%
Stowarzyszenie seniorów	6	0,6%
Wolontariat	2	0,2%
Stowarzyszenia branżowe	1	0,1%
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich	1	0,1%
Szlachetna Paczka	1	0,1%

Źródło: Badania własne. N=43 respondentów, osoby działające w organizacjach pozarządowych, pominięto braki odpowiedzi.

Choć członkostwo w organizacjach pozarządowych dotyczy zaledwie co dwudziestego badanego wałbrzyszanina, niemal trzykrotnie większa grupa badanych (11,8%) korzysta z działań organizacji pozarządowych. Wśród korzystających większy odsetek stanowią kobiety (12,8%) niż mężczyźni (10,4%).

Podział odpowiedzi ze względu na wiek unaocznia dwie istotne kwestie. Pierwsza dotyczy seniorów w wieku powyżej 64 lat – nie tylko żaden badany z tej grupy nie działa w żadnej organizacji pozarządowej, ale też żaden nie deklaruje, że korzysta z jakichś jej działań. Druga kwestia to

zauważalny wzrost powszechności korzystania z działań NGO wraz z przechodzeniem do kolejnej grupy wiekowej – o ile w dwóch najmłodszych grupach wiekowych (do 34 lat) jest to średnio 9,9%, to wśród osób w wieku 35-44 lata wskaźnik ten rośnie do 12,4%, wśród respondentów w wieku 45-54 lata do 13,9%, by wśród osób w wieku 55-64 lata osiągnąć poziom 17,6%.

Tabela 35. Korzystanie z działań organizacji pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na płeć

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

Tabela 36. Korzystanie z działań organizacji pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na wiek

Źródło: Badania własne. N=1017 respondentów.

WAŁBRZYCH NA TLE INNYCH MIAST

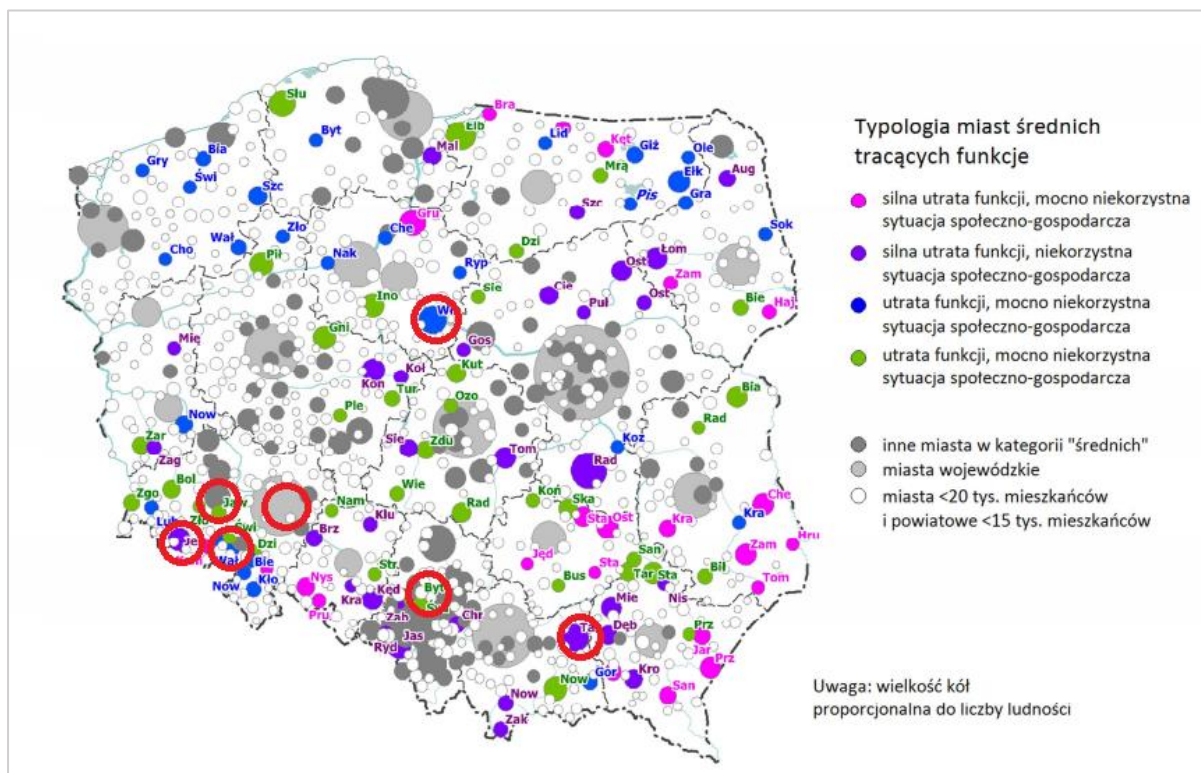
Do porównań wybrano trzy ośrodki miejskie spoza Dolnego Śląska, które zostały wyselekcjonowane na podstawie opracowania pt. "Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze" przygotowane przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk (IGiZP PAN) na potrzeby Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. W świetle wyników tej strategii, wybrane do analizy miasta charakteryzują się podobnym natężeniem i specyfiką wielu problemów społeczno-gospodarczych (świadczą o tym pozycje w rankingu zaprezentowanym w w/w raporcie). Jeden z wybranych ośrodków przechodzi również transformację post-górnictwą.

- Włocławek i Tarnów - miasta zlokalizowane w różnych częściach kraju, również zmagające się z utratą funkcji społeczno-gospodarczych, a także charakteryzujące się podobnym potencjałem społeczno-demograficznym co Wałbrzych. W rankingu opracowanym przez IGiZP PAN oba miasta zajmują pozycje zbliżone do lokaty Wałbrzycha.
- Bytom – miasto o podobnej charakterystyce co Włocławek i Tarnów, odznaczające się dodatkowo monofunkcyjną strukturą gospodarki – silnie związaną z górnictwem, a przez to przechodzącą transformację zbliżoną do zmian w gospodarce Wałbrzycha. W rankingu opracowanym przez IGiZP PAN Bytom również zajmuje pozycję zbliżoną do lokaty Wałbrzycha.

Pozostałe trzy miasta zostały włączone do badań jako miasta zlokalizowane w podobnym regionalnym kontekście społeczno-gospodarczym:

- Jelenia Góra i Legnica jako dawne stolice wojewódzkie zlokalizowane na Dolnym Śląsku, a także charakteryzujące się potencjałem społeczno-demograficznym, który jest zbliżony do potencjału Wałbrzycha. Istniejące tam wyzwania społeczno-gospodarcze mogą mieć zatem podobną specyfikę.
- Wrocław jako stolica regionu, której dynamiczny rozwój jest charakterystyczny dla gospodarki opartej na wiedzy; stanowi atrakcyjny rynek pracy i zamieszkania, wobec czego może stanowić punkt odniesienia jako wzorzec rozwoju.

Wykres 89. Miasta wybrane do analizy porównawczej

Źródło: Raport „Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze”

W niniejszym podrozdziale skoncentrowano się na prezentacji wybranych podobieństw i różnic między Wałbrzychem i pozostałymi wybranymi miastami, koncentrując się na kwestiach: bezrobocia, ubóstwa, niepełnosprawności oraz obciążenia demograficznego.

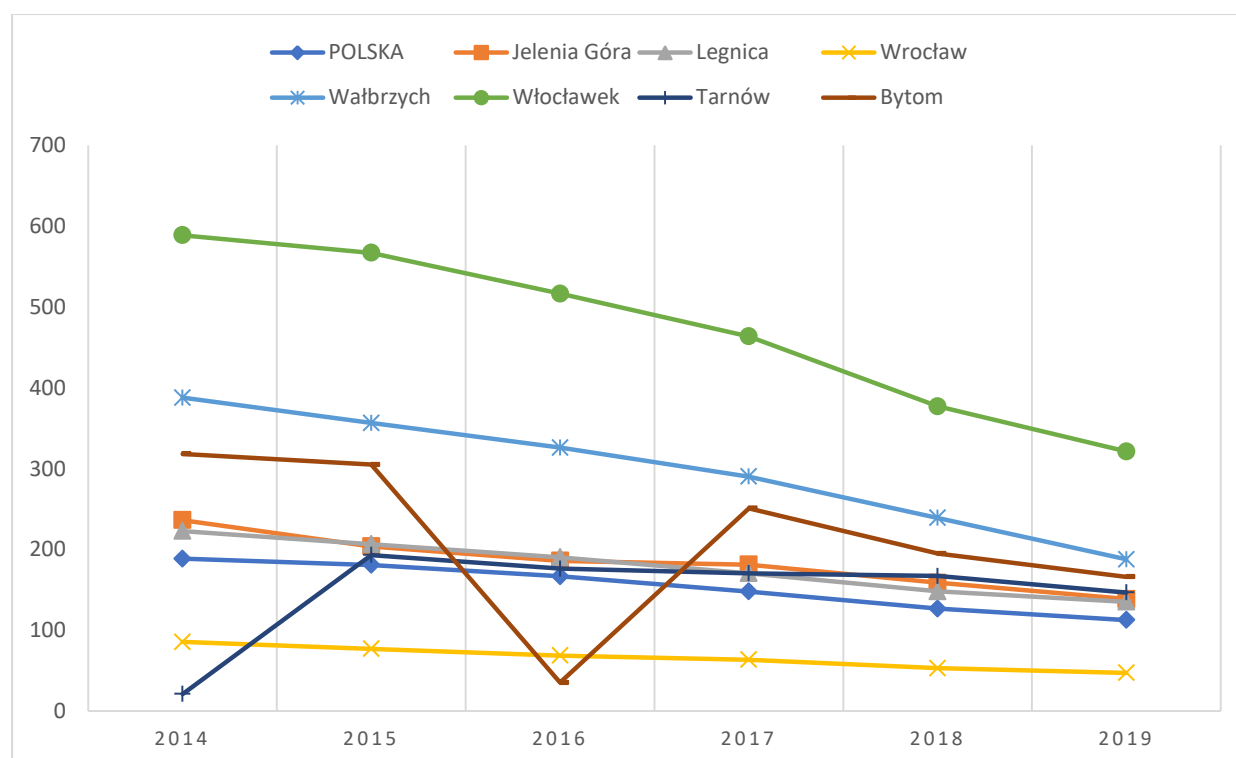
Z przeprowadzonej analizy wynika, że wszystkie badane miasta średniej wielkości (Wałbrzych, Bytom, Jelenia Góra, Legnica, Tarnów, Włocławek) znacząco różnią się w trajektorii zmian społeczno-gospodarczych od największego badanego miasta - Wrocławia. Znajdują tu odzwierciedlenie procesy metropolizacyjne, które koncentrują szereg zasobów społecznych i gospodarczych w dużych miastach i redukują tam skalę problemów społecznych. Ten wzorzec rozwoju jest jednak zasadniczo niedostępny mniejszym miastom, które nie są zdolne do przyciągania nowych miejsc pracy i wykwalifikowanej siły roboczej w skali podobnej do największych stolic wojewódzkich. Potwierdzają to dane dotyczące następujących aspektów społecznych: bezrobocia, bierności, ubóstwa, niepełnosprawności i liczby beneficjentów pomocy społecznej.

Szczególnie w kontekście bezrobocia, ubóstwa i liczby beneficjentów pomocy społecznej warto zwrócić uwagę na podobieństwo Wałbrzycha do pozostałych średniej wielkości miast. Zauważyć bowiem można, że dystans, który jeszcze w 2014 roku wyraźnie dzielił Wałbrzych od Jeleniej Góry, Legnicy i Tarnowa, ulega zatarciu. Co więcej, omawiane dane wskazują, iż Wałbrzych - wbrew obiegowym opiniom – nie stanowi już antywzorca o ponadprzeciętnej koncentracji wymienionych problemów społecznych. W świetle tych zmian można zaryzykować twierdzenie, że sfera społeczna

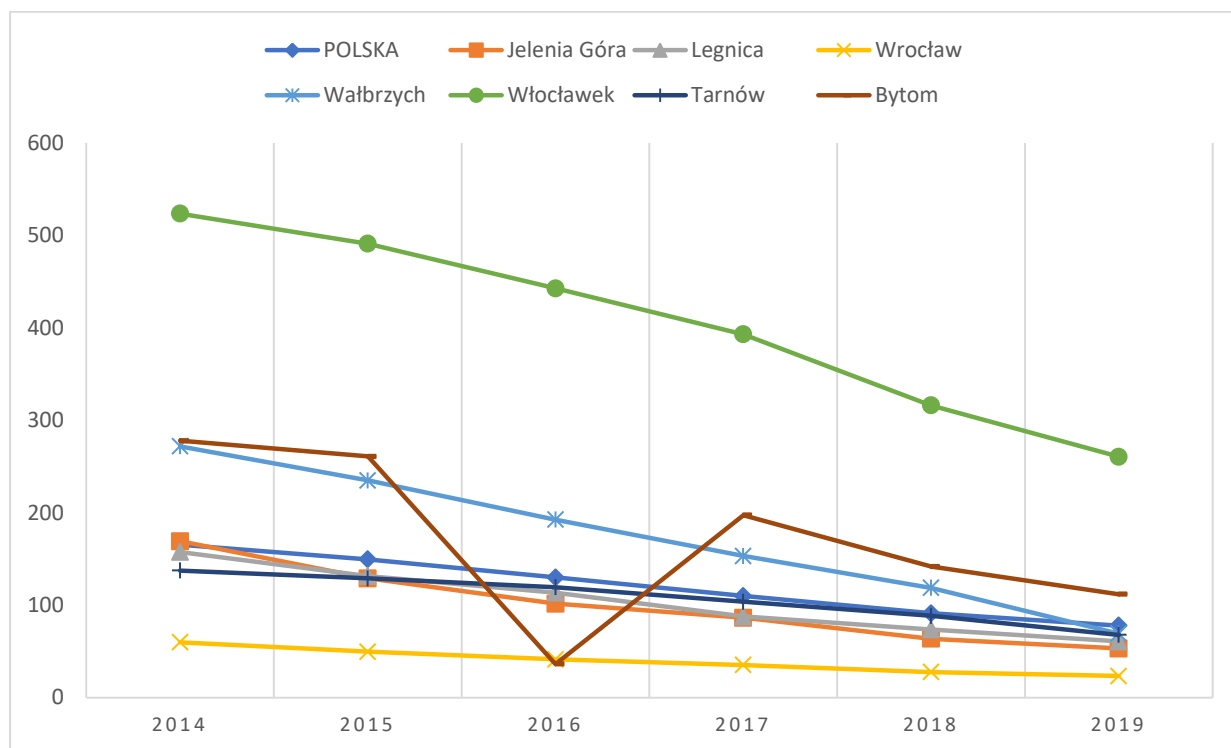
i gospodarcza w Wałbrzychu przechodzi transformację od ponadprzeciętnego kryzysu (spowodowanego głębokim załamaniem gospodarczym w latach 90. XX wieku) do kryzysu typowego dla miast średnich. Podkreślić bowiem należy, że wszystkie porównywane miasta (poza Wrocławiem) zostały wskazane w raporcie IGiZP PAN jako obszary kryzysowe, tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Jak wskazuje raport Najwyższej Izby Kontroli, wśród powtarzających się problemów średniej wielkości miast znaleźć można: “bezrobocie, starzenie się i zmniejszenie populacji mieszkańców, problemy dotyczące ilości oraz stanu zasobu komunalnego, ubóstwo i dysfunkcyjność rodzin, rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i miejsca w domach pomocy społecznej, zapotrzebowanie na miejsca w żłobkach i przedszkolach, przy czym problemy miały różną specyfikę i natężenie w zależności od miasta”.

Wykres 90. Liczba osób w Wałbrzychu, których dochód nie przekracza progu ubóstwa (na 10000 mieszkańców na tle pozostałych badanych miast)

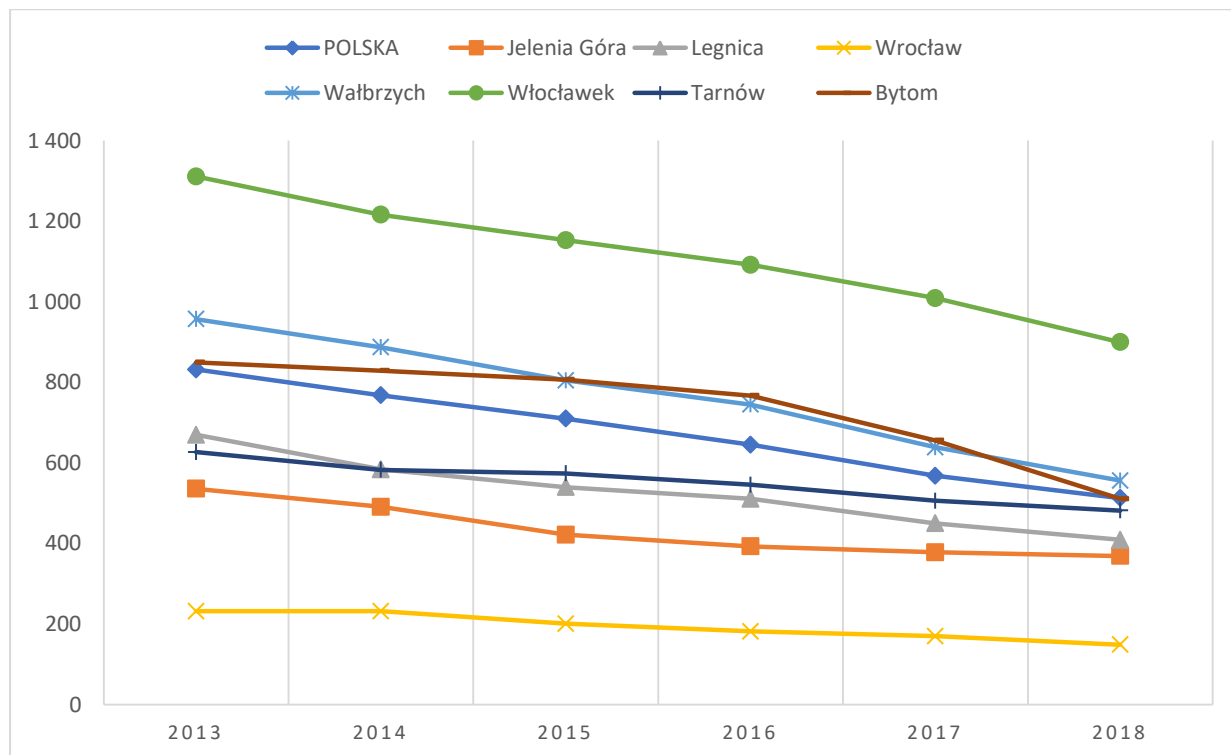
Źródło: GUS

Wykres 91. Liczba osób bezrobotnych w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (na 10 tys. mieszkańców; bezrobocie rejestrowane)

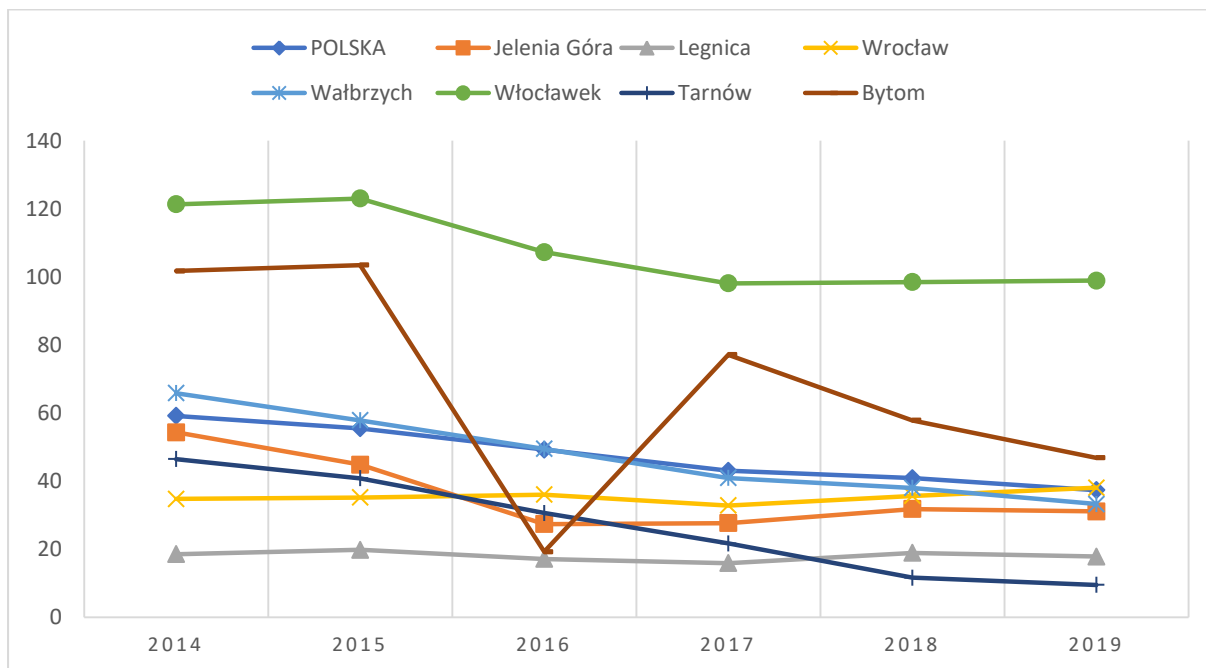
Źródło: GUS

Wykres 92. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na tle pozostałych badanych miast (10 tys. mieszkańców)

Źródło: GUS

Wykres 93. Liczba osób biernych zawodowo w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (na 10 tys. mieszkańców)

Źródło: GUS

Biorąc pod uwagę wspomniane podobieństwa, przyszłe działania na rzecz rozwiązywania problemów związanych z bezrobociem i ubóstwem prowadzić można w ramach ewentualnych programów na rzecz ożywiania miast średniej wielkości (np. Pakiet dla średnich miast). Koresponduje to zresztą z założeniami Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, która kładzie nacisk m.in. na rozwój sektora turystycznego, ze szczególnym uwzględnieniem agro- i ekoturystyki. We wspomnianym dokumencie podkreśla się, że „Aglomeracja Wałbrzyska dysponuje imponującym bogactwem zasobów środowiska naturalnego oraz obiektów historycznych”. Likwidacji braków infrastrukturalnych utrudniających efektywne ekonomicznie udostępnianie zasobów turystycznych może towarzyszyć realizacja programów społecznych, aktywizujących bezrobotnych mieszkańców pod kątem zatrudnienia w tym strategicznym sektorze lokalnej gospodarki.

Zaznaczyć przy tym należy, że choć skala tradycyjnych problemów społecznych (takich jak wspomniane bezrobocie i ubóstwo) uległa zmniejszeniu w ostatnich latach, to jednak nadal stanowią one istotne wyzwanie dla instytucji pomocowych Wałbrzycha. Stąd wspomniana we wcześniejszej części strategii konieczność dwutorowego działania lokalnych instytucji pomocy społecznej.

Pierwszym trzonem tej działalności powinna być walka ze wspomnianymi wyżej „tradycyjnymi” problemami społecznymi Wałbrzycha, będącymi częściowo spuścizną po likwidacji przemysłu górniczego. Natomiast drugi trzon powinien koncentrować się na wyzwaniach dotyczących przemian demograficznych (ze szczególnym uwzględnieniem starzenia się lokalnej społeczności) oraz rosnącej liczby osób niepełnosprawnych.

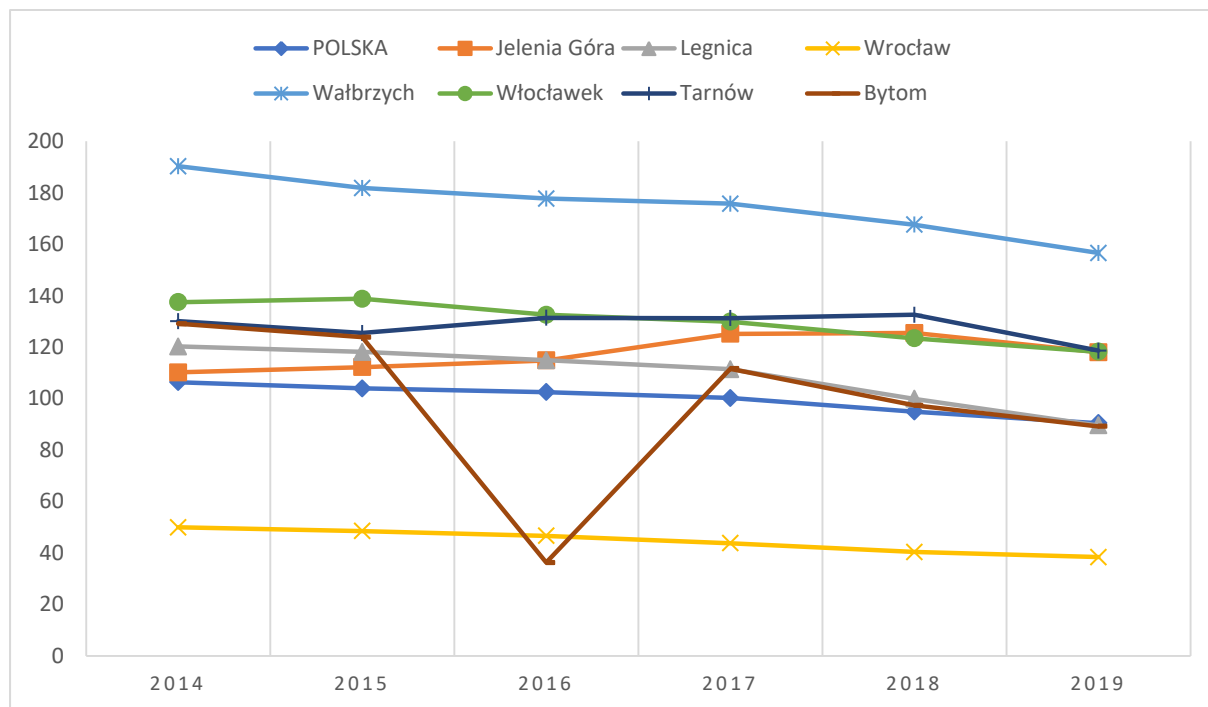
Choć liczba osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców spada w Wałbrzychu podobnie jak w innych badanych miastach, to jednak należy tu zwrócić uwagę na trzy kwestie. Po pierwsze, liczba ta – mimo spadku – nadal odznacza się relatywnie wysokim poziomem w

porównaniu do pozostałych analizowanych ośrodków. Po drugie, temu niewielkiemu spadkowi towarzyszy rosnąca liczba świadczeń opiekuńczych. Po trzecie wreszcie, spadek udziału liczby osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności może być efektem uszczelnienia systemu kontroli i utraty przez niektóre osoby statusu niepełnosprawnego.

W kontekście starzenia się społeczeństwa nie należy się zatem spodziewać zmniejszenia wagi problemu niepełnosprawności (co w przypadku Wałbrzycha ma szczególne znaczenie wobec relatywnie dużego udziału niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności). Będzie to wymagało aktywnej odpowiedzi ze strony lokalnych instytucji pomocy społecznej, w tym również szerokiego wykorzystania różnych metod aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych. Ponadto wzrastać będzie rola prywatnej i publicznej infrastruktury opiekuńczej przeznaczonej dla osób przynajmniej częściowo pozbawionych samodzielności. W Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej zwraca się uwagę, że osiągnięcie niniejszego celu wymaga nie tylko intensyfikacji działań na rzecz rozwoju sektora opiekuńczego, ale też „wzmocnienia istniejących i tworzenia nowych organizacji pozarządowych oraz Podmiotów Ekonomii Społecznej. Efektywnie funkcjonujące ww. podmioty mogą w szerszym niż obecnie zakresie inicjować działania zmierzające do wzbogacenia istniejącej oferty usług dostępnej dla mieszkańców Aglomeracji”.

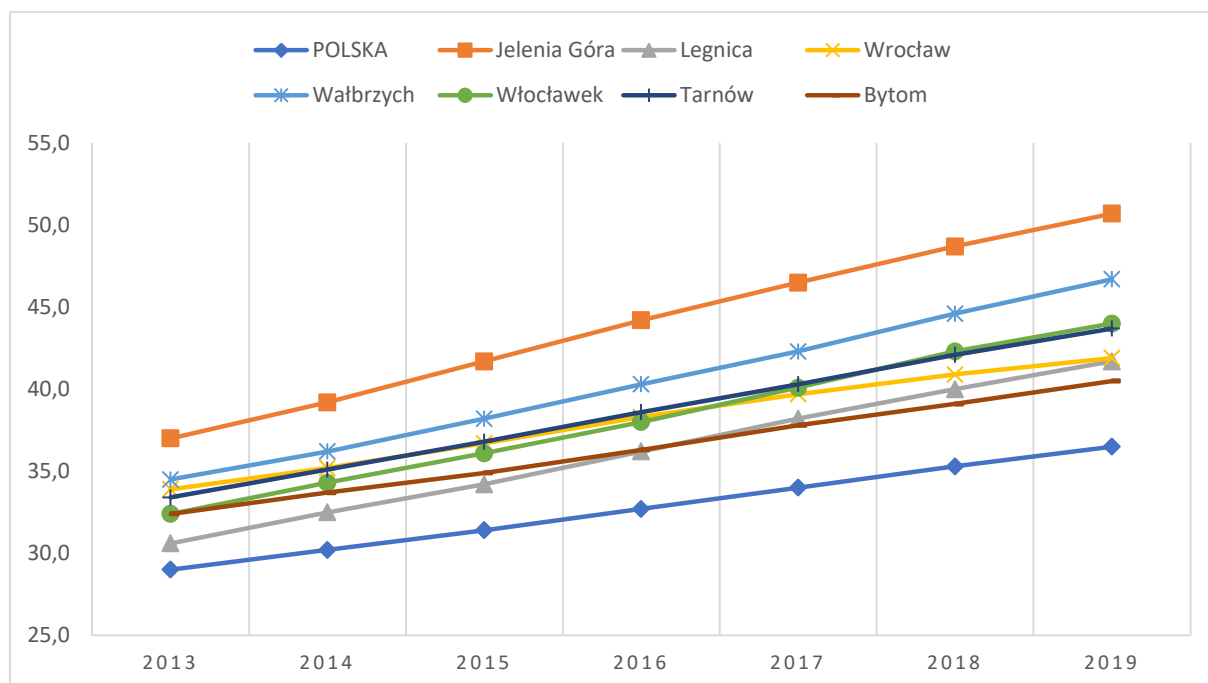
Nacisk na budowanie wspomnianej infrastruktury, a także na działania integracyjne i aktywizacyjne oparte o nowatorskie metody (ze szczególnym uwzględnieniem ekonomii społecznej) uzasadnia również sytuacja demograficzna. Wałbrzych należy do miast starzejących się, jednak w świetle zaprezentowanych niżej danych, proces ten zaczyna przebiegać szybciej niż w innych miastach. Będzie to wymagało wprowadzenia kompleksowej polityki senioralnej, która nie może być oddzielona od zagadnień związanych z opieką nad osobami starszymi oraz utrzymywaniem ich samodzielności i dużej aktywności (także w aspekcie budowania sieci samopomocy, włączania seniorów na rynek pracy oraz kształtowania adresowanej do nich sfery konsumpcji). Aktywne działania ze strony lokalnych instytucji pomocowych - ze szczególnym wykorzystaniem coraz większych doświadczeń w sferze ekonomii społecznej - mogą pomóc właściwie odpowiedzieć na te wyzwania i uczynić z Wałbrzycha miasto przyjazne coraz liczniejszym seniorom. Stąd, jak podkreślają autorzy Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, „Priorytetowo powinny być traktowane organizacje działające na rzecz włączenia społecznego (m.in. Podmioty Ekonomii Społecznej), w tym integracji seniorów i osób niepełnosprawnych. Aktywnym organizacjom należałoby częściej niż obecnie delegować uprawnienia z zakresu zadań publicznych. Szczególne wsparcie należy kierować do Podmiotów Ekonomii Społecznej działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także organizacji realizujących projekty skierowane równocześnie do różnych grup wiekowych, umożliwiających budowę więzi międzypokoleniowych”.

Wykres 94. Liczba osób niepełnosprawnych w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (na 10 tys. Mieszkańców)

Źródło: GUS

Wykres 95. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)

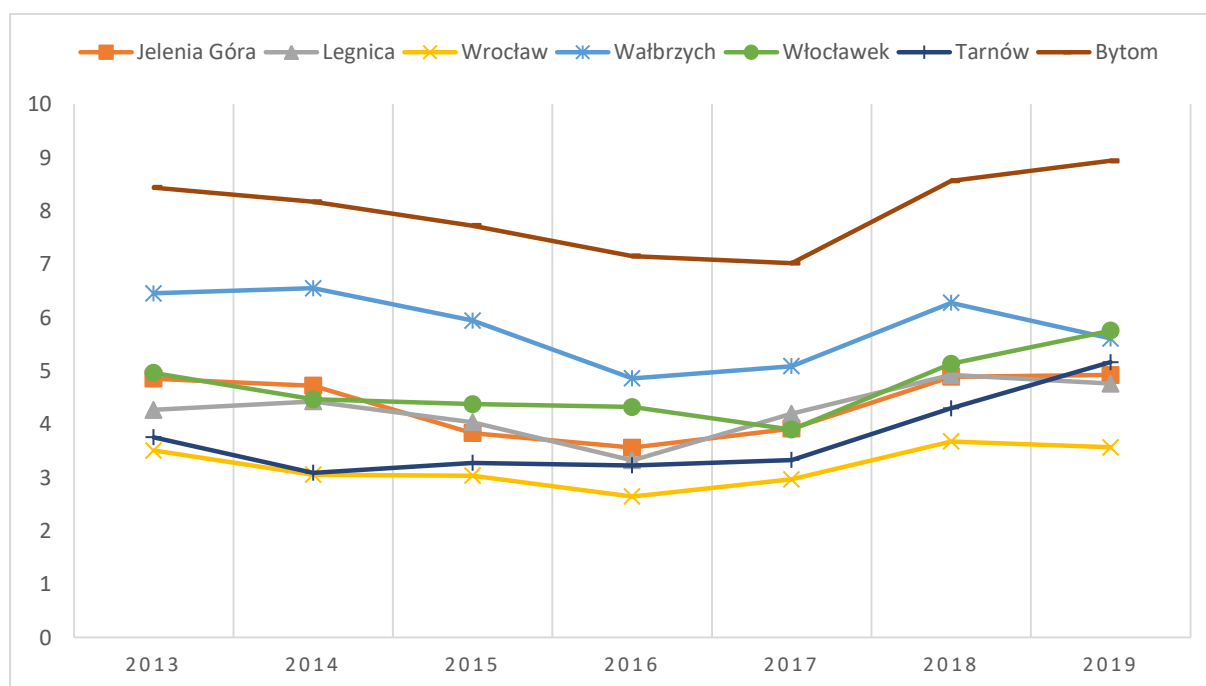
Źródło: GUS

Podsumowując, zgromadzone wyżej dane uzasadniają twierdzenie, że Wałbrzych nie wyróżnia się negatywnie na tle innych miast pod względem koncentracji problemów społeczno-gospodarczych.

Pozwala to oceniać badany ośrodek z perspektywy trudności typowych dla większości miast średnich w Polsce, a także sugeruje, żeby monitorować dostępność programów pomocowych dedykowanych właśnie takim jednostkom samorządu terytorialnego. Jak podkreślają autorzy Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, do kluczowych wyzwań stojących przed instytucjami lokalnymi zaliczyć można obecnie: „rozwój infrastruktury opieki nad dziećmi do lat trzech i w wieku przedszkolnym, skutkujący wzrostem liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach, rozwój rynku pracy, przejawiający się nie tyle tworzeniem nowych miejsc pracy, ile poprawą warunków pracy, w tym wzrostem wynagrodzeń, rozwój budownictwa mieszkaniowego, w tym wspieranego budownictwa komunalnego, poprawę wewnętrznej i zewnętrznej spójności komunikacyjnej Aglomeracji, rozwój instytucji kultury, gwarantujący atrakcyjne środowisko zamieszkania dla młodych i wykształconych ludzi, rozwój potencjału sektora pozarządowego pozwalający przeciwdziałać oraz rozwiązywać problemy społeczne i wdrażać działania w obszarach: edukacji, rynku pracy, pomocy społecznej, zdrowia, sportu i rekreacji, turystyki, przedsiębiorczości oraz kultury i sztuki Wsparcie dla podmiotów i osób działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”. Wyzwania te stanowią również ogólną ramę celów strategicznych, jakie zaproponowano w niniejszej Strategii.

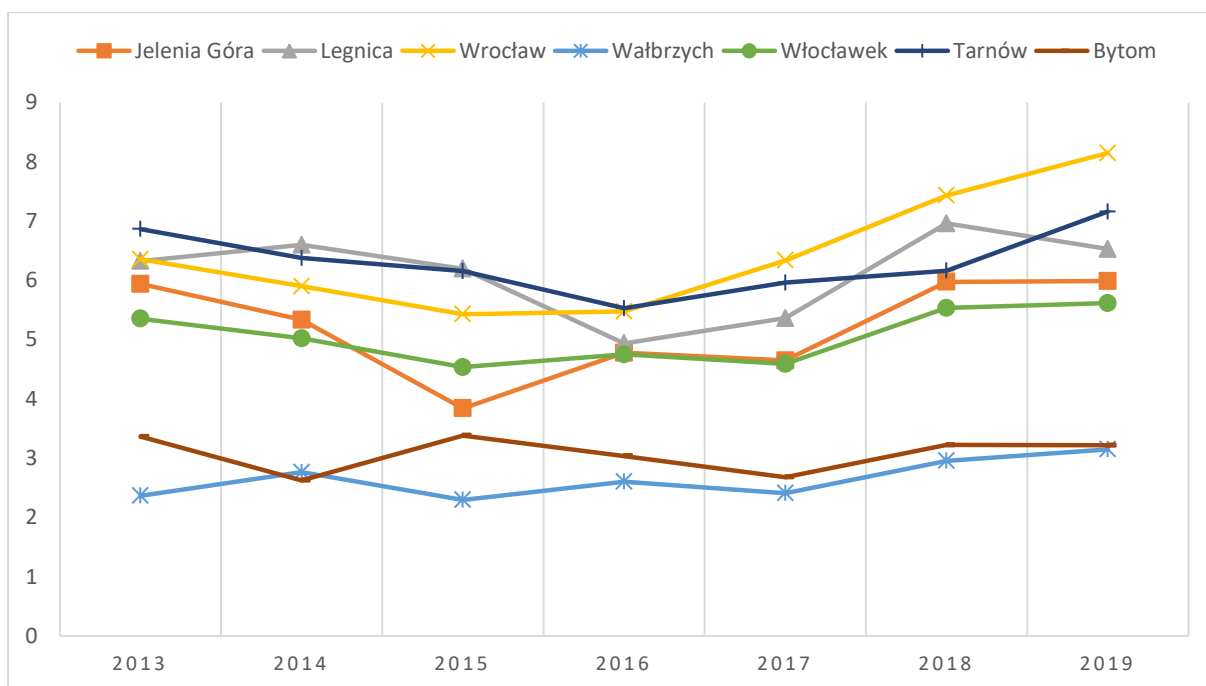
W powyższym kontekście warto zwrócić uwagę także na inne aspekty, które nie są bezpośrednio związane z problemami społecznymi podlegającymi działalności instytucji pomocy społecznej, ale potwierdzają podobieństwo sytuacji Wałbrzycha do innych miast średniej wielkości. Zbieżność trajektorii zmian w tych miastach dobrze widać na przykładzie migracji wewnętrznych. Choć jeszcze kilka lat temu liczba osób wymeldowujących się z Wałbrzycha do innych miast była relatywnie wysoka, obecnie lokuje się ona na poziomie zbliżonym do innych badanych miast. Z kolei w przypadku wymeldowań na wieś, wartość ta jest znacznie niższa niż w innych ośrodkach podobnej wielkości (co jednak może być uwarunkowane specyfiką aglomeracji wałbrzyskiej).

Wykres 96. Liczba osób wymeldowujących się z Wałbrzycha do innych miast (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)

Źródło: GUS

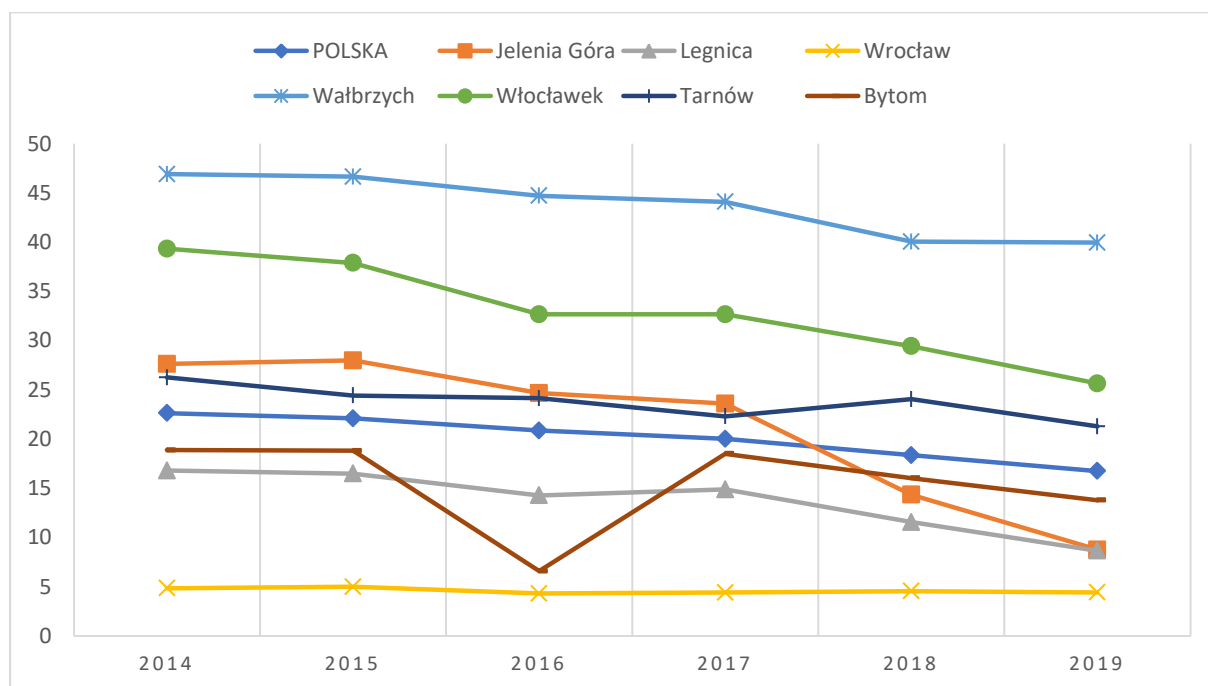
Wykres 97. Liczba osób wymeldowujących się z Wałbrzycha na wieś (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)

Źródło: GUS

Zarysowane zmiany nie oznaczają jednocześnie, że bezrobocie czy ubóstwo straciło swoje znaczenie; nadal konieczne są działania przeciwdziałające tym zjawiskom, choć powinny się one odbywać wraz z formułowaniem odpowiedzi na nowe wyzwania wynikające z demograficznego kurczenia i starzenia się miasta. Jest to tym bardziej istotne, że Wałbrzych – na tle innych ośrodków – jest ciągle miastem o ponadprzeciętnej koncentracji problemów alkoholowych. Z tego względu niezwykle istotną rolę powinna pełnić profilaktyka antyalkoholowa, w tym działania edukacyjne na rzecz mniejszego spożycia alkoholu (oraz mniejszej jego dostępności).

Wykres 98. Liczba wałbrzyszan z problemem alkoholowym (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)

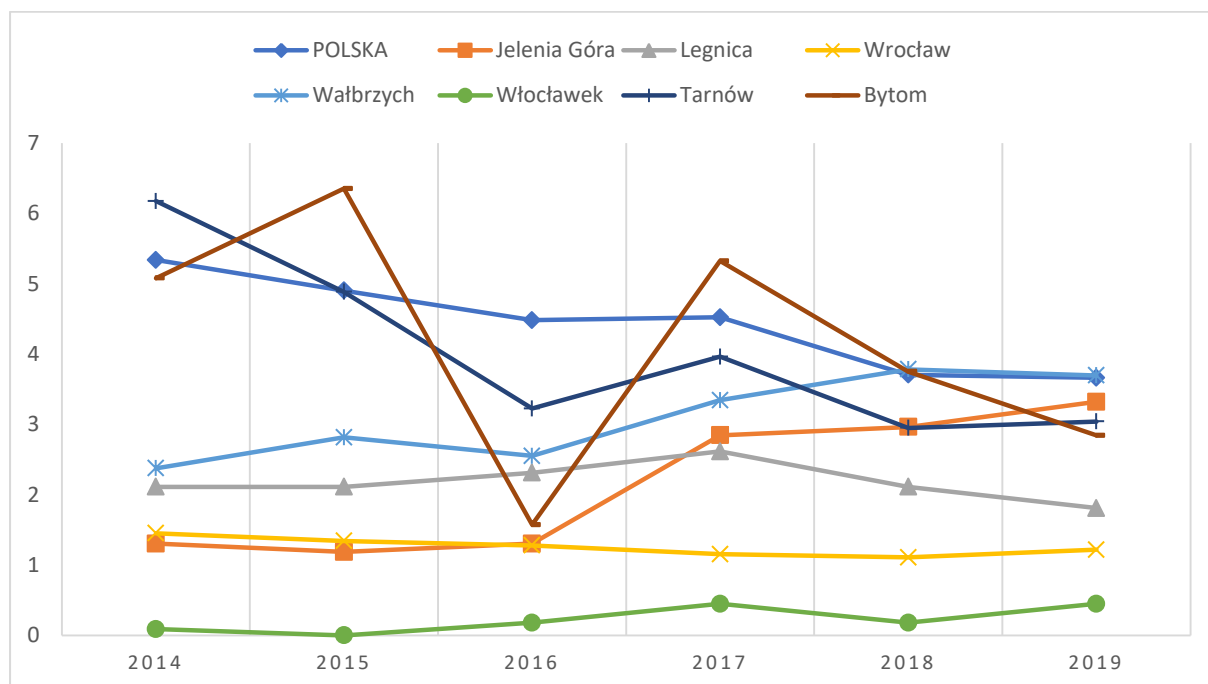

Źródło: GUS

Niepokojącym zjawiskiem jest także wzrost natężenia innych negatywnych zjawisk społecznych: przemocy domowej, bezdomności oraz spożycia narkotyków. Działania te wymagają aktywnej odpowiedzi ze strony władz lokalnych, które już teraz oferują szeroki wachlarz placówek ochronnych dla osób dotkniętych bezdomnością i przemocą. Jednocześnie jednak skala tych zjawisk będzie wymagała podjęcia interwencji zapewniającej reprezentantom wspomnianych kategorii społecznym pełną integrację, m.in. na skutek aktywizacji zawodowej czy promowania pieczy zastępczej. Z kolei w kontekście rosnącego spożycia narkotyków istotną rolę pełnić będzie podobnie jak w przypadku alkoholu – działalność prewencyjna i edukacyjna, zmniejszająca atrakcyjność środków odurzających oraz ich dostępność na terenie miasta.

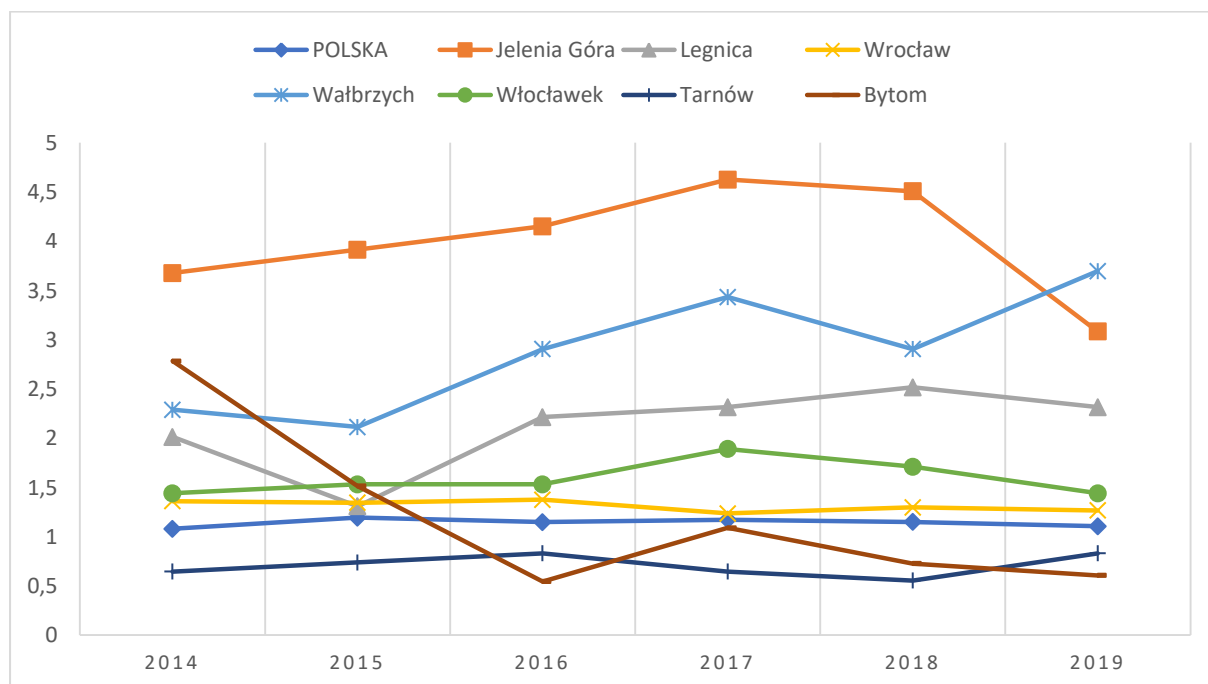

Wykres 99. Liczba wałbrzyszan dotkniętych przemocą domową (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)

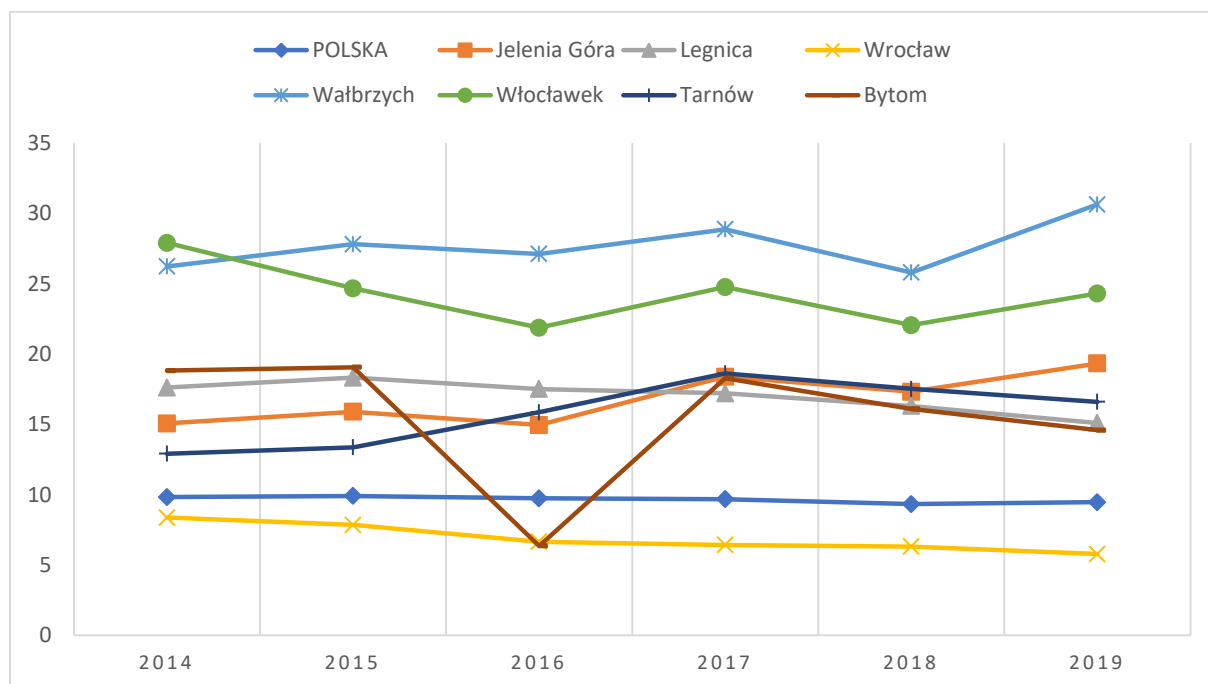
Źródło: GUS

Wykres 100. Liczba wałbrzyszan uzależnionych od narkotyków (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)

Źródło: GUS

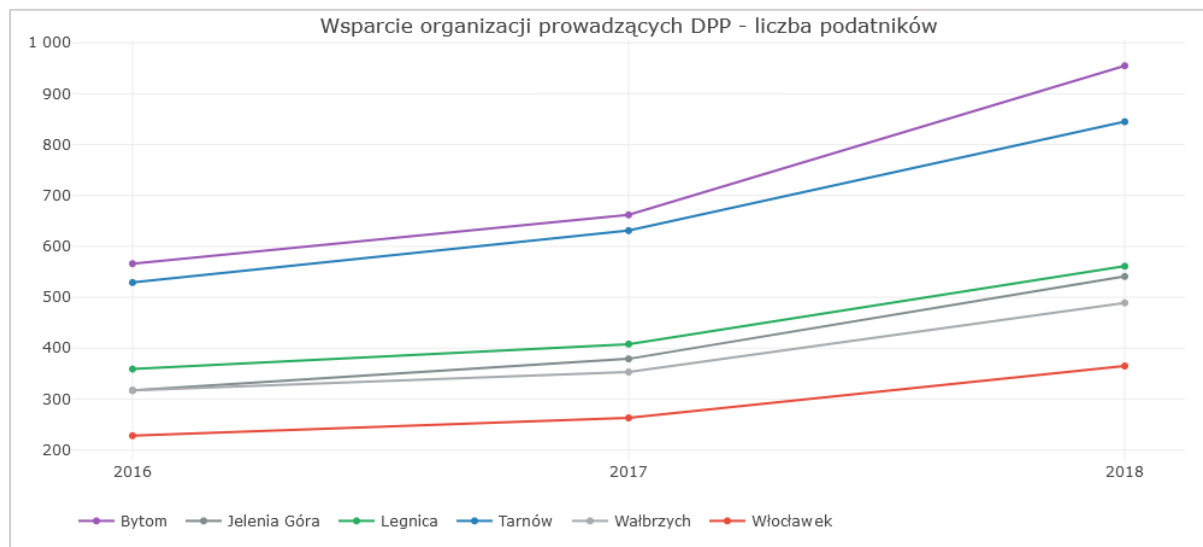
Wykres 101. Liczba wałbrzyszan dotkniętych problemem bezdomności (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)

Źródło: GUS

Wspomnieć również należy, że analizy porównawcze potwierdzają spostrzeżenia reprezentantów wałbrzyskiego sektora pozarządowego w odniesieniu do niewielkiego zainteresowania mieszkańców Wałbrzycha działalnością społeczną. Jak wskazują dane gromadzone przez Monitor rozwoju lokalnego, Wałbrzych – na tle innych ośrodków podobnej wielkości – charakteryzuje się relatywnie niewielką liczbą osób wspierających finansowo organizacje pozarządowe. Potwierdzają to również ustalenia Strategii Sudety 2030, wedle której liczba organizacji pozarządowych w Wałbrzychu w przeliczeniu na 1000 mieszkańców należy do jednej z najniższych w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim.

Wykres 102. Liczba wałbrzyszan finansowo wspierających organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego (na tle pozostałych badanych miast)

Źródło: www.monitormiasta.pl

Niedostateczny poziom aktywności sektora pozarządowego dostrzegają również autorzy Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej. Podkreślają oni, że „widoczna jest niewystarczająca skala przygotowania kadr instytucji szkół, urzędów i organizacji pozarządowych do wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wprawdzie dostrzegalna jest wola oraz chęci kadr, jednakże konieczne jest, aby nauczyciel, trener klubu, pielęgniarka, animator kultury posiadał umiejętności wstępnej identyfikacji problemów, możliwych kierunków ich rozwiązywania oraz wiedzę nt. instytucji przygotowanych do rozwiązywania danej kategorii problemów. Dotyczy to kwestii związanych ze zdrowiem psychicznym i fizycznym, przemocą, uzależnieniami, niezaradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych”.

Problem ten należy określić jako istotny, przede wszystkim dlatego, że organizacje pozarządowe powinny stanowić kluczowego partnera działań integracyjnych i aktywizacyjnych, przynajmniej wedle aktualnego paradygmatu pracy socjalnej. Ich kondycja świadczy o zdolności społeczności lokalnej do rozwiązywania problemów w oparciu o istniejący kapitał społeczny, tymczasem zgromadzone dane sugerują, że wałbrzyskanie rzadko uczestniczą w działaniach podejmowanych przez lokalne fundacje i stowarzyszenia oraz wspierają taką działalność finansowo. Może to świadczyć o stosunkowo niewielkich kompetencjach związanych z aktywnością obywatelską oraz poczuciem odpowiedzialności za swoje otoczenia. Rozwój sektora pozarządowego i włączanie mieszkańców w jego działalność można zatem uznać za jeden z kluczowych priorytetów niniejszej strategii.

Na koniec analizy porównawczej warto zwrócić uwagę, że istotnym obciążeniem utrudniającym wykorzystanie lokalnego potencjału społeczno-gospodarczego jest relatywnie zła kondycja gmin otaczających Wałbrzych. Wcześniej zwracano na ten problem uwagę w kontekście przemian

demograficznych w subregionie wałbrzyskim. Analiza Strategii Sudety 2030 sugeruje, że słaba kondycja gmin okalających Wałbrzych stanowi wyzwanie także w dwóch innych aspektach. Pierwszym z nich jest klasyfikacja powiatów subregionu wałbrzyskiego i jeleniogórskiego zgodnie ze wskaźnikiem konkurencyjności przedsiębiorstw, który został przygotowany na potrzeby Strategii Sudety 2030.

W celu analizy konkurencyjności przedsiębiorstw (i ich potencjału) porównano wskaźnik syntetyczny obliczony dla każdego powiatu w latach 2013-2015.. Do ujęcia syntetycznego, analizie poddane zostały następujące zmienne: nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca, wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca, przyrost netto przedsiębiorstw na 1 mieszkańca, wyniki finansowe netto na 1000 mieszkańców wartość eksportu w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego na 1 mieszkańca oraz rentowność kapitału podstawowego podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Z analiz wynika, że o ile Wałbrzych charakteryzuje się relatywnie wysoką konkurencyjnością na tle innych podsudeckich powiatów, o tyle powiat wałbrzyski ziemski zajmuje jedną z najniższych lokat w tym zestawieniu.

Tabela 37 Wskaźnik konkurencyjności przedsiębiorstw w subregionie jeleniogórskim i wałbrzyskim

Konkurencyjność	2013	2014	2015
Bardzo wysoka	–	–	–
Wysoka	–	–	–
Średnia	zgorzelecki miasto Wałbrzych miasto Jelenia Góra	zgorzelecki miasto Wałbrzych bolesławiecki świdnicki	miasto Wałbrzych zgorzelecki świdnicki
Niska	ząbkowicki kamiennogórski świdnicki jeleniogórski bolesławiecki	kamiennogórski ząbkowicki lubański dzierzoniowski miasto Jelenia Góra jaworski kłódzki jeleniogórski złotoryjski	kamiennogórski jeleniogórski jaworski bolesławiecki ząbkowicki miasto Jelenia Góra lwówecki dzierzoniowski złotoryjski kłódzki
Bardzo niska	wałbrzyski lubański lwówecki kłódzki złotoryjski jaworski dzierzoniowski	wałbrzyski lwówecki	wałbrzyski lubański

Źródło: Strategia Sudety 2030

Do podobnych wniosków prowadzi analiza poziomu jakości życia w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim, oparta na wskaźniku syntetycznym obliczonym dla każdego powiatu w latach 2013-2016 i składającym się z następujących cech diagnostycznych: przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, personel pracujący (lekarze) wg podstawowego miejsca pracy na 1 mieszkańca, imprezy

organizowane w powiecie w ciągu roku na 1 mieszkańca, wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję ogółem na 1 mieszkańca, liczba pracujących na 1 mieszkańca, udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem oraz wydatki majątkowe inwestycyjne na 1 mieszkańca. Podobnie jak w przypadku wskaźnika konkurencyjności przedsiębiorstw, również w tym wypadku powiat wałbrzyski ziemski charakteryzuje się relatywnie niską lokatą, w przeciwieństwie do samego Wałbrzycha.

Tabela 38 Wskaźnik jakości życia w subregionie jeleniogórskim i wałbrzyskim

Jakość życia	2013	2014	2015	2016
Bardzo dobra	–	–	–	–
Dobra	–	–	miasto Jelenia Góra	miasto Jelenia Góra
Średnia	lwówecki ząbkowicki złotoryjski miasto Jelenia Góra miasto Wałbrzych	jaworski kamiennogórski zgorzelecki miasto Jelenia Góra miasto Wałbrzych	jaworski kamiennogórski zgorzelecki złotoryjski miasto Wałbrzych	jaworski kamiennogórski świdnicki miasto Wałbrzych
Słaba	bolesławiecki dzierzoniowski jaworski jeleniogórski kamiennogórski kłodzki lubański świdnicki wałbrzyski zgorzelecki	bolesławiecki dzierzoniowski jeleniogórski kłodzki lubański lwówecki świdnicki wałbrzyski ząbkowicki złotoryjski	dzierzoniowski jeleniogórski kłodzki lubański lwówecki świdnicki wałbrzyski ząbkowicki złotoryjski	bolesławiecki dzierzoniowski jeleniogórski kłodzki lubański lwówecki wałbrzyski ząbkowicki zgorzelecki złotoryjski
Bardzo słaba	–	–	–	–

Źródło: Strategia Sudety 2030

ANALIZA SWOT

Zaprezentowana analiza SWOT została opracowana w oparciu o analizę danych społecznych i statystycznych pozyskanych na potrzeby diagnozy, a także na podstawie warsztatów przeprowadzonych z pracownikami lokalnych instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych. Analiza opiera się na następującym rozumieniu poszczególnych pól:

- Mocne strony – zalety, atuty, przewagi zależne od lokalnych aktorów społecznych i instytucjonalnych
- Słabe strony - słabości, bariery, wady, których nie da się wyeliminować obecnymi zasobami lokalnych aktorów społecznych i instytucjonalnych
- Szanse – czynniki niezależne od lokalnych aktorów instytucjonalnych, które mogą wystąpić w sferze politycznej, gospodarczej, społecznej, infrastrukturalnej lub instytucjonalnej i pomóc w przezwyciężeniu słabych stron (lub zagrożeń) oraz skutecznym wykorzystaniu mocnych stron
- Zagrożenia - czynniki niezależne od lokalnych aktorów instytucjonalnych, które mogą wystąpić w sferze politycznej, gospodarczej, społecznej, infrastrukturalnej lub instytucjonalnej i utrudnić przezwyciężanie słabych stron oraz skuteczne wykorzystanie mocnych stron (lub szans)

Analiza SWOT bierze pod uwagę aktualne tendencje na wałbrzyskim rynku pracy, a także sytuację demograficzną miasta i okolic. Odwołuje się także do przemian, jakie w ostatnich latach były zauważalne w sferze edukacyjnej, gospodarczej i społecznej. Uwzględnia także jakość i kondycję dostępnych zasobów infrastrukturalnych, finansowych i kadrowych, a także możliwe zmiany w tym zakresie.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Wykwalifikowana kadra • Wystarczające zasoby kadrowe • Dobre dopasowanie profilu instytucji pomocy do zadań wynikających z przepisów • Doświadczenie w realizacji projektów profilaktycznych • Doświadczenie w skutecznym wykorzystaniu zewnętrznych instrumentów finansowych • Skuteczna współpraca władz samorządowych z instytucjami i organizacjami na rzecz reorganizacji programów z zakresu pomocy społecznej, bezrobocia, niepełnosprawności i edukacji • Doświadczenia w organizowaniu społeczności lokalnej • Otwartość na zmiany pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> • Relatywnie duży odsetek bezrobotnych na rynku pracy • Relatywnie wysoki odsetek bezrobocia wśród mężczyzn w wieku 44+ • Mała liczba miejsc pracy dla kobiet w wieku produkcyjnym (ma to związek z niewielkim zatrudnieniem w sektorze usług) • Niewielka liczba atrakcyjnych miejsc pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach zawodowych (sektory BPO/SSC/IT/R&D), które migrują do większych miast • Funkcjonowanie w otoczeniu o bardzo trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej, która zmniejsza potencjał Wałbrzycha jako centrum subregionu • Relatywnie duża grupa osób i rodzin wykluczonych społecznie lub

<p>pomocy społecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zasoby materialne – lokale, sprzęt, wykorzystywane technologie • Partnerzy do działań, w tym pozyskiwania środków (biznesowi, pozarządowi, także spoza Wałbrzycha) • Skutecznie działające przedsiębiorstwa społeczne • Doświadczenia z współpracy przy tworzeniu Przedsiębiorstw Społecznych (Spółdzielnie Socjalne, Spółka Non profit, aktywna współpraca z OWES, stosowanie klauzul społecznych) • Znaczące ograniczenie skutków transformacji gospodarczej z lat 90. (znaczny spadek bezrobocia wśród osób o niskich kwalifikacjach zawodowych) • Malejące zapotrzebowanie na pomoc społeczną (w formie zasiłków) • Dobra oferta żłobków, przedszkoli i szkół • Rozwinięta pomoc dla bezdomnych. – mieszkania, noclegownia, ogrzewalnia, schronisko • Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej – tworzenie małych 14-osobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych 	<p>zagrożonych tym zjawiskiem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bierna postawa świadczeniobiorców, którzy nie są zainteresowani podejmowaniem zatrudnienia • Wielopropblemowość w rodzinach korzystających z pomocy społecznej • Koncentracja problemów społecznych w wybranych częściach miasta • Słaba kondycja rodziny • Zwiększające się zjawisko przemocy domowej • Rosnąca liczba uzależnionych • Brak instytucji zajmującej się kompleksowym wsparciem dla uzależnionych • Duża liczba niepracujących niepełnosprawnych • Wzrastająca liczba bezdomnych • Duża liczba osób oczekujących na umieszczenie w DPS, w tym osób z zaburzeniami psychicznymi. • Niewystarczająca liczba lokali socjalnych (także na potrzeby osób wychodzących z pieczy zastępczej) • Mała liczba miejsc w placówkach wsparcia dla osób starszych, niepełnosprawnych i bezdomnych • Zły stan techniczny większości zasobów komunalnych • Niekorzystne przemiany demograficzne (depopulacja, starzenie się, niski przyrost naturalny), które skutkują zwiększającą się liczbą osób objętych pracą socjalną oraz koniecznością zwiększania wydatków na usługi opiekuńcze • Odływ młodzieży do większych ośrodków miejskich • Wysoki wskaźnik migracji wewnętrznych (suburbanizacja) • Mało atrakcyjna oferta szkolnictwa wyższego • Niewiele NGO działających aktywnie w obszarze pomocy społecznej
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Niewielkie zainteresowanie mieszkańców aktywnością społeczną (mały udział w działaniach i niewielkie wsparcie inicjatyw podejmowanych przez sektor pozarządowy) • Niewiele oddolnych inicjatyw • Niskie płace w pomocy społecznej – mała konkurencyjność płacowa wobec innych instytucji. • Niska umiejętność pracy metodą projektową – w szczególności projekty socjalne. • Niskie kompetencje z zakresu partycypacyjnego i partnerskiego zarządzania problemami • Niewielka liczba kandydatów na rodziny zastępcze
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Ogólna poprawa koniunktury gospodarczej, która przełoży się na dalsze zmniejszenie liczby osób korzystających z pomocy społecznej • Dalszy rozwój Wałbrzyskiej Strefy Ekonomicznej • Rosnąca dostępność komunikacyjna subregionu, która może się przełożyć na rozwój sektora turystycznego • Rozbudowa miejskiej infrastruktury kultury, sportu i turystyki przekładająca się na bezpośredni i pośredni wzrost liczby miejsc pracy • Walory przyrodnicze oraz turystyczne miasta i jego okolic • Deinstytucjonalizacja opieki nad osobami niesamodzielnymi, w tym dalszy rozwój pieczy zastępczej • Budowa zintegrowanego systemu wsparcia dzieci i młodzieży • Rozwój paradygmatu ekonomii społecznej ułatwiający wykorzystanie innowacyjnych instrumentów integracji społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - w tym osób starszych (sieci wymiany, samopomoc etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt wolny rozwój sektora wsparcia społecznego dla osób starszych, które charakteryzują się relatywnie wysokim poziomem wykluczenia społecznego (vide: bezrobotni mężczyźni w wieku 55+) • Kryzys ekonomiczny utrudniający tworzenie nowych miejsc pracy i hamujący malejącą liczbę osób korzystających z pomocy społecznej • Narastanie zjawiska “wyuczonej bezdradności” • Nadmierne oparcie lokalnej gospodarki o strefę ekonomiczną • Wysoka zajętość lokali komunalnych na skutek niekorzystnej sytuacji ekonomicznej najemców i wolnej wymiany pokoleniowej • Utrzymanie niekorzystnych tendencji demograficznych (depopulacja, suburbanizacja, starzenie się) • Zmiana modelu rodziny z wielopokoleniowej na jednopokoleniową oraz zwiększająca się skala samotnego rodzicielstwa i związane z tym trudności opiekuńcze

<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzone w mieście działania rewitalizacyjne z wykorzystaniem w/w instrumentów integracji społecznej • Rozbudowa infrastruktury społecznej, DPS, placówek opiekuńczo-integracyjnych, dziennych domów pomocy, noclegowni oraz mieszkań chronionych dla bezdomnych etc. • Realizacja programu budowy i odnowy zasobów komunalnych • Wzmacnianie połączeń komunikacyjnych z Wrocławiem, który może oferować miejsca pracy mieszkańcom Wałbrzycha (migracje wahadłowe) • Dostępność zewnętrznych instrumentów finansowych na działania profilaktyczne, rewitalizacyjne oraz z zakresu integracji społecznej • Dywersyfikacja i elastyczność lokalnej oferty edukacyjnej • Rozwój szkolnictwa zawodowego • Rozwój pieczy zastępczej • Rozwój usług dla seniorów, • Aktywizacja osób niepełnosprawnych i w starszym wieku • Rozwój opieki wytchnieniowej i usług asystenckich dla osób niepełnosprawnych i zależnych • Rozwój środowiskowej pracy ze społecznością lokalną, budowanie społeczeństwa obywatelskiego • Rozwój wolontariatu • Zmiany świadomości wśród mieszkańców (większa niż wcześniej elastyczność, mobilność) • Otwarcie się na współpracę z obcokrajowcami (w szczególności z Ukraińcami) 	<ul style="list-style-type: none"> • Rosnące koszty funkcjonowania systemu pomocy społecznej, w tym szczególnie usług opiekuńczych oraz utrzymania mieszkańców w Domach Pomocy Społecznej • Brak środków na budowę i odnowę zasobów komunalnych • Odpływ wykwalifikowanej kadry (urzędniczej i ekspertów-trenerów) • Niedofinansowanie służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo • Brak systemowego wsparcia dla organizacji pozarządowych • Zmiana preferencji edukacyjnych i nacisk pracodawców na współpracę ze szkołami przy niedopasowaniu sieci szkolnictwa zawodowego i wyższego • Polityka centralna przyczyniająca się do marginalizacji małych i średnich miast • Niekorzystne dla samorządu przepisy prawne zwiększające zobowiązania gminy wobec jej mieszkańców, bez pokrycia z budżetu państwa • Trudności we współpracy między-samorządowej umożliwiającej skuteczne wykorzystanie subregionalnego potencjału turystycznego • Wypalenie zawodowe i poczucie bezradności wśród pracowników socjalnych • Degradacja środowiska naturalnego
--	---

CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

Cele strategiczne i operacyjne opracowane na potrzeby Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Wałbrzycha na lata 2021-2025 uwzględniają kluczowe mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia. Tym samym, wskazują one na stopniową zmianę modelu Pomocy Społecznej odchodzenie od pracy na rzecz klienta niesamodzielnego społecznie/życiowo na rzecz częściowo niesamodzielnego (nie kwalifikującego się do pomocy finansowej, natomiast wymagającego wsparcia aktywizacyjnego i integracyjnego w celu wzmocnienia jego samodzielności).

Proponowane cele nie ignorują dotychczasowych problemów społecznych Wałbrzycha (z wiodącą rolą bezrobocia, które jest wskazywane przez mieszkańców jako kluczowe wyzwanie dla lokalnego systemu pomocy społecznej), jednak podkreślają również stopniową zmianę oblicza społeczno-gospodarczego miasta. Charakteryzują się zatem przesunięciem uwagi z kwestii braku pracy na zagadnienia charakterystyczne dla tzw. miast kurczących się, gdzie dominują trudności związane ze starzejącym się społeczeństwem, a przez to zwiększającą się także liczbą osób niepełnosprawnych i wymagających usług opiekuńczych.

Z tego względu proponowane cele kładą nacisk na działania ekspansywne, nakierowane na wykorzystanie potencjału społecznego miasta w celu rozwiązywania dotychczasowych, jak i nowych wyzwań społeczno-demograficznych. Ważnym elementem tych celów jest zatem pobudzenie aktywności społecznej i zawodowej grup narażonych wykluczeniem, a także rozwój usług związanych ze starzejącą się społecznością miasta. Ponadto, proponowane cele uwzględniają jak najszersze wykorzystanie aktualnie rekomendowanych metod działania, m.in. postaci popularyzacji pieczy zastępczej, ekonomii społecznej (w tym tworzenia przedsiębiorstw społecznych i spółdzielni socjalnych), a także współpracy z organizacjami sektora pozarządowego.

Główny cel strategiczny odzwierciedla przejście od podejścia defensywnego (skoncentrowanego na rozwiązywaniu problemów społecznych wygenerowanych przez transformację lokalnej gospodarki w latach 90. XX wieku) do podejścia ofensywnego (akcentującego znaczenie nowych możliwości gospodarczych w obszarze turystyki, silne powiązania komunikacyjne z regionem oraz wyzwania związane z przemianami demograficznymi).

Przejście to znajduje również odbicie w ewolucji charakteru głównego celu strategicznego od roku do 2009 do niniejszej strategii:

- 2009 – 2015: Zapewnienie warunków harmonijnego rozwoju oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu mieszkańcom gminy Wałbrzych
- 2016 – 2020: Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańcom poprzez ich aktywizację i integrację
- **Aktualna strategia:**

Odpowiedź na wyzwania demograficzne, gospodarcze i kulturowe poprzez zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, aktywizację i integrację mieszkańców oraz instrumenty ekonomii społecznej.

Cele operacyjne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2021-2025 kształtują się następująco (litera „W” oznacza wskaźnik):

1. Zintegrowany system wsparcia dla rodzin i osób niesamodzielnych

- a. Wspieranie działań służących promowaniu wartości rodziny
  - W1: Liczba zorganizowanych spotkań i inicjatyw na rzecz budowania pozytywnego wizerunku rodziny
- b. Wzmacnianie systemu pomocy dziecku i rodzinie pozwalającego na utrzymanie i prawidłowe funkcjonowanie dzieci w rodzinie
  - W1: Liczba projektów i ich uczestników zapewniających godne warunki życia dzieciom, w tym dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych
  - W2: Liczba dzieci powracających do rodzin naturalnych
  - W3: Liczba osób objętych pracą socjalną
  - W4: Liczba realizowanych programów i projektów socjalnych
  - W5: Liczba dzieci i rodzin objętych działaniem placówek środowiskowych
  - W6: Liczba dzieci korzystających z dożywiania
  - W7: Liczba osób korzystających ze świadczeń rodzinnych
  - W8: Liczba dzieci korzystających z systemu stypendialnego
  - W9: Liczba imprez organizujących dzieciom spędzanie czasu wolnego (oraz liczba ich uczestników)
- c. Wzmacnianie systemu sprzyjającego prawidłowemu rozwojowi dzieci i młodzieży w rodzinie i środowiskach pozarodzinnych
  - W1: Liczba zorganizowanych warsztatów i konferencji
  - W2: Liczba projektów i ich uczestników
  - W3: Liczba organizowanych porad psychologicznych, pedagogicznych i terapeutycznych
  - W4: Liczba organizowanych zajęć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych (oraz liczba ich uczestników)
  - W5: Liczba szkoleń i warsztatów służących doksztalcaniu kadry pedagogicznej i pomocy społecznej (oraz liczba ich uczestników)
  - W6: Liczba rodzin zastępczych
  - W7: Liczba osób usamodzielnianych
  - W8: Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych spełniających określone standardy (zdefiniowane poza Strategią)
  - W9: Liczba mieszkań chronionych
- d. Zapobieganie demoralizacji i uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży
  - W1: Liczba szkolnych i pozaszkolnych programów profilaktycznych adresowanych do uczniów i ich rodziców (oraz liczba ich uczestników)
  - W2: Liczba programów profilaktycznych przygotowywanych przez młodzież (oraz liczba ich uczestników)
  - W3: Liczba innych projektów i ich uczestników
  - W4: Liczba kontroli punktów sprzedaży alkoholu
  - W5: Liczba ujawnionych nieprawidłowości w zakresie sprzedaży alkoholu
  - W6: Liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci z rodzin problemowych

- W7: Liczba wdrożonych rozwiązań technicznych i organizacyjnych na rzecz monitorowania bezpieczeństwa w szkołach i miejscach gromadzenia się młodzieży
- e. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie
  - W1: Liczba projektów, kampanii oraz uczestników tych działań
  - W2: Liczba dzieci objętych pomocą z uwagi na przemoc domową
  - W3: Liczba organizowanych szkoleń na rzecz profesjonalizacji zespołu pracowników
  - W4: Liczba programów inicjowanych przez koalicje osób, służb, instytucji i organizacji pozarządowych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- f. Rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej w środowisku
  - W1: Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi
  - W2: Liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi
  - W3: Liczba osób niepełnosprawnych i starszych objętych opieką wolontariuszy
  - W4: Liczba wolontariuszy
  - W5: Liczba osób umieszczonych w poszczególnych formach opieki całodobowej
  - W6: Liczba nowoutworzonych Dziennych Domów Pomocy Społecznej zapewniających zaspokojenie potrzeb bytowych, podstawowe świadczenia opiekuńcze, terapię zajęciową, pomoc psychologiczną oraz realizację potrzeb kulturalnych, rekreacyjnych, towarzyskich (oraz liczba ich pensjonariuszy)
  - W7: Liczba miejsc utworzonych w mieszkaniach chronionych
- g. Realizacja wskaźników przyjętych w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

2. System aktywizacji i integracji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

- a. Aktywne wsparcie pracodawców
  - W1: Liczba miejsc pracy utworzonych przy wsparciu instytucji gminnych, w tym m.in. w sektorach: użyteczności publicznej, turystycznym, naukowym oraz nakierowanym na integrację osób starszych i niepełnosprawnych
- b. Wspieranie mieszkańców miasta w aktywnej obecności na lokalnym rynku pracy i podejmowaniu przez nich inicjatyw gospodarczych
  - W1: Liczba dotacji służących rozpoczęciu działalności gospodarczej poprzez samozatrudnienie (wskaźnik opcjonalny, realizowany pod warunkiem współpracy z instytucjami aktywizacji zawodowej, np. Powiatowym Urzędem Pracy)
  - W2: Liczba refundacji na doposażenie/wyposażenie miejsca pracy (wskaźnik opcjonalny, realizowany pod warunkiem współpracy z instytucjami aktywizacji zawodowej, np. Powiatowym Urzędem Pracy)
- c. Efektywna i zintegrowana oferta służb zatrudnienia, pomocy społecznej i organizacji pozarządowych

- W1: Liczba miejsc pracy zgłoszonych w Powiatowym Urzędzie Pracy i zajętych przez osoby, które znajdują się pod opieką lokalnych instytucji pomocowych
  - W2: Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które zostały zaktywizowane zawodowo w ramach poszczególnych instrumentów pomocowych
  - W3: Liczba osób bezrobotnych objętych poradnictwem i pośrednictwem pracy
- d. Rozwój ekonomii społecznej i innych form na rzecz integracji społecznej
- W1: Liczba nowopowstałych podmiotów ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych (oraz liczba ich członków)
  - W2: Liczba zawartych kontraktów socjalnych służących poszukiwaniu zatrudnienia i usamodzielnienia się
  - W3: Liczba osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, lecz objętych zatrudnianiem wspieranym (np. w spółdzielniach socjalnych)
- e. Rozwijanie zróżnicowanych form rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych
- W1: Liczba szkoleń i kursów dla osób niepełnosprawnych chcących podnieść swoje kwalifikacje (oraz liczba uczestników tych szkoleń)
  - W2: Liczba nowoutworzonych i dostosowanych miejsc pracy
  - W3: Liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych w nowoutworzonych i dostosowanych miejscach pracy
  - W4: Liczba osób niepełnosprawnych, które podjęły własną działalność gospodarczą (w przypadku dostępności odpowiednich instrumentów finansowych)
  - W5: Liczba usług i instrumentów rynku pracy służących zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
  - W6: Liczba projektów i programów na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych nieaktywnych zawodowo (oraz liczba osób uczestniczących w tych przedsięwzięciach)
- f. Działania na rzecz dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców
- W1: Liczba zorganizowanych warsztatów, imprez i konferencji
  - W2: Liczba projektów i ich uczestników
- g. Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jako ważnego instrumentem wspierania przedsiębiorczości społecznej
- W1: Stosunek liczby zamówień publicznych ogółem do liczby zamówień publicznych, w których zastosowano klauzule społeczne

3. System aktywizacji i integracji społecznej (pozazawodowej) osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

- a. Rozwijanie usług społecznych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych
- W1: Liczba imprez sportowych, kulturalnych, turystycznych i rekreacyjnych skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych (oraz liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w tych imprezach)

- W2: Liczba miejsc spotkań dla osób starszych i niepełnosprawnych (oraz liczba osób korzystających z tych placówek)
  - W3: Liczba wydarzeń kulturalno-oświatowych dla osób starszych i niepełnosprawnych (oraz liczba ich uczestników)
  - W4: Liczba grup samopomocowych, wsparcia i sąsiedzkich oraz opiekuńczych usług domowych nakierowanych na zaspokajanie potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych
- b. Rozwijanie oferty edukacyjnej skierowanej do osób starszych i niepełnosprawnych
- W1: Liczba programów edukacyjnych przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu (oraz liczba ich uczestników)
  - W2: Liczba edukacyjnych programów zdrowotnych (oraz liczba ich uczestników)
  - W3: Liczba programów promujących aktywne spędzanie czasu (oraz liczba ich uczestników)
  - W4: Liczba osób uczestniczących w Uniwersytecie III wieku
- c. Wspieranie aktywności społecznej promującej integrację wewnątrz i międzypokoleniową
- W1: Liczba wolontariuszy wspomagających osoby starsze i niepełnosprawne
  - W2: Liczba projektów nakierowanych na zaangażowanie rodziny w opiekę nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi (oraz liczba uczestników tych programów)
  - W3: Liczba projektów integracyjnych dla osób z obniżoną sprawnością intelektualną (oraz liczba uczestników tych programów)
  - W4: Liczba uczestników i programów Klubów Integracji Społecznej
  - W5: Liczba Klubów Seniora i ich członków
  - W6: Organizacja Senioraliów
- d. Działanie na rzecz partycypacji społecznej osób starszych i niepełnosprawnych
- W1: Liczba inicjatyw na rzecz uczestnictwa osób starszych w organizacjach pozarządowych
  - W2: Liczba inicjatyw na rzecz uczestnictwa osób starszych w konsultacjach społecznych
- e. Podnoszenie świadomości społecznej w zakresie praw i uprawnień osób niepełnosprawnych
- W1: Liczba ukazujących się publikacji, informatorów, ulotek
  - W2: Liczba spotkań uświadamiających (oraz liczba ich uczestników)
  - W3: Liczba zorganizowanych warsztatów, imprez i konferencji
- f. Wsparcie i aktywizacja osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością oraz osób uzależnionych od środków psychoaktywnych
- W1: Liczba projektów i ich uczestników
  - W2: Liczba miejsc w noclegowniach i schroniskach

4. Działania na rzecz wysokiej jakości życia

- a. Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do profilaktyki zdrowotnej i rehabilitacji

- W1: Liczba zorganizowanych warsztatów, imprez i konferencji
  - W2: Liczba projektów i ich uczestników
  - W3: Liczba programów zapobiegających niepełnosprawności (oraz liczba ich uczestników)
  - W4: Liczba punktów porad określających istotę niepełnosprawności (oraz liczba osób korzystających z tych porad)
  - W5: Liczba programów na rzecz osób niepełnosprawnych realizowanych wspólnie z instytucjami medycznymi (oraz liczba ich uczestników)
  - W6: Liczba udzielonych form pomocy na rzecz uczestnictwa w rehabilitacji leczniczej i społecznej
  - W7: Liczba form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi mających na celu podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w środowisku (oraz liczba ich uczestników)
- b. Stworzenie systemu zapewnienia warunków mieszkaniowych mieszkańcom pozbawionym możliwości samodzielnego zaspokajania potrzeb mieszkaniowych
- W1: Liczba oddanych do użytku nowych lokali socjalnych
  - W2: Liczba oddanych do użytku nowych lokali komunalnych
  - W3: Liczba wyremontowanych lokali socjalnych
  - W4: Liczba wyremontowanych lokali komunalnych
- c. Wspieranie mieszkańców w zakresie zaspokajania potrzeb kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych
- W1: Liczba imprez sportowych, kulturalnych, turystycznych i rekreacyjnych skierowanych do szerokiego grona odbiorców i promujących walory miasta (oraz liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w tych imprezach)
- d. Wzmacnianie zdolności grup i społeczności lokalnych do samodzielnego rozwiązania własnych problemów poprzez współpracę ze społecznością lokalną
- W1: Liczba grup samopomocowych, wsparcia i sąsiedzkich oraz opiekuńczych usług domowych nakierowanych na zaspokajanie potrzeb innych niż potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych
- e. Poprawa jakości edukacji wyższej oraz specjalistycznego leczenia
- W1: Liczba zorganizowanych warsztatów i konferencji służących zdefiniowaniu możliwości rozwoju specjalistycznych usług leczniczych oraz dopasowaniu oferty szkolnictwa wyższego do potrzeb pracodawców
- f. Realizacja wskaźników zawartych w politykach senioralnych oraz nakierowanych na aktywizację społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych

5. Partnerstwo na rzecz aktywizacji podmiotów lokalnych oraz aktywności mieszkańców w realizacji zadań społecznych

- a. Zwiększenie udziału i roli sektora niepublicznego oraz aktywności mieszkańców w realizacji zadań społecznych
- W1: Liczba dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym na zadania z zakresu zapobiegania problemom społecznym i rozwiązywania ich
  - W2: Liczba podmiotów, które uzyskały wsparcie na w/w działania
  - W3: Liczba partnerstw na rzecz rewitalizacji środowiska lokalnego

- W4: Liczba inicjatyw podjętych w ramach w/w partnerstw
- W5: Liczba zadań przekazanych do realizacji partnerom społecznym
- W6: Data utworzenia Centrum Sektora Pozarządowego
- W7: Liczba członków organizacji pozarządowych

FINANSOWANIE STRATEGII

Finansowanie poszczególnych zadań Strategii odbywać się będzie ze środków:

- budżetu Miasta Wałbrzycha
- dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych,
- dotacji z budżetu państwa na realizację zadań zleconych,
- programów rządowych,
- funduszy Unii Europejskiej,
- innych środków pozyskanych w ramach konkursów dotacyjnych.

Środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą uwzględniane cyklicznie w rocznych planach finansowych.

MONITORING I EWALUACJA

Proces monitoringu wdrażania strategii będzie służył identyfikacji osiągniętych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z jej założeniami. Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji strategii. Będzie on polegał na pozyskiwaniu i opracowywaniu informacji oraz danych przede wszystkim ze sprawozdań i analiz rocznych, które są gromadzone przez wszystkie podmioty zaangażowane w realizację działań strategicznych.

Punktem odniesienia będą przede wszystkim wskaźniki określone w strategii odnoszące się do poszczególnych celów szczegółowych. Dla oceny zmian zachodzących w wybranych, niemożliwych do opisu za pomocą wskaźników bazowych obszarach, służyć będą wskaźniki kontekstowe (pokazujące dane zjawisko w szerszym kontekście, zwykle w odniesieniu do dłuższych okresów czasu). Wskaźnik kontekstowy może być stosowany w kategorii wysokiego ryzyka socjalnego w sytuacji niezidentyfikowania konkretnej grupy docelowej.

Dane do pomiaru wskaźników pozyskiwane będą z: danych statystycznych GUS, jednostek organizacyjnych UM, Komendy Policji, PUP, ze sprawozdań MOPS, sprawozdań z realizacji gminnych programów i projektów oraz NGO. Monitorowanie umożliwi bieżącą ocenę realizacji zaplanowanych kierunków działań lub też pozwoli na modyfikację i dokonywanie korekt w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą zaistnieć w wyniku zmiany regulacji prawnych, bądź też narastanie niektórych problemów społecznych.

Informacja nt. realizacji strategii oraz osiągniętych efektów przygotowywana będzie przez MOPS w formie raportów rocznych, które uwzględniane będą w corocznych sprawozdaniach z działalności ośrodka. Raport roczny może zawierać również propozycje nowych rozwiązań bądź modyfikację dotychczasowych działań stosownie do zmieniających się potrzeb. Monitoring będzie dokonywany w trakcie prac nad rocznym raportem o stanie gminy, który zawierał będzie analizę wdrażania

strategii, który będzie corocznie przekazany Prezydentowi Miasta Wałbrzycha. Wnioski z monitoringu i rekomendacje na przyszłość będą stanowić jeden z elementów aktualizacji strategii.

Ewaluacja oznacza systematyczne zbieranie, analizę i interpretację danych w celu określenia wartości strategii. Uzyskane informacje będą przydatne dla planowania rozwoju skutecznego realizacji aktualnie przeprowadzanego programu. Ewaluacja musi także odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu strategia rozwiązuje realne problemy społeczności lokalnej. W wąskim aspekcie ewaluacja koncentruje się na realizacji oceny zapisów strategii np. wskaźników realizacji celów i zadań strategii, rozwiązywanie problemów.

ZESPÓŁ MONITORUJĄCY

Zespół zostanie powołany przez Prezydenta Miasta odrębnym zarządzeniem, a w jego skład wejdą: przedstawiciele Biura Edukacji i Wychowania oraz Biura Kultury, Sportu, Turystyki i Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Przewodniczący Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Przewodniczący Komisji Rodziny i Spraw Społecznych oraz Przewodniczący Komisji Edukacji i Kultury Rady Miejskiej Wałbrzycha, przedstawiciele Gminnej Wałbrzyskiej Rady Pożytku Publicznego.

OCENA MONITOROWANIA STRATEGII

Zespół monitorujący strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać Prezydentowi oraz Komisji Rodziny i Spraw Społecznych Rady Miejskiej Wałbrzycha sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych.

Osobą odpowiedzialną za monitoring i ewaluację strategii będzie Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, który do końca listopada każdego roku, począwszy od 2021 roku do 2025 przeprowadzi w imieniu Prezydenta proces bieżącej oceny realizacji strategii. Porównane zostaną działania i ich cele z osiągniętymi rezultatami według wcześniej przewidzianych i przyjętych wskaźników. Wskaźniki będą aktualizowane w zależności od potrzeb.

NARZĘDZIA AKTUALIZACJI

Ze względu na zmieniające się uwarunkowania zarówno wewnątrz Gminy, jak i w jej otoczeniu, modyfikacjom strategii podlegać będą zapisy w części operacyjnej. Weryfikacja ta polegać będzie na uaktualnieniu zapisów strategii, zwłaszcza jej niezrealizowanej części. W czasie weryfikacji mogą się wyłonić zupełnie nowe cele szczegółowe i projekty dotyczące tych aspektów życia w Gminie, których w dniu przyjęcia strategii nie można było przewidzieć. Zmiany te powinny nieustannie służyć poprawie, jakości życia mieszkańców określonej zarówno w celu strategicznym jak i w obszarach priorytetowych.

Uaktualnienie zapisów strategii odbywać się będzie na podstawie danych ze sprawozdań sporządzanych przez właściwe Biura Urzędu Miejskiego, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Straż Miejską, Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu, Komendę Miejską Policji oraz sprawozdań i rozmów z podmiotami realizującymi zadania zlecone przez gminę w zakresie polityki społecznej.

ZARZĄDZANIE STRATEGIĄ

Przyjmuje się, że aktualizacja, rozszerzenia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2021-2025 o nowe zadania będzie dokonywana raz w roku. Wnioski dotyczące uaktualnienia Strategii zgłaszane będą przez Zespół Monitorujący Strategię w oparciu o wyniki monitoringu i ewaluacji zadań ujętych w dokumencie. Zespół Wdrażający Strategię będzie odpowiedzialny za to zadanie – pod kierunkiem zastępcy Prezydenta Miasta Wałbrzycha, po uwzględnieniu zmian zachodzących w otoczeniu społecznym miasta.

Mieszkańcy będą informowani na bieżąco o konkretnych działaniach realizowanych w ramach strategii, w tym m.in. poprzez:

- stronę internetową Urzędu Miejskiego i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu,
- popularyzację efektów strategii (w szczególności działań z obszaru szeroko rozumianej lokalnej polityki społecznej) np. na stronach www.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1. Specyfika zmian demograficznych w Wałbrzychu.....	8
Tabela 2. Stopa bezrobocia w Wałbrzychu na tle regionu o kraju.....	14
Tabela 3. Główne bariery w podjęciu pracy w Wałbrzychu – odpowiedzi „Inne”	19
Tabela 4. Działania, jakie należałoby podjąć na rzecz rozwiązywania problemów osób bezrobotnych w Wałbrzychu – odpowiedzi „Inne”	20
Tabela 5. Liczba lokali komunalnych w Wałbrzychu	24
Tabela 6. Liczba osób oczekujących na przydział lokalu komunalnego w Wałbrzychu	24
Tabela 7. Stan techniczny budynków komunalnych w Wałbrzychu w 2019 i 2020 roku	25
Tabela 8. Liczba kobiet korzystających z pomocy społecznej w Wałbrzychu	32
Tabela 9 Liczba mężczyzn korzystających z pomocy społecznej w Wałbrzychu	32
Tabela 10. Liczba otrzymanych oraz łączne kwoty dodatków mieszkaniowych (w zł) w latach 2018-2019	36
Tabela 11. Szczegółowe dane dotyczące usług opiekuńczych	38
Tabela 12. Działania, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób ubogich – odpowiedzi „Inne”	44
Tabela 13. Powody przyznania świadczeń	46
Tabela 14. Grupy społeczne, dla których wsparcie nie jest wystarczające oraz brakujące dla tych grup rodzaje wsparcia.....	53
Tabela 15. Rodzaje wsparcia niefinansowego pożądanego przez badanych.....	57
Tabela 16. Liczba rodzin zastępczych i liczba dzieci w rodzinach zastępczych	62
Tabela 17. Formy przemocy zaobserwowane wobec samego respondenta	72
Tabela 18. Formy przemocy zaobserwowane wobec dziecka	73
Tabela 19. Formy przemocy zaobserwowane wobec kobiety	73
Tabela 20. Formy przemocy zaobserwowane wobec mężczyzny	74
Tabela 21. Formy przemocy zaobserwowane wobec osoby starszej	75
Tabela 22. Formy przemocy zaobserwowane wobec osoby niepełnosprawnej	75
Tabela 23. Osoby i instytucje, którym zgłoszono fakt zaobserwowanej przemocy.....	77
Tabela 24. Kogo zdarzyło się respondentowi uderzyć	78
Tabela 25. Kogo zdarzyło się respondentowi zwymyślać	79
Tabela 26. Jeśli ktoś uderzył respondenta – kto to był	81
Tabela 27. Jeśli ktoś zwymyślał respondenta – kto to był	82
Tabela 28. Inne formy przemocy zastosowane wobec respondenta	83
Tabela 29. Liczba osób doświadczających przemocy zgłaszających się do punktu konsultacyjnego w latach 2017-2019	84
Tabela 30. Poszczególne elementy działalności zespołu interdyscyplinarnego	84
Tabela 31. Grupy, które zdaniem badanych są w Wałbrzychu prześladowane, bądź spotykają się z nietolerancją – wskazania spontaniczne.....	94
Tabela 32. Brakujące kierunki w ofercie edukacyjnej w Wałbrzychu na poziomie szkół średnich.....	102

Tabela 33. Brakujące kierunki w ofercie edukacyjnej w Wałbrzychu na poziomie szkół wyższych.....	103
Tabela 34. Organizacje pozarządowe, w jakich działają respondenci	108
Tabela 35. Korzystanie z działań organizacji pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na płeć.....	109
Tabela 36. Korzystanie z działań organizacji pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na wiek.....	109
Tabela 37 Wskaźnik konkurencyjności przedsiębiorstw w subregionie jeleniogórskim i wałbrzyskim	123
Tabela 38 Wskaźnik jakości życia w subregionie jeleniogórskim i wałbrzyskim	124
Wykres 1. Płeć badanych	5
Wykres 2. Wiek badanych.....	6
Wykres 3. Wykształcenie badanych.....	6
Wykres 4. Grupa zawodowa badanych.....	7
Wykres 5. Liczba członków gospodarstwa domowego badanych	7
Wykres 6. Posiadanie dzieci do 18. roku życia przez badanych.....	8
Wykres 7. Charakterystyka przemian demograficznych w Wałbrzychu	9
Wykres 8. Zmiana (%) liczby ludności rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)	10
Wykres 9. Cele migracyjne osób wymeldowujących się z miast.....	11
Wykres 10. Wykształcenie osób bezrobotnych w Wałbrzychu	14
Wykres 11. Struktura osób bezrobotnych w Wałbrzychu	15
Wykres 12. Wiek bezrobotnych mężczyzn w Wałbrzychu	16
Wykres 13. Wiek bezrobotnych kobiet w Wałbrzychu	16
Wykres 14. Bezrobotni w Wałbrzychu według płci i statusu	17
Wykres 15. Główne bariery w podjęciu pracy w Wałbrzychu	18
Wykres 16. Działania, jakie należałoby podjąć na rzecz rozwiązywania problemów osób bezrobotnych w Wałbrzychu.....	20
Wykres 17. Liczba nowych mieszkań oddanych do użytku w Wałbrzychu i innych miastach (z Wrocławiem) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	23
Wykres 18. Liczba nowych mieszkań oddanych do użytku w Wałbrzychu i innych miastach (bez Wrocławia) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.....	23
Wykres 18. Ocena dostępności opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha– odpowiedzi z podziałem na płeć.....	27
Wykres 19. Ocena dostępności opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha – odpowiedzi z podziałem na wiek.....	27
Wykres 21. Ocena jakości świadczonych usług w zakresie opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha– odpowiedzi z podziałem na płeć	28
Wykres 22. Ocena jakości świadczonych usług w zakresie opieki zdrowotnej na terenie Wałbrzycha – odpowiedzi z podziałem na wiek	29
Wykres 23. Ocena własnego stanu zdrowia – odpowiedzi z podziałem na płeć.....	30
Wykres 24. Ocena własnego stanu zdrowia – odpowiedzi z podziałem na wiek	30
Wykres 25. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń alimentacyjnych w latach 2015-2019	33
Wykres 26. Kwoty wypłacanych świadczeń alimentacyjnych w latach 2015-2019	33
Wykres 27. Wartość wypłaconych zasiłków dla uczniów	34
Wykres 28. Liczba otrzymanych dodatków mieszkaniowych w latach 2015-2019	35
Wykres 29. Liczba rodzin objętych pracą socjalną w stosunku do osób korzystających z pomocy społecznej	36
Wykres 30. Liczba rodzin i osób objętych pracą socjalną	37
Wykres 31. Liczba wsparć według rodzajów w latach 2015-2019.....	38

Wykres 32. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych	39
Wykres 33. Kwota wypłaconych świadczeń rodzinnych	39
Wykres 33. Powody trudnej sytuacji życiowej klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej	40
Wykres 34. Zapotrzebowanie na miejsca w domach pomocy społecznej	41
Wykres 36. Znajomość osób żyjących w ubóstwie w najbliższym otoczeniu – odpowiedzi z podziałem na płeć	42
Wykres 37. Znajomość osób żyjących w ubóstwie w najbliższym otoczeniu – odpowiedzi z podziałem na wiek	43
Wykres 38. Działania, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób ubogich	44
Wykres 39. Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w podziale na osiedla	45
Wykres 40. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i koszt usług opiekuńczych	46
Wykres 40. Koszt udzielanych usług opiekuńczych, przyznawanych zasiłków pielęgnacyjnych i świadczeń opiekuńczych ogółem	47
Wykres 41. Wydatki na świadczenia z pomocy społecznej	48
Wykres 42. Łączny koszt pobytu w domach pomocy społecznej w latach 2015-2019	49
Wykres 44. Najbardziej potrzebne zadania w celu poprawy jakości życia mieszkańców Wałbrzycha	50
Wykres 45. Znajomość oferty wsparcia skierowanego wobec poszczególnych grup społecznych	51
Wykres 46. Ocena oferty wsparcia osób potrzebujących – odpowiedzi z podziałem na płeć	52
Wykres 47. Ocena oferty wsparcia osób potrzebujących – odpowiedzi z podziałem na wiek	52
Wykres 48. Ocena stanu pomocy społecznej w Wałbrzychu na skali 1-5 – odpowiedzi z podziałem na płeć oraz wiek	55
Wykres 49. Rodzaj pomocy (wsparcia), jakiego badani najbardziej potrzebują – odpowiedzi z podziałem na płeć	56
Wykres 50. Rodzaj pomocy (wsparcia), jakiego badani najbardziej potrzebują – odpowiedzi z podziałem na wiek	56
Wykres 51. Ocena skuteczności wsparcia finansowego i niefinansowego – odpowiedzi z podziałem na płeć	58
Wykres 52. Ocena skuteczności wsparcia finansowego i niefinansowego – odpowiedzi z podziałem na wiek	58
Wykres 53. Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2016-2019	64
Wykres 53. Liczba zdiagnozowanych bezdomnych w Wałbrzychu w latach 2016-2019	65
Wykres 55. Osobista znajomość osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie – odpowiedzi z podziałem na płeć	67
Wykres 56. Osobista znajomość osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie – odpowiedzi z podziałem na wiek	68
Wykres 57. Postrzeganie przemocy fizycznej przez badanych	69
Wykres 58. Postrzeganie przemocy psychicznej przez badanych	69
Wykres 57. Zaobserwowanie wymienionych form przemocy w otoczeniu badanych – odpowiedzi z podziałem na płeć	70
Wykres 58. Zaobserwowanie wymienionych form przemocy w otoczeniu badanych – odpowiedzi z podziałem na wiek	70
Wykres 59. Osoby, wobec których zaobserwowano wymienione formy przemocy	71
Wykres 62. Zgłoszenie zaobserwowanej przemocy – odpowiedzi z podziałem na płeć	76
Wykres 63. Zgłoszenie zaobserwowanej przemocy – odpowiedzi z podziałem na wiek	76
Wykres 62. Respondent jako ofiara przemocy	80
Wykres 63. Ocena tego, czy spożywanie alkoholu jest problemem społecznym w otoczeniu respondenta – odpowiedzi z podziałem na płeć	86

Wykres 64. Ocena tego, czy spożywanie alkoholu jest problemem społecznym w otoczeniu respondenta – odpowiedzi z podziałem na wiek.....	87
Wykres 65. Ocena znaczenia problemu spożywania alkoholu w otoczeniu respondenta – odpowiedzi z podziałem na płeć oraz wiek	88
Wykres 66. Posiadanie w swoim otoczeniu osoby zażywającej narkotyki lub substancje psychoaktywne – odpowiedzi z podziałem na płeć	89
Wykres 67. Posiadanie w swoim otoczeniu osoby zażywającej narkotyki lub substancje psychoaktywne – odpowiedzi z podziałem na wiek	89
Wykres 68. Posiadanie w najbliższym otoczeniu osoby, która nadużywa alkoholu – odpowiedzi z podziałem na płeć	90
Wykres 69. Posiadanie w najbliższym otoczeniu osoby, która nadużywa alkoholu – odpowiedzi z podziałem na wiek	90
Wykres 70. Wpływ uzależnienia osoby z otoczenia respondenta na jej relacje z otoczeniem	91
Wykres 71. Problemy spotykane na co dzień w związku z używkami i uzależnieniami.....	92
Wykres 72. Obecność w Wałbrzychu grup prześladowanych, bądź spotykających się z nietolerancją – odpowiedzi z podziałem na płeć	92
Wykres 73. Obecność w Wałbrzychu grup prześladowanych, bądź spotykających się z nietolerancją – odpowiedzi z podziałem na wiek	93
Wykres 74. Grupy, które zdaniem badanych są w jakikolwiek sposób prześladowane, bądź spotykają się z nietolerancją – wskazania wspomagane.....	95
Wykres 75. Ocena stosunku mieszkańców Wałbrzycha wobec osób niepełnosprawnych	96
Wykres 76. Ocena przystosowania miasta Wałbrzycha do potrzeb osób niepełnosprawnych.....	97
Wykres 79. Ocena dostępności samorządowych żłobków i przedszkoli dla mieszkańców na skali 1-5 – odpowiedzi z podziałem na płeć	98
Wykres 80. Ocena dostępności samorządowych żłobków i przedszkoli dla mieszkańców na skali 1-5 – odpowiedzi z podziałem na wiek	98
Wykres 81. Ocena stanu edukacji w Wałbrzychu na poszczególnych poziomach – odpowiedzi z podziałem na płeć	99
Wykres 82. Ocena stanu edukacji w Wałbrzychu na poszczególnych poziomach – odpowiedzi z podziałem na wiek	100
Wykres 81. Ocena oferty edukacyjnej szkół w Wałbrzychu na skali 1-5 na poziomie szkół średnich	101
Wykres 82. Ocena oferty edukacyjnej szkół w Wałbrzychu na skali 1-5 na poziomie szkół wyższych	101
Wykres 83. Znajomość wśród badanych organizacji pozarządowych w Wałbrzychu – odpowiedzi z podziałem na płeć	106
Wykres 84. Znajomość wśród badanych organizacji pozarządowych w Wałbrzychu – odpowiedzi z podziałem na wiek	107
Wykres 85. Działalność respondentów w organizacjach pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na płeć.....	107
Wykres 86. Działalność respondentów w organizacjach pozarządowych – odpowiedzi z podziałem na wiek.....	108
Wykres 87. Miasta wybrane do analizy porównawczej	111
Wykres 88. Liczba osób w Wałbrzychu, których dochód nie przekracza progu ubóstwa(na 10000 mieszkańców na tle pozostałych badanych miast)	112
Wykres 89. Liczba osób bezrobotnych w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (na 10 tys. mieszkańców; bezrobocie rejestrowane)	113
Wykres 90. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na tle pozostałych badanych miast (10 tys. mieszkańców)	113

Wykres 91. Liczba osób biernych zawodowo w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (na 10 tys. mieszkańców)	114
Wykres 92. Liczba osób niepełnosprawnych w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (na 10 tys. Mieszkańców).....	116
Wykres 93. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Wałbrzychu na tle pozostałych badanych miast (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)	116
Wykres 94. Liczba osób wymeldowujących się z Wałbrzycha do innych miast (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)	117
Wykres 95. Liczba osób wymeldowujących się z Wałbrzycha na wieś (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)	118
Wykres 96. Liczba wałbrzyszan z problemem alkoholowym (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast).....	119
Wykres 97. Liczba wałbrzyszan dotkniętych przemocą domową (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)	120
Wykres 98. Liczba wałbrzyszan uzależnionych od narkotyków (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast).....	120
Wykres 99. Liczba wałbrzyszan dotkniętych problemem bezdomności (w przeliczeniu na 10000 mieszkańców i na tle pozostałych badanych miast)	121
Wykres 100. Liczba wałbrzyszan finansowo wspierających organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego (na tle pozostałych badanych miast)	122

UZASADNIENIE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2021-2025 jako wieloletni dokument programowy ma istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego mieszkańców Wałbrzycha w szczególności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cele zawarte w dokumencie zmierzają do stworzenia warunków do integracji społecznej poprawiającej jakość życia wszystkich tych grup w obszarach życia społecznego.

W tym stanie rzeczy podjęcie uchwały jest uzasadnione.